

پراتاپ چاترچی

مندی اقرأ الثقافي
www.iqra.ablantonada.com

عیراق وهك كۆمپانیاکی وه به رهینان،
داگیر کردنیکی قازانج به خش

وهر گیرانی
نّه یاد خالید

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

پراتاپ چاترچی

عیراق وەك كۆمپانیائیكى وەبەرھینان، داگیرکردنیكى
قازانچ بەخش

ومرگیپرانى
نە یاد خاند

Pratap Chatterjee

**Iraq. Inc.
A Profitable Occupation**

**Translation:
Ayad Khalid**

**Copyright © 2004 by Pratap Chatterjee
A Seven Stories Press First Edition
Open Media series editor Greg Ruggiero
Printed in Canada**

حکومتی هه‌ریمی کوردستان

وه‌زاره‌تی پوشتنبیری

به‌زیوه‌به‌ایمتی خاتمی وه‌رنگیران

xaneywergeran@hotmail.com

- 🍏 ناوی کتیب: عه‌داف وه‌ک کۆمپانیایکی وه‌به‌هه‌یناه، داگیرکردنکی قازانج به‌خش
- 🍏 نووسهر: پراتاپ جاترجی
- 🍏 وه‌رنگیرانی له ئینگلیزییه‌وه: نه‌یاد خال
- 🍏 بابته: سیاسی
- 🍏 بیتخنییه: نه‌یاد خال
- 🍏 هه‌له‌په‌ری: تریفه هه‌هه‌هه‌ه
- 🍏 دیزاینی ناوه‌بوک: زانا که‌مال
- 🍏 به‌رگ: ناام هه‌لی
- 🍏 تیراژ: ۷۰۰
- 🍏 زنجیره: ۲۶۱
- 🍏 چاپخانه: سه‌ره‌م
- 🍏 چاپ: چاپی یه‌که‌م
- 🍏 ژماره‌ی سیاره‌ن: (۱۸۶۱) سالی (۲۰۰۹)

پیرست

۷	پیشه کی وه رگیر
۹	دهروازه
۱۹	بهشی یه کهم ائوبه راسیونی ههلقوستنه وهی عیراق
۸۷	بهشی دووهم (ههراو هۆریای ئاوه داتکردنه وه)
۱۵۱	بهشی سییه م (سه ر یازه کانی سامان)
۲۲۹	بهشی چوارهم (حکومه تی سیبه ر)
۳۰۲	دوا وته
۳۱۳	سه ر نجه کان

پيشەكى

لەوتەى مرؤف ھەيە، شەپرو مەملانى لى سەر بەدەستەپىنانى بەرژەوھەندىيەگان و سەپاندنى بىرورا ھەبوو. بە زانىنى ئەوھى كە ئاكامى ئەو شەپرە، لادان و رووخاندنى دېندەترىن و داپلۇسىنەرتىن رۇپم و دەسەلات بوو لە مېژووى ھاوچەرخدا، بەلام ئەوھى لەو كەتتەدا باسى لىوھ دەكرېت، دەكەوئتە خانەى شەپ لە پىناو بەرژەوھەندىيەگان.

بېگومان ناوئيشانى سەرەكى شەپرەكە بە دروشمى قەبە و داكۇكىكار لە بەرژەوھەندى و مافەگانى مېللەتانى عىراق دەستى پىكرد وەكو ئامادەكارىيەك بۇ گەردەنەوھو راکىشانى لايەنگىرى بۇ جەنگ و پىدانى شەرعەت. ئەوھ ئەو دىوھىيەتى كە رەنگبى زۆربەى خەلكى عىراق باوھەريان پىنى ھىنابووبى و پشتگىريان كەردبى بەوھى لە ژىر دەسەلات و چىنگى رۇپمىكى سەرکوكتارى وەك رۇپمى بەعس رزگاربان دەبىت.

ئىمەش لە كوردستان چ لەسەر ئاستى سەرگردايەتى يا لەسەر ئاستى مېللى، رەنگبى پشتگىرىيەكى سەد دەر سەدى پۇرسەكەمان كەردبىت. بەلام لەگەل دىوھ رووكەش و رزگاركارەگانى شەپرەكە، دىوېكى تىرىش ھەبوو كە پائەنرى سەرەكى ئەمىرىكا بوو بۇ ئەنجامدانى شەپرىك لە دوورى ھەزارەھا مېل لە خۇيەوھ. ئەوئىش زامنەردنى بەرژەوھەندىيەگانىتى. لىرە لەپىنى ئەو كەتتەبوھ دەچىنە نىو قوولايى وردەكارىيەگان، ئەوھش لەرىگەى لىكۆلئىنەوھىيەكى رۇژنامەوانى بۇ بەدواداچوونى ئەو ھۇكار و فاكتەرانەى واپان لە ولاتە يەگەرتووهگانى ئەمىرىكا كەرد راستەوخۇ بىتە ناو ئەو

پراتاپ چاترچى

مملانئىيە. بۇيە ھەر كە ئەو كىتئىبەم بىنى لەلای كاك رىبىن رەسول نووسەر و رۇژنامەوان، كە ئەو كۆپىيەى لە شارى ھەولئىر دوو سال لەمەوبەر لەلای خودى نووسەرى كىتئىبەكەو پىشكەشكرابوو لە ميانەى چاوپىكەوتنىكى لەگەلئىدا، كە نووسەر بە ئەركىكى تايبەتى بەدوداچوون و لىكۆلئىنەوہى رۇژنامەوانى لە بارودۇخ و ھەلومەرجى سىياسى و ئابوورى ھەرىم، سەردانى كوردستانى كردبوو، گوايە بە نيازە لەو بارەيەوہش كىتئىبىك دەربكات، ھەستمكرد پىويستە ئەو كىتئىبە وەرىگىڤدرئىتە سەر زمانى كوردى، بۇ ئەوہى بەلانى كەم خوئىنەرى كورد دىوہكەى ترى ئەو پرسەش ببىنىت كە ئەمريكا لەو شەرەدا ھەولئى بۇ داوہ.

ناوہرۆكى كىتئىبەكە باسى نرىكەى سال و نىوئىك دواى شەرەكە دەكات، بۇيە ئەمەرۆ ھەلومەرجەكە گۇرانكارىيەكى زۆرى بەسەردا ھاتوود، چ لە رووى سىياسى، چ ئابوورى، چ كۆمەلایەتى، ھەروہا لەرووى ئەمنىشەوہ بە بەراورد لەگەل ئەو كاتە گۇرانى گەورە ھەيە، بەلام لە كۇتايئىدا راستى ئەو بەسەرھاتانەى كىتئىبەكە لەخۆى گرتوون واقعئىكن روويانداوہ، بۇيە پئىم وايە پىويستە بيانزانين و بەسەريان داچىنەوہ بۇ ئەوہى گەر ھىچ نەبئت ئەوا ئىيان فئىربىن كە سىياسەت رەھەندى دوورتى ھەيە لەوہى لە رووكەشدا دەردەكەوئ و گەمەيەكە بۇ بەدەستەئىنانى بەرژەوہندىيەكان، زىاتر لەوہى ھەول بئت بۇ پاراستنى مافەكان.

تىگەيشتن لەو پەرنسىپە بۇ ئىمەى كورد پىويستە، چونكە بە درئىزايى مئىژوو بەردەوام دۇراوى ئەو گەمە سىياسىيانە بووین و ئىستاكەش ھەستىكى گشتى ھەيە بەوہى كورد بەتايبەتى لەسەر ئاستە سىياسىيەكەى ھىشتا فئىرى ئەو گەمەيە نەبووہ.

ئەياد خالد – ھەولئىر

۲۰۰۹/۱/۱۲

دەروازە

رۆژی ۹ی نیسانی سالی ۲۰۰۴، لەسەر ھەر مئارەبەك نیشانگرێك ھەبە، لەسەری ھەركۆلانێك كە دەچوو بۆ مزگەوتەكە چەكداریك وەستاو، لەسەری ھەر كۆلانێكى نزیك شیراتۆنیش تانكێكى لێبە. لە بەكەم سائەرۆژی ئازاد كردنی عێراقدا شەقامەكان چۆلن، چوار گەرەكى شارى بەغداش، شەپرو پێكدادانى تووندى تێداپە، مارینزەكان چوار دەورەى فەللوچەیان داوھو سوپاكەى موقتەدا سەدریش چەند شارێكى باشوورى عێراقیان كۆنترۆل كردووە.

بە نۆ پێچ و پەناى ناوچەى ھۆتیلەكەداو بە ناو ئەو تەلە دێكاویە لولانەدا كە بە سێ ریز دانرابوون تێپەریم، ھامفیەكانیش بە كەنارى دێجلەدا بە خێرایى دەھاتن دەچوون. لە تەنیشتى رینگەكەش كۆمەلێك سەربازى ئەمەریكى بە ماتەمات بە سەر گىاى قەراغ رینگەكەدا دەپۆشتن، وەك بۆلێ لەفلىمێكى جەنگیەوھە فێرى شەپ بووبن. ھەر لەگەڵ گەشتنم بۆ مزگەوتەكە، چوومە ریزی دوورو درێژی نوێژكەرەكان كە بۆ پشكین وەستاوون، لێرە دوو ئەوھندەى ھەر خائێكى تری ئەمەریكەكان پشكینى ووردتر ئەنجام دەدرا. لە ناكاو ئۆتۆمبیلێك دەرکەوت و ئەو كۆمەلە نوێژكەرەى كە بۆ نوێژی جومعە كۆببوونەوھە منیشى تیاوو كەوتینە بەشى دواوھى قەرەباڵغیەكە. ھاوارمان كرد "رۆژنامەنووسین، رۆژنامەنووس" ئەو وشە سێحریەى واى لە سێماكان دەكرد بە زەردەخەنەوھە پێشوازی تێبەكەن.

جگە لە پەيامنێرەكانى ھەردوو كەنالی ناودارى عەرەبى، ئەلجەزیرەو

ئەلەمەرىيە ۋە مېنېش رۇژنامە نووسى تىرى لېنەبوو. نە CNN ۋە نە BBC تەنیا ۋەنە گىرىكى سېپى پېست نەبېت. بە ناپرەحەت، شوپىنېكىم دۇزىيە ۋە لەسەر دىۋارىك لە بەردەم گۇماۋىكىدا، ترسى ئەۋەشم ھەبوو كەخۇم ۋە كامپىراۋ كەلوپەلەكانم بىكەۋىنە نىۋ ئاۋى سەۋزەھلەرگراۋى گۇماۋەكە.

ھەر كە ئىمامەكە تەۋاۋ بوو، دەيان ھەزار لە نوپۇزكەر لە مزگەۋتى ئوم قورا (ام القىرى)، كە گەۋرەترىن مزگەۋتى سوۋننەكانە لە شارى بەغدا ھاتنە دەرەۋەۋە مېنېش خۇم خزانىدە دەرەۋەۋى ئاپۇراي خەلئەكەۋە بە سەر ئۇتۇمبېلىكىدا ھەلگىرام بە جۇرىك تەۋاۋى دەرۋازەۋى مزگەۋتەكەم لى دىياربوو- لەۋەش دەچوۋ باشترىن شوپىنى بىننېن بوۋىيى بۇ ئەۋ دەۋرۋوبەرە. سى ھەرزەكار پېچكە (ستاندى) كامپىراكەيان بۇ گىرتبووم ۋە يەككى دىكەش ماىكروۋفۇنەكەۋى بە دەستەۋە بوو.

لە بەردەمدا ئالاپەكى ئەمەرىكى بەدەرەكەۋت ۋە ھاۋارىك لە ناۋ خەلئەكە بەرز بۇۋە، كە دواتر فلىمەكەم لىداپەۋە، دىمەنەكە لە شەرى نىۋان شەقاۋەكان دەچوۋ. كۆمەلئىك لاۋى ھەلچوۋ ئالاكەيان دەدراۋندو دواپىش گىران تىبەردا. ھاۋاكاتىش بە مەبەستى تۇقاندنى سەربازە ئەمەرىكايەكان ھاۋارىيان دەگرد "بىزى بىزى موقتەدا". لەم مزگەۋتەدا كە ھى سوۋنەكان بوو، ھەموۋىيان بە دەنگى بەرز ھوتافىيان بۇ سەرگردە ئايىنپە توندرەۋەكەۋى شىعە دەكېشا.

لە ھەر لاپەكى ئاپۇراكە، گەنجىك دەردەكەۋت ۋە بۇ خەلئەكە ھاۋارى دەگرد "جىھاد، جىھاد" ۋە ئەۋانىش ۋەلامى ھوتافەكەيان دەداپەۋە. خۋاردن ۋە نەۋت ۋە ئاۋ لە گىشت لاپەكى مزگەۋتەكەدا كۆكرابوۋنەۋە بە مەبەستى ناردىيان بۇ موحاھىدەكان ۋە لە دەرۋازەۋى مزگەۋتەكەشدا توورەگەۋى سېپى پىر لە پارە كەلەكە كرابوۋ تا بۇ بەرگىركارەكان بىنېردىت، يەككى لە چاۋدېرەكان ۋتى: "راپەپىنى عىراقىيەكان دەستى پىگرد" ۱.

دواتر گەرامەوہ بۆ ژوورەكەم كە لە نھۆمى شەشەمى ھۆتېلى فەنار دابوو. سى ژوور لەولای منەوہ گەنجىك بە ناوى "نىكۆلاس بېرگ" لەسەر مېزىكى خېرى شوشەى لەگەن ھاوسىكەم "ئەندرىۆ رۆبەرت ديوك" بە يەكەوہ دانىشتبوون و بېرەيان دەخواردەوہ. نىكۆلاس بەيانى رۆژى دواتر ھۆتېلەكەى جېھىشت و رۆيشت. ناوبراو رۆژىك بەر لە من گەيشتبووہ ئەوئ و وەكو منىش لە باكووورەوہ ھاتبوو. ئەو كە رۆيشت، ھىشتا چوار رۆژى لە ھۆتېلەكەدا تەواو نەكردبوو، ئىتر جارىكى تر كەس بە زىندووى نەيبىنيەوہ. پاش مانگىك، تەرمەكەى بە سەربراوھى لەسەر رىگايەكى دەرەكى دۆزرايەوہ. ۲

بېرگ بە ھەموو پېوەرەكان كەسىكى نمونەى بوو، خوازيار بوو يارمەتى عىراقىەكان بدات و لەو ميانەيەشدا ھەندىك پارە وەلاوہ بنىت. بەلام بەداخەوہ ئەو لە كاتىكى نەگونجا و شوينىكى نەگونجاو بوو، بەشىكى سەربوردەكەشى ھاوشىوہى سەربوردەى ئەو ھەزارەھا ئەمريكايىە جديانەيە كە ئىستا لە عىراقدا دەژين، ھەروەھا وەك ھى ئەو دەيان ھەزار سەربازەش كە بى ويستی خۆيان فرمانيان پىكراوہ پاسەوانيان بكەن، لە كاتىكدا كاربەدەستانى واشنتۆن گرەويان لەسەر سەرگرتنى ئەو ئەزمونە ئابوورى و سياسىە دەكرد، لە ئەنجامىشدا سەركەوتوو نەبوون لە بەديھىنانى ئەو بەئىنانەى كە دابوويمان. بىگومان بە ھۆى برپاىكردنى نەخشەدارپژەكانى پلانەكەش قسەو بەئىنى زۆريان دابوو. بى گويدانە ناپەزايى كۆمەلگەى نيودەوئەتى، برپارى بەرپاكردى شەپ درا، ئىدارەى ئەمريكىش پەيمانى دا ھەموو رەخنەو ديدو بۆچوونى عىراقىەكان لەمەر داگير كردنى ولاتەكەيان، بگۆرئ بۆ چەمكى ئازادكردن.

دوو ھەفتە بەر لە يەكەم يادكردنەوہى ئازادى عىراق، پۆل برىمەر وتارىكى پياھەلگوتنى لە بەردەم ئەنجوومەنى پارىزگاي بەغدا سەبارەت بە

باردۇخى ولاتەكە خویندەوہ:

"لە كاتى ئازاد كردنىدا، ئەم ولاتە مەزنە روو لە دارپان بوو، نەوہك بەھۆى شەپ يان داگیر كردن، بەلگو بە ھۆى چل ساڻ لەچلئىسى و زەبرى دەسەلاتدارەكانىەوہ. سەدام و دارو دەستەكەى لە برى كار كردن بۆ ئاوەدانكرنەوہو بووژاندنەوہى عىراق، سامانە نەتەوہىپەكەيان دەدزى و بەفېرۆدەدا. سەدام لە جىياتى خزمەتكردى گەلەكەى، بېبەشى دەگردن لە خزمەتگوزارىە سەرەكەكان. لە سەرۆبەندى ئازادكردنىدا، كارەباو ئاوو ئاوەرپۇكان و قوتابخانەو خزمەتگوزارىەكانىش ھەموو ويران بوون، تەنانەت پۇلىستىكىش لەسەر كارەكەى نەمابوو، سوپاش بوونى نەما.

بەلام دواى تىپەرپوونى سائىك لە پرۇسەى ئازاد كردن، با بزنانىن چ جۆرە گۇرپانكارىەك بەدى ھاتووه:

- ئەمپرۆ زياتر لە ۲۰۰۰۰۰ كەس لە نىو ھىزەكانى ئاسايشدا لە پىناو پاراستنى عىراق و گەلەكەى و ژىرخانە ئابوورىەكەيدا خزمەت دەكەن.
- ئەمپرۆ عىراق تواناى بەرھەمەينانى كارەباى زياترى ھەيە وەكو بەر لە ئازادكردنەكە. زياترىش بە رىوہىە.
- ھىزى ھاوپەيمانەكان زياتر لە ۲۵۰۰ قوتابخانەيان نۆژەن كردۆتەوہ.
- زياتر لە ۲۰۰۰۰۰۰ مندالى عىراقى خوار تەمەنى پىنج سالى لە دۆى ئىفلىجى مندال و نەخۆشەيانى دىكە كوتراون.
- ھىزى ھاوپەيمانەكان خەرجى چاودىرى تەندروستى زيادكردوہ بۆ سى جار ئەوئەندەى پىشوترو زياترىش دەكات.
- لە مانگى ئايارەوہ، لەسەرتاسەرى عىراقدا، ھىزى ھاوپەيمانەكان نرىكەى ھەژدەھەزار پرۆژەى بچووكان بۆ خەلكى ئەنجامداوہ.
- ئاستى ئابوورى لە گەشەكردن داىەو پىوہرەكانىش ئامازە بەوہ دەدەن كەوا راددەى بىكارى نزمتر بۆتەوہ بۆ نىوہى رىژەكەى لە كاتى

پروئەسی ئازادپیکردن و رەنگە زۆر نزمتریش بئیت بە بەراورد لەگەڵ پئیش شەرەكەدا.

• بەھای دراوی تازە عیراقی بە رێژە ۲۹٪ بەرزبۆتەووە لە ماوەی ئەو چەند مانگە كەمەدا كە تئیدا لە چاپ دراوە.

• ئەمەرو زياتر لە يەك ملیۆن عیراقی سوود لە خزمەتگوزاری تەلەفون وەردەگرن و زیاتریشە بە بەراورد لەگەڵ كاتی پئیش شەر. ئەم ژمارەمیش لە زیادبوونە بە راددە ۱۵۰۰۰ لە ھەفتەيەكدا.

• عیراق دووبارە ئەندامی كۆمەلگای نیونەتەووی بۆ گەراپەووە و بە شنیومیەکی رۆتینیش بوویەووە ئەندام لە یەكیتی ولاتانی عەرمیی و نەتەووە یەكگرتووەكان و بانکی نیودەولەتی و ھەر وەھا سندوقی دراوی نیودەولەتیش.

• لەوھش زیاتر و لەو بوارھشی كە بەخۆشحالیەووە رایدەگەيەنم ئەوویە، دواي ئەنجامدانی زیاتر لە ۵۰۰ ھەلیژاردن لە نیو یانە وەرزشیەكان لەسەرتاسەری ولاتدا، عیراق دووبارە گەراپەووە بۆ ئەندامی لیژنەي ئۆلۆمپی نیودەولەتی، ھاوینی ئەم سالیش وەرزشوانە عیراقیەكان لە ژیر ئالای عیراقداو لە ئەتینای پایتەختی یۆنان، بشداری لە یاریەکانی ئۆلۆمپیدا دەكەن.

بەلام گرنگترین و دیارترین دەسكەوتەكان، لە بواری سیاسی دایە، ئەویش بریتە لە ھاتنەدی سیستەمیکی دیموكراسی لە چوارچیووی نیشتمانییکی یەكگرتوو و ئاشتیخواز لەگەڵ ولاتانی دراوسی. ۲

لەناو شەقامەكانی بەغداشدا، كە بەرۆژ لەبەر نەبوونی پۆلیسی ھاتوچۆ، تووشی قەربانگی و خنكاندن دەبنەووە، بەشەویش لەبەر نەبوونی كارەبا دەكەونە نیو تاریكایی. بەردەوامیش خۆل و خاشاك گشت شوینیکی داپۆشیووە، بۆیە بەلامەووە سەیر بوو كە چۆن دەكریت جیاوازیەکی ئاوا

بنه رھتي ھەبیت لە نیوان دیدی من و بریمەر بۆ بارودۆخی عێراق.
ھەر کەسێک بە ووردی سەیری شتەکان بکات یاخود چاویک بە
شەقامەکان دا بخشینی، ئەوا تیبینی کرج و کالی لە گوتاری کاربەدەستانی
ھیزی داگیرکەردا دەکات. بە پێی راپۆرتە فەرمیەکان، ئیدارەکە ھەرھەسی
ھیناوە لەبەر کەم و کورپی ئیلتیزاماتە دیاریکراوەکانی کەوا بریمەر لە
بەردەم ئەنجوومەنی پارێزگای بەغدا دەیگوتنەو. لە دانیشتنیکی گوێگرتنی
ئەنجام دراو لەلایەن لێژنەی یاسادانانی دیاریکردنی تیچووەکان House
Appropriations Committee لە کۆتایی نیسانی ۲۰۰۴دا، دەرکەوت لە
کۆی ۱۸،۴ ملیار دۆلار لە بودجەیی تەرخانکراوی سالی ۲۰۰۲دا بۆ دووبارە
ئاوھاندانکردنەوی عێراق، تەنیا کەمتر لە ۵% ئەو بڕە پارەییە خەرج کراوە.
(کاتیکیش قسەم لەگەڵ "لوك زەھنار" کاربەدەستیکی دەزگای ولاتە
یەگرتووھەکان بۆ پەرەپێدانی نیودەوولتەتی USAID کرد، ناوبراو
راپۆرتەکەیی بەدرۆخستەووە گوتی ھەر تەنیا دەزگاکەیی ئەو بڕی ۱،۵ ملیار
دۆلاری خەرج کردوو – کە دەکاتە کەمتر لە ۸% کۆی پارەیی ئاماژە پێکراو
لەسەرھو). لە کۆی ۲،۲ ملیار دۆلاری تەرخان کراو بۆ پرۆژەکان لەوھتەیی ۲۴
ئاداری ۲۰۰۴دا، تەنیا یەک ملیار دۆلار خەرج کرا. ۴

وردەکاری شەرم ئاوەرتیش ھەبوون: کاربەدەستانی داگیرکەر دەسکاری
بڕی ۱۸۴ ملیۆن دۆلاریان کرد، کە لە بنەپەتدا بۆ پرۆژەکانی ئاوی خوارنەووە
تەرخان کرابوو، خەرج کرا بۆ کار و چالاکییەکانی بانیۆزخانە نوێیەکەیی
ولاتە یەگرتووھەکان، لە کاتیکیدا ۲۹ ملیۆن دۆلار لە پارەیی پرۆژەکانی وەک
"بلاوکردنەوی دیموکراسیەت" راکیشرا بۆ تیچووھەکانی کارگێری.

لەو ۲۷۹ ملیۆن دۆلارەش کە تەرخان کرابوو بۆ پرۆژەکانی وەک
ئاوپیتری، ھیچی خەرج نەکرا، ھەرھەما ئەو ۱۵۲ ملیۆن دۆلارەش کە تەرخان
کرابوو بۆ چاککردنەووە و دروستکردنی بەنداوھەکان. دەسەلاتی داگیرکەریش

بىرى ۲۴۰ مىليۇن دۆلارى وەلاوھنا بۇ چاك كىردنەوھى رېنگاوبان و پردەكان، كەچى تەنيا ۲۰ مىليۇن دۆلارى ئى خەرج كرا. ۵

لە راپۇرتىكى تىرى نووسىنگەى بەرپوھەردنى پىرۇگرامەكانى پىنتاگۇن لە بەغدا، كە لە ناوھىراستى ئاپارى ۲۰۰۴دا دەرچووه، ھاتووه كە تەنيا ۲۴،۱۷۹ عىراقى لەسەر پىرۇژەكانى ئاوەدانكىردنەوھە دامەزىنراون، ئەم رېژەپەش كەمترە لە ۱% ھىزى كارى عىراقى كەخۇى لە ھەوت مىليۇن كەس دەدات. ھەروھە تەنيا يەك لەسەر چواری كارمەندەكانى كۆمپانىيە ھالىبىرتۇن عىراقىن، كە ژمارەيان دەگاتە بىست وچوار ھەزار كارمەند. لە نووسىنىكى "مات كىلى" پەيامنىرى ئاسىۋشەتد پىرسدا ھاتووه: "عىراقىەكان دووچار بە خۇيان دادەچنەوھە بەرلەوھى بىرلە كاركىردن لەلای ئەمىرىكەكان بەكەنەوھە، بە ھۇى ئەو توندوتىژىيە كە ھەپە. چونكە ئەو توندو تىژىيە تەنيا سەربازە ئەمىرىكەكانى نەگرتۇتەوھە بەلكو ئەو عىراقىانەشى كەوا كارىان لەگەل دەكەن. شەرو پىكدادانەكانى ئەو دوایانەش، كۆسپان تەنيا لەبەردەم پىرۇژە ھەنووكەيىەكان دروست نەكردووه، بەلكو رېگىرىش بوون لەبەردەم ھەولەكانى ئايندە، بەوھى بوونەتە ھۇى دواكەوتنى گەشىتنى كەلوپەل و توانا مەرىپەكانى ھاوپەيمانان." ۶

بەلام دەسەلاتدارانى داگىركەر ھەر سورن لەسەر خىستەنەپووى ھەوالە پۇزەتىشەكانى وەك ئامارە بەرزو بى وینەكانى بەگەرخىستى ھىزى كار. "تۆماس ھۇلى" دەستەى كارمەندانى بىریمەر، بەر لەوھى دەستى لەكار بكىشىتەوھە گوتىبووى: "وھزارەتى پلاندانانى عىراقى رايگەياندىبوو كەوا رېژەى بىكارى لە عىراق دەگاتە ۲۸%، ئەو رېژەپەش ھاوپىركە لەگەل دوو رېژەى تىرى راگەپىراو لەلایەن دەسەلاتە كاتىكەى ھاوپەيمانەكان CPA كە گواپە راددەى بىكارى بە ۲۰-۲۹% دەخەملىنىت. ئەگەر چى ئەم رېژەپە ھىشتا ھەر بەرزە، بەلام بە بەراورد لەگەل رابردوودا باشترە. لەوھش دەچىت بەرەو

ٲاراستهيهكى باشرتیش بروات. " ٧ گهر بیٲوو ٲهو ریژمیه بهراورد بکهین لهگهل ریژمیهكى تری راگهینهراو بهر له شهل مانگ لهلایهن وهزارهتی کاری عیراقیهوه، ٲهوا ریژهی بیکاری ٲهو کاته له نیو خهلکی عیراقدا گهیشٲبووه ٧٠٪٨. ٲهی باشه سهراچاوهی ٲهو ٲیش و کاره تازهو شاراوانهی کههوا فوٲلی ٲاماژهی به ریژهکهی دهکات له کوٲ بهدهرکهوتن، کاتیک که هیژهکانی داگیرکهر سهراچاوهیهکی سهرهکی بهکارخستنی عیراقیهکان نین؟

"نیٲا لؤیی" کاربهدهستیکی پایهبهریزی دیموکراتهکانه له لقهلیژنهی یاسادانانی دیاریکردنی تیچوووهکانی کردهو چالاکیه بیانییهکان، گوتی:"

دهگری زیادبوونی ژمارهی ٲهو عیراقیانهی کههوا باوهپیان به نیازه باشهکانی ٲیمه نهماوه، وهکو پیوهریک سهیر بگریٲ لهسهر کهمی ریژهی ٲهو عیراقیانهی سوودمندن له کارهکانی ٲاوهدانکردنهوه. بؤیه پیویسته ژمارهیهکی زورتری هاوولاتی عیراقی سوودمندن بن له ههولنهکانی ٲاوهدانکردنهوه." ٩

باشه ههٲهکه له کوٲدایه؟

له سی سالی رابردوودا چوار جار سهردانی ناوچهکهم کردووه، تهنیآ بو ٲهوهی بگمه راستیهکان.

ههر دواى چهند روژیک له داگیرکردنی بهغدا، ههزارها بهٲیندهری ناوخویى و بیانی ٲهوانهی بو کۆمپانیا نیودهولٲهٲیهکان ٲیش دهکهن، گریبهستیان لهگهلدا کرا بو ٲاوهدانکردنهوهی ولٲهکهو دامهزراندنی سیستهمیکی دیموکراسی وهکو دهسکهوت، که ٲهگهریکی زور ههیه نرخهکهی له سامانه نهوتیه زور زهوهندهکهی عیراق بدریٲ.

بهلام نهوتیش وهکو چۆن پیشبینی دهکرا به ٲاسانی دهسهبهر ناگریٲ، ههروهها کۆمپانیاکانیش سهرکهوتوو نهبوون له بهجیگهیانندنی بهٲینهکانیان، بؤیه له ماوهی چهند مانگیکدا تیگچوونیکی خراپی باری

ئەمنى لى كەوتەو، كە بوو ھۇى چاۋ تىپرىنى جۇرىكى تر لە بەرژەوھندى خوازەكان: كۆمپانیا ئەمنىە تايبەتەكان، كە بە راددەيەكى زۆر بەرچاۋ دەكەوتن، لە ميانەى دابىنكردنیا بۇ خزمەتگوزارى ئەمنى بۇ خاۋەن كارە تۇقىوھكان. لە ھەمان كاتىشدا حكومەت و سوپاى ئەمەرىكى لە ترسى دابەزىنى ورەى سەربازەكانيان، دەستيان كرد بە بەكرىگرتنى كۆمپانیاى تايبەت بە دابىنكردى بەردەست و خزمەتگوزار بۇ ئەنجامدانى گشت كارە ئاست نزمەكان لە پاككردنهوۋى تەواليتەكانەو بەگرە تا پاسەوانىش، بەمەش تورپى و قىنەى عىراقىەكان زىادى كرد، كە سى لەسەر چواريان بىكاربوون. كە قسەم لەگەل عىراقىەكان دەكرد، ئەو رۇژانەم دەھاتنەو پاد، كە سەرقالى كۆكردنەوۋە تۆماركردنى ئەو دۇكىۋمىنتانە بووم كە باسيان لە كارىگەرىى ھەئەتەكەى سالى ۱۸۴۹ى گەپان بە دواى زىپدا لە كاليفۇرنيا دەكرد بە سەر دانىشتوانە ئەسلىەكانى ئەمريكا، ھەروەھا سەردانەكانم بۇ دارستانەكانى ئەمەزۇن و فلىپىن لە رۇژگارى ئىستاماندا كە ھاوشىۋەى ئەو سەردەمە بوو. ھەستەم كرد ھەمان ھەوۋەس مىشكى خەلكى داگر كردوۋە لە عىراق؛ لىرە گشت پىۋەرەكان بۇ ئەو ھەلپەرستانە رەخساۋە كە نەخشەرىژى دەكەن بۇ بەدەست ھىنانى سامان بە خىرايى، لە بەرانبەر خەمخۇرىەكى كەمتر بۇ چارەنوۋسى خەلك و ئايندەى ولاتەكەش. لەگەل ئەوۋەش ئەمە تەنھا لىكچوون نەبوو كە دەھات بە مىشكدا. چونكە كاتىك سەردانى بىرۆكراتە ئەمريكىەكانم كرد، لە كۆشكەكانى پىشۋوى سەدام و مزارەتەكان و ھۆتىلەكاندا، دەتگوت سەپرى راپۇرتە ھەوالە سىنەمايە كۆنەكانى تايبەت بە كۆلۇنئالىكەى ھىندى بەرىتانى دەكەم. ھەر رۇژىكىش كە چاۋم بە سەربازە ئەمريكىايەكان دەكەوت بە نىۋ شاردا دەسورانەوۋە بە سوارى ھامفىە پىر چەككراۋەكانيان بە نوپىترىن چەك و تەقەمەنى و تەكنۆلۇژياۋە، وامدەزانى لە قىتنامەكەى نىكسۇن دام.

پراتاپ چاترچى

به دور له ليكچوونه ميژوويهكان، پيم وايه بارودوخى عيراق
حاله تيكي نوازهميه بريارى شهوشى كه ئاخو له كام له و رووداوه هاوشيوانهى
ميژوو دهچيت، بو ئيوهى خوينهري جى دههيلم.

بهشى يه كهم

ئۆپه راسيۆنى ههلقۆستنه وه له عیراق

بەشى يەكەم

ئۆپەراسىيۆنى ھەلقۆستەنەوہ لە عیراق

لە يەكەم رۆژى مانگى ئايارى سالى ۲۰۰۳دا، جۇرج بۇشى سەرۆكى ئەمىرىكا، بە فرۆكەيەك گەيشتە سەر كەشتى USS Abraham Lincoln كە لە كەنارى سان دياگۇدا لەنگەرى گرتىبوو، بۇ پېشكەشكردىنى وتارىك لەبەردەم كۆمەللىك لە ئامادەبوواندا كە لە پشتيانەوہ لافيتەيەك ھەلۆاسرابوو، لەسەرى نووسرابوو (ئەركەكە بەجى گەپنرا Mission Accomplished). دواى سى ھەفتە، ئەندازيارو كاربەدەستانى كۆمپانىيائى بەكتل لە سان فرانسيسكو (كە يەككىكە لە گەورەترين كۆمپانىياكانى بىناسازى لە جىھاندا)، دەستيان كرد بە رىگاخۆشكردى لەبەردەم ئەو كۆمپانىيائىنەى ئارەزوومەندى بەدەستەپنەنى گرىبەستى قازانچ بەخشن لە كارەكانى ئاوەدانكردەنەوہى عیراق.

بۇ ئەو مەبەستەش سى كۆبوونەوہ ئەنجام درا، يەكەميان بىرىتى بوو لە بەستنى كۆنفرانسى ئاوەدانكردەنەوہى عیراق، لە ۲۱ ئايار ۲۰۰۳دا لە بالاخانى رۇنالد رىگان كە تەنيا شەقامىك لە كۆشكى سېى دوور بوو. دوو رۆژ دواتر، بۇ ھەمان مەبەست كۆبوونەوہى دووہم ئەنجام درا، لە ژىر سەرپەرشتى وەزارەتى بازىرگانى و پېشەسازى بەرىتانيا، لە ھۆتىلى "نۇفۇتەيل" لە ھامەرسىس كە دەكەوېتە باشوورى رۇژئاواى لەندەن. دوا كۆبوونەوہش لە ۲۸ ھەمان مانگدا لە ھۆتىلى شىراتۇن لە كوئىت ئەنجام درا.

لە ماوہى سالىكدا، واتە لە دەستپىكردىنى ئەو كۆبوونەوانە تا يەكەم

یادکردنہوہی سائپوڑی رزگارکردنی عیراق، بہہای گریبہستہکانی
ئاوہاندانکردنہوہی ئہو ولاتہ گہیشتہ دہیہہا ملیار دؤلار - ئہو چیرؤکھی کہ
لہ پایتہختہکانی بہریتانیاو ولاتہ یہگرتوہوہکانی ئہمیریکا دوورم
دہخاتہوہ، دہمبات بہرہو شہقامہکانی کہرکوک و بہغداو بہسرہ.

سیبہرہ سوورہکانی سہر لمی بیابانی خوارووی عیراق شہپوئیان
دہخواردو دوکہئیکی رہنگ خؤلہمیشیش تیکہل بہ ئاگرہ رہنگ
پرتہقالیہکانی ئہو دوازدہ دووکہئکیشہ لوولہییہ دہبووہ. دہنگیشی لہ دہنگی
مہکینہی فرؤکھیہکی گہورہ دہچوو کہ ہہر سہد پئیہک لیٹہوہ دووربیت،
ہہرکہ چاویشم دہبپیہ گپہی ئاگرہکان ہہستم دہکرد پیستی لہشم
دہسوتی. بوئیہ بہرہو دواوہ گہرہامہوو دئم بہ رہنگی ئاسمان و کپی ئہو ناوہ
ئارام بووہو دہرفہتیکیش بوو بو چاوہکانم تاکو پشووبدہن بہر لہوہی
دووبارہ سہیری گپہ سہرنج راکیشہکان بکہمہوہ.

دواتر لہگہل "حامد میالا"، سہرپہرشتی کؤمپانیای نہوتی باشوور
گہرہامہوہ. حامد ماوہی ۲۷ سالہ لیڑہ لہ کیلگہ نہوتیہکانی زوبییر کاردہکات.
ئہو زؤر دلخوشہ بہوہی لہسہر کاردہکھی ماوہتہووہ دواي ئہوہی رژیمہکھی
سہددام حوسین لہلایہن سوپای ئہمیریکاوہ لہسہرہتای بہہاری سالی ۲۰۰۲دا
رووخینرا. لہ دواي داگیرکردنی عیراقیش مووچہی ناوبراو زیادی کردوہوہ
بو نزیکہی ۲۰۰ دؤلار لہ مانگیکدا، واتہ پینج ئہوہندہی ئہو مووچہیہی کہ
لہسہردہمی رژیمی بہعسدا وہری دہگرت.

ئہو ۲۰۰ دؤلارہی مووچہکھی بہ یہکیک لہو مووچہ بہرزانہ دادہنریت
کہ بہ کارمہندیکی لؤکالی دہدریت، ئہوہش لہ ئہنجامی ئہو ہہول و
ململانئیہ دوورو دریزانہدابوو کہ یہکیتی کریکارانی عیراق دابووی، لہ
پیناو ہیشتنہوہی کارمہندہ عیراقیہکان لہسہر کارہکانیان، چونکہ
دہسہلاتدارانی داگیرکہر بہ کارخستنی کریکاری بیگانہیان بہ لاوہ باشتر بوو،

سەرھەرای بەرزى كرىكانیان.

لەسەردانیكیشمدا بۆ ئەو تۆربینانەى كە نەوتیان لە بېرەكانەو دەنارد بۆ بەندەرى بەسرا، چاوم بە سى كرىكارى هیندى و پاكستانى كەوت. بەدلەكانیان رەنگى شىن و دروشمى كۆمپانیای ئەلخەرافى لەسەر بوو، "ئەلخەرافى" كە كۆمپانیایكى كویتیه و گریبەستى لاوەكى هەیه لەگەن كۆمپانیای "كىلۆگ براون ئەند روت KBR"، كە ئەویش سەر بە كۆمپانیای هالیبېرتۆنە. هالیبېرتۆن لە سالى ۲۰۰۳دا زنجیرەیهك گریبەستى بەدەست هێنا ھەر لە ئامادەكردنى خواردن و گەیاندى پۆستە و دامەزراندنى بنكەى سەربازییەو تا دەگات بە چاككردنەوى پېشەسازى نەوتى لە عیراق، كۆى بەھای ئەو گریبەستانە لەو سالدەدا گەیشتە زیاتر لە ۸ ملیار دۆلار.

یەكێك لەو سى كەسە ناوی "عبدالحكیم" بوو، كە شۆفیری كرىن بوو، لە شارى لاهورى پاكستانەووە ھاتبوو، پېش دووانەكەى تر بۆ كاركردن ھاتبوووە كەنداوى فارسى. دواى دە سال كاركردن لەوى، ئینجا خۆى و ھاوکارەكانى دەیاننوانى مانگی نزیكەى ۱۵۰۰دۆلار پەیدا بكەن، واتە ھەوت ئەووەندەى مووچەى كارمەندىكى عیراقى، ئەو دەئیت: "كۆمپانیا شوینی خەوتن و خواردنى دابىن كردوووە ھەموو رۆژیکیش لەو دیوى سنوورەووە دەمانگەپەنیتە ئێرە، ھەموو سالیكیش دەتوانم سەردانى خێزانەكەم بكەم لەلاھوور. بۆیە ئەمە كارێكى زۆر باشە."

كە خەرىكى قسەكردن بووین، دوو كرىكارى تری هیندیش ھاتنە لامان، "سەنجای سینگ" و "ئیمان ھەسان". ئەو دووانە، تەنھا دوو سال بوو لە كەنداو كاریان دەكرد و مانگانەكەیان ۵۵۰ دۆلار بوو. كاتى خۆى ئەمانە لەگەن ژمارەپەكێ زۆرى تەكنیکارى كارامە لە باشوورى ئاسیاووە ھینرابوون بۆ رۆژھەلاتى ناوھەرەست. سەنجای دەئیت: "زۆر بەمان خەلكى هیندستانىن و رەنگە ژمارەمان لە كویت بگاتە دە ھەزار كەس، بەلام كرىكارى پاكستانى و

بهنگلاديشي و سريلانكيشمان له گهل دايه."

دواتر كيلگه نهوتيه كانم جيھيشت و چووم بهرھو بهسرا بو بينيني "ھسھن جومعه" سرؤكي يھكيتي كؤمپانياي نهوتي باشوور. كاتيڪيش كه گھيشتمه گھرھكي جمھوريه له بهرھم خانويكي دارپماوي كؤن وهستام، بينيم زبل و خاشاكيكي زؤر لهسر شه قامه كه ي بهرھم خانووھ كه كه له كه ي كردهو. كه چوومه ژووره وه زؤر تاريك بوو. ئه مه حاله تيكي ئاساي بوو له عيراقتيكي داگيركراودا كه به كتل هه وئي گيرانه وه ي وزه ي تهواوي دھدا بو تؤرھكاني كاربا.

جومعه لاي سھير بوو كاتي كه پيم وت چاوم به ژماره يھك كريكاري ئاسايي كه وتوو، چونكه چھند مانگي ك له مهو بهر، يھكيتيه كه ي مانگرتنيكي فراواني ئه نجام دابوو بو دھر كردني كريكاره بيانيه كان. وهكو چؤن خوي ده ئيت: "ره تكدنه وه ي كريكاري بياني سياسته ي كؤمپانيا كه مانه، چونكه پيمان باشتره هيزي كاري عيراق ي به كار بخهين. بؤيه هاليرتؤنيس رازي بوو لهسر هيناني ژماره يھكي كه مي ئه و تهكنيك كارانه ي كه وا زؤر پيوستيمان پيانه. به لام كريكاره كان گشتيان عيراقين."

كاتيڪيش كه پيم وت ئه و كريكاره بيانiane مانگانه كه يان چھنده، جومعه سھري راوه شانند و گوتي: "ئه مه يھكيكه له و هؤكارانه ي كه وامان ليده كات كريكاري بياني رھت بكه ينه وه. چونكه كريكاره عيراقيه كان ههست به نارھوايي دھكھن له و جياوازيه ي كه له نيوان مووچه كاني ئه وان و كريكاره بيانيه كاندا هه يه."

له م سھردانه ماندا بو مالي جومعه، خاتوو "ئيووا جازويك" له گه لدا بوو، كه يھكيكه له كارمھنده كاتيه كاني بنكه ي چاوديري داگيركه ر، كه بنكه كه يان له به غدايه. ناوبراو ماوه ي سي مانگه له عيراقه، خهريكي هاوكاري كردن و يارمه تيداني يھكيتي كؤمپانياي نهوتي باشووره بو ريكخسته وه ي

كرىكارەكانى. كە بېگومان ئەركىكى قورس بوو.

ئەو دەئىت: "زۆربەى ئەو كرىكارانەى كە تا ئىستا چاومان پىيان كەوتوو، زانىريان دەر بارەى "يەككىتى" يەكە نەبوو، نەشياندەزانى بۇچى دەبى بىنە ئەندام تىايدا. لەوھش زىاتر بى ئاگابوون لە پىكەتەى يەككىتەكە، مافى مانگرتن، خواستى بە ئەندام بوون، مساوھەمەكردنى دەستەجەمەى بۇ داواكارىەكان و گرتنەبەرى رى و شوپىنى گونجاو بۇ چۇنىەتى رووبەرۋو بوونەوھى بەرپرسەكان بۇ داواكردنى مافەكانيان. " ۱۰

سەدام حوسىن ترسى لە دلى ئەو كرىكارانەدا چاندبوو لە مەر رىكخستنى ھەر يەككىتەكە يان كۆمەئىكى تايبەت بە خۇيان، كاتىك كە لە ۱۱ ئادارى ۱۹۸۷دا ياسايەكى دەر كىرد، بە پىي ئەو ياسايە گشت مافە بنەپەتەكان، بە مافى ۸ كاتژمىر كار كىردنىش لە رۇژىكدا نەما. ئەو ياسايەى سەدام حوسىن مافى پىكەئىنان يان بەئەندام بوونى يەككىتى و كۆمەئەكانىشى لەناوبرد. ئەو لە كاتىكدا گشت يەككىتەكان لە كەرتى گشتى ياساغ كران و بە پىي ياساكە "يەككىتى" تى تازە پىكەئىنران بۇ كەرتى تايبەت بە مەبەستى ھاوكارى كىردنى كارگىرىەكان بۇ "كاراتر كىردنى ئىش و كارەكان و سەپاندنى بەندوبارىش."

جارىكى تىرىش ھەمان ياسا لەسەر دەستى "پۇل برىمەر" لەو لە ۲۰۰۳/۶/۵دا دووپات كرايەو، كاتىك كە ناوبراو مەرسوومىكى دەر كىرد، بە مەرسوومى ھاندانى خەلكى بۇ توندو تىزى و گىرەشىپىنى ناسرا. لە مەرسوومەكەدا ھاتوو: " ھەر كەسىك ھانى ئازاۋەنانەوھى مەدەنى، زىان گەياندن بە مولك و شوپنە گشتەكان بدات.... ئەوا دەسبەجى رووبەرۋو دەسگىر كىردن دەبىتەو لەلايەن ھىزە ئەمنىەكانى سەر بە دەسلەتە كاتىكەى ھاوپەيمانان. لەوھش زىاتر ۋەكو دىلىكى جەنگ مامەئەى لەگەندا دەكرىت بە پىي بەندى چوارەمى رىكەوتنامەى جنىشى سالى ۱۹۶۹ (كە

تايبەتە بە پېناسە كىردى دەسگىر كراۋەكانى جەنگى). " بە راي داكۆكيكاران لە مافەكانى كرىكار، دەكرى دەستەواژەى "ئاژاۋەنانەۋەى مەدەنى" لە دژى ئەۋ خەلكانە بەكار بەئىرئىت كە نيازى مانگرتن و خۆپيشاندانيان دەبئىت.

لەراستىدا ھەر واشبوو، بەۋەى لەسەرەتاي كانوونى يەكەمدا، مەفرەزەيەكى ئەمريكيەكان كە لە دە ھامشى و ژمارەيەك زىرپۆش پىكھاتبوون، ھەئيان كوتايە سەر نووسىنگەى فیدراسىۋنى كرىكارە عىراقىيەكان و ھەشت لە ئەندامانى دەستەى كارگىرى فیدراسۋنەكەيان دەسگىر كىرد.

وتەبىژى فیدراسىۋن، عبدالله محسن، رايگەياندا: "سەرەراى چەندىن چار داواكارى لەمەر ھۆكارەكانى ئەۋ ھەلكوتانە، ھىچ روونكردنەۋەيەكيان نەدا." ھەرچەندە رۆژى دواتر ھەشت كەسەكەيان ئازاد كىرد، بەلام دەسەلاتدارانى ھىزى داگىر كەر ھىچ روونكردنەۋەيەكيان نەدا سەبارەت بە ھۆكارى دەسگىر كىرنەكە. ئەۋ ئەندامانەش تەنبا كەس نەبوون دەسگىر بكىرن. چونكە بەر لەو رووداۋەو لە مانگى تشرىنى دوۋەمدا، دوو ئەندامى تىرىش - "قاسم ھادى، سكرتېرى گشتى يەكئىتى بىكاران، ھەرۋەھا عادل صالح، سەر كىردەيەكى دىكەى ئەۋ رىكخراۋە دەسگىر كرابوون." ۱۱

كرىكارەكان لەسەرتاسەرى عىراق، دووچارى ھەمان مەينەتى دەبوونەۋە. لە كاتىكدا يەكئىتىيەكان بە مەبەستى زىادكردنى مووچەو باشكردنى ھەلومەرجى كار ئامادەكارىان دەكرد بۇ مانگرتن، كەچى كرىكارەكان رووبەرۋوى تۇقاندن و دەسگىر كىردن دەبوونەۋە لەلايەن ھىزەكانى داگىر كەر. سەرەراى ستم و سووكايەتى پىكردنىش، ئەندامەكانى ئەۋ يەكئىتايە مەترسى لەدەستدانى كارەكانىشيان ھەبوو، ئىنجا دامەزراندنى كرىكارە بىيانىيەكان لە شوئىنەكانيان تەنانەت بە مووچەيەكى زياترىش لەو مووچەيەى كە يەكئىتىيەكان داوايان دەكرد.

لەسەرھەتای مانگی شوباتدا، "وۆل ستریت جۇرنال" لە راپۇرتىكىدا نووسىۋىتى، كۆمپانىيە ھالىبېرتۇن ھەفتانە ۵۰۰ كرىكارى ئەمىرىكايى دەھىنېت كە مووچەكانيان چوار ئەوھندەى مووچەى كرىكارەكانى ھالىبېرتۇنە لە تەكساس ۱۲، كە مووچەى مانگانەى شوڧىرىكى "بىانى" تانكەرى نەوت دەگاتە ۸۰۰۰ دۆلار. لە ژمارەيەك كرىكارى ئەندام لە بەھىزترىن يەكئىتەكانى كرىكارانەم پىرسى: چى بىكرىت بۇ ئەوھى پارىزگارى لە مانەوھى عىراقىيەكان بىكرىت لەسەر كارەكانيان؟ جومعە زۇر بەسادەيى وەلامى دايەوھو گوتى: " ناتوانىت بەرى خۇر بىگرىت؛ ھەر عىراقىيەك كە خاوەن شەرف بىت دەبى دۇى داگىر كىردن بوەستىتەوھ، بۇيە ھەموومان ھىواخوازىن بە زوتىرىن كات داگىر كە رەكان ئىرە جىبىلن و بىرۇن."

دەفرە پىسەكانى ھالىبېرتۇن

ھەفتەيەك دواى گەشتەكەم بۇ كىلگە نەوتىيەكانى باشوور، لە بەسراوھ بەرەو باكوور بۇ بەغدا سەفەرم كىرد، كە لەلايەن و تەبىزى سوپاى ئەمىرىكەوھ بانگىشت كرام بۇ باسكردنى گرىبەستىيەكەى نىوان ھالىبېرتۇن و سوپاى ئەمىرىكى. شوپىنى يەكتىر بىنىنمان، ھوتىلى ئەلرەشىد بوو كە پارىزراوترىن شوپىنە لە بەغدا، بى خۇھەلكىشان خۇى بە "زىاتر لە ھوتىلىك دەناساند"، چونكە لە سالى ۲۰۰۲دا، رىك لەدواى شەپ كرايە بەشىكى بىكەى كاتى ھىزەكانى داگىر كە لە عىراق، ھەر بۇيەش دەروازەكانى برىتى بوون لە بەربەستى تەلدېر و دىوارى كۆنكرىتى رىگر لەبەردەم تەقىنەوھى خۇكوژى توندو كارىگەر، ھەر وھە خالەكانى پشكنىنىشى لەلايەن پاسەوانە چەكدارەكانى گاردى نىشتمانى فلۇرىداوھ سەرىپەرشتى دەكران.

هەر لهگهڵ چوونم بۆ ناو چیشتهخانهی "ئه‌لزاهیر" له ناو هوتیلی ناوبراو، جارێکی تر چاوم به ئاسیاییه‌کان کهوت؛ "موزمه‌فر" ی چیشته‌لینه‌ر، له گوندیکی بچووک که نزیکه‌ی ٦٤ کیلومه‌تر له شاری "ده‌ککا" هوه دووریوو له به‌نگلادیشه‌وه هاتبوو؛ "شاهنه‌واز" ی سفره‌چیش له شاری "نیوده‌له‌ی" هیندستانه‌وه هاتبوو؛ هه‌روه‌ها "عه‌ل" که له‌سه‌ر میزی زه‌لاته وه‌ستابوو، له ناوچه‌ نا‌ئارامه‌که‌ی سنووری باکووری رۆژئاوای پاکستانه‌وه هاتبوو.

ئهو سی‌ که‌سه به‌یه‌که‌وه له هۆلی چیشته‌خانه‌که‌دا، که ٢٠٠ کورسی له خۆ گرتبوو کاریان ده‌کرد. به‌ نیو ئه‌و میزانه‌دا بلاوبونه‌وه که سه‌ربازه‌کان و کارمه‌نده‌کانی ده‌زگا هه‌واگریه‌کانی که‌وا ئامیری بی‌ ته‌لیان له گوی دابوو له‌سه‌ری دانیشتیبون (چه‌که‌کانیشیان ئه‌وه‌نده ئیپانه‌وه دوور نه‌بوو که ده‌ستیان نه‌یگاتن)، هه‌روه‌ها ئه‌و سکرته‌یره ریکپۆشانه‌ی که کارمه‌ندبوون له‌و کۆمپانیانه‌ی که گریبه‌ستیان له‌گه‌ڵ سوپادا هه‌بوو، پیاوانیک که به‌ چاکه‌تو پانتۆلی ره‌شه‌وه‌وه به‌ ده‌نگی به‌رز باسی کارو چۆنیه‌تی به‌رپۆه‌بردنی ولاته‌که‌یان ده‌کرد.

من بۆ ناخواردنی نیوه‌رۆ میوانی "ریتشارد داو‌لینگ" بووم، ناوبراو وته‌بیژی به‌تالیۆنه‌کانی ئه‌ندازیاری سوپای ئه‌مریکا بوو. پۆشاکێکی سه‌ربازی گه‌نم ره‌نگی خه‌له‌تینه‌ری پۆشیبوو، که‌سیکی ده‌م به‌ پیکه‌نین و له‌ ناوه‌راستی ته‌مه‌نی دابوو ریشیکی سپیشی هیشتبۆوه، ماوه‌ی ٢٣ سا‌له وه‌کو که‌سیکی مه‌ده‌نی له‌ سوپادا کارده‌کات. له‌به‌ر سیما سوورو سپه‌که‌شی به‌ "بابا نوێل" ناویان ده‌ب‌رد، که وه‌رگێرپراوی عه‌ره‌بیه‌ بۆ "سانتا کلۆز". له‌ میانه‌ی ناخواردنماندا، به‌ نا‌ره‌حتیه‌وه خواردنه‌که‌م ده‌خوارد، چونکه ئه‌و راپۆرته هه‌والانه‌ی که‌نالی NBCم ده‌هاتنه‌وه یاد، که باسیان له‌وه ده‌کرد، چه‌ندین جار پینتاگۆن ئاگاداری هالیبیرتۆنی کردۆته‌وه که‌وا ئه‌و خواردنانه‌ی ده‌درینه سه‌ربازه ئه‌مریکاییه‌کان "پیسن"، به‌ هه‌مان شیوه‌ی

ئەو ناندېنەنەي كە خواردنەكانيان لىۋە ئامادە دەكرىن. لە راپۇرتەكانى پىنتاگۇندا ھاتبوو، چوار بىنكەي سەربازى ئەمريكايى لە عىراق كە ئەركى دابىنكردى خواردن تىاياندا دراۋەتە ھالىبىرتۇن، ئەو ھالەتەنەيان تىدا بىنراۋە: "خوینى رزاۋ لە گشت شوینىكى سەرزەۋى ناندېنەكان"، "پانتۇلى پىس و نەشۇراۋ"، "شيشى گۆشتى پاك نەكراۋە"، "مىزى زەلاتەي پىس"، ھەرۋەھا "گۆشت و سەرزەۋى گەنىۋىش". راپۇرتەكە باس لەۋەش دەكات كەۋا "ھىچ بەدۋاداچوونىك نەكراۋە" سەبارەت بە بەئىنەكانى ھالىبىرتۇن بۇ چاكردەنەۋى ئەم لاربانە، ھەر بۇيەش راپۇرتەكە ھۆشدارى دەدات، گەر بىت و بەئىندەرەكە كەم تەرخەم بىت لەپاك كىردنەۋى ئەو پىسىانە، "ئەۋا ئاكامى خراب و ناپەسەندى لى دەكەۋىتەۋە" ۱۳.

ژەمە خواردنەكانى ھوتىلى ئەلرەشىد مام ناۋەندى بوون و بىگۇمان كەمىك باشرىش بوون لەۋ ژەمە خۇراكە ئامادەكراۋانەي تايبەت بۇ سەربازەكان لە مەيدانى جەنگدا. لەگەل ئەۋەش نەختىك پارەي كاشيان لە لايەن سوپاي ئەمەريكاوۋە بۇ سەرف دەكرا (رۇژانە بىست و ھەشت دۇلار بۇ ھەر سەربازىك)، كە سەربازەكان لە توانايان دابوو ھەموو رۇژىك لە چىشتخانەي (كۆشكى سىپى) "باشرىن چىشتخانەكانى شارى بەغدا" نان بىخۇن، بە لاي خودى برىمەرىشەۋە جۇرىك لە خەيال بوو.

دۋاي تەۋاۋ بوونمان لە نانخواردن، بۇ قەسەكرىن لەگەل سى كرىكارەكە ۋەستام، پىيان گوتەم، مانگانە ۲۰۰ دۇلارىان دەست دەكەۋىت، بە دەرمالەي ترسناك كاتى زىادكراۋىشەۋە. لىيانەم پىرسى كارەكانيان بەلاۋە چۇنە، بە دوودلىۋە ۋەلامىيان دايەۋە، يەككىيان گوتى: "ھەر چۇنىك بىت دەيگوزەرىنىن" دواتر موزەفەزەرى چىشتلىنەر روونى كىردەۋە، كەۋا زۇر زىاترە لەۋەي لە ولاتى خۇيان دەستيان دەكەۋىت. نابراۋ ھەۋلى پەيداكردى خەرجى شووكردى كچەكەي دەدا بە كەسىكى بەنگلادىشى كە لە سەۋدىيە

دەژىيىت. بەلام ئەو خۇشى و زاواكەشى بەدەگمەن دەتوانن سەردانى
هاوسەرەكانيان بكەن. كچەكەى ترى و كورە بچووگەكەشى بە ئاسانى
نايناسنەو، چونكە ئەو ماوەى سىزدە سائە لە دەرەو ژيان بەسەر دەبات.
لە كاتىكدا كە ژمارەيك لەو كرىكارانەى هالىبىرتۆن كە لە عىراق
كاردەكەن، راستەوخۆ لە هيندستانەو لە رىگەى كۆمپانىيەى "تەمىمى"
سعودىيەو بەكارخراون، كەچى زۆربەيان لە كوئىت يان سعودىيەو
هينراونەتە عىراق لە بەرانبەر سەرمووچەو بەخشىشى زياتر. يەككە لەو
كرىكارانە دەيگوت، كۆمپانىيەكە هىچ رىگا چارەيەكى ترى بۆ نەهيشتۆتەو،
يا ئەو تە دەبى بىتە عىراق، ياخود لەسەر كارەكەى دەرەكرىت. كرىكارەكان
دەيانگوت كەوا ئاگادار كراونەتەو بەوەى نابىت بچنە دەرەوەى ھۆتىلەكە
يان كۆشكى كۆمارى، چونكە بە ناوچەى دوور لە مەترسى دەژمىردرىن بە
بەراورد لەگەن شوپنەكانى دەرەوەى ناوچەى سەوز كە لە رووى ئەمىنەو
باش پارىزراو.

قەسەكانمان لە لايەن "تۆنى" بىرپا، ناوبراو ئەمىريكەكى بە رەچەئەك
فلىپىنيەو پىشترىش لە رىزى ھىزەكانى مارىنزا بوو و دانىشتوى
بۆرلىنگامى سەر بە ويلايەتى كالىفۇرنىيە. كە بەرپرسى شەست لەو
كارمەندە ئاسىيانيە، رووى لە كرىكارەكان كردو بە نەرانندەو گوتى
"بگەپنەو سەر كارەكانتان دەى، ھەر ئىستا بۆ چىشتخانەكە". چونكە ئەو
نە زمانى ئۆردۆو نە بەنگالىشى دەزانى، ھەر بۆيە لە قەسەكانمان
تىنەدەگەيشت، رەنگبى ئەو ھەش پەستى كردىت.

"مايك" يەككە بوو لە بەئىندەرەكانى سوپا و ئاگادارى ئەو
قەسەگۆرپنەوانە بوو، گوتى: "تۆنى كەسىكى قەلپە". كاتىكىش كە
ھەئسامەو بىرۆم، رووى لە تۆنى كردو گوتى: "لەسەرەخۆ بە لەگەئيان".
ئىنجا سى كرىكارەكە بە داواى لىبورنەو گوتيان: "ھەزدەكەين جارىكى

تريش سەردانىمان بىكەيت، چونكە ناوہناوہ خواردىنى ھىندى ئامادە دەكەين"

لە كاتى دەرچوونىشەم لە ھۆتيلەكە، پرسیارم دەربارەى ئەو قسەئۆكانەى كە دەئین ھالىبیرتۆن سودمەندە لە شەرى عیراق لە "داولينگ" كرد؟ كە لە وەلامدا گوتى: "لەوانەيە ھەندى كەس وەكو ھەلقۆستەنەوى شەرى سەيرى بىكەن، بەلام بە لای سەربازە گەنجەكانەوہ، بریتىە لە ژەمىكى خواردىنى گەرم و شوپىنىكى وشك بۆ خەوتن. بىگومان قازانچ ھاندەرئىكە وا لە كۆمپانىياكان دەكات بىنە شوپىن و ناوچەى مەترسىدار، ئەوہش يەكئىكە لە بنەما سەرهەكەكانى سەرمایەدارى. كارمەندەكانى ھالىبیرتۆن لە نيو ئاگردان و ژمارەيەكيشيان ئى كوژراوہ، بەلام ھەر لىرە ماونەتەوہ. لەگەل رىزىكى زۆرم بۆ رىكخراوہ نىودەولەتەيەكانى وەك نەتەوہ يەكگرتووەكان و خاچى سوورى نىودەولەتەيش، بەلام ئەوان رايان كرد. گەر بەدەست ھىنانى قازانچ ھاندەرى سەرهكى رىكخراوئىك بىت بۆ ئەوہى كارى قورس ئەنجام بدات، ئەوا ئەو كاتە تەنيا رىنگا دەبوو بۆ بە جىگەياندىنى."

ژمارەى ژەمە خۆراگەكان

بە پىى چەند ژمارەيەكى راگەينراو لە لاين پەيامنىرى كەنالى تەلەفزیۆنى NBC: لە خەملاندىنىكى ھالىبیرتۆن، لە كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲، بىست و يەك ملیۆن ژەمە خواردىن بۆ ۱۱۰۰۰۰ سەرباز دابىن كراوہ لە چل و پىنج شوپىنى جياواز لە عیراقدا. بەلام لەسەرەتاكانى ۲۰۰۴، پشكەنرە دارايیەكانى سوپا، كەوتنە گومان لەوہى رەنگبى كۆمپانىياكە زىدەرەوى لە ژمارەى ژەمەكان كرىبىت، بەوہش ملیۆنەھا دۆلارى وەكو سەرتىچوون خستبىتە سەر ئەستوى حكومەت. ۱۴

لە مانگى شوباتيشدا، لە راپۆرتىكى "وۆل سترىت جۆرنال" دا ھاتبوو:

ئەگەرى ئەو ھەيە ھالىبىرتۆن شانى باج دەره ئەمىرىكىەكانى قورس كرىپىت بەۋەى ۱۶ مىليۇن دۆلارى خستىبىتە سەر تىچوونى راستەقىنەى ژەمە خۇراكى ئامادەكراۋ بۇ سوپا لە ماۋەى ھەوت مانگى يەكەمى سالى ۲۰۰۳دا لە چوارچىۋەى ئۇپىراسىۋنى ئازادكردنى عىراق. ھەر تەنيا لە مانگى تەمموۋى ۲۰۰۲، ھالىبىرتۆن لىستىكى بە ۲۰۴۲ ژەمە خۇراك لە رۇژىكىدا پىشكەش كىردوۋە، كەچى لە راستىدا رۇژانە تەنيا ۱۴۰۵۲ ژەمە خواردىنى ئامادەكردوۋە. ۱۵

وتە بىژى كۆمپانىيەى ھالىبىرتۆن لە ناۋچەى رۇژەلاتى ناۋەپاست "مىلىسا نۇركرۇس" بەرگى لە كارو رەفتارەكانى كۆمپانىيەكە كىردو بە وتەيەكى "راندى ھارل" سەرۋكى جىبەجىكارى ھالىبىرتۆن كە دەئىت: "بۇنموۋنە، سەر كىردە سەربازىيەكان بە ھۆى نىگەرانىان لە سەلامەتى سەربازەكانىان نە دەيانەۋىت سەربازەكان ئىمزاى ۋەرگرتنى ژەمە خواردىنەكان بىكەن نە خوازىارىش سەرى دوور و درىژ بگىرن بۇ ۋەرگرتنى خۇراك". ھەرۋەھا ناۋبراۋ ئامازەى بە گىرتى "چىشتخانە پىسەكان" دا و وتى، ئەو گىرتەش چارەسەركراۋ و لەو كاتەۋە تا ئىستا دامەزراۋەكانمان لە چەندىن پىشكىندا سەر كەوتوو بوۋە.

نۇركرۇس بەردەۋام دەپىت و دەئىت: "ئەۋەشت لە ياد نەچىت، ئامادەكردن و پىشكەشكردنى خواردىن رۇژانە بۇ ۱۳۰۰۰۰ كەس لە شوينىكى دژوار و شەپراۋى كارىكى ئاسان نىە. شايانى سەرنجىشە، سەرەپراى سەرھەلدىنى كىشەو گىرت يان كەم و كورتى لە كاتى دابىنكردنى ژەمە خۇراك بۇ ئەو ۱۳۰۰۰۰ سەربازە، كەچى گەل كارو ئەركى تىرى جوان و باش ھەن كە كارمەندەكانمان ئەنجامىان دەدەن" ئەم قسانەى نۇركرۇس ئامازە بوون بۇ قسەى ۋەكىلىكى ھالىبىرتۆن لە تەلەغفەر كە گوتبوۋى: "سەر كىردە سەربازىيەكە لەۋى سوپاسى ستافى ھالىبىرتۆنى كىردبوو بۇ ئەو ژەمە

خواردنەنەى كە لە جەژنى سوپاسگوزارى ئامادەكرابوون، ئەمە بەلایەووە باشترین خزمەتگوزارى بوووە كە پێشكەش كرابێت. منیش پێم گوت، راستە ئەووە باشترین خزمەتكردن بوووە كە لە ماوەى ۲۲ ساڵەى كاركردنم بۆ حكومەت بەرچاوم كەوتبێت."

گرێكارى نۆخۆبى

دواى مائىشاوايىكردنم لە داوڵىنگ، لە ھۆتلى ئەلرەشیدەووە بەرھو سەنتەرى كۆنفرانسەكانى بەغدا (مركز المؤتمرات) چووم، كە ھۆلىكى شانۆى فراوان و بەتالى تىدابوو، لەگەڵ كۆمەلەى نووسىنگەى چالاك و پرئىش لە ژىر زەمىنەووە تا نھۆمى سىيەم. عىراقىيە خاوەن سىما جدىەكان و كاربەدەستانى سوپا و پاسەوانەكانىيان و ھەرۇھە ستافىكى زۆرى كامىرا بەدەست، ژوورەكانىيان پر كرىبوو.

كۆمەلەى ئەو كرىكارە عىراقىيانەى لە سەنتەرەكە كارىيان دەكرد، باجى ھالىبىرتونىشيان ھەلواسىبوو، لە ميانەى وەرگرتنى پشوى چاخواردنەووە بۆ قسەكردن راوہستابوون. يەككىيان چەند جارێك ھەولێ دا وشەى (congratulations) دەربىرپىت بەلام بى ئاكام بوو، نەيدەتوانى ھىواى سەرگەوتن بۆ بەرپرسەكەى بخوازىت، بە پەستىووە رووى لىم كرى و پرسى گەر وشەيەكى ئاسانتر ھەبىت بىلئىم؟ منىش پىشنىارى ئەووە كرى دەستىك لە پشتى بەرپرسەكەى بدات و بلىت: "دەست خۆش، كارىكى باشە". كەچى ئەو سەرى بە توندى ھەژاندو گوتى: "نەخىر، من ناتوانم ئاوا بلىم، (بەرىز لويس) بەرپرسەكەم كەسىكى ئەمرىكەى بۆيە دەبى بەرىزەووە قسەى لەگەلدا بكەم."

سى كارمەندەكەى ھۆلى سەنتەرەكە ھاوړى و دانىشتوى ھەمان گەرەكىش بوون. بۆيە ھالىبىرتون ھەموو بەيانىەك كاتژمىر ۸,۰۰

ئۇتۇمبېلىكى دەنارد تاكو بيانگە يېنىتە سەر كار، ئىوارانىش كاترۇمىر ۴،۰۰ ئۇتۇمبېلىكى تر دەيگە ياندنە مائەوہ. ھەرسىكىشىان كارمەندى شارەزابوون بۇيە ھالىبېرتۇن بە گشتى مانگانە يەكى زۆرتىرى پىدەدان لە كرېكارەكانى تر. "خالد عەلى" ئەندازيارو بەرپىرسى نۆژەنكردەنەوہى سەنتەرەكەش بوو، "صبح عادل موستەفا" ش وەرگىر، ھەروہا "داوود فەرھوود" سەرپەرشتىار بوو. داوود بەتەمەن لەوانى تر گەورەتر بوو، دووہكەى تىرىش تەمەنىان لە كۆتايى بىستەكان دەبوو. پېيان گوتەم كەوا خۇشحائىن بەوہى كارمەندىن لە ھالىبېرتۇن.

صبح گوتى: "ئەوہ يەكەمىن پىشەمە، بەر لە ئىستا دەرھەتى ئەوہم نەبووہ قسە بە زمانى ئىنگىلىزى بكەم. پىشترىش مووچەى حكومەت تەنيا ۱۰ دۆلار بوو." بە ھەمان شىوہ خالىدىش روونى كىردەوہ كەوا ئەوہ يەكەمىن كاركردىنەتى. ئىم پىرسى: "تۆ بەرپىرسى گشت كىردارەكانى نۆژەن كىردەنەوہى لىرە؟" بە شانازىوہ سەرى لەقاند بە بەلى و كاتىكىش كە پىم وت پىرۇزە "congratulations" گەشايەوہ. ھەرسىكىان پېيان راگەيانىدم كەوا مانگانەى كرېكارە عىراقىيەكان لە ھالىبېرتۇن لە نىوان ۱۰۰ تا ۲۰۰ دۆلارە.

كرېكارە رەش پىستەكانى تەكساس

لە نىوہكەى تىرى جىھان، كۆمەلىكى تر لە كرېكارە بەدبەختەكان لە بىكەى وەرگرتن و دامەزراندنى ھىزى كار لە شارى "ھىوستان" دەبىنرىن. خاوەن كارە چاوپروان كراوہكانىان پۇستەرى راگەياندىن لە شوئىنى وەستانى ماشىنەكان و رىكلامىشيان لە رىئى ئەنتەرنىتەوہ بلاوكردبۇوہ. چوار لەسەر پىنجى ئەو وەرگىراوانەى كە بانگىشت كرابون بۇ كۆرسى راھىنان لە بەشىكى كۆگای "مۇنتگۆمىرى" نىك فرۆكەخانەى "ھىوستان"، دەنىردرانە عىراق. لەسەرەتاي كانوونى دووہمىشدا، كۆمپانىيائى ھالىبېرتۇن ھەموو ھەفتەيەك

پینچ سەد لەو کریکارانەى رەوانەى عیراق دەکرد.

ھیچ یەكێك لەوانە شارمزا نەبوون. "راسل گۆلد" پەيامنیری وۆن ستریت جۆرنال دەلیت: "ئەوانە كەسى بیکارو کریکاری بى پيشەن لە چوارچێوەى ئابووری ئەمریکا، كە لە بنەرەتدا گەن کارو پيشەى لیۆ بەرھەم نایەت." ناوبراو چاوپێكەوتنى لەگەن كەسانێك كەرد كە بۆ خوولەكانى راھینان ریزیان بەستبوو، یەكێك بە نموونە دەھینیتەو، كاری پیشوتری بریتی بوو لە گواستنەوێ پەلەوەر "مریشك"، لە بەرانبەر ۱۲ دۆلار لە كاتر میژێكدا. بەلام دواتر كە دەگەنە عیراق، لە ریی پاسەپۆرتە ئەمریکیە رەنگ شینەكانیانەو بەرێك پارەى زۆر بەدەست دینن: كە خۆى دەدات لە نزیكەى ۷۰۰ بۆ ۸۰۰ دۆلار لە مانگیكدا، تەننەت بە پێى پێوەرەكانى ئەمریکاش ئەمە مووچەییەكى بەرزە. بەلام لە بەرانبەریشدا دەبیت رۆژى ۱۲ بۆ ۱۵ كاتر میرو لە هەفتەییەكدا حەوت رۆژ كاربەن و لەژیر خیمە و لەبەر گێژەلۆكەى لەماوى و پەلەى گەرمى بەرزدا كە دەگاتە ۵۴،۴ پەلەى سەدیەو

بژین. ۱۶

پرسیارم لە "نۆرکروس" و تەببێژەكەى كۆمپانیای هالیبیرتۆن كەرد، سەبارەت بەو جیاوازیكردنە لە پیدانی مووچە لە عیراقدا لە لایەن كۆمپانیاکەو لەسەر بنەمای نەتەوہیى، لە وەلامدا گوتی: "باسى پێكھاتەى مووچە و رۆژانەى کریکارەكان كە لەلایەن كۆمپانیەكەمانەو پەیرەوێ لیدەكریت ناكەم. چونكە بودجەى تەرخان كراو بۆ مووچەو كرى كە لەلایەن كۆمپانیاو بەلیندەرە لاوەكیەكانەو دابین دەكریت، بەندە بەو پێوەرەو رینمایانەى كە لەلایەن دەسلاتی كاتەكى هاوپیمانەكانەو دەردەچیت. برى مووچە و كرىش بە پێى بارودۆخى بازارو پێوەرى نیوخۆیى دیارى دەكریت". ۱۷

هەمان پرسىارم ئاراستەى "داولینگ" و تەببێژەكەى سوپا كەرد، كە

وہلامہکەى ئەو روون و ئاشکراتر بوو: " ئەو کرىکارانە خۆيان بە بەختەوەر دەزانن بەوہى کاريان دەست کەوتووہ، گەرچى سەفەرى شوینى تریشى تیدا بىت. ژمارەيەكى زۆرى کۆمپانىا ھەن کە لە جۆرەھا شوپن و ناوچەکانى کە مەملانئيان لئىبە دەگەرپن و شارەزايى و ئەزموونيشيان بەدەست ھىناوہ لە دامەزراندن و دروستکردنى ھۆلى نانخواردن بۆ ھەزارەھا سەربازگەى سوپا لە چۆلايى و دوور لە ئاوەدانى، تەنیا لەماوہى چەند رۆژيکى کەمدا. ئەمە پيشەيەكى ئاسان نيە و ئەوانەش کەسى لئەتاتوو و شياون بۆ ئەم کارە. ئەو کۆمپانىانە کارمەندو خەلکى خۆيان لەگەلە، ئەو خەلکەى پيشينەى کارو شارەزايان ھەيە لە کارکردن لە شوینى سەربازى و شەردا."

ئەو لە پووختەى قەسەکانيدا دەئيت: " بىريارى ديارىکردنى مووچە لەسەر بنەماى بەھاي ژيان و گوزەران نيە، بەلکو لەسەر بنەماى تىچوون و خەرجيەکانى مەشق و ئامادەکردنى ھىزى کارە. لە ھەمان کاتيشدا ناکرئو راستيش نيە گەر بىت و سوپاي ئەمەريکا ھەمان ئەو پىوەرەى کە لە ئەمريکا پەيرەوى ئى دەکرىت بۆ مووچەدان، لىرە بەکارى بىنئیتەوہ، ئەوہ لە کاتىکدا کە ھىچ کەسنى تر لە تواناي دا نيە پەيرەوى لەھەمان ئەو پىوەرە بکات. ھەندئى جار ژيان ناپەرەوايە! "

كى دادپەرورە و كى ناپەرەوايە؟

پىدەچىت ھەندىك جار ئەو ناپەرەوايە پىويست نەبىت يان بە ئەنقەست بکرىت. بۆ نمونە، رەنگە ئەو سىستەمە ئالۆزەى گرىبەستىە لاوہکىەکان کە چىشتلئینەرە ئاسيايىەکان بۆ سوپاي ئەمريكى دابىن دەکات، مافى کرىکارەکانىش پيشىل دەکات و لە ھەمان کاتيشدا ئەستۆى باج دەرە ئەمريکىەکان فورستەر دەکات.

سىستەمەکەش بەو شىوہيەيە: ھالىبىرتۆن کۆمپانىاي تەمىم لە

عەرەبستانی سعودیە بەکری دەگریت، ئەویش لەلای خۆیەووە رەنگبۆ گریبەستیکی لاوەکی لەگەڵ کۆمپانیای "گەلف کاتەرینگ" ی مۆر بکات، کە ئەوەشیان رەنگبۆ دامەزراوەیەکی هیندی بەکار بێنیت وەك دەزگای "سەبەش فیجای". ھەر یەكێك لەم كۆمپانیایا و بەئیندەرانە خەرجی خزمەتگوزاری خۆی دەوێت، ھەر بۆیەش ئیمە ی باج دەر دەبیت پارەییەکی زۆرتر لەو ۲۰۰ دۆلارە بدەین کە کریکارە کە لە مانگیكدا وەری دەگریت.

ئەگەری ئەوەش ھەبە، کریکارە هیندیە کە مووچە کە ی خۆی بە تەواوتی وەرنەگریت. لەسەرەتای مانگی ئایاری ۲۰۰۴دا رۆژنامەکانی هیندستان راپۆرتیکیان دەربارە ی بەسەرھاتی ھاوڵاتیەکی هیندی بلاوکردهووە، بەوہی چۆن بۆتە قوربانی ئەم سیستەمە: "دەزگای (سەبەش فیجای) گریبەستیەکی دوو سالی بە بری ۱۸۰۰ دۆلار لەگەڵ (عبدالعزیز حامد و برا بچوکە کەشی شاھجیھان) مۆرکرد، کە دانیشتووی باشووری هیندستانن. بۆ ئەوہی بە پیشە ی قەساب لە بنکە یەکی سەربازی ئەمریکی لە کویت کاربکەن. بە پێی گریبەستیە کە مووچە ی مانگانە ی ھەر یەكێکیان دەگاتە ۲۸۵ دۆلار- سامانیکی بچووکە بە پێی پێوہرەکانی هیندستان- بۆیە ھەلدەستن بە رەھن کردنی خانوو مائی یەكێك لە ناسیاوہکانیان بۆ ئەوہی بتوانن پارە ی سەفەر دابین بکەن. ئینجا لە مانگی ئابدا لە ریی فرۆکەوہ لەگەڵ دوو ناسیاوی خۆیان بەرہو کویت سەفەردەکەن. پاش چەند رۆژیک پاسپۆرتەکانیان ئی زەوت دەگریت و رەوانە ی بنکە یەکی سەربازی ئەمریکیان دەکەن لە باکووری عیراق. سەرکارەکیان لە کویت کە پاسەپۆرتەکانیان زەوت کردبوو، پێیان گوتبوو، دەبێ تا شەش مانگی تر لەو بنکە سەربازیە کاربکەن و بە هیچ جوړیکیش نابیت ئەوئ جیبھیلن. ئیشە کەشیان، بریتی بوو لە قاپ شۆردن و پاک کردنەوہ ی پاشماوہ ی سەربازەکان لە بەرانبەر ۱۵۰ دۆلار لە مانگیكدا، بۆیە عبدالعزیز لە تەلەفون بە خیزانە کە ی گوتبوو ئیمە لە دۆزەخ داین و

ئەگەر خواش ئىمەى خۇشبوئىت ئەوا رەنگىبى بتوانىن جارىكى تر بەبەكتەر شاد بىنەوہ."

"نىكۆ سىمىس" بەرپۆەبەرى كاروبارى فەرمانبەران لە كۆمپانىيائى "گەلف كاتىرىنگ" تايبەت بە دابىنكردن و ئامادەكردنى خۇراك و بەرپرس لە دامەزراندنىان، ئەوہى رەت دەكردەوہ كە ھەئخەئەتېنرابنو لە راگەياندىنىكىدا بۇ رۆژنامەى نيويۆرك تايىمز گوتبووى: "مەبەست لە گلدانەوہى پاسەپۆرتەكان تەنيا بۇ پارىزگارىكردنىان بووہ و ھەركاتىكىش ئارەزوويانكرد دەست لە كار بكىشەوہ و كارەكەيان جىبېئىن، ئەوا ئىمە رىگەيان ئى ناگرىن."

لەلايەكى ترىشەوہ"وئىدى ھۆل" وتەبىژى ھالىبىرتۆن، لە روونكردنەوہىەكىدا وتى: كۆمپانىياكەمان ئىپىچىنەوہى وورد لەگەن كۆمپانىيائى ناوبراودا ئەنجام دەدات، كە دەئىت: "KBR گەر بۆى دەرکەوت ھەر بەئىندەر و كۆمپانىيائىكى لاوہكى مامەئەى خراپى لەگەن كرىكارەكاندا كەردوہ ئەوا بە پىى سىاسەتى نىوخۆى كۆتايى بە گرىبەستىەكانىان دەھىئىت. بۆيە بە پىى پەپرەوى KBR ھەر كارمەندىك يان كرىكارىك گەر ھەزى كەرد، ئەوا دەتوانىت ئەو بەشەى كارى لىدەكات جىبېئىت يان ھەر كاتىك خۆى ئارەزووى كەرد ئەوا دەتوانىت دەست لەكارەكەى بكىشەتەوہ." ۱۸

لە ھەمان كاتدا، چەند بەئىندەرىكى لاوہكى، دەيانگوت لەلايەن ھالىبىرتۆنەوہ ئىستىغلال كراون- لەوانە ئەو كۆمپانىيايەى كە ئىوارەخوانى جەژنى سوپاسگوزارى بۇ جۆرج بۆشى سەرۆكى ئەمەرىكا ئامادە كەردبوو لە كاتى سەردانە لە ناكاوہكەى بۇ بەغدا لە سالى ۲۰۰۲، كە لەبەردەم كامىراكاندا ھەل نايلۆنى و پلاستىكى خستبووہ سەر سىنى و پىشكەشى دەكەرد. ۱۹ لە حوزەيرانى سالى ۲۰۰۲ شدا گرىبەندىەك مۆركرا لەگەن كۆمپانىيائى مۆرىسى ئوسترالى بە ھاوبەشى لەگەن كۆمپانىيايەكى كوئىتى بە ناوى KCPC بۇ دابىنكردنى ژەمە خۇراكى ھەژدە ھەزار سەرباز لە سى بنكەى سەربازى لە

باكوورى غىراقدا لە بەرانبەر ۱۰۰ مىليۇن دۆلار. دواى شەش مانگ، ھالىبېرتۇن گرىبەندىيەكەى ھەئەشاندەۋە بە بيانوۋى ئەۋەى كە كۆمپانىيىسى مۇرىس و كۆمپانىيىسى كۆپتەكە كەمتەرخەم بوونە لە پابەندىيەكانيان. سەرچاۋەيەكى نەناسراۋ بە رۇژنامەى " سىدىنى مۇرنىنگ ھىرالدى" راگەياند كەۋا يەككە لە كارمەندە ئەمىرىكايەكانى ھالىبېرتۇن لە كاتى دانوستانەكانى تايبەت بە گرىبەستىيەكە، پېشنىارى ۲ مىليۇن دۆلارى كرىدبوو ۋەكو بەرتىل بۇ ھەردوو كۆمپانىيىسى ئوسترالى و كۆپتەكە لە حالەتى پەسەندىكردىنى گرىبەستىيەكە: "ئىمە باسى پارەى كاش ناكەين، ئەۋ كارمەندە داۋاى پشكدارى دەكات لە فرۇشتىنى ھەموو مانگىكدا، ئەۋان چاۋيان لە رىژەى ۲% تا ۴% دابوو، كە بىگومان نرخی شتەكانى بەرز دەكردەۋە، چونكە بەئىندەرە لاۋەكەيەكان ئەۋ رىژەيە دەخەنە سەر تىچۋوى گشتى" ۲۰.

تىچۋوى زىتر ۋاتە قازانجى باستر.

بۇچى پىدانى كرىيەكى شياۋ بۇ كرىكارە غىراقىيەكان دۇايەتى بكرىتو سەندىكاكانىش ياساغ بكرىن، لە كاتىكدا رەنگى چارەسەرى باش بن بۇ گىرەتى بىكارى لە راددەبەدەر و پىداۋىستى بەردەۋامىش لەسەر ھىزى كار بۇ ئاۋەدانكردەۋە، كە ئەمانە ھەموۋيان فاكتەرى بەھىزن بۇ دامركاندەۋە ھىۋوركردەۋەى تورپەى غىراقىيەكان لە بەرانبەر داگرەكەرىدا؟ ۋەلامە سادەكەى ئەۋ پىرسىارە ئەۋەيە كە ھالىبېرتۇن و كاربەدەستانى ھىزەكانى داگرەكەر مەمانە بە كرىكارە غىراقىيەكان ناكەن و دەترسن لەۋەى ئەۋ كرىكارانە، سەركارە داگرەكەرەكانيان بكرۇن.

كۆمپانىيىسى ھالىبېرتۇنى ھەلپەرىست، مانگانە ۱۰۰ دۆلار دەداتە كرىكارە لۇكالىيەكان، ۲۰۰ دۆلارىش بۇ ھىندىيەكان و ۸۰۰۰ دۆلارىش بۇ تەكسەسىيەك. سەرەراى سىفاتە ھاۋبەشەكانىشيان، ئىش و كارى ئەۋ دامەزراۋە ھەلپەرىستانە

بەنەخوازوترىن ئىش و كار دادەنرىن. لە زۆرىەى ولاتەكاندا، كۆمپانىيا نىودەولتەتيەكان كرىيەكى كەمىك زياتر دەدەن بە بەراورد لەگەل كاروپىشە ناوخۆييەكان (گەر دەسەبەر بكرىن) بەوہش ھىزى كارى ناوخۆيى بۇخۆيان رادەكيشن. بۆيە ۱۰۰ دۆلار لە ولاتىك كە رىژەى بيكارى تيايدا دەگاتە ۷۰% پارەيەكى زۆرە، ھەروەھا ۲۰۰ دۆلاريش لە ولاتىكى ودكو ھىندستان برىتيە لە سامانىكى بچووك و ۸۰۰۰ دۆلاريش مانگانەى ئەندازيارەكانە لە ئەمەريكا. ھەر بۆيەش ئاساييە ژمارەيەكى زۆرى داواى كارگردن پيشكەش بە ھاليبىرتۆن بكرىت لە كاتى راگەياندىنى بۇ ژمارەيەكى كەمى ھەلى كار.

وھكو چۆن داولينگ روونى دەكردەو، كۆمپانىياكە مەبەستى بوو كە پارەيەكى زياد لە پىويست نەدات بۇ مووچەى كرىكارەكان، ئەگەر چى بەلايانەوہ گرنگ نەبوو چەند مەسرف دەكرىت، چونكە بە پىي كۆنتركتەكان، سوپا رىژەى ۱% لە برى زيادە مەسرف دەدا بە ھاليبىرتۆن. سەرەراى خەرجيە راستەوخۆكانيشى، كۆمپانىياكە دەتوانى داواى رىژەيەك بكات بۇ زىدە خەرجيەكانى، لە گشت قۇناغ و شوينەكانيش تا دەگاتە نووسىنگە سەرەكيەكەى لە ھيوستن. لەگەل تەواو بوونى كارەكانيش لىژنەيەكى پىكھاتوو لە گەورە ئەفسەرەكانى سوپا برىارى ئەوہ دەدەن كە ئايا دەكرى پاداشتىكى زياد بۇ ھاليبىرتۆە سەرف بكرىت بۇ راپەراندىنى كارەكانى، كە رەنگە بگاتە ۲%. ميكانيزمە ھەلسەنگاندىنى لىژنەكەش بۇ كارەكانى ھاليبىرتۆن بەم شىوہيە دەبىت: لە ۶۰% ى ھەلسەنگاندىنەكە لەسەر چۆنيەتى ئەنجامدانى كارەكانى دەبىت وھك پابەندبوون بە خشتەى كار، كوالىتى كارەكان و چارەسەرگردنى گرفتەكان و تەنھا ۴۰% نەمەرى ھەلسەنگاندىنەكە لەسەر مەسروفات و خەرجى دەبىت. بەم شىوہيەش كۆمپانىياكە چەند پارەى زياتر خەرج بكات ئەوا قازانجى زۆرتەر بەدەست دىنىت. ئەو جۆرە ميكانيزمە لە كارىگەرى كۆنترۆل و چاودىرىگردنى خەرجى كۆمپانىياكانى تر كەم دەكاتەوہ.

راستی دەرخەرەگان

بېگومان، راستى دەرخەرەگان لە نىو كۆمپانیاكە دەرەكەوتن بۇ ئەوھى دەزگاگانى راگەيانەندى و ئەندامەگانى كۆنگرېسش ئاگادار بكنەوھ لە تەشەنەكردنى كەلتوورى زىدەرۆيى لە خەرچىەگانى نىو كۆمپانیاكەدا. "ھىنرى بانتيگ" سەربازىكى دىرىنى جەنگى فېتنامە، وەكو شارەزا لە بوارەگانى فرۇشتىن و پلاننانان لە گەل كۆمپانیاى وەك ھالىبېرتۆن، ھىوليت-پاكەرد، تىكۆ و دەسەلاتى گواستەنەوھو گەيانەندى پايەختى ھىوستىن كارى كرەوھ. ناوبرو لەسەرەتاكانى مانگى ئاپارى ۲۰۰۲ بۇ كاركردىن لە ھالىبېرتۆن چووھ كەمپى ئەلخەلىفە لە كوئىت، تا ناوھراستى مانگى ئابى ھەمان سال ماپەوھ.

ناوبرو دەلئىت بەدرىژاى مانەوھى لەو شوپنەدا تەنانەت يەك كارمەندى تايبەت بە وردبىنى ژمىرىارى نەبىنىوھ. جگە لەوھش كرىكارەگان پىيان راگەيىرابوو گەر بىتوو لەگەل وردبىن يان ھەر دەزگايەكى راگەيانەندى قسە بكنە ئەو دەم و دەست لەسەر كار لادەبىرىن. لە ئاكامدا ناوبرو دەستى لەكاركيشاپەوھ چونكە بە "تەواوتى بىزار بىوو" لە كاركردىن بەردەوام بۇ ماوھى ۱۲ تا ۱۶ كاتژمىر لە رۆژىكدا. بەلام سورە لەسەر ئەوھى كە لەسەر كارەكەى لانەدراوھ. ۲۱.

لە رۆژى ۱۲ شوباتى سالى دواتر، بانتيگ بۇ گەواھى دان، لەبەردەم دەستەيەك لە نوپنەرە ديموكراتەگانى ناو كۆنگرېس خاوى رەنگ پرتەقالى نەخشە لەسەر كيشراوى لەگەل خۇيدا ھىنابوو، كە لەلايەن ھالىبېرتۆنەوھ كىردرابوو بۇ شوپنى وەرزشكردى سەربازە ئەمريكەگان. وەكو بەلگەيەك لەسەر رەفتارەگانى كۆمپانیاكە بۇ زىدەرۆيى لە خەرچ كرىنى پارەى باج دەرەگان. وەكو چۆن ناوبرو دەلئىت، ھالىبېرتۆن مكوپ بوو لەسەر كرىنى ئەم

جۆره خاولىيانه به نرخى ۵ دۆلار بۇ ھەر خاولىيەك. له برى كرىنى خاولىيەكى

ئاسايى ئاسايى به ۱.۶۰.

بانتيىنگ بەم شېۋەيەي خوارەۋە ۋەسفى پىرۇسەي كرىنى ئەۋ خاولىيانە

دەکرد:

نرخىكى كۆن و پەپىرەۋى لىكراۋ ھەبۋو بۇ كرىنى پەشتەمالى

ئاسايى. بەلام بەپىۋەبەرى MWR

Morale. Welfare. Recreation ۋەرە، خۇشگۈزەرانى،

كات بەسەربەردن) داۋاي كرىنەكەي گۆپى بۇ خاولى

چاكىراۋ بە جۆرىك كە ئارمى ئەۋ بەشەي (MWR) سى

لەسەر چىنرايىت، ۋەكو چۆن لەسەر ئەم پەشتەمالە

دەبىيىن. رىۋ شۋىنى ئاسايى ئەۋەيە لە كاتى گۆپىنى

داۋاي كرىن، دەبىت نرخى تازە پىشكەش بىكەيت. كەچى

بەپىۋەبەرى MWR فشارى خىستبۋە سەر ھەريەك لە

لىپىرسراۋ و بەپىۋەبەرى كرىنى پىداۋىستىەكان بەۋەي

داۋاكە بىكەن بى ئەۋەي نرخىكى تازە پىشكەش بىكرىت.

كاتىكىش كە بەۋ شتەم زانى بەرپىرسەكەي خۇمەم لى

ئاگادار كىردەۋە، بەلام بەز لە يەكلاۋونەۋەي كىشەكە

دەستم لە كار كىشايەۋە. بۇيە پىم وايە داۋاي كرىنى ئەم

جۆرە پەشتەمالە بەرزكراۋتەۋە بى ئەۋەي ھىچ نرخىكى

تازە پىشكەش بىكرىت. ۲۲

سىناتۆر "رىتشارد دىربىن" نۆينەرى ۋىلايەتى ئەلىنۆى سەر بە لىستى

دىموكراتەكانى نىۋو كۆنگرىس ۋ ئەندامى دەستەي گۆيگرتنەكەش، بە

لىكدانەۋەيەكى خىرا دەرىخىست كەۋا بەۋ بىرە پارە زىادەيەي كە بۇ كرىنى

ئەۋ جۆرە پەشتەمالە دانراۋە، دەتوانرىت ۱۲ دەستە ئىلەگى گۈللە نەبىر

بكردریت. ئەووە لە كاتێكدا كە ژمارەپەكی زۆری سەربازەكان رەوانەى عیراق دەكران بى ئەووى ئەو ئێلەگانەیان بۆ دابین بكریت. ۴۳

بە پىپى گوتەى بانئینگو كەسانى وەك بانئینگىش، كە لە بارودۆخىكى نادياردا قسەیان بۆ ئەو نووسەرە كرددووە، ھالیبیرتۆن لە كاتى كرىنى پىداووستىەكان كرىارەكانى ناچار دەكرد بەووى دەبى مامەئە لەگەئ ئەو بەئێندەرانە بكەن كە پىشتر كاریان بۆ كرددوون، گەر بىتوو نرخەكانىشيان ھەرزاتر نەبىت. وەكو نەرىتیکىش، كۆمپانیاكان پشت بەو بەئێندەرانە دەبەستن كە متمانەیان پىیانە نەوەك ئەوانەى تەنیا نرخەكانیان ھەرزانە، بەلام كرىارەكان ھەر زوو بۆیان دەركەوت كەوا بەئێندەرەكان پشتیان پى نابەستىت. یەكێك لە راستى دەرخەرەكان رایگەیانند: "ھىشتا ئەو بەئێندەرانە باشتر لەوانەى كە ھالیبیرتۆن لە بۆسنە مامەئەى لەگەئدا دەكرن."

بانئینگ بەردەوام دەبىت لەسەر روونكردنەووى مىكانىزمى كاركردنى سىستەمەكەو چۆن كۆمپانیاى ناوبراوىش پارەى باج دەرەكانى دەپچرپەوہ:

لە نىو ھالیبیرتۆندا سى ئاست لە ستافى دابىنكردنى پىداووستى و كەلوپەل ھەيە. كرىارەكان بەرپرسن لەسەر داواكردنى كەرەستەكان بۆ پركردنەووى ئەو پىداووستیانەى كە لەلایەن كارمەندەكانى ھالیبیرتۆن داوا دەكرىن. ئىمەش بەدواى فرۆشىارىكدا دەگەرپىن كە تواناى دابىنكردنى شتە داواكراوہكان و ئامادەكردنى داواكانى كرىنى ھەبىت. سەرپەرشتەكانى بەشى پىداووستىەكانىش بەرپرسىارىتى پروسەو كارى رۆژانەى ئەو بەشەیان لە ئەستۆدا بوو. بەرپۆوہبەرى بەشى پىداووستىەكان و ئامرازو مولكىتەكانىش لە سەررووى

ئەوانەو دەيت.

ئىنجا لىستىك بە ناوى بەئىندىرەگان لەلايەن سەرپەرشتى بەشى پىداوويستىەگان پىشكەش دەكرىت. لىستەكە تەنيا ناو و ناوئىشانىيان و ژمارەى تەلەفونى تىدايە. ئىمەش رىنمايى گرابووين بەوہى تەنيا ئەو لىستە بەكار بىنين لە كاتى پىكردەوہى لىستى پىداوويستىەگان. لە كاتى پەيوەندىكردن بەو بەئىندەرانەوہ، زانىيارى ترى وەك جوړى كەلوپەل و پىداوويستىەگان دەخرايە سەر لىستەكە. بە ھەرحال رۆژ لە دواى رۆژ بۆمان دەردەكەوت كەوا زۆر لەو بەئىندەرانە نرخەگانىيان شياوى ركابەركى نەبوون و ھەروەھا دواوەكەوتن لە پىدانى نرخ و بگرە لەكاتى ھىنان و گەياندىنى شتوومەكەگانىش درەنگ دەكەوتن.

لەو ماوہىەى كە لە ھالىبىرتۆن كارم دەكرد، چەند ھەئسوكەوتىكەم بىنى كە جىگای گومان بوون. بۆ نموونە؛ لەكاتى كرىنى ئەو شتوومەكانەى كە نرخەگانىيان لە ژىر ۲۵۰۰ دۆلار بوو، كرىار تەنيا يەك نرخى لەلاى يەك فرۆشيارەوہ دەھىنا. ئەويش بۆ ئەوہى خۆى لە ھىنانى نرخىكى ترى ركابەر بدزىتەوہ، بۆيە ھەر داوايەك، نرخىكى بەجىاي بۆ دەھىنراو دواتر ھەموويان لە يەك داواى كرىنى كەمتر لە ۲۵۰۰ دۆلار كۆدەكرانەوہ. لە ئاكامىشدا نرىكەى ۷۰-۷۵٪ پىرۆسەكانى كرىنى شتوومەك دەكەوتنە خانەى كرىنى ئەو پىداوويستىانەى كە نرخەگانىيان كەمترە لە ۲۵۰۰ دۆلار. بەئىندەرهگانىش داواكانىيان بەش دەكرد بۆ ئەوہى خۆيان لە ھىنانى دوو

نرخى پیدان بە دوور بگرن. بۆ ئەو داواى كرىنانەشى كە لە سەر ووى ۲۵۰۰ دۆلار بوون، كرىارەكان داوايان لێدەكرا دوو نرخى پێدراو بێنن. ئینجا كرىارەكان ئەو بەئێندەرانیان هەتدەبژارد كە بەرزترین نرخ و ئەو بەئێندەرانیەشى كە بە باش دەزانران و نرخى مام ناوەندیان پێبوو. بەو جۆرە بەئێندەرەكە دەیتوانى داواى كرىنەكە لەگەڵ بەئێندەرە بەباش زانراوەكە بگونجینیت، لە كاتێكدا ئەو كرىارە دەیزانى ئەو نرخەى لەلایەن بەئێندەرە بەباش زانراوەكە هێنراوە كە مەتر دەبیت.

رێم بدن با چەند نموونەى یەكتان لەسەر هەتسوكەوتەكانى هالیبیرتۆن لەم بارەى وە بۆ بێنمەو:

لەبەر ئەوەى رۆژانە ستاف و كارمەندانى هالیبیرتۆن لە زیادبوون دابوو، بۆیە پێداویستى بۆ مێزو كورسێش زیادى دەكرد. بەئێندەرەكان هەر لەسەرەتای دەستپێكردنى هالیبیرتۆن لە كوێت دەستیان كردهوو بە كرىنى ئەو پێداویستیانە، كەسێش لە نرخەكانى نەدەپێچایەو. بە كورتى پێداویستى یەكتان دەهێنران و مامەتەكانى ئەنجام دەدران. هەر یەك لە لێژنەكانى كرىن و كارگێرى هالیبیرتۆنىش لەو بارەى وە دەیانگوت: "گەر ان بە دواى بەئێندەرى تر پارەى تێدەچیت بۆیە كاتى خۆتان بە فیرۆ مەدن." هەر بۆیەش زۆربەى پێداویستى نووسینگەكانى هالیبیرتۆن پركرانەو بە ئێوەى نرخى ركبەر هەبیت بۆ كرىنان.

لەلایەنى خۆشمەو ئەركى گەر ان بەدواى سەرچاوەى ترو

ھېنانى نىرخى تىرم گىرتە ئەستۇ، لە كۆتايىدا تىوانىم
كۆمەلئىك نىرخى جىيا لەلەي چەند فرۇشيارىكەو بەدەست
بىنم. چەند نىرخىكى كورسى و مېزم پەيدا كىرد، بە
جۇرىك بۇ ھەر مېزىكى نووسىنگە ۲۰ دۇلار و بۇ ھەر
كورسىكەش ۱۰ دۇلار ھەرزانتىر. دواي ئەوھى لىكەم دايەوھ
گەشىتمە ئەو ئەنجامەي كە دەكرىت سالانە ۵۰۰۰ تا ۶۰۰۰
دۇلار بگىرپىرپىتەوھ. مەبەستەم ئەوھى دەكرىت نىرخى
جىياواز لە كوئىت دەستەبەر بىكرىت. بەلام كىشەكە لەو
لىستەيە كە تەنیا ناوى بەلئىندەرە بە باش زانراوھكانى
تىدايە. ئامانجىشم لەو روونكرىدەوھى دەرخستىنى
ئەوھبوو كە ھالىبىرتۇن لە تىواناى دا ھەيە خەرجى و
تىچوھوكان كەم بىكاتەوھ. ۲۴

لەوھلامدانەوھى تۆمەتەكانى بانئىنگى، وتەبىژ بە ناوى ھالىبىرتۇن
خاتوو "كاپى گىست" لە بەردەم مىدىياكاندا بەرگرى لە كۆمپانىياكە دەكرىد،
بەوھى نىرخى ئەو پەشتەمالئەي كە كۆمپانىياكە داوايانى كىردىبوو بۇ
ھەريەكەك تەنیا ۲ دۇلار بوو و مەبەستىش لە نەخشاندنى ئارمى بەشەكە
ئەوھبوو تاكو لە دىزىن و بىردن بپارىزىن.

لە مانگى حوزەيرانى ۲۰۰۲، كۆمەلئىك كارمەندى تىرى وھك بانئىنگى بۇ
گەواھى دان لە بەردەم (لئىژنەي چاكسازى حكومەت) لە ئەنجوومەنى
نوئىنەران ئامادەبوون. بەلام "تۆم دەيقس" سەرۇكى لئىژنەكە كە سەر بە
كۆمارىەكان و نوئىنەرى وىلايەتى فېرچىنيا بوو، رىي بەو گرووپە نەدا قسە
بىكەن. بۇيە "ھىنرى واكسمان" نوئىنەرى وىلايەتى كاليفورنىيا و سەر بە
دىموكراتەكان و ئەندامى ھەمان لئىژنەش. گەواھى و قسەكانى ئەو كۆمەتە
كەسەي وەرگرتو لە وئىب سايەتەكەي خۇيدا بلاوى كىردەوھ.

يەككە لىو گەواھىدەرەنە كە ناۋى "مايك وىست" بوۋ، دەيگوت بەرلەۋە لىو ھالىبېرتۇن كاربىكات، پىشتەر بەرپۆۋەبەرى ناۋچەيى بوۋە لىو كۆمپانىيى "قالېرۇ ئىنېرچى" لىو بەرانبەر ۷۰۰۰۰ دۆلار ۋەك موۋچەيى سالانە. ناۋبراۋ گوتى: "كاتىك كە زانىم دەرفەتېك ھەيە بە موۋچەيەكى بەرزتر لىو ھالىبېرتۇن، راستەخۇ پەيوەندىم پىيانەۋە كىرد. دۋاى چەند خولەككە ئىو ئافرەتەي كە ۋەلامى پەيوەندىكەمى دايەۋە پىيى راگەياندىم كەۋا بە سەرپەرشتىكارى كرىكارەكان دامەزراۋم بە موۋچەيى ۱۲۰۰۰۰ دۆلار لىو سالىكدا، مەسەلەكە ئىوۋەندە كىتوپر بوۋ تەنانەت بەۋەش رانەگەيشتەم كورتيەك لىو سەر ژيانى پىشەيى ۋ بوۋارى شارەزايىەكانم بنىرم."

لەگەل دەستبەكار بوۋنىشى لىو ھالىبېرتۇن، "ۋىست" ئامازەي بەۋە دەدا، سەرەپاى ۋەرگرتنى بۇ ئىو موۋچە بەرزە، بەلام لىو راستىدا ھىچ كارىك نەبوۋ بىكات. كە دەيگوت: "لە ماۋەي شەش رۇژى كادا لىو كۆپت تەنيا يەك رۇژ كارم دەكرد. رۇژىكىشان بەرپرسەكەم داۋاى لىكردم بچم كار لىو سەر بارەلگرىك (كرىن) بىكەم، منىش پىم گوت مۆلەتى ئىش پىكردنى ئىو ئامپىرەم نىو لىو ژيانىشما كارم پى نەكردوۋە، كەچى ئىو لىو ۋەلامدا گوتى كارپىخستنى زۇر ئالۇز نىو خۇ كەسىش نازانى تۆ مۆلەتت نىو."

لىو رۇژەشى كە ۋىست گەيشتە بىكەي سەرپازى ئەناكۇندا لىو باشوۋرى عىراق، نە خۇي ۋە زۇربەي ئىو ۲۵ كرىكارەشى كە سەر بەۋ بوۋن ھىچ كارىكىان نەبوۋ بىكەن. بۇيە سەرپەرشتەكانيان بەردەۋام پىيان دەگوتن بە نىو كەمپەكەدا بسورپىنەۋە خۇتان ۋا نىشان بەدن كەۋا سەرقالى كاركردن. دۋاى ئىو ۋە خۇي ۋ ستافەكەشى بۇ بىكەيەكى تر گۆيزرانەۋە لىو ناۋچەيى ئەلئەسەد، لىو ئىش بەھەمان شىۋە لىو ماۋەي پىنج رۇژى كادا تەنيا يەك رۇژ كارىان دەكرد. پىشيان راگەيانرابوۋ دەبى رۇژانە ئىمزا لىو سەر ۱۲ كاتژمىرى كاركردن بىكەن. لىو ئىشەۋە خۇي ۋ كرىكارەكانى رەۋانەي شارى

فهللوجه کران، هەر وهکو جارەکانى پېشوو هيچ کارىک نهبوو بيکەن تەنيا يارمەتيدانى بواری ئەمنى نهبيت. هەندى جاريش گەران بەسەر کرىکاره عىراقىهکان بۆ دئنيا بوون لهوهى ئاودهستهکان به باشى پاك دهکەنهوه.

دهلى جارىکيان پېويستم به هەندى کەرسته هەبوو بۆيه پرسىارم له بهرپوهبهرى بنکهکه کرد که ئاخۆ دهتوانم داواى دريلکى بکەم؟!

ئەويش له وهلامدا گوتى داواى چوار دريل بکە. منيش گوتم بهلام پېويستم به چوار نيه. گوتى گويشى مەدهرى ئەو کۆنتراکتهى که هەمانه ريگه به زيده خەرجى دەدات. بۆيه منيش پرسيم واته ئەوه چەکیكى (شيك) بەتاله بۆ داواکردنى پاره؟ سەرپەرشتهکەم به پیکەنينهوه گوتى "بهلى" چەندین جاريش ئەو مەسەلهى بۆ کارمەندهکانى تر دهگيرايهوه. بۆيه من وهک کارمەنديكى هاليبيرتۆن دنگرانم بهو هەموو درۆو نارىکيهى که لهوى هەبوو. وهکو باج دهريکيش نيگەران و تورەم لهوهى که هاليبيرتۆن ئەو هەموو پارەيه خەرج دەکات له بهرانبەر کارىک که ئەنجام نادرىت. ٢٥

کيسه خه و به فر

کارمەندى تريش هەبوون به هەمان شۆه باسيان لهو فرت و فيلانته دهکرد که له کرپنى شتومەک به برى کەمتر له ٢٥٠٠ دۆلار ئەنجام دەدرا. گروپى "ئەلحەساوى" بۆ پيشەسازى داواى ليکرا که ٥٠٠ کيسه خه و دابىن بکاتو له هەمان شهویشدا بيگه ینيته بنکەيهكى سەربازى. بۆيه داواکەيان بەسەر چوار بەشى جيا، دابەش کرد که هەر بەشک ١٢٥ کيسه خهوى تيدا تۆمار بکرىت، بهو جوړەش هەر بەشک نر خهکەى دهگەيشته ٢٥٠٠ دۆلار. ٢٦

سەرھەراي ئەۋانەشى كە پېشتر باسکران، ھالىبېرتۆن بەۋەش تۆمەتبار كرابوو كە سوودى لە ھەندىك رېنمايى ناروونى سوپا ۋەردەگرت. بۇ نەمۇنە: داۋايەكى پېشۋەختە لە ھالىبېرتۆن كرابوو بەۋەى لە ۋەرزى ھاۋىندا دەبى سەھۆن بۇ سەربازەكانى بنكە سەربازىەكانى كوئىتو عىراق دابىن بكات. دەقى داۋاكەش بەم شىۋەيە بوو: " بەئىندەر بۇى ھەيە چ راستەوخۇ لە رى بەرھەمەينان ۋەيان لە رى بەئىندەرى لاۋەكىەۋە بەفر دابىن بكات كە شياۋى خوارندنەۋە بىت. " بۇيە ھالىبېرتۆن دەستى كرد بە دامەزراندنى كارخانەيەكى بەرھەمەينانى بەفر لەگەل بەندەرىكىش بۇ دانان و گواستەنەۋەى سەھۆلى بەرھەم ھىنراۋ، ھەروەھا دوو ئامپىرى بەرھەمەينان و دروست كردنى بەفرى لە رۆژھەلاى تەكساسەۋە ھاۋردە كرد، كە رۆژانە تواناى بەرھەمەينانى ۴۰ تۆن بەفرىان ھەبوو. دەستىشى كرد بە دامەزراندنى بىستو ھەشت كرئكار بۇ ئەۋەى بىست و چوار كاتزمىر لە كارکردن دابىت. لەۋەش زىاتر كارگەكە تواناى مۇرکردنى ئەۋ دەستەۋاژيەى ھەبوو لەسەر ھەر پاكەتئىك بەفرى بەرھەم ھاتوو:

(KBR Iceworks Inc. Serving the US military).

ۋەكو چۆن لە نووسىنىكى " راسل گۆلد " پەيامنىرى رۆژنامەى ۆل سترىت دا ھاتوو: " پېشكەشكردنى خزمەتگوزارى دىلوكسى بەفر، ۋا دەردەخات كە چۆن KBR رۆئىكى بە ھىزو دانسقىە بىنيۋە ۋەك تاكە دابىنكارى خزمەتگوزارى تر بۇ سوپا. كۆنتراكەكەى KBR لەگەل سوپا ھاندان و بەخشىشكى زۆرى تىدايە، بۇ ئەۋەى كەلوپەل و خزمەتگوزارى بە خىرايى بگەينن و دلى گەۋرە ئەفسەرەكان خۇش بگەن. بى گۆيدانە تىچوونو كارىگەرى ئەۋ رىگا چارەيە. " ۲۷

قارمايى ماشىنەگان

ھالىبېرتۆن، سەرھى كېنى پېداۋىستىھگان، ئەرگى گواستىنەھو گەياندىشى بۇ سوپا پى سېڭىردابوو. بۇ بەجىگەياندىنى ئەھ ئەرگەش كۆمپانىياكە تا كۆتايى بەھارى، ۲۰۰۴ بېرى ۲۲۷ مىيۇن دۆلارى لە پارەى باج دەرەگان خەرچ كىردىبوو، واش چاۋەرپوان دەرگا كە ۲۲۰ مىيۇن دۆلارى تىرىشى پى بدىت بۇ ھەمان مەبەست.

بەلام دوانزە لە شۇڧىرە تازە و كۆنەكانىش، ئەوانەى كە بە شىۋەپەكى رىك و پىك بە دىڭزايى ۴۸۲،۸ كىلۆمەتر لە نىوان سەربازگاي سىدار (دەكەۋىتە باشوورى عىراق) و سەربازگەى ئەنەكۆندا (لە نىك شارى بەغدا) ھات و چۆيان دەرگى بۇ ھىنان و بىردىنى شتومەك و پېداۋىستى، بە پەيامنىرى "نايت رايىدەريان" راگەيانىد بوو كەوا يەك لەسەر سىى بارھەنگرەگان بە بەتالى لىدەخورى.

زۆر جارى واش ھەبوو شۇڧىرەگان تىڭلەپەكى بەتال دەبەن و لەھ سەرىشەھە تىڭلەپەكى بەتال دىننەھە. "دەپىد وىلسۇن" كە بەرپەرسى كاروانى تىڭلەگان بوو بۇ زياتر لە ۱۰۰ كاروان، دەلىت: "جارتىكان ۲۸ تىڭلە بەپىكەوتىن، لە كۆى ھەر ۲۸ تىڭلەكە، تەنبا يەككىكان يەك سىندوقى دارى كە بۇ گواستىنەھەى شتومەك بەكاردىت باركرىبوو (لە كاتىكدا ھەر تىڭلەپەك تۈنباى باركرىدى ۲۶ لەھ سىندوقانەى ھەپە) كەچى تىڭلەگانى تر گشتيان بەتال بوون و ھىچ شتىكان بارنەكرىبوو" بۇ پىشت راست كىردنەھەى ئەھ قەسەپەى وىلسونىش، چوار لەھ شۇڧىرانەى كە بەشدارى ھەمان كاروانيان كىردىبوو دوپاتى قەسەكى ناوبراويان دەرگەھە.

دواى ئەھەى ھالىبېرتۆن لەسەر كارەكەى لايدا، وىلسۇن گەپاپەھە بۇ باشوورى رۆژئاۋاى فلورىدا. ناوبراۋ دىڭزە بە قەسەگانى دەدات و دەلىت: "

مه به ستيش له كاروانه كه برىتى بوو له گهياندى كه لوپهلى ههستييارو گرينگ بو سهر بازه كانى سوپا بو شه وهى له كرده سهر بازه كاندا به كارىيان بيئن، ته نيا شت ئيمه له پيئاويدا ژيانمان ده خسته مه ترسى، برىتى بوو له گهياندى تريلهى به تال.

ناوبراو له گهواهيدانىكيذا كه بو "هينرى واكسمانى" نارديبوو، باسى له نه بوونى چاوديرىكردى تيجوونه كان و سيستمى گونجاوى پاراستنى كه لو په له كان. كه ده ئيت: "له و كاتهى گهيشتمه بنكهى (عه ريفجان) له كوئيت له تشرىنى دووه مى رابردوو، سه رنجى شه وه م دا نزىكهى 50 تا 100 جور له ماشين و باره لگري تازه وه ستابوون بى شه وهى به كارىيان بيئن.

ديسانه وه دريژه به قسه كانى ده دات:

دواى پيئنج مانگى تر، كه گه رامه وه بو مائه وه. له هه مان شوين ژماره يه كى زورى باره لگه ركان هيشتا هه ره له وئ وه ستين رابوون و به كار نه هين رابوون، شه مانه هه موو لورى گه وهى مارسيديس و فالفو بوون كه نرخى هه ره به كيكيان نزىكهى 85000 دؤلار بگه ره زياتر شه. وه كو چؤن شه شو فيرانهى كه وا له و كاروانانه دا كاردكه من پيت ده ئين كه وا KBR هيج كارىكى شه نجام نه دابوو بو دانان و دامه زاندى شوينى چاكر دنه وه و به رده وامى پيدانى شه و تريلانه. جگه له وهش ماوهى چهن د مانگيك بوو كه هيج جوره فلته ريكي رؤن و گاز نه مابوو. چهن دين جار داواى شه و فلته رانه م ده كرد به لام بى شه نجام بوو. پييان وتم باسى گوپىنى رؤن مه كه. له وهش زياتر KBR هه ره له كوئيت گشت تا به سه پيره كانى له و ئوتؤمبيلانه ده كرده وه بؤيه گه ره له ريگا تا به ك په نچهر بوايه شه وا

دەبوو سەپارەكەمان لە شوئىنى خۆى بەجى بەشتايە تا
عیراقیەكان تالانى بكەن، ئەمەش شتىكى شیتانە بوو.
بیرم دیت جارێك كە ئەمە روویدا بە خۆم دەگوت: "
ئەو لەوریەكى ۸۵۰۰۰ دۆلارێت لە كیس چوو تەنیا لە بەر
تایە سەپێرێك. " جارێكىیان تریلەیهكەمان لە دەست دا
چونكە سۆندەیهكى زیادەى ھایدروئلیكى كلاجەكەیمان
پێنەبوو كە بايى ۲۵ دۆلارە ۲۸.

یەكێك لەو شۆفیرانەى كە لەگەڵ ھالیبیرتۆن كاریان كردوو ناوی
خۆى ئاشكرا نەكرد، فلیمیكى قیدیۆی گرتوو لە كانوونى دووھى سالى
۲۰۰۴ بۆ پازدە تریلەى بەتالێ كە بە رینگاوەن. بەدەنگى خۆى لە فلیمەكە بەو
جۆرە باسى دەكات: "ئەو تەنیا نموونەیهكە بۆ تریلە بەتالەكانى كە لیمان
دەخوڕین، زیاتریش ھەن لە دوامەوہ. یەكێكى تریش ئەو لەولاوہیە...ئەو
ساختەبازى و ماف خواردنە."

حەوت لەو دوازدە شۆفیرەى كەوا لیڈوانیان بۆ پەيامنێرى "نايت
ریدەر" داوایان كردبوو ناوہكانیان ئاشكرا نەكړت. لەگەڵ ئەوہش
ھالیبیرتۆن شەش لەو دوازدە شۆفیرەى دەرکرد بە بیانووى ئەوہى لە رینگا
بانەكاندا شۆفیرە عیراقیەكانیان ناچار دەكرد لەسەر شەقامى قیر لابدەن
گەر بیانویستایە خۆیان بخزیننە ناو كاروانەكانیان. بەلام ئەوان ئەو
تۆمەتانەیان رەت دەكردوہ.

سەرەرای ئەنجامدانى چاوپێكەوتن لەگەڵ شۆفیرەكان، "نايت ریدەر"
پیداچوونەوہى كردبوو بۆ تۆمارو دۇكيومینتى ئەو سەفەرە بەتالانەو
دەیهەا وینەى كامیۆنەكان و ھەروەھا ئەو كاسیٹە قیدیۆیەى كە پانزە
تریلەى بەتالێ لە یەك كارواندا دەرەخات.

لە راگەیاندىكى "لیندا تاھیس" وتەبێژى ھێزى سەربازى ئەمەرىكى لە

رۆك ئايلىنىدى سەر بە ويلايەتى ئىلىنىۋى، لە ۋەلامى ئەو تۆمەتانە دەئىت: "رەنگى مەبەستى سەرگىدە سەربازىيەكان و بەرپرسەكانى ھالىبىرتۇنىش لەو كارانەدا، گىرتنە بەرى رىۋوشوۋىنى ئەمنى بوۋىت. " بەرزىتىن رىۋى ھات وچۇكردى ئەو تىپلانە لە مانگەكانى كانوونى دوۋەم و شوبات و ئادارى ۲۰۰۴ دا بوون، لەگەل زىادبوونى راددەى ھىرپشەكانىش بۇ سەر ئەو كاروانانە دوو تا سى ئەۋەندە، سوپا رايگەياند كەۋا ئەو جۆرە تاكتىكە بى ئاكامە. كاربەدەستەكانى ھالىبىرتۇن، ھۆكارى ئەنجامدانى ئەو كاروانە بەتالانە بۇ كەمى بارەكانى نىۋ ئەمبارەكان دەگىرنەۋە – بۇيەش كۆمپانىياكە ئەو كاروانانەى بە بەتالى ئەنجام داۋە بۇ ئەۋەى تىپلانەكان لە كاتى گەرانەوياندا گىشتيان لە بەردەست دابن لە ھالەتتىك گەر ھاتوۋ بارى زىاد ھەبوو- بەلام شۇڧىرەكان ئەو روونكردنەۋەيان رەت كىردەۋە. ۋەكو چۆن يەككىك لەو شۇڧىرانە كە نەيوىست ناۋى راستەقىنەى خۆى بلىت و خۆى بە "سوڧىرۋى" ناۋدەبرد، دەئىت: "ئىمە ھەندى جار كە لەگەل كامىۋنى بەتال دەردەچوۋىن لەسەرەكەى تىرەشەۋە بە بەتالى دەھاتىنەۋە واتە لە شوڧىنەكەى تىرىش بار نەبوو. بۇيە ھەر بە بەتالى دەچوۋىن و بە بەتالىش دەگەراينەۋە. " ۲۹

لە دىزىنى تەكنەلۇژياۋە بۇ روونكردنەۋەى باج دەرەكان

ھالىبىرتۇن پىشىنەيەكى دوورو دىرئى ھەيە لە پەپرەۋكردى مىكانىزىمى ناروون و گوماندار لە دامەزراندىنى كارمەندەكانى و ھەرۋەھا سوود بىنىنىش لە ھەلقۇستەنەۋەى گىرئىبەستىيەكان. كۆمپانىياكە لەسەر دەستى "ئىرل ھالىبىرتۇن" لە سالى ۱۹۱۹ دامەزراۋە، بە مافنامەيەكى داھىنانى (براۋە الاخترەع) دىراۋ لە كۆمپانىيا دايكەكەى پىشۋى (The Perkins Oil Well Cementing Company) ۳۰. سان لە دۋاى سان كۆمپانىياكە فراوانتر دەبوو تا گەيشتە ئەو راددەيەى بىپتە گەۋرەترىن كۆمپانىياى

دابىتىكردى كەلۈپەل و پىنداويستى لە جىھاندا بۇ كۆمپانىياكانى نەوت ھەر لە ئىكسۇنەوہ تا شىل. لە زۆربەى پىرۇژەكانى لىدانى بىرى نەوت لە جىھاندا، كۆمپانىياكە قازانجى زۇرى دەكرد. بەپىى گوتەى ھەندىك كەس قازانجى كۆمپانىياكە لە راددە بەدەر بووہ. بە تاوانى دىارىكردى نىرخەكانى (قۇرخ كىردن)، لە ميانەى جىبەجىكردى پىرۇژەكانى بىناكردن و دامەزراندى بىرە نەوتىەكانى نىو دەريا لە كەنداوى مەكسىكدا بۇ ماوہى شانزە سال، كۆمپانىياكە لە ھەفتاكاندا ۹۰ مىيۇن دۇلارى وەكو غەرامە بەسەردا سەپىنرا ۳۱. لە سالى ۲۰۰۲ كۆمپانىياكە دانى نا بەوہى كە يەكك لە كارمەندەكانى لە نەيجىريا دەسگىر كراوہ بە تۆمەتى ھەولدان بۇ پىدانى ۲،۴ مىيۇن دۇلار وەكو بەرتىل بۇ يەكك لە پشكەنرەكانى باج. ۲۲

كۆمپانىياى "براون ئەند روت سىرفس" كە كۆمپانىيايەكى ئەندازىارى و بىناكردنەوہى لاوہكىە. لە ۱۹۱۹ لەلايەن ھەردوو برا "جۇرج و ھىرمىن براون" بە ھاوبىشى لەگەل ژن براكەيان "دان روت" دامەزىنراوہ. كۆمپانىياكە لەسەرپەرشتى كىردنى دانانى شۆستەى رىگاوبانەكان گەشەى كىردووہ بۇ كاركىردن لە بوارى دانان و بىناكردنى پىرۇژەى زەبلاخ و ئالۆزى وەك دانانى بەندەرە نەوتىەكان، دروستكىردنى بەنداوہكان و ھەروہا دروستكىردنى كەشتى جەنگىش، لە رىى پالپىشتى و يارمەتى سىياسەتمەدارە دەست رۆىشتووہكانەوہ ۳۳ "رۇبىرت كارۇ" لە ميانەى نووسىنەوہى بۇ سەرگوزەشتەى "لىندۇن جۇنسن" ۲۴دائەى پىدەكات و دەلىت: "پەيوەندى نىوان كۆمپانىياى براون ئەند روت و لىندۇن جۇنسون پەيوەندىەكى ھاوسوودبىنى بووہ، پاداشتى ئەو پەيوەندىەش وەرگىرتنى كۆنتراكى گەورە بووہ لە ھكۆمەت – ھەر لە پىرۇژەى دروست كىردنى بەنداوى تەكساسەوہ تا بوونى بە ھاوبەش لە دەستەبەندىەكى پىك ھاتوو لە چوار كۆمپانىيا، كە ۸۵% كارەكانى بىناكردنى ژىرخانى پىويست بۇ سوپايان

پى سپىردرابوو لە شەرى ۋىتنامدا. ۲۵

ئەو كاتىش رەخنەيەكى زۆر لە كۆمپانىيەكە دەگىرا، بەۋەى قازانچ و سوود لە شەرى دەبىنىت كۆنترۆل و چاۋدىرى كىردى بۇ كارەكانى لەدەست داۋە: لە راپۇرتىكى نووسىنگەى ژمىريارى گشتىدا (GAO) دا ھاتوۋە، كەم و كورتى لە ژمىريارى ۱۲۰ مىيۇن دۇلارى كۆمپانىيەكەدا ھەيە. ھەرۋەھا رى و شوپنەكانى تايبەت بە چاۋدىرىكىردى دارايى و مولكەكانى كۆمپانىيەكە ئەۋەندە لاۋازە، بوۋەتە ھۆى دىزىنى بايى مىيۇنەھا دۇلار كەلوپەل و پىداۋىستى. ۳۶

لەو كاتە "دۇنالدى رامزىلدى" كە ئەندامى ئەنجوومەنى نوپنەران لە سەر لىستى كۆمپانىيەكان و نوپنەرى ويلايەتى ئىلىنىۋى بوو، داۋاى روونكىردنەۋەى كىرد سەبارەت بەو پەيوەندىيە ۳۰ سالىيەى نىۋان "لىندۇن جۇنسون" كاتىك لە پۇستەكانى ئەندامى كۆنگرىس، سىناتۇر، جىگىرى سەرۋەك و ئىنجا سەرۋەكىش دابوۋە، لەگەل "جۇرچ براون" سى سەرۋەكى كۆمپانىيەكە، كە بىرى ۲۳۰۰۰ دۇلارى بەخىشىۋوۋە سەرۋەكى ناوبراۋ، بۇ ئەۋەى مافى ئەندامىتى لە يانەيەكدا ۋەرىگىرەت، ئەۋەش ھاۋكات بوو لەگەل سەرۋەكى بوۋنى كۆنگرىس بە تاۋتوۋى كىردى پىدانى پىرۇژەيەكى تىرى چەند مىيۇن دۇلارى بە كۆمپانىيە ناوبراۋ. (ھەر بۇ روونكىردنەۋەش، ئەو كاتە نىرخى بەشدارىكىردن لە يانەكە تەنىيا ۱۰۰۰ دۇلار بوۋە) ۲۷.

ھەلوپىستىكى ھەلخەلەتپىن

ھەر لەگەل كەمبوونەۋەى دەسەلاتى دىموكراتەكان لە ئەنجوومەنى نوپنەراندا، ھالىبىرتۇن، زىرەكانە روۋى كىردە كۆمپانىيەكان، بە شىۋەيەك كە لەلايەن كۆمپانىيەكانەۋە بەرگىرى لى دەكرا، ھەمان ئەو كۆمپانىيە دەيانگوت، ھىرشەكان تەنىيا تۆمەتباركىردىكى بى بەلگە بوونە بۇ دىك

تشىنى" (جېڭرى سەرۋكى ئىستا و بەرپوۋەبەرى جىبەجىكارى پېشوتىرى كۆمپانىياكە) و لە چوارچىۋەى ھەلمەتەكانى ھەئىزاردندا كراون. راستە دىموكراتەكان و رەخنەگرانى تىرىش لە كاتى ھەئىزاردنەكانى سالى ۲۰۰۴دا ھېرشىكى زۇرىيان دەكردە سەر كۆمپانىياى ناوبرا، بەلام ھەندى راستى حاشاھەئەگرىش ھەن كە ئەو تۆمەتەنە پشت راست دەكەنەو. بە كورتى ھالىبېرتۆن خاۋەنى گەورەترىن گرېبەستى حكومەتى ئەمىرىكىە لە عىراق، كە قازانجەكەى سى ئەو ھەندەى قازانجى كۆمپانىياى بەكتلى گەورە رىكابەرىتى. كۆى داھاتى كۆمپانىياكە لە عىراق تەنبا لە سالى ۲۰۰۳، گەشىتە ۲،۹ مىليار دۆلار، واتە بە رېژەى ۶۸۰٪ زىاتر لەو داھاتەى لە سالى ۲۰۰۲دا بەدەستى ھېنابوو، كە برىتى بوو لە ۴۸۳ مىليۇن دۆلار. ۲۸

ھالىبېرتۆن چۆن تۈنۈپتۈى ئەو ھەموو گرېبەستى قازانج بەخشانە بە دەست بىنىت؟ لەوانەى زۆرەى رەخنەگرەكان بەو جۆرە ۋەلام بەدەنەو: "بە ھۆى پەيوەندى دۆستايەتى لەگەل كاربەدەستە دەست رۆىشتووۋەكان". بەلام كاربەدەستەكانى كۆمپانىياكە دەئىن، ژمارەى ئەو كۆمپانىيانەى كەوا ۋەكو ئىمە شارەزان لەو جۆرە كارانە زۆر كەمن. بەلام ئەمە ئەو راستى پىشتگۆى دەخات كە كۆمپانىياكە تۈنۈپتۈى بە كىردەو سىستەمىكى مۆدىرنى بۇ پارەكىشانەو لە سوپاى ئەمىرىكى داپشتووۋە بە ھاوكارى و يارمەتى تەنبا يەك كەس: كە "دىك چىنى" يە.

چىنى ۋەكو سىياسەتمەدارىك، ماۋەى ۲۵ سالە لە واشنتۇن رۇل دەگرىت. سەرەتاي كارىشى لە پايتەختى ۋلاتە يەكگرتووۋەكان لە سالى ۱۹۶۹دا بوو، كاتىك ۋەك يارىدەدەرى تايبەتى بەرپوۋەبەرى نووسىنگەى دەرھەتە ئابوورىيەكان دەست بەكار بوو. لە سالى ۱۹۷۱، بۆتە يارىدەدەرى ستاف لە كۆشكى سېپى، دواى ماۋەىيەكى كورتىش، پۆستى يارىدەدەرى بەرپوۋەبەرى "ئەنجومەنى تىچوونى گوزەران" تا سالى ۱۹۷۳ ۋەرگرتووۋە.

ئىنجا دواى ئەۋە بۇ ماۋەى سائىك لە كەرتى تايبەت خاۋەن كارى خۇى بوۋە. دووبارە لە سالەكانى ۱۹۷۴-۱۹۷۵ گەرايەۋە كۆشكى سېى و پۆستى جىگرى يارىدەدەرى سەرۆك "گىرالد فۆرد" پىدرا. دواى ئەۋە لە ۱۹۷۵-۱۹۷۷ پۆستى بەرپۆبەرى ستافى كۆشكى سېى ۋەرگرت. لە تشرىنى دوۋەمى ۱۹۷۸دا، تشرىنى بە نوپنەرى ويلايەتى "وايمىنگ" لەسەر لىستى كۆماريەكان بۇ كۆنگرېس ھەئبژىردرا. كە زۆربەى سالەكانى ھەشتاكان ناوبراۋ لە كۆنگرېس خزمەتى دەكرد ۳۹.

لە سالى ۱۹۸۸، دواى ھەئبژاردنى جۆرج بۇشى باوك بە سەرۆكى ئەمريكا، چىنى پۆستى ۋەزىرى بەرگرى پىدرا. دوابەدواى تەۋاۋبونى قۇناغى شەرى سارد مەسەلەى "داھاتەكانى ئاشتى- Peace dividend" ھاتە پېش، بۇيە چىنى ئەركى كەم كىرنەۋەى ھىزۋ نەھىشتى چەك و داخستى بنكە سەربازيەكانىشى پى سىپىردرا. سەپرىش نەبوو كەۋا تەۋاۋى ئەندامەكانى كۆنگرېس دژى ئەۋ مەسەلەيە ۋەستانەۋە، چۈنكە پشتيان بە پارەى تەرخان كراۋى حكومەت بۇ سوپا(نوسەر زاراۋى *Pork-barrel* سى بەكار ھىناۋە، كە زاراۋەيەكى سىياسىيە ۋە ئەمريكەكان بەكارى دەھىنن، بۇ دەرىپىنى ئەۋ خەرجيانەى كەۋا سىياسەتمەدارەكان ئەنجامى دەدەن بۇ پاداشت كىرنەۋەى دەنگدەرەكان لە بەرانبەر پشستگىرى كىرنىان بۇ ئەۋ سىياسەتمەدارانە لە كاتى ھەئمەتەكانى ھەئبژاردندا، ۋەرگىر) دەبەست بۇ كىپىنى دەنگەكانى ھەئبژاردن لە ناۋچەكانىان. بەلام چىنى ئەۋ شتەى زۆر بەلاۋە گرنگ نەبوو. بۇيە داۋاى بىپىنى گشت خەرجيەكانى سوپاى كىرد كە (سەرف دەكرا بۇ ناۋچەى ھەئبژاردنەكانى دىموكراتەكان بە تايبەتئىش لەۋ ناۋچانەى كە ھەموو كەسانى دىموكراتخۋازى ناۋدار بوون ۋەك، "تۆماس داۋنى، دەيفد بۇنيۆو جىم رايت" خەرىكى ھەئمەتەكانى ھەئبژاردن بوون). "جەين مايەر" لە نيويۆركەر دەئىت، يارىدەدەرىكى دىموكراتەكان كە لەۋ

سالانەدا ئەندامى لىژنەى خزمەتگوزارىيەكانى ھىزە چەكدارىيەكانى سەر بە ئەنجومەنى نوپنەران بوو، پىي وتم: "بە پىچەوانەى ئەو وپنەيەى كە بۇ خەلگى دەردەكەوت وەك كەسىكى ميانرەوو ھىمىن و قسە نەرم و كەسايەتيەكى گشتگر، چىنى پارتيزانىكى توند بوو. وەك سىياسەتمەدارىكىش بەردەوام پىشتى بەرانبەرەكەى لە زەوى بدات." ھەرودھا ناوبرا و دەلئيت سەرچاوەكە پىي گوتو: "چىنى زۆر قىنى لە ئەندامانى كۆنگرېس دەبۆو كە بە (كۆمەتېك مېشوو لە بىزاركەن) ناوى دەبردن." لە ھەمان كاتىشدا پەيوەندىيەكانى لەگەل ناوەندى كارو خاوەن كارەكان قوولتر دەبوو. يارىدەدەرەكە لە درىژەى قسەكانىدا بۇ مايەر دەلئيت: "كاتىك كە چاوى بە خاوەن كارەكان دەكەوت و كۆبوونەوھى لەگەلدا دەگردن دەگەشايەوھ. " ۴۰

بە كۆتايى ھاتنى ئەركەكەى چىنى، بۇ يەكەمىن جار بوو كە ژمارەى سەربازەكان، لەوھتەى شەرى كۆرياوھ بگاتە نزمترىن ئاستى، ھالىبىرتۆنىش ھەموو ھەولەكانى خستبوو گەر بۇ كارگردن لەسەر ستراتيژىيەتيكى تايبەت بە دابىنگردنى يارمەتى و پالېشتىيەكى بەپەلە بۇ بىست ھەزار سەرباز بە برى ۳،۹ ملىون دۆلار. دواى خويندنەوھى توپژىنەوھى يەكەم، كاربەدەستەكانى پىنتاگۆن، برى پىنج ملىون دۆلارى ترىشيان داىە ھالىبىرتۆن بۇ تەواوگردنى ستراتيژىيەتەكەى. دواتر لە ئابى ۱۹۹۲، ھالىبىرتۆن لەلايەن بەتالىيۆنى ئەندازيارى سوپاى ئەمريكىيەوھ دەستنىشان كرا بۇ ئەنجامدانى پلانىك لە چوارچىوھى كۆنتراكتيك بە ناوى (پرۆگرامى زيادگردنى لۆجىستى مەدەنى، LOGCAP). كۆنتراكتهكەش برىتى بوو لە "وھسلى قەرەبوو كردنەوھى تىچوونى زيادەو گەياندىنى كراوھ و بى سنوورى خزمەتگوزارايەكان"، واتە بەخىشىنى دەسلەت و بودجەيەكى كراوھ لەلايەن حكومەتەوھ بۇ ناردنى ھالىبىرتۆن بۇ ھەر شوپىنىكى دونيا بە

مەبەستى دابىنكردىنى پىداۋىستىيەكانى سوپا. لەگەل ئەۋەى پىنتاگۇن پىشتر بەلئىندەرى تايبەتى بەكار دەھىنا، كەچى ھەرگىز بەۋ جۇرە پشنى بە تەنیا يەك كۆمپانیا نەبەستىۋو. پەراۋىزى قازانجەكانىش كەمتر بوون لەۋەى لە كارەكانى كەرتى تايبەتدا ھەبوون، بەلام قازانجى دەسەبەر كراۋ، لە نىۋان- ۹% بوو، بەمەش كۆمپانیاكەى لە حالەتى زەرەر دەپاراست.

لە كانوونى يەكەمى ۱۹۹۲، لە چوارچىۋەى ئەۋ گرىبەستىيە نوپىيەدا، ھالىبىرتۇن دەستى كرد بە دابىنكردىنى پىداۋىستى بۇ سەربازەكانى سوپاى ئەمىرىكى كە چاۋدىرى كارەساتە مرۇپىيەكانىان دەكرد لە سۇمال. بىستو چوار كاتزمىر دواى گەپشنى ھىزەكانى ئەمىرىكا بۇ مەقادىشۇ، ھالىبىرتۇن دەستى كرد بە ناردىنى كارمەندەكانى. دواى ئەۋەى لەسالى ۱۹۹۵ ئەۋىى جىھىشت، بوو بە گەۋرەترىن خاۋەن كار لە ئەمىرىكا، گرىبەستى بۇ ئەنجامدانى زۇربەى كارە ناخۇش و بى نرخەكانى لە دەرەۋە ئىمزا دەكردو لە بەرانبەرىشدا پىسپۇرو لىزانى لە بوارە پىۋىستەكاندا دەھىنا. بۇ ئەۋ كارەشى لە سۇمال بىرى ۱۰۹ مىليۇن دۇلارى پىدرايوو، كاتىكىش كە ئەۋ ۋلاتەى جىھىشت گشت ئەۋ كارمەندانەى دەركرد كە بە گرىبەستى كاتەكى دامەزىنرايوون، كە ئازاۋەپەكى زۇرى لى كەۋتەۋە.

يەككىك لە پەيامنىرەكانى رۇيتەرز كە لەۋى بوو رووداۋەكەى بەم جۇرە

ۋەسفرىد:

ئەۋ خۇپىشانانانەى بەردەم كۆمپاۋەندى نەتەۋە يەگگرتوۋەكان، كە لەلايەن كرىكارە سۇمالپەكان ئەنجام درا، بۇ دەربرىنى ناپەزايى دۇ بە برىارى دەركردىيان لەلايەن كۆمپانیاكى ئاۋەدانكردەۋەى ئەمىرىكى، ئەمپۇ بە كوتەك ۋ گازى فرمىسك رۇين كۇتايى پى ھىنرا. ئەۋ كرىكارە دەركرراۋانە بۇ چاكردەۋەى رىنگاۋ بانەكان

دامەزىرئىرايوون. بە پىي گوتەي "ئيوگون فيرسون" وتەبىيى نەتەوۋە يەگگرتوۋەكان لە سۆمال، ژمارەي كرىكارە دەرکراۋەكان ۹۱ كرىكار بوۋە، بەلام چەند سەرچاۋەيەكى ترى سۆمالى ئاماژەيان بەو دەگرد كەوا ژمارەي خۆپىشاندەرەكان خۆي لە ۵۰۰ كەس دەدا. فيرسون دەئى: " دواي دانووستانەكان هيچ ئەنجاميكيان نەبوو، سەربازەكانى سەر بە نەتەوۋە يەگگرتوۋەكان بە بەكارهينانى كوتەك و گازى فرمىسك رژينەوۋە ھەولئ دوورخستەنەوۋەي كرىكارەكانيان دەدا بۆ دەرەوۋەي كۆمپاۋەندى نەتەوۋە يەگگرتوۋەكان لە مەقادىشۆ. " ۴۱

خەونە سىياسىيەكانى چىنى لە پىنتاگۆن كۆتاييان پىھات كاتىك جۇرج بۆشى باوك لە ھەئىژاردنەكانى سالى ۱۹۹۲ لە بەرانبەر بىل كلينتۆن دۆراندى. بۆ ماۋەي سالىك ناوبراۋ بە ناچارى لە دەرەوۋەي پىكھاتە ئالۆزەكانى حكومەت ماىەوۋە، كە دووبارە لەگەل كۆنە كۆنتراكترەكەي "ھالىبىرتۆن" كەوتە كاركردن. (كارمەندەكانى حكومەت تا ماۋەي سالىك لە وادەي بەجىھىشتىيان بۆ كارەكانيان لەگەل حكومەت، بۆيان نيە كار لەگەل ئەو كۆمپانىانە بكەن كە پىشتر مامەلەي كارو بازىرگانيان لەگەل حكومەتدا كىردوۋە، بەلام دواي ئەو ماۋەيە -سالىكە- بۆيان ھەيە و زورىش لەوانە تۋانىويانە سامانى باش كۆبەنەوۋە لە ئەنجامى پىكھىنان يان چوونە رىزى ئەو گروپە فشارانەي تايبەتن بە كاركردن بۆ بەرژەوۋەندى كەسانىك، كە رۆژىك لە رۆژان كارمەندى ئەوان بوونە) ئەو پۆستەي تشىنىش پۆستىكى ئاسايى نەبوو: كرايە بەرپۆەبەرى جىبەجىكار سەرەپراي ئەوۋەي ھىچ جۆرە شارەزايىيەكىشى نەبوو لە كارى كۆمپانىاكان. ئەوۋەي چىنىش لەگەل خۆيدا ھىناي ھەريەك لە "رۆلۆدۆكس" كە متمانەيەكى زورى پىبوو

ھەر وەھا "دەيفىد گرىبى" سەرۋىكى پېشووئى ستافەكەئى، كە ھەردوو كىيانى لە سەر ووى گرووئى فشار دانا. ناوبراوان ھەردوو كىيان لە دوا دوو سائى كار كوردنىان لە كۆمپانىيەكەدا، بىرى ۱،۵ مىليار دۆلاريان لە قەرزە فيدېراتىيەكان و بىمە و بەخشىنە داراييەكان پىچرىيە، لە بەرانبەر پارەيەكى كەم ۱۰۰ مىليۇن دۆلارى بەدەست ھاتوو لە ماوئى پىنج سائى پىش ئەوئى چىنى دەست بەكار بىت. بەخشىنە داراييەكانى ھۆكۈمەت پالىشتىيەكى باشى بۇ ھالىبىرتۆن دەسەبەر كىرد لە بوارى بەدەست ھىنانى گرىبەستىيەكانى تايبەت بە خزمەتگوزارىيەكانى نەوت لە جەزائىر، ئەنگولا، بەنگلادىش و روسىاش. لەوئى زىاتىر، ھەر لەو كاتەدا كۆمپانىيەكە توانى ۲،۲ مىليار دۆلار پاشەكەوت بىكات لە ئەنجامى گرىبەستىيەكانى لەگەن ھۆكۈمەتى ئەمىرىكى، بە واتايەكى تر يەكسانە بە دوو ئەوئەندە بىرى ۱،۲ مىليار دۆلارى بەدەست ھاتوو لە ھۆكۈمەتەو لە ماوئى پىنج سائى بەر لەوئى چىنى پۇستەكەئى وەربىگىت لە كۆمپانىيە ناوبرا. ۴۲

دواتر لەسەرو بەندى ھەئىزاردەنەكانى سائى ۲۰۰۰ جۆر بۇشى (كۆر) داواى لە "دىك چىنى" كىرد، چەند ناوئىكى بۇ كاندىد بىكات بۇ پۇستى جىگىرى سەرۋىك، بەلام چىنى بەتەوازوئەو پىشنىارى خۇى كىرد بۇ ئەم پۇستە. كاتىكىش لە سائى ۲۰۰۰، وازى لە ھالىبىرتۆن ھىنا بۇ ئەوئى لە ھەئەمەتى ھەئىزاردەنەكاندا ياوئى جۆر بۇش بىكات، پىي باش نەبوو ئەو پارەيەكى كە لەداواى جىھىشتىنى كارەكەئى پىي دەدرىت، بەيەك جار وئى بىگىت، بەئو لەبىرى ئەو لە ماوئى پىنج سائى پىي بىدرىت، تاكو باج نەيگىرتەو. ھەر بۇيەش ھالىبىرتۆن پىدانى پارەكەئى دواخست بۇ سائەكانى دواتر بەم شىوئەيە: لە سائى ۲۰۰۱، بىرى ۲۰۵،۲۹۸ دۆلار. سائى ۲۰۰۲، بىرى ۱۶۲،۲۹۲، ھەر وەھا بۇ سائى ۲۰۰۳، بىرى ۱۷۸،۴۳۷ دۆلار. ئەوئى جىگىت تىبىبىنى كىردىشە، ھەر بىرىك لەو بىرە پارانە نىزىك بوو لە مووچەئى

سالانەكەى وەكو جىگرى سەرۆك كە دەگەيشتە ۱۹۸,۰۰۰ دۆلار. ۴۳

لەووش زياتر دەستەى بەرپۆهەردنى كۆمپانىياكە برىارى دا پاداشتى
پېشوختەى خانەنشىنى بۇ خەرج بىكات، ھەرچەندە تەمەنى كەمتر بوو لەو
تەمەنەى كە بۇ خانەنشىن بوون دىارى كرابوو لە كۆنتراكتهكە. بەم جۆرە
چىنى لەگەل وازھىنانى لە كۆمپانىياى ناوبراو، تۋانى كۆمەلئىك دەستكەوتى
خانەنشىنى وەك پشكو مافى تايبەت لە كۆمپانىياكە بايى مليۇنەھا دۆلار بە
دەست بېنىت، بىگومان گەر دەستى لە كار بىكېشابايەو ئەوا ئەو دەسكەوتەى
دەستەبەر نەدەكرد. ئەمپۇ ناوبراو خاوەنى ۴۳۲۰۰۰ پشكى كۆمپانىياكە، كە
بەھاكەى بە زياتر لە ۱۰ مليۇن دۆلار دەخەملئىنرئىت و بە پىنى گۆرۋانى نرخی
پشكەكانىش دەگۆرئىت. ۴۴

لە راپۆرتىكى دەزگای تۋىژىنەوہى سەر بە كۆنگرئىس، كە لەسەر داواى
سىناتۆر "فرانك لۆتىنبېرگ" نوئىنەرى نىوجېرسى سەر بە لىستى
دىموكراتەكان ئامادەكرابوو، ھاتوہ: "ئەو برە پارە دواخراوانەى كە چىنى
وەك پاداشتى خانەنشىن بوونى لە ھالىبېرتۆن وەرىگرتوون، ھەرۋەھا ئەو
پشكانەشى كە ھەيەتى، "بە يەكئىك لەو "پەتانە" دادەنرئىت كە بە خاوەن
كارە پېشووہەكانى دەيبەستەنەوہ، كە لەوانەيە بېئتە بەرژەوہەندىەكى
ھاوبەشى دارايى بەردەوام لەگەل ئەو خاوەن كارانە، ئەوئىش رەنگبئى
پىكداكىشانى بەرژەوہەندىەكان لە نىوانيان دروست بىكات."

ئەووش پېچەوانەى راگەياندەنەكەى چىنى بوو كە لە رىكەوتى
۲۰۰۲/۹/۱۴ بۇ كەنالى تەلەفزیۋنى NBC دابووى لە ميانەى بەرنامەى
چاوپېكەوتنى رۇژنامەوانى، كە گوتبووى: "ئا بۇ سى سال دەچئىت كە ھىچ
جۆرە بەرژەوہەندىەكى دارايىم لەگەل ھالىبېرتۆندا نەبووہو ئىستاش ھىچ
جۆرە بەرژەوہەندىەكم نىە، چونكە ھەموو پەيوەندىەكانم لەگەل كۆمپانىياكە
برىوہو وازىشم لە گشت بەرژەوہەندىە دارايىەكان ھىناوہ." ۴۵

دوای ۋازھىنەننى لە كۆمپانىيا كە ۋە سەبەكار بوونى ۋە كۆ ئىندامىيىكى تىمەكەى بۆش، ناوبراۋ "دىقۇد گرىبىنى" ىشى لەگەل خۇى بردو كرديە بەرپۆبەھرى پەيوەندىيەكانى نىۋان كۆنگرىس ۋە تىمى گۆپىزاۋەى بۆش- تىنىنى. ئەركى گرىبن لە ۋە پۆستەيدا برىتى بوو لە بەرپۆبەردنى پىرۆسەى پەسەندكردى كاندېدەكان بۇ ۋە زارەتەكانى كابىنە نوپىيەكە، ھەروەھا بە ھاۋكارى ئەندامانى كۆنگرىس ۋە ھاكىمى ۋىلاتەكان كارى لەسەر يەكلاكردەھەى پىرۆسەى دامەزراندنى ئىدارە تازەكەيان دەكرد. دواترىش گرىبن كارى ھاكىمەتى جېھىشت بۇ ئەھۋەى سەرۋىكايەتى گروپىيىكى سىياسى داكۆكىكار لە كارە ئابوورىيە گەۋرەكان بكات. ۴۶

دوای ئەھۋەى گرىبن ۋازى لە ھالىبېرتۆن ھىنا كەسىكى بە تۋانا شوپنەكەى گرتوۋە، كە بوۋە سەرۋىكى گروپىيى فىشارى كۆمپانىيا كە لە ۋاشنتۆن: ئەۋىش ئەدمىرال "جۇ لۆپىز" بوو كە ئەفسەرىيىكى تازە خانەنىشىن كراۋ بوو لە ھىزى دەريايى ۋىلايەتە يەكگرتوۋەكان، ھەروەھا سەركردەى پىشۋوى ھىزەكانى ئەمىرىكاش بوو لە باشۋورى ئەۋروپا. لە سەرۋوى ھەموو ئەۋانەشەۋە كەسىكى نىزىك ۋە متمانە پىكراۋى دىك چىنى بوو. دوای ئەھۋەى لە سالى ۱۹۹۹دا دەست بەكار بوو، يەكەم كارى لۆپىز لە ھالىبېرتۆن سەرپەرشتى كىردنى كۆنتراكىك بوو بايى ۱۰۰ مىليۇن دۆلار، بۇ پەرەپىدان ۋە پتەۋكىردنى ۱۵۰ كونسولخانە ۋە بائىۋزخانەى ئەمىرىكى لەسەرتاسەرى جىھاندا بۇ پارىزگارى لىكردىيان لە ھىرشى تىرۋرىستى. لە مانگى ئادارى ۲۰۰۲ لۆپىز كرايە ئەندامى لىژنەيەكى پىكەينىراۋ لەلايەن ھەردوۋ پارتى كۆمارى ۋە دېموكرات، تايبەت بوو بە ئاۋەدانكردەھە، دوای مىلاننىيە چەكداريەكان، كە لەلايەن "سەنتەرى ستراتىژى ۋە تۋىژىنەۋە نىۋەدەۋلەتەيەكان" دامەزىنرا بۇ دارىشتن ۋە پىشكەشكردىنى پىرۆپۆزەلنى تايبەت بە ھاندانى بەشدارىيىكىردنى زىترى ئەمەرىكا لە ھەۋلەكانى دووبارە ئاۋەدانكردەھە لە جىھاندا، بە

تايبەتئىش لەو ولاتانەى كە تازە لە حالەتى شەرو مەملانئى سەربازى دەرچوونە، وەك ئەفغانىستان و بۆسنە و كۆسۇڧۇ. ئەو لىژنەيەش لە حەوت سىناتۇرو نوينەرى كۆنگرىس پېكھاتبوو، كە بېگومان دۆستى بە كەلگن لە كاتى تەرخانكردى پارەو بودجە بۇ پرۇپۇزەلەكانى ئاوەدانكردەنەو. ۴۷

شەرى ئەفغانىستان

لە سالى ۲۰۰۲، گوومانم ھەبوو بەوھى قەيرانىك دېتە بەردەمى ھالىبېرتۇن كە لە بناغەو ھەلى بتەكئىنئىت. سەفەرى ئەفغانىستان و ئۆزباكىستانم كرد، بۇ ئەوھى بزانم تا چەند ھالىبېرتۇن دەستى ھەبوو ەيان بەشدارى كردوو لە پرۇسەى جەنگو لە ناوبردى تالىبان. بەلام ھەر زوو كۆمپانىاكە رەتىكردەو بەوھى ھىچ شتئىكى لەو ناوچەيە كرىدئىت. لە ناوہراستى نىساندا، وتەبىژى كۆمپانىاكە "زەلما برانك" پئى گوتەم: "براون ئەند روت نە بۇ ئەوئ نىردراوہ و نە ھىچ ئەركىكىشى پئى سىپىردراوہ بۇ دابىنكردى پالپشتى لە ھىچ لەم دوو ولاتە."

لە ھەمان رۇژدا سەرچاوەيەكى سەربازى ھەندئى زانىارى نھئى پئىدام. بە پئى ئەو زانىارىانە پئىشېنئەكەم راست بوو، بەلام تەنيا كەمىك زوو كەوتەم: لە رۇژى ۲۶ نىسانى ۲۰۰۲، سئ لە كارمەندەكانى ھالىبېرتۇن گەپشتنە بىكەى ئاسمانى خان ئاباد لە ناوہراستى ئۆزباكىستان، بەمەبەستى خۇشكردى زەمىنە بۇ سەرەتاي بەشدارىكردى مەدەنى لە بىكەى سەربازى ئەمىرىكى لە ئەفغانىستان (گۆرەپانى داھاتووى رووداوەكان). دواى دوو ھەفتەش، ژمارەى كارمەندەكانى ھالىبېرتۇن گەپشتە ۲۸ كارمەند. بۇ رۇژى ۱۰ تەممووز، ۱۳۰ كەسايەتى سەربازى شوئىنى كارمەندەكانى كۆمپانىاي ناوبراويان گرتەوہ. كە ئەوان (سەربازەكان) پئىشتر سەرپەرشتى رۇژانەى كارەكانى دابىنكردى كەلوپەل پئوىست بۇ بىناكردى دوو بىكەى

سهربازيان دهكرد، ههر به كهيان شوپنى حهوانه وهى ۱۰۰۰ سهر بازي سهر به خاوهن بپريه سه وهه كان و فبرقهى دهيمى چيايى له خوڊده گرت. ئه وه سهر بازانى كه وا تازه ده گه يشتنه بنكه كه، له لايهن كارمهنده كانى كۆمپانايى "براون ئهنه روت" دابهش دهكرانه سهر شوپنى حهوانه وهيان كه بؤ خوڊجاكردنه وه له سهر بازه كانى تر پانتوئلى خاكى و تى شيرتى ره شيان پؤشيبوو له گه ل نانه سهرى كلاوى بهيسبؤل. له وهش زياتر كۆمپانيا كه ئهركى جل شتن و ئاماده كردنى خواردن و كاره كانى خومه تگوزارى بنكه كه وه شوپنى فبرين و نيشتنه وهى فبرو كه كانى پى سپيرد رابوو. له ماوهى چهنده مانگي كيشدا كۆمپانيا كه بهرپرسيارى تى بهرپوه بردنى بنكه كانى "باگرام" و "قهندههار" يشى وهر گرت.

له رنى ليدوانى كى ته له فونى له گه ل "مايك نؤل" سهرؤكى پلان و كرداره كانى گريبه ستى (LOGCAP)، كه چاودپرى و سهر به رشتى "براون ئهنه روت" ي دهكرد، له سهر كردايه تى پالپشتيكارى كرده سهر بازيه كانى ئه مهريكا له ئه سه كهنده ريهى سهر به ويلايه تى فبرجينيا وه پپى راگه ياندم: "به ئينده ره مه دنه يه كان تواناي داببنكردنى پيدا ويسته يه جورا و جورا گؤرا وه كانى سوپايان هه يه. ئيستا له توانامان دايه ته نيا له ماوهى ۷۲ كاتزميردا كۆمپانيا تايبه ته كان بلا و بكه ينه وه، كه چى له رابردوودا ئه وه پرؤسه يه ۱۲۰ تا ۱۸۰ رؤزى ده خاياند." ۴۸

دواى ئه وهى ئهنه دازياره كان هه موو شته كانيان دامه زراند، له نيوهى دووهى هه مان سالددا پينتاگؤن پيشبىنى رؤلى زياترى بؤ هاليبيرتؤن دهكرد له وهى ته نيا كرداره كانى به رده وامى پيدان و پاراستن ئه نجام بدات. له و كاته ي كه وا كؤشكى سپى فشاره كانى بؤ سهر سه دام حوسين زياد دهكرد و ده شيزانى له توانادا هه يه پيدا ويسته ي سهر بازه كانى له ماوه يه كى كورتدا داببن دهكرين، به تاليؤنى ئهنه دازيارى سوپا ده سه به جى بؤ بينا كردن و

ئامادە كىردى چەند بىنكەيەكى سەربازى تازە لە بىبابانى كۆيت بۆ داگىر كىردىكى چاۋەروانكراۋى عىراق گىرىبەستىيان لەگەل كۆمپانىياكەدا كىرد. ئەو كاربەدەستانەى سوپا ئەوانەى لەگەل ھالىبىرتۆن كارىيان دەكرد، گوتىيان لەرپى كارى ھاۋبەشەۋە تۈنراۋە تىچۈۈنەكان كەم بىرىنەۋە. بە بەراۋرد لەگەل كۆى تىچۈۈى پىدانى موۋچەى سەربازەكانى سوپا، تىچۈۈى ھالىبىرتۆن بۆ ھەمان كار (كە ئەۋانىش دەيدەنە بەئىندەرى لاۋەكى) تەنبا بەشېك دەبىت. بە ھەمان شىۋە كۆلۆنىل "رۆد كەترىت" گەۋرە بەرپىرسى پلان دانان لە (LOGCAP) لە باشۋورى رۆژئاۋى ئاسيا، گوتى: "ئىمە لە ماۋەيەكى كورتدا دەتۈنەن دەست بىكەين بە كىرنى كەرەستەى بىناسازى، ھەروەھا كىكار لە ولاتانى جىھانى سىيەمدا بەكاربىخەين و دەست بەكاربىن. ئەۋەش ماناى ئەۋەيە كە پىۋىستىمان بە ژمارەيەكى كەمترى سەربازەكانى تايبەتمەند بە دابىنكىردى خزمەتگوزارى دەبىت بۆ پاپىشتى كىردن و دابىنكىردى كەرەستەى پىۋىست بۆ بىناكىردى شوپنەكە. " ۴۹

لە ئەيلولى ۲۰۰۲، "جۆيس تايلىر" لە نووسىنگەى بەرپۆبەردى پرۇگرامى سەرگىرايەتى كەرەستە سەربازىەكانى ئەمىرىكى، گەيشتە ئەفغانىستان بۆ سەرپەرىشتى كىردى نىزىكەى ۱۸۰۰ كارمەندى ھالىبىرتۆن. كە خەرىكى دامەزاندنى خىمەۋ دىروستكىردى كەمپى ھەۋانەۋە بوون بۆ دەيان ھەزار سەرباز. كەسى بەرپىرسىش لەلايەن ھالىبىرتۆنەۋە بۆ ئەۋ ئەركە، بە رىككەۋت، كەسىك بوو كە پىشتىر بۆ ماۋەى سى و دوو سال ھەمان كارى بۆ سوپا دەكرد: "رۆبەرت بەتش گاتلىن" كە كەسىكى لاۋازى تەمەن پەنجائۇ نۆ سالى و دانىشتۋى شارى "تەنەسى" بوو لە ئەمىرىكا. ئەۋ شتەشى كە جىاۋاز بوو، ئەۋەبوو ناۋبىراۋ نىزىكەى دوو ئەۋەندەى موۋچەكەى دەست دەكەۋت، ئەۋىش تەنبا لە رىپى دانانى جىلە سەربازىە ھەلخەلەتپنەرىەكانىەۋەۋ زىاتىر پۆشىنى جىل و بەرگى مەدەنى. بە

پەيامنېرى نيويۆرك تايمزى گوت: "كاتىك كە گەيشتىنە ئېرە، نە كارەباو نە ئاويش ھەبوو، ھەزار كەسىشم ھەبوو كە رۇژانە ۲۴ كاتژمىر لىرە كارىيان دەكرد. بېگومان ئەو كارە بە سوپا ناكرىت. " ۵۰

لەماوہى چەند ھەفتەيەكدا ئەو كرىكارانەى ھالىبىرتۇن، تەپۆلكەو بەرزايەكانى بىابانى باكورى كوئىتيان گۆرى بۇ بنكەيەكى سەربازى كە دواتر بووہ شويىنى ھەوانەوہى نزيكەى ھەشتا ھەزار سەربازى بىانى، واتە نزيكەى ۱۰٪ دانىشتوانى كوئىت. وەك ئاماژەيەكيش بۇ رووداوہكەى ۱۱ سىپتېمبەرى سالى ۲۰۰۱، ژمارەيەك لەو كەمپانە ناوى ھەندىك لە شارە ئەمريكيەكانيان ئى نرا، وەك "كەمپى نيويۆرك، كەمپى ئىرجىنيا و كەمپى پىنسلقانيا."

بنكەى سەرەكى ئەو ئەرەكەش كەمپى "ئەرفجان" بوو، كە دەورە درابوو بە لىژگەو رىزەوى چەورىژكراو، لەگەل دانانى مىزو كورسى پلاستىكى بە جۆرىك كە ھەستىكى پى دەبەخشى وەك ئەوہى لە مائەوہ بيت، لەلاكەى تىرشەوہ مەقالەى برژاندنى گۆشت، مەكىنەى پىپسى، يانەى وەرزشى و لەشساغى، ھۆلى فېربوونى سەماو بائى، لەو لاشەوہ ئەلقە ئاسنىنە ھەئواسراوہكانى تۆپى سەبەتەو تۆرى تۆپى بالەش كە لە نزيك ھۆلى خواردن دانرابوون سىماى سەربازەكانى دەگەشاندەوہ. ۵۱

ئەوہ يەكەم بنكەى نىوخۆيى ھالىبىرتۇن نەبوو بۇ دابىنكردى پالېشتى بۇ كرده سەربازيەكان. بەر لەوہ نزيكەى ۱۵۰۰ كارمەندى ھالىبىرتۇن لە بنكەى سەربازى "ئەنجەريك" لەنزيك شارى ئەدەنە دامەزرىنرابوون كە يەك كاتژمىر بە لىخوورپىنى ئۆتۆمبىل لە لىوارى دەرياي ناوہراستەوہ بۇ ناوہراستى توركييا دوور بوو. لىرەوہ ئەوانە پالېشتى نزيكەى ۲۰۰۰ سەربازى ئەمريكيان دەكرد كە ئەرگى چاودىرىكردى ناوچەى باكورى عىراق تا ھىلى پانى ۳۶يان پى سپىردرابوو (بە ناوچەى ياساغ كردنى فېرىنى فېرۆكەى عىراقى ناسرابوو)، لە رىي فېرۆكە جەنگيەكانى جۆرى "F-۱۵ سترايك ئىگل

و ۱۶-F-۵۲

وهكوچون مهيجور "توني كيمپەر" بهرپرسى كاروبارى گشتى بنكه كه دهلى، ههرزاني دهستی كارى بيگانه هوكارىكى سهركى بوو بو پهنا بردنه بهر خزمه تگوزارى هيزى كارى بيانى: " هاندهرى سهركى سوپا له پهنا بردنه بهر گريبهستى كردن، له بهرته وهيه كه له هه ندى بوارى ديارىكراودا كارىگهري به سهر تيجوونه كانه وه دهبيت. مه به ستمه بلنيم، له سالانى رابردوودا گهلى تويزينه وه ئه نجام دراون سه بارهت به وهى چ جوړه خزمه تگوزارىك له رىي به لئنده ره كانه وه پيشكه شى سوپا بكرىت؟ چونكه كاتيك كه گريبهستى دهكهن، ئه وا ناچار نابين پارهى خزمه تگوزارى تهن دروستى و گشت خزمه تگوزارىه كانى تريش بو كريكاره كان خه رج بكه ين، چونكه تيجووى ئه و جوړه خزمه تگوزارىانه ده كه وئته ئه ستوى به لئنده ره كانه وه. " ۵۲

عيراقى داگير كراو

له نيسانى ۲۰۰۲، كاتيك كه سهر بازه ئه مريكه كان ده ستيان به سهر عيراقدا گرت، هالىبيرتون ئه نندازياره كانى بلاوه پيكرد بو يارمه تيدان له كوژاندنه وهى ئه و بيره نه وتيانه ي كه وا گريان گرتووه و چا ككردنه وهى ئه وان هشى كه دارماون. (سهر بازه كانى سهدام حسين، دواى ئه وهى به شكاوى له كوئيت كشانه وه، له سال ۱۹۹۱ گريان بهردايه بيره نه وتيه كانى ئه و ولاته. بويه سوپاى ئه مريكى ترسى دووباره بوونه وهى هه مان شتى هه بوو، به لام ئه مجاره ترسه كه يان له شوينى خوئى نه بوو چونكه ته نيا حه وت بيره نه وت ئاگرى گرتبوو). سهرپه رشتيكارى ئه و پرؤسه يه ش، عه ميدى ژهنه رال "رؤبه رت كرير" بوو له به تاليونى ئه نندازيارى سوپاى ئه مريكى. له رؤزانى دواى شهر، هه فته نه دوو جار له كوئيته وه ده چوو بو كاره نوئيه كه ي. به

رۇژنامەى "تەكساس" ى گوت: " ئەۋە دووبارە بىنا كرنەۋەى ۋلاتىكە، ئەۋە دەسپىكرنەۋەىە لە خالى سەرەتا. " ۵۴

"دان باوم" لەسەر لاپەرەكانى گۇقارى "نيويۇرك تايمز" دا بەۋ جۇرە رووداۋەكان دەگىرپتەۋە:

ھەۋلى زۇر بۇ ۋەگەر خستەنەۋەى پىشەسازى نەۋتى عىراقى، رۇژانە لە دوورى دوو سەعات لە سنوورى عىراقەۋە لە ھۆتپلى "لافيش كراون پلازا" كە دەكەۋىتە شارى كويت دەست پىدەكات. ھۆلى نانخوردىنى ھۆتپلەكە رىك لە كاتژمىر پىنجى بەيانى دەكرپتەۋە، زياتر لە رىزىك لە پياۋە تەمەن ناۋەرەستەكان بە يەك پۇشى (جل و بەرگى ۋەرزشى (تراكسوت) و ھەمان جۇرى كاسكىتى گۇلفىش) دەبەستىت لەبەر دەم بۇقىنى نانخوردىنى بەيانى، كە خۇيان لە زەلاتەۋ لەبەنە (جۇرىكى ماستە) لادەدەن و دەست بۇ نانى برژاۋى فەرەنسى و گۇشتى بەرازى سووركراۋە دەبەن. لە دەرەۋەش چەند رىزە ماشىنىكى بەرزى رەنگ رەساسى ۋەستاۋن و دۋاى نانخوردىنىكى خىراى بەيانى، سووك بەرەۋ ئەۋ ماشىنەنەى كە روو لە باكورن دەچن، ھەر دوۋلاى ھەر ماشىنىكىش پىتى "V" لەسەر نىشان كراۋە ۋەكو ئاماژەيەك بەۋەى ئەۋ ماشىنەنە ئەمىرىكى و بەرىتانىن. رىگاكەش بە نىۋ بىابانىكى پىر لە بەردو تەخت ۋەك سىنى تپدەپەرپت و دەروربەرىش بە زەحمەت دەبىنرى چۈنكە بەقەد تپىرىنى چاۋ كەش و ھەۋاكە تۇزاۋىە پان پىرە لە چگن و بەرد، بەلام كەس بىزارى لە ۋ كەشە دەرناجرپت.

كەسەكانى نىۋ ماشىنەكانىش ھەموۋيان لە يەك كاتدا خەرىكى قسەكردنن، تەختەى سىپى و كالكولەيتەرىشيان بەدەستەۋەىە، بۇ لىكدانەۋەى دەيان ھەزار گرمانەۋ كۇسپ و تەگەرە بەرلەۋەى

پراتاپ چاترچى

بگه نه سهر بيره نهوتهكانى عىراق. دووانيشيان بهر له وهى كوئيت جيبىلئين (كه دواتر توږى مۇبايل نامينيت) له رىسى مۇبايله كانيانه وه، پهيوهنديان به نووسينگه سهره كيه كه يان دهگرد له هيوستن له ئه مريكا. كه به زمانىكى نهرمى دريژدادرى دزهكانى نهوت له تهكساس و ئوكلاهوما قسه يان دهگرد، ئه وانه هاولاتى راسته قينهى جيهانن- يان به لانى كه مه وه گوشه سهره كيه كانى به هه مه پنانى نهوتن له جيهاندا.

ئه وان دهستو گرووپى كارمه ندهكانى سهر به كۆمپانىاى "براون ئهن روت" بوون، كه كۆمپانىاىكى لاوهكى سهر به كۆمپانىا زه به لاهه كهى هاليبيرتونه بو كاروبارى خزمه تگوزاربه كانى نهوت، كه له مانگى ئاداردا كۆنتراكتيكى ماوه كۆتايى پېهاتوو ناديارى له سوپا به دهست هينا بو وه گه رخصتنه وهى بيره نهوتيه كانى عىراق. زۆربه يان چهندين سال له شوينى سهخت و ناخوش كاتيان به سهر بردوو به گره لهو شوينانهش كه توندى تيزى لى بووه له پيناو دهره پنانى نهوتى پهنگ خواردوو، ههره كيكيش له وانه پابه نده به ريسا تايبه تيه كهى دهره پنانى نهوت: "هيچ شوينيك دووردهست نيه". ئه و دوانزه ساله لى له جهزائير به سهرت برد چۆن بوو؟ "خراب نه بوو". ئه لى شهش ساله كه نداوى پرۆده وى؟ "خراب نه بوو". ئه و چوارده ساله لى نهيجريا؟ "خراب نه بوو". باشوورى عىراق كه وشك و دووره له ئاوه دانى و بى ياسايه، ئه و يش ئهركيكه وهك ههر ئهركيكى تر. بگره پارهبه كى باشيشيان پى دهرت.

له سهر سنوور، كه بو زۆربه لى كوئيتيه كان مامه ئه و كاغه زكارى نزيكه لى كاترميريك ده خايه نى، كه چى ماشينه به رزه كانى ئيمه ههر

ئەوھتا ھېواشيان كىردەوھ. ھەر يەكەو ناسنامەى تايبەت بە
كۆنتراكتهكەيان لەگەل وەزارەتى بەرگى ئەمىرىكى لە پىشت
پەنجەرەكەوھ دەرخست، پاسەوانە كۆپتەھەكانى سەر سنووريش
ئامازەيان بۇ كىردن كە تىپەرن. كەسىش كۆنترۆل دىوى عىراقى
نەدەكرد. دواى سەعاتىك رۇيشتن، گەيشتىنە بەنزىنخانەيەكى
چۆل لە جەرگەى شوپىنىكى دوور. كەمىك لەولاتر دەستەيەك
سەربازى بەرىتانى لە ژىر سىبەرى دىوارىكى نىوھ دارماو بە
چوارمشكى لەسەر لەمەكە دانىشتبوون و خەرىكى نانخواردن بوون
لەو پاكەتەى كەوا وەكو بەشە خۇراك بەسەرىاندا دابەش دەكرا.
ئەوان تىكەئەيەك بوون لەسەربازانى پىادەى ئەندازىارى سەر بە
ھىزى ئاسمانى شاھانە (R.A.F) و لىواى ھەوتەمى چەكدارى-
ناودارتىن شەپكەرانى بىابانن كە لە جەنگى دووھمى جىھانىدا
لە باكوورى ئەفرىقىا شەپى ھىزەكانى رۇملىان دەكرد. كاتىكىش
كە خەرىكى چالىنن بوون لەسەر ئاگردانىكى تەنەكەى تەنكدا،
"جىم كوو كۆجىئ"ى پاسەوان و رىكخەرىكى ماسولكەدارى
كاروبارى ئاسايش بوو لە KBR، لەبەردەم پەيزەيىكى تەل وەستاو
بە نىو ئەو بايە گەرمەدا ھاوارى كىردو گوتى:

"توبىا تانگۆ: پىويستمان بە دوو نىشانگر ھەيە. دوو نىشانگرى
تفەنگى ئارسەر پاوھر ستەيشن. چوار نىشانگرىش بە چەكى
GOSP سىرى رۇمىو... " - لە كۆپتەوھ تاكو ئىرە SUV يەكان
بى مەترسى بوون لە نىو كاروانەكەدا، بەلام ئىستا، كە بە تەنيا
دەكەونە رىگا، پىويستيان بە پاسەوانى چەكدار دەبىت. سەربازە
بەرىتانىەكان، پاشماوھى خواردنەكانىان فرىدايە لايەك و چەك و
رىزبەندى گوللەكانىان لەخۇ بەستو لەگەئماندا كەوتنە رى.

ئەوان لەو سەربازانە بوون كە زۆربەيان بەشدارى شەرە
سەختەكانى گرتنى بەسەرە ئوم قەسريان كوردبوو. سواری لاند
رۆقەرەكانيان بوون و بە دوامان كەوتن بەرەو بىرە نەوتیەكانى
عیراق. ۵۵

ئەو ئەزموونىكى وروژینەر بوو بۇ ئەو ئەندازيارانەى، بەدوای
مووچەپەكى سالانەى زیاتر لە ۱۲۰,۰۰۰ دۆلار كەوتبوون. ئەو مووچەپەى
كەوا عیراقیەكان لە خەونیش دەستیان نەدەكەوت سەرەپرای ئەووش
ترسى دەرکردنیاں هەبوو لەسەر كارەكانیان.

لەلایەكى دیکەو، پەيامنیری "واشتنۆن پۆست" هاوكات لەگەل
گەشتەكەى "بوام" ئەویش بە هەمان شیو سەرقالى گەشتىكى
رۆژنامەوانى بوو، كە بەم جۆرە بەسەرھاتەكانى دەگپیتەو:

كریكارەكانى بەردەم كارگەكە، بەلەش خاوى هەئسانەو سەر پى،
قژيان لەبەر باى تۆزاوى هەمووى لوولى خواردبوو، خەرىكى
گۆرپنەوہى جگەرەو ناسۆریەكانیان بوون لەگەل یەكترى لەبەرى
كارى و نەبوونى هیچ شتىكى تر كە بیکەن. ئەوان بپزاربوون لەو
تالان و دزیەى كە تەنانەت كورسیەكیشى بۇ نەهیشتبوونەو تا
لەسەرى دابنیشن، جگە لە ئامپىرىك نەبپت كە دەبى شارەزایانە
بەكار بھینریت. دئنیاش نەبوون لەوہى كە كۆمپانیا حكومپەكە
دەتوانى بەردەوام بپت لەسەر پپدانى مووچەكانیان یان نا.
پرسىارى ئەووشیان دەكرد ئاخۆ جارىكى تر نەوتى خا و بە تەوژم
لە بىرە نەوتیەكانەو بەرەو وئستگەكانى پالاوتن لە بەسەر
دەچنەو؟

دواتر، ماشینیكى گرانبەها لە جۆرى GMC یۆكۆن كە پلپتى
ژمارەى كوئىتى لەسەربوو لە دەروازەى دەرەو نزیك بۆو،

كەسیكى ئەمەریكى بە ناوی "جیم هامفریز"، دەموچاوخەر، پانتۆلیکی کاوبۆی و کاسکیتیکی خاکی کە پیتەکانی KBR لەسەر نەخشینرابوو لەسەری نابوو، خۆی گەیانده ئەو دیوی کۆمەڵە کرێکارەکەو بە بیباکیەوه ئاماژەیهکی بەسەر کردوو چوووه ژووروهوه. دواى چەند خولەکیگ گەراپهوه بو ناو ماشینهکەى وهلامى ئەو پرسیارەى نەدایهوه کە ئاراستەى کرا سەبارەت بەهەى جى بىنى له ژووروهوه. بەلای زۆر لەو کرێکارانەوه ئەوه شتیگ بوو بەرنەدەگیرا. چونکە ئەوان خۆیان پەست و بیزاریبوون لەو زەرەر و زیانانەى کە له ئەنجامى ئەو دزین و تالانە بەریلاوانەى دواى کۆتایی هاتنى شەر کەوتبوونەوه. لەوکاتەى "هامفریز" بى باکانه هاته دەرەوهو بەرهو ماشینهکەى گەراپهوه تاكو بروات، یەکی له وهستاوهکان بە ناوی "محمد موحى" کە تەکنیکار بوو بە عەرەبیەوه هاواری کرد: "پۆیستە ئیوه هاوکار بن". ئینجا درێژەى بە قسەکانى داو گوتى: "ئەوان تەنیا فرمان دەکەن و هیجى تر نا، هیج شتیگمان نادەنى بو ئەهەى یارمەتیمان بدات لەکارەکانمان. ئەوه نەوتى ئیمیه، شاری ئیمیهو کۆمپانیاو ولاتی خوێمانه. ئیمه دەمانهوی دووباره ئیره چاک بکەینهوهو بەرهو پش برۆین. هیج کەرەستەو ئامرازو پارچەى یەدەگمان لەبەردەستدا نیه. ئەوانیش هیج کاریگ ناکەن تەنیا دین سەیریک دەکەن و دەرۆن."

دواى پینچ خولەك، جیبیكى بیابانى-رەنگ لى سەربازی بەریتانى، لەگەل ماشینیکی تری رەنگ سیلفەری بەرز هاتنە ئەوى، شەش سەربازی تیدابوو- هەندیکیان ئەمەریکی و هەندیکیان بەریتانى، کە هەموویان چەکی رهشاشیان هەلگرتبوو. هەرچەندە کە ژمارەى

كرىكارهكان خۇي لەبىستو پىنج كەسنىك دەدا، بەلام سەربازەكان راستەوخۇ لە "محمد موخى" نزيكبوونەووە لە رىي وەرگىرپىكەووە پرسىياري ئەوەيان لىكرد كە ناوى چىەو ئايا كارمەندى كارگەكەيە؟ دواى ئەوەى ناوبراو ناسنامەكەى پى نىشان دان سەربازەكان لە نىو ھۆيھاو گالتەى كرىكارەكانەووە ئەوييان

جېھىشت. ۵۶

كۆنتراكتهكانى نەوت تەنيا بەشىكى بچووك بوون لە سامان و داھاتىكى زۆر. چونكە بەرلەووەى ئەمەريكا كۆنترۆلى خۇي بەسەر تەواوى عىراقدا بچەسپىنى، ھالىبىرتۆن بايى مليارەھا دۆلار كۆنتراكى وەرگرتبوو لە بەرانبەر گشت كارەكان، لە ئامادەكردنى خۆراك بۆ سەربازەكان، سەرتاشىنيان، شتنى جلەكانيان، پاككردنەووەى تەواليتەكان، گەياندىنى پۆستەو نامە بگرە گواستەنەووەى دىلە گىراوھەكانى جەنگىش. وا ديارە تەنيا لە ماوھى شەش مانگدا داھاتى كۆمپانىياكە لە عىراق بەراددەيەكى خەيالى بەرز بۆوھ.

قەسەلۆكەكان سەبارەت بە سەرتىچوون

دەرگەوتنى يەكەمىن ئاماژە بەوھى ھالىبىرتۆن سنوورى تىپەراندووە، ئەنجامى كارەكانى ھەردوو ئەندامى كۆنگرېس بوو لەسەر لىستى ديموكراتەكان، "جۆن دىنگل" و "ھىنرى واكسمان" كە كۆئەدەرانە بەردەوام بوون لەسەر نووسىن و ناردنى نامە بۆ بەتالىۆنى ئەندازيارى سوپا، تيايدا داواى ووردەكارى زياترى گرىبەستىەكانى كۆمپانىياى ھالىبىرتۆنيان دەكرد، ئەو كارەشيان ھەر زوو لە دواى داگىركردنى عىراق دەستى پىكرد. لە تشرىنى يەكەمى ۲۰۰۲ راپۆرتىك لە نووسىنگەى ھەردوو ئەندامى ناوبراو دەرچوو، تيايدا ھاتبوو كەوا ھالىبىرتۆن برى ۱،۵۹ دۆلار بۆ ھەرگالۆنىك

بەنزىن (كە دەكاتە نىزىكەى پىنج لىر) لە سوپا وەردەگىرئىت، بىرىكى لە راددە بەدەرە گەر بىتوو راستى ئەو بەزانرئىت كە سوپا تەنبا بە ۰,۰۵ دۆلار بە عىراقىيەكانى دەفرۆشئىتەو (نرخى بەنزىن لە كاتى رژىمى سەدام). راستىيەكى تىرى لەوئەش سەرسوڤهئىنەتر ئەوئەبوو كاتىك لە مانگى كانوونى يەكەمدا ژمارە راستەقىنەكان ئاشكرا بوون- كۆمپانىياكە رىژەيەكى دادەنا بە بىرى ۲,۶۴ دۆلار بۇ ھەر گالونىك بەنزىن، لە ھەندىيى حالتەتئىشدا رىژەكە دەگەيشتە ۲,۰۶ دۆلار. ھەر بۇ بەراوردەردن، بەشى دابىنەكردىنى وزە (سووتەمەنى) سەر بە وەزارەتى بەرگرى (ESC) ھەمان كارى دابىنەكردىنى سووتەمەنى دەكرد بەلام لەبەرانبەر ۱,۲۲ دۆلار بۇ ھەر گالونىك، ھەر وەھا كۆمپانىياى (SOMO) كە كۆمپانىيايىكى لۇكالى بوو بە ھەمان شىوئە لە بەرانبەر ھەر گالونىك سووتەمەنى ۰,۹۶ دۆلارى دەدا. كۆى تىچووى كرىنى سووتەمەنى كە دەخرايە ئەستۆى باج دەره ئەمىرىكەكان بۇ ۶۱ مىليۇن گالون لە كوئىتو نىزىكەى ۱۷۹ مىليۇن گالونى تر لە توركيا، لە نىوان مانگى پىنج تا كۆتايىيەكانى مانگى دە گەيشتە زياتر لە ۲۸۳ مىليۇن دۆلار. بە جياوازى ۱۰۰ مىليۇن دۆلار زياتر لەوئەى كە كۆمپانىيا لۇكالىيەكان يان خودى (SOMO)، يان (ESC) ھەمان كارىان بكردبوايە.

وەك ئەوئەى "فيل ئىڤىرلىگەر" ئابوورىناس لە بوارى نەوتو سەرۆكى كۆمپانىياى راوئىژكارى (PK verleger LLC) بە نىوئورك تايمزى راگەياند: "لە ژيانمدا شتى ئاوام نەبىنيو، ئەو پاداشتەردنە لە رىي قۇرخەردنەو، ھەرچى كۆمپانىياى دابىنەكردىنى پىداوئىستى يان كۆمپانىيا لاوئەكىيەكانى نەوت ھەيە لە ئەمىرىكاو ئەوروپاش، دەمبان بۇ ئەم جۇرە گىرىبەستيانە ئاودەكات."

"وئىندى ھال" وتەبىژى كۆمپانىياكە گوتى، تىچوونەكان زۇر بەرز بوون، چونكە زياتر لە بىست لۇرى كۆمپانىياكە زەرەريان پى گەيشتوئە يان دزراون،

نۆ شۆفىرىش برينداربوونەو شۆفىرىكىش كوژراوه لەو كاتەى كە خەرىكى گواستەنەوئى سووتەمەنى بوونە لە ناو عىراقدا. ۵۷

دوو رۆژ دواى ئەو، رۆژنامەى "وۆن سترىت" ئەوئى ئاشكرا كرد، كەوا كۆمپانىيائى "ئەلتەنمىيە" كە كۆمپانىيائى كى لاوئى دابىنكردى سووتەمەنى، تايبەتمەند نىيە بە گواستەنەوئى گەياندى سووتەمەنى، بەلكو تەنبا تايبەتمەندە لە بوارەكانى راوئىزكارى وەبەرھىنان، پەرەپىدانى مولىك و عەقار، ھەروەھا برىكارى ئەو كۆمپانىيائى كە بازگانى بە كەرەستەى سەربازى، ناوئى، بايەلۆجى و كىمىيائى دەكەن. سەرۆكى دەستەى بەرپۆئەبەرايەتى كۆمپانىيائى كە سىكە بە ناوى "نەجىب ئەلھومەيزى" كە ئەندامى خانەوادەيەكى ناودارى كوئىتە. چىرۆكەكەش تەم و مژاوتىبوو كاتىك كە "وۆن سترىت" چەند بەشىكى لە نامەيەك بلاوكردىبۆو كە "مارى رۆبىرتسون" ئەفسەرى بالائى بەرپرسى كوئىتەكان لە بەتالىوئى ئەندازيارى سوپا نووسىبووى، تىايدا باسى ئەوئى دەكرد كەوا بالئىوزخانەى ئەمەرىكا لە كوئىتە فشارى دەخستە سەر كۆمپانىيائى ھالىبىرتۆن بۆ ئەوئى گرېبەستى لەگەل كۆمپانىيائى "ئەلتەنمىيە" بكات. وەك لە نامەكەدا ھاتىبوو: "ھەتا حكومەتى ئەمەرىكى پارە بۆ ئەو خزمەتگوزارىانە بدات، ئەوا من ملكەچى ئەو فشارە سىياسىانەى حكومەتى كوئىتى يان بالئىوزخانەى ئەمەرىكى نابم، بەوئى كە كارىك بەكەم دژى بىرو باوئەرم بىت، يان پارەيەكى زياتر لە پىوئىست بەدەم بۆكرىنى سووتەمەنى."

"جۆرنال" بلاوى كردهوئە كەوا سەرچاويەك پىي رايگەياندووئە، بەوئى بالئىوزى ئەمەرىكى لە كوئىتە "رىتشارد جۇنس" كە وەكو يارىدەدەرى "پۆل برىمەر" يش كارى كردبوو، داواى لە كاربەدەستانى ھەرىكە لە ھالىبىرتۆن و بەتالىوئى ئەندازيارى سوپاش كردبوو، رىكەوتنەكەيان لەگەل "ئەلتەنمىيە" تەواوبكەن بۆ ھاوردەكردنى سووتەمەنى لە ئايندەدا، تەنانەت

گەر كۆمپانىياكە رېژەى نرخەكانىش دانەبەزىنېت. ۵۸

لە كانوونى يەكەمى ۲۰۰۴، ھالىبېرتۇن لە ناكاو رايگەيانىد، دوو لە كارمەندەكانى خۇى دەركردووه، چونكە بېرى شەش ملىيۇن دۆلاريان لە كۆمپانىيايىكى لاوهكى كويىتى وەرگرتووه لە بەرانبەر ئاسانكارى بۇ تەواوكردنى گرىبەستى تايبەت بە گواستەنەوى سووتەمەنى نەوت. كۆمپانىياكە جەختىشى لەسەر ئەو دەكردەو كەوا دەم و دەست ئەو كېشەيەى بە پېنتاگۇن راگەياندووه. وەكو چۆن وتەبېز بە ناوى كۆمپانىياكە دەئېت: "پشكەنرە نېوخۇيەكانى ژمىريارى ھالىبېرتۇن چەند ناپىكەكيان دۆزىەو، كە ئەمەش پېشلىكردنى فەلسەفەو سىياسەتى كۆمپانىياكەمانەو ھەرەھا پېچەوانەى رېسا ئەخلاقىەكانىشمانە. بۇيە زوو ئاشكرامان كردو دەسبەجى پشكەنرى گشتيمان ئى ئاگادار كردەو. ئىمە ئەم جۆرە رەفتارانە لە ھىچ كەسنىك كە لە ھەرئاستىك و لە ھەر كۆمپانىيايەكى سەر بە ھالىبېرتۇنىش بېت قبول ناكەين."

ھاوكات لەگەل ئەو ھى باسكرا، ساختەيەكى تىرىش ئاشكرابوو. ياداشتنامەيەكى پېشوتى ئاشكرانەكراوى لقى نووسىنگەى "وەكالەتى پېداچوونەوى گرىبەستىەكانى بەرگى"، سىستەمى ناوخۇى ھالىبېرتۇن لە ووردى ھەلسەنگاندنى تىچووى كارە بەردەوامەكان بە مەبەستى روونكردنەوى ھۆكارى خەرجىەكان بە "نەگونجاو" ئەژمار دەكات. ياداشتنامەكە بۇ زۆر لە كاربەدەستەكانى بەشى گرىبەستىەكانى سوپا نىردراو. پېنتاگۇن رايگەيانىد كەوا ناچار بووه دوو لىستى خەرجى پېشكەشكراو لەلايەن ھالىبېرتۇنەو رەتبكاتەو، كە يەككىيان بەھاكەى ۲،۷ مىليار دۆلار بوو، لەبەرھەبوونى چەندىن "كەم و كورتى" ۵۹.

نووسىنگەى "واكسمان" ياداشتنامەيەكى تىرى بلاوكردەو، تىايدا باسى كورتەيەك دەكات كە لە نووسىنگەى ژمىريارى گشتىەو (كە بەشىكى

پراتاپ چاترچى

ليكۆلپنه وهى سەر به كۆنگرىسه وه) له رۆژى ۱۲ مانگى شوبات، درابووه ليكۆلهرهوانى لىژنهى چاكسازى حكومهت. له كورته كهدا هاتوو، له ياداشتنامه كهى واكسماندا هاتوو، كهوا كاربه دهسته كانى نووسينگهى ژميريارى گشتى باس له لاوازى حكومهت دهگه ن له رى و شوپنه كانى چاوديريكردنئىكى كارىگهر بۆ گرىبه ستيه كهى هاليبيرتۆن. ياداشتنامه كهى ناوبراو برهگهيهكى كورته كهى به نموونه هيناووته وه، به وهى هه ندىك له كرداره كانى چاوديرى و به دوا داچوونى كۆنتراكته كان له لايه ن سه ربازه يه ده گه كان ئه نجام دراو، كه ته نيا بۆ ماوهى دوو ههفته مه شقيان وه رگرتوو.

له وهش زياتر، ياداشتنامه كه باسى له وه ده كرد كهوا نووسينگهى ناوبراو بۆى ده ركه وتوووه يهك له گرىبه ستيه كان كه به هاكهى ۵۸۷ مليون دۆلاره، ته نيا له ماوهى ده خوله كدا په سه ند كراوه به پشت به ستن به ته نيا شه ش لاپه ره له په راو. به پى راپۆرته كانيش، جياوازيهك به برى ۷۰۰ مليون دۆلار هه بووه له نيوان خه ملاندىكى هاليبيرتۆن به برى ۲,۹ مليار دۆلار تايبهت به داينكردى خواردن و كه ره سته و خزمهتگوزارى ترى لۆجستى بۆ حكومهت، له گه ل ئه و كه م كردنه وه يه ي كه كۆمپانياكه بره گه به بره گه له سه ر نرخى شتومه كه خه ملئىراوه كان ئه نجامى داو. دواى لىپى چينه وهى وه زارهتى به رگرىش له و خه ملاندىنه، كۆمپانياكه كۆى گشتى خه ملاندىنه كهى گه ياندىته ته نيا ۲ مليار دۆلار- سه ره راى ئه وهش هه رگيز كه س ئه وهى روون نه كردوه كه بۆچى ئه و خه ملاندىنه ئه و به رى ئى كه مكرابه وه تا گه يشته ئه و به ره پارميه ۶۰.

هاليبيرتۆن ده لئيت، هۆكارى دروستبوونى ئه و كيشه و گرفتانه زۆرتر له بهر په لكيشانى كۆمپانياكه و به رفراوان بوونى به رپرسيارى تيه كانى بوون. بۆ نموونه، له ئاگادار كردنه وه يه كى كورتنى پيشه وه خته دا، كۆمپانياكه مان داواى

لېكرا كە ژەمە خۇراكى ۱۳۰۰۰۰ سەرباز لە مانگى تەموزدا ئامادەبكات، كە دەكاتە نزيكەى سى ئەوئەندەى ۵۰۰۰۰ سەرباز كە لە حوزەيرانى ۲۰۰۲ خواردىنى بۇ ئامادەكردبوون. وەكو چۆن "دەيف لىسار" سەرۆك و بەرپۆەبەرى جىبەجىكار لە ھالىبىرتۆن، لە لىدوانىكىدا بۇ رۇژنامەى "وۆل سترىت جۆرنال"، گوتى: "پىم وانىە خەلكى لە سروشتى كاتى ديارىكراو بۇ ئەو كارانەى كە ئىمە دەيكەين تىبگەن. چونكە ئەوەى داوامان لىكراو ئەوە نەبوو كە پىمان بلېن: ئايا ئەو كارمە لە ماوەى دوو مانگ پى جىبەجى دەكرىت؟ بەلكو پىيان گوتووين، ئايا سبەى ئەو كارمە بۇ ئەنجام دەدرى؟"

نارىكى ژمىريارى

بەلام پىنتاگۆن دەبوايە ئاگادارى نارىكى سىستەمى دارايى و ژمىريارى ھالىبىرتۆن بوايە، بە تايەتەيش كە لە گەل بۇنەى جياوازدا لەو مەسەلەيە ئاگادار كراونەتەوہ. لە ياداشتنامەيەكى دەرچوو لە ئادارى ۲۰۰۲، "تۆماس وايت" كە عەريفىكى سوپايە، گلەيى خۆى بە نووسىنيك بۇ سى لە برىكارەكانى وەزارەتى بەرگرى ناردبوو، كە گوتبووى: "زانىارى پشت راستكراوہى پەيوەست بە گرېبەستى كرىكارەكان لە ھىج بەشىكى سوپا دانىە." بۇيە سوپاش ناتوانى ئەو كرىكارانەى كە "پىويست نىن و تىچوونيان زۆرە يان ئەوانەشى كە گرېبەستى نەگونجاويان لەگەندا كراوہ" دەرىكات بى ھەبوونى ووردەكارى تەواو لەسەر گشت كۆنتراكەكان. ۶۱

دواتر لە رىكەوتى ۲ ئابى ۲۰۰۲، دەزگاي پىداچوونەوہى كۆنتراكەكانى بەرگرى، راپۆرتىكى لە ژىر ناونىشانى "راپۆرت لەسەر پىداچوونەوہ و وردبىنى سىستەمى كۆنترۆلى خەرجىەكانى ناوخۆيى" بلاوكردەوہ. كە "كەمكورتى بەرچاو" سى دۆزىتەوہ لە رى و شوئىنەكانى خەرجى كە يەكەى خزمەتگوزارىەكانى كۆمپانىيەى كىلۆگ براون ئەند روت، كە پاشكۆى

ھالىبېرتۆنە ئەنجامى داۋن.

ئەو كەم و كورتىانەش كارىگەرى خراپيان ھەبوۋە بەسەر تواناى كۆمپانىياكە لە رووى تۆماركردن، مامەلەكردن، پوختەكردن و ناردنى راپۆرتەكانى تايبەت بە خەرجىەكانىشەۋە. ۋەكو چۆن وردىبىنەكان ھۆشيارى دەدەن، بەۋەى ئەو "كەم و كورتىە زۆرانە" چاكانبەۋە گەر بىتوۋ كۆمپانىياكە سىستەمى رىكخستنى خەرجىەكانى چاكنەكاتەۋە، بۆيە ئەنجامەكەشى، برىتى دەبىت لە زىادەرەۋىەكى لە راددەبەدەر، يان كەمەرەۋىەكى لە راددەبەدەر لە تىچوونەكانى حكومەتدا. ۶۲

بەلام ھەر بە تەنيا ووردىبىن و پشكنەرە بىئاگاكانى حكومەت نەبوون كە رەخنەيان لە سىستەمى داراىى ھالىبېرتۆن دەگرت. بەلكو بەئىندەرە لاۋەكىەكانى خودى كۆمپانىياكەش گلەپىيان لە لاۋازى شىۋازو سىستەمى ژمىرىارى كۆمپانىياكە ھەبوۋ. رۇژنامەى "ۋۆل سترىت جۆرنال" چاۋپىكەوتنىكى كرد لەگەل ژمارىەك لەو بەئىندەرەنەى كەۋا نىگەرەن بوون لە شىۋازو چۆنىەتى ئەنجام دانى ھالىبېرتۆن بۆ رىۋ شۆپنەكانى تايبەت بە ژمىرىارى. "عەھدى پەترۇس" بەرپۆەبەرى كۆمپانىياى "ئىدرىس بۆ بازىرگانى" پەيوەندى بە ھالىبېرتۆنەۋە دەكرد، چونكە كۆمپانىياكە بۆ ماۋەى مانگىك پارەى كررى چەند مۋەلىدەيەكى دواخستبوۋ، دواتر دواى پىنج مانگ درەنگ خستن، ئىنجا توانى پارەكەى ۋەرىگرىتەۋە. حالەتىكى تر لەۋەى سەرۋە خراپتر، ھى "جەيسن فارگىس" بوۋ، بەرپۆەبەرى گشتى كۆمپانىياى "فىتكۆ"سى تايبەت بەخزمەتگوزارى تەكنىكى و كۆمپىوتەرە و ئامىرى ئەلكترۆنى. كۆمپانىياكەى بىرى ۷۳۰۰۰۰ دۆلارى لاي ھالىبېرتۆن ماۋۋە، كە رىكەوتى ھەندىك لەو ۋەسلانەى بەشىكى ئەو پارەيە بۆ نۆ مانگ لەمەۋبەر دەگەرپايەۋە. بە پەيامنىرى رۇژنامەكەى گوت: "ئىمە تاكو سەرمان كەوتوۋىنەتە نىۋ گل، بۆيە دەبى بەردەۋام بىن لە پەيوندىكردن پىيانەۋە تاكو بتوانىن پارەكانمان بەدەست بىننىنەۋە." ۶۳

لە ئادارى ۲۰۰۴، لە ۋەلامى لىكۆلىنەۋە تاۋانىيەكانى كەۋا لە لايەن دەزگاي لىكۆلىنەۋە تاۋانىيەكانى سەر بە ۋەزارەتى بەرگى دەستى پىكرابوو۶، ھالىبىرتۆن رايگەياند كەۋا گشت داۋاكانى ۋەرگرتى پارەى لە حكومەت راگرتوۋە، ۋەكو ئاماژەيەك بۇ پىشاندىنى نياز باشى. لە ھەمان كاتىشدا، پىدانى پارەى بۇ كۆمپانىيا لاۋەكيەكان راگرت كە خۆى لە ۵۰۰ مىيۇن دۆلار دەدا. زۇرتىن بىرە پارەى قەرز لە بەرانبەر ۋەسلى تايبەت بە كۆمپانىياكانى "ئەلتەمىم" كە بىرى قەرزەكەى دەگەيشتە ۱۳۶ مىيۇن دۆلار، ھەروەھا كۆمپانىياى "لا نيوئىل" بۇ بازىرگانى كە بەھاي قەرزەكەى نىزىكەى ۷۶ مىيۇن دۆلاربوو ئىنجا كۆمپانىياى "ئىئىنت سۇرس ئۇف سانت لايك سىتى" ىش كە بىرەكەى دەگەيشتە ۸۷ مىيۇن دۆلار. ۶۵

لەگەل ئەۋەش بارودۇخەكە بەرەۋ ئاقارىكى باشتر نەدەچوو، لە ناۋەراستى ئايارى ۲۰۰۴، پىنتاگۇن پىدانى ۱۵۹،۵ مىيۇن دۆلارى تىرى بۇ ھالىبىرتۆن راگرت دۋاى ئەۋەى بۆى دەرکەۋت كۆمپانىياكە كاغەزو دۇكىۋىمىنتى ناتەۋاۋى ناردوۋە. پىنتاگۇن بەيانىكى دەرکرد كە تايىدا ھاتبوو كەۋا تىمىك بە ناۋى"تايگەر تىم" لەلايەن ھالىبىرتۆن پىك ھىنراۋە بۇ لىكۆلىنەۋە ۋەردىبىنى، بۇ ئەۋەى لە ئەگەرى كىشەۋ گىرتەكان بىكۆلىتەۋە، لە ئەنجامدا ھىسابى تىچۋوى ژەمە خۇراكە زىادكراۋەكانىيان كىردوۋە (سەرتىچۋون)، كە رىژەى ۱۹،۴% خراۋەتە سەر نىرخى راستەقىنەى كىرىنى ژەمە خۇراكەكان. ۶۶

لەگەل ئەۋەش، لەۋانەيە ئەۋ رىژەيە ھىشتا كەم بىت. چۈنكە كارمەندە پىشۋەكانى ھالىبىرتۆن گومانىيان لە كارەكانى "تايگەر تىم" ھەبوو، پىشيان ۋابوو كەۋا ھەئسوكەۋتيان ناكارامە ۋە نەشيان. "مازى دى يۇنگ" يەكىكە لە كارمەندە پىشۋەكانى ھالىبىرتۆن لە كۆسۇقۇ، پىشترىش بۇ ماۋەى دە سال لەگەل سوپا كارى كىردوۋە. لە كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳، بۇ سەرپەرشتى ۋە چاۋدىرىكىردنى گىرئەستىيەكانى "ئۆپەراسىۋنى ئازاد كىردى

عيراق" له كويت ددهست بهكاربوو. كه دهئيت: "هر زوو بوم دهركهوت كهوا ليستيكي تهواو به ماوهي دياريكراو بو بهئيندهره لاوهكيهكان لهبهردهستا نيه... ههروهها، بهشي كونترول ديكيوميئتهكان ليستي ناتهواوو ههئيهان دابووه گشت بهرپوهبهرهكاني ريخستني كارو چالاكيهكان، كه له بنكهيهكي زانياري نهگونجاويشدا وهرگيرابوو."

كاتيكيش كه "تايجهر تيم" به فايلى بهئيندهر يكد چوونهوه، تهنيا بو ئهوه بوو كه دنيا بن لهوهي ژماره ي فورمهكاني نيو فايلاه كه تهواوه... هيچ جوهره ههئسهنگاندنيكيان نهكرد ئاخو نرخهكان شياون يان نا، ههروهها رايژيشيان به بهرپوهبهره مهيدانيهكان نهكرد. چونكه مهبهستي سهرهكي تيمهكه تهنيا برتي بوو له داخستني زورترين فايلى بهئيندهره لاوهكيهكان، له چوارچيوه ي ئهوه گريمانه ههئيه، بهوهي گهر شتهكان بهرلهگهيشتن تيمي پشكهنراني حكومهت دابخرين، ئهوا دووباره وردبنيان بو ناكريتهوه. بو ماوهي سي مانگ، ئهوه تيمه فيلايان له هوتيلي هيلتون لهسهر ليواري دهريا بو گيرابوو تهنيا بو سهيركردي پهراو و فايلاهكان، كهچي هيچ كاريكي ئهوتويان نهكرد بو يهكلاكردنهوهي كونه بهئيندهره لاوهكيهكان.

رينماييش كرابووين كهوا پارهي وهسلهكان خهرج بكهين بي دنيابوونهوه لهوهي ئاخو خزمهتگوزاريهكان گهئيراون يان نا. من خوم به ئەنداميكی "تايجهر تيم" كهه ي KBR م وت: پارهي ئهوه وهسله خهرجمهكه، كه دهمزاني پيشتر خهرج كراوه، بهلام ئهوه كارمهنده ههميشهيهي KBR پي گوتم تو نازاني چي دهكهيت. ٦٧

بو نمونه، دي يونگ دهلي هاليبپرتون بري ١٠٠ دولاري دهدايه كومپانياي "لا نوفيل" كه بهئيندهر يكي لاوهكي كويتيه، بهرانبهه به شتن

يەك جاننا جلو بەرگ-چوار بەقەد ئەۋەندى كە دەدرايە شوئىنىكى تر. بەمەش مانگانە زياتر لە يەك مليون دۆلار زىدە خەرجى دەكرا. لە حالەتتىكى تىرىشدا، كۆمپانىياكە داۋاي كرىنى ۲۲۷۰۰ پاكەت سۇداي كىردىبوو، لە بەرانبەر ۱،۵۰ دۆلار بۇ ھەر پاكەتتىك. كەچى ۲۲۷۰۰ قوتوۋى دابىنكىردىبوو، واتە پارەى پىدراۋ بۇ ئەۋ داۋاكارىيە پىنج ئەۋەندە زىادى كىردى، چۈنكە بىرى شتومەكە دابىنكىراۋەكە بە كەمىيەۋە گەپنىدراۋىبوو.

لەۋ كاتەى كەۋا ووردىبىنەكان لە شوئىنىكى ئاست بەرز نىشتەجى كرابوون. ھالىبىرتۇن، "تاىگەر تىم" سى لە ھۆتلىلىكى پىنج ئەستىرە دابەزاندىبوو بە ناۋى "ھۆتلىلى كىمپىنسىكى" كە تىچۈۋى مانگانە بۇ ھەر يەككىك لە كارمەندەكانى ئەۋ تىمە بىرىتى بوو لە ۱۰۰۰۰ دۆلار. ئەۋە لە كاتىكىدا داۋا لە سەربازەكان دەكرا لە ژىر خىمەۋە بە تىچۈۋىنى ۱،۲ دۆلار لە رۇژىكىدا ژيان بەسەر بەرن. بە پىي گوتەى "دى يۇنگ"، سوپا داۋاي لە ھالىبىرتۇن كىردىبوو كە كارمەندەكانى تىمەكە بگۈزىتتەۋە ناۋ خىمەكان، بەلام كۆمپانىياكە ئەۋ داۋايەى سوپاى رەت كىردەۋە.

دى يۇنگ دەلىت: "كەلتوۋرى ھالىبىرتۇن لەسەر تۇقاندن و ترساندن بونىاد نراۋە، بەۋەى يەككىك لە لىپرسراۋەكانى بەشى گىرئىبەستىيەكان، كە دەستى لە كاركىشاپۇۋە پىي راگەياندم، گەر بەئاتايە ھەر كارمەندىك لە دۆزىنەۋە يان ئاشكرا كىردى راستىيەكان نىزىك ببوايەۋە، ئەۋا لە شوئىنەكەى خۇى لايان دەبىرد. من خۇم لە نىزىكەۋە ئاگادارى ئەۋ جۇرە ھەلسوكەۋتەنەى كۆمپانىياكە بووم. ئەۋەى جىگەى سەرسورمانىشە، بەرپۇۋەبەرە پىشۋەۋەكانى كەۋا بەرگەى رەفتارە خرابەكانىيان گىرتوۋە، پۇستى بەرزترو موۋجەى زياتريان پىدەدرا لە عېراق يان ھىوستن ۋەيان لە ئوردون."

پوخته: به کړيگير او يان کړيکاري کاره ناست نزمهگان ؟

کۆمپانيا به لښه درايه تيه کاني سوپا وهک هاليپيرتون، توانايکي زور سهرف دهکمن بؤ ئه وهی روونی بکه نه وه به وهی "به کړيگير او" نين، ناماژه ش به وه دهکمن کهوا کړيکاره کانيان ههرگيز چهک و تهقه مه نيان و نه گواستوتته وه و دابه شيان نه کردوه، به هيچ جورکيش شان به شانی سهربازه کان نه جهنگاون. له گهل ئه وهش، ئه وه به جورک له جوره کان ساده کردنه وهی مشت و مره کانه. "سام گاردنر" که کؤلونيلیکی خانه نشين بووی هيژه کاني ناسمانی سوپايه به "جهين مايهر"ی گوتبوو: "چوونه ناو شهر زور ناسانتر دهبيت، گهر بتوانيت خه لکانیک به کړی بگری بؤ ئه وهی شهرت بؤ بکهن. به ممش بؤل ه بؤل و رووبه رووبونه و مت له گهل سياسيه کان له کؤل دهبيتته وه." مه به ستيشی له وه، ئه و کارانهی کهوا زور خوازاو نين (دامه زرانندی خيمه، پاک کردنه وهی ته واليته کان، شتنی جلو بهرگ، چيشت لينا و پاسه وانی) که ئیستا له ری کؤنتراکت له گهل کؤمپانيای وهک هاليپيرتون ئه نجام ددرين، پيشت له لايه ن سهربازه يه ده گه کانه وه ئه نجام دهران، که گلهی و نارهمزایی زوریان دهرده بپری. ٦٨

دواتر مشت و مری ئه وه هاته گؤری، که گوايه کهرتی تايبمت ده توانيت پاره يه کی زور بؤ باج دهره کان بگيريتته وه، ئه ممش له رووی تيؤريه وه شتيکی نايابه، به لام گوومان له باره يانه وه زيادی کرد، کاتيک که راستی دهرخه ره کان و ووردبين و پشکنه ره کانيش به به لنگه وه دهيسه لمينن کهوا زياده خه رچی و به فيرؤدانی پاره له گشت لايه ک به ربلاوه. "ستيوارت براونی کور" پاريزه ری پيشوو له کؤشکی سپی، له کانوونی دووهمی ٢٠٠٤، کرايه بهرپرسي نووسينگهی ليکؤلينه وهی گشتی سهر به دهسه لاتی داگير کهر. له گهل چهند دهزگايه کی تری وردبيني و پشکنين دهستی کرد به پيداچوونه وهی يه کهم ١٠

مىليار دۆلارى خەرج كراو بۇ نىزىكەى ھەزار و پىنج سەد گىرئەستى. ناوبراو ھەر زوو بۆى دەرکەوت كەوا دەزگای "وردبىنى كۆنتراکتەكانى بەرگرى"، زياتر لە ۱۸۷ راپۇرتى دەرکردوو سەبارەت بە پىداچوونەوى ۷ مىليار دۆلارى خەرج كراو بۇ كارەكانى ئاوەدانكردنەو، كە بۆى دەرکەوت گومان لە شىوازى خەرجكردنى ۱۳۲,۶ مىليۇن دۆلار ھەيە، ھەروەھا ۲۰۷ مىليۇن دۆلارى تىرىش خەرج كراو بى ئەوى ھىچ كاغەزىك يان وەسلىك ھەبىت. ئەو بەلگەيە وای لە پىنتاگۆن كەرد، پىدانى ۱۷۶,۵ مىليۇن دۆلار رابگرىت كە دەبوايە لە جياتى خەرجيەكان بەدرايە كۆمپانىيەكە. ۶۹

مشت و مەركانىش دەربارەى كارىگەرى و دەست پىوہگرتنى تىچووہكان ئاكاميان نابىت گەر بىتوو سەيرى ئەو جياوازيە بەرچاوەى كە لە نيوان مووچەكاندا ھەيە بەكەيت- تىكرای مووچەى كارمەندىك كە بە كۆنتراکت لە ھالىبىرتۆن دامەزراپىت (ئەوانەى لە ئەمريكاو ھاتوون)، بە لانى كەمەوہ دەگاتە ۸۰,۰۰۰ دۆلار لە سالىكدا، كەچى تىكرای مووچەى سالىنەى سەربازەكانى سوپا لە نيوان ۱۳,۵۰۰ دۆلار تا ۳۰,۷۰۰ دۆلارە. وەكو چۆن لەو وىب سايەدا ھاتووہ: (www.salary.com) ۷۰. ھەر تەنيا لە سالى ۲۰۰۳ دا ھالىبىرتۆن ۳,۹ مىليار دۆلارى خستە سەر شانى باج دەرە ئەمريكيەكان بۇ خەرجيەكان شەر لە عىراق. بۆيە بەھای گشت كۆنتراکتەكانى كۆمپانىيەكە بە زياتر لە ۱۸ مىليار دۆلار دەخەملىنرىت. ۷۱

بەشى دووهم
ھەراو ھۆریای ئاوەدانکردنەوہ

بەشى دوۋەم

ھەراۋ ھۆرياي ئاۋەدانكر دنەۋە

تۆرباينە ھەئىمە زەبەلاھكەھى ۋىستگەھى كارەباي نەجىبىيە خامۇش بوو. گەر ئەو ئەندازيارە رووسىيايىنەھى كە ۋىستگەكەھىان سى سال ئە مەۋبەر دروست كىردبوو سەھىرئىكى ئامپىرەكانىيان بىكردايە ئەۋا بەزەھمەت دەيانناسىنەۋە. چۈنكە بە درئىزايى سالانى رابىردوو، ئەندازيارە عىراقىيەكان گەئى لە پارچە ئەسلىيە رەنگ شىنەكانى ۋىستگەكەھىان بە جۇرەھا پارچەھى يەدەگى كاتەكى رەنگ سىپى ۋ رەساسى گۆرىبوو.

گۆپەكانى ئەم بەر ۋ ئەو بەرى شەقامەكە كۆزابوونەۋە. " يەعروب جاسم " بەرئۆبەھى گىشتى كارەباي ناۋچەھى باشوور، كەسىكى رووخۇش ۋ تەمەنىشى لە ناۋەراستى شەستەكان ۋ رىك پۇشبوو كە قاتىكى رەساسىيەۋە پۇشبوو، بە پۇزشەۋە گوتى: " بە شىۋەھىكى ئاسايى رۇژانە بىست ۋ سى كاتژمىر كارەبا دەدەين، بەلام ئەمىرۇ كىشەمان ھەيە. دەبايە لە مانگى تشرىنى يەكەمدا، كارى چاككر دنەۋەۋە نۆژەنكر دنەۋەھى تۆرباينەكان تەۋاۋ بىكەين، كەچى نە پارچەھى يەدەگمان ھەبوو نە پارەش. "

جاسم پىي گوتەم، دەبايە كۆمپانىيائى بەكتل پارچەھى پىۋىستى دابىن بىكردايە، كە بىكە سەرەكەھى ئەۋ كۆمپانىيائە دەكەۋىتە ۋىلايەتى كالىفۇرنيائو بەرپرسە لە چاككر دنەۋەھى سىستەمى دابىنكر دنى ۋزەھى كارەبا بە پىي كۆنتراكىكى تايبەت بە نۆژەنكر دنەۋەھى ژىرخانى لە عىراق. ۷۲)

وتەبېز بە ناوى بەكتل گوتى، كۆمپانیاكە تەنیا لە پىوانەكردن و دەستنىشانكردنى جۆرى ماددەو نەخشەى پارچە يەدەگەكان بەرپرسىيارە، كپىن و گەياندىنى ئەو پارچانەش لە ئەستۆى ھىزەكانى داگىر كەر داپە. ۷۳ تەنیا چەند رۇژىك بەر لەسەردانەكەم لە ناوہراستى كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳، حكومەتى ئەمىرىكى رايگەياندى كەوا بېرىارى داوہ، ئەو ولاتانەى ھەلۆيىستان دژ بە شەرى عىراق نواندووہ بېبەش دەكرىن لە زيادكردنى ئاشكرای تايبەت بە دەسەبەر كردنى گرىبەستىەكانى ئاوہدانكردنەوہى عىراق. ئاسەوارە سىياسىەكانى ئەو بېبەشكردنە، جا چ پارچە يەدەگەكان و بەئىندەرەكان و كۆمپانیا لاوہكىەكانىش بگىرتەوہ يان نا، ئەوا "يەعروب جاسمى" نىگەران كىردبوو. ۷۴ كە دەيگوت: "سى لەسەر چوارى وىستەگەكانى كارەبا لەلايەن روسيا، ئەلمانىا و فەرەنسا دروست كراون. كە بەداخەوہ سى رۇژ لەمەوبەر، سەرۇك بۇش كۆمپانیاكانى ئەو سى ولاتەى لە بەدەست ھىنانى گرىبەستى لە عىراقدا بېبەش كىرد."

لە كاتى گەپرانىشما بە نىو وىستگەى كارەباكە، تىبىنى چوار (ئەيركۆندىشنى) تازەم كىرد دانرابوون، كە دروشمى كارگەى ئەيركۆندىشنى (York) سى لەسەر بوو. "حامد سالم" بەرپۆبەرى وىستگەكە، گوتى: "دوو ھەفتە لەمەوبەر ئەو ئەيركۆندىشنانەمان وەرگرت. بەكتل بۆمانى نارەبوو، چونكە ئامىرەكانى خۆمان لە ھاویندا بە باشى كارىان نەدەكرد، بەلام ئەوانىش تا ئىستا بۆيان دانەمزراندووین و ئىمەش لە زستاندا پىووستىمان پىيان نابىت."

ھۆكارى دواكەوتنەكەش، لەبەر مشت و مېرى نىوان كۆمپانیا و وىستگەكە بوو بەوہى كامىان بەرپرسىيارن لە دامەزراندنى ئەو ئەيركۆندىشنانە.

ئەندازىارەكانى وىستگەكانى كارەباى باشوور بەختەوہر بوون، بەوہى دەبواپە يەك جار پۆزش بۇ پچرانى كارەبا لە رۇژىكدا بەپىننەوہ. كەچى

ھاوشانەكەيان لە بەغدا، "موحسین حەسەن" بەرپۆئەبەرى تەكنىكى بەرھەم ھىنانى وزە لە ۋەزارەتى كارەباى عىراقى، ناچاربوو پۆزش بۇ ميوانەگان بەھىنئەتە ۋە بەھەى بۆچى لە بەغداى پايتەخت كە يەك لەسەر چوارى دانىشتوانى عىراقى لىيە، رۆژانە زياتر لە دە كاتزمير پچرانى كارەبا دووبارە دەھىتە ۋە.

حەسەن كەسىكى خاكى (متواجع) بوو كراسىكى رەنگاۋرەنگى پۆشيبوو لەگەن چاكەتتىكى قاۋەيى، جۆرە پۆشاكىك كە رەنگبى لەبەرھەر كەسىكى ترى ئاسايى شارەكە بەرچاوت بكەوى، دەئيت: "بەكتل ئيمەى خستۆتە بارودۆخىكى زۆر ئالۆز. ۋەزىرەكەشمان پىيانى گوتبوو گەر خەلكى تورە بوون ئەوا گلەيىمان ئى مەكەن. ۋەك دەزانى كارەبا كىشەيەكى گەورە ۋە سەرەكە بۇ خەلكى عىراق، بۆيە دەبى بە زوترىن كات چارەسەرى بكەن. لەسەردەمى رزىمى سەدامدا ھەموو شتەكانمان بە خىرايى چاك دەكردە ۋە، بى ئەھەى گوى بەھىنە جۆرايەتى كارەگان. چونكە كارەگانمان بە پى پىۋەر ۋە ستاندارتەگان نەبوون، زۆر بە نارىكى ئەنجام دەدران."

يەككى لە ۋەيانەى كە ۋاى لە بەكتل كرد لە كارەگانى دوابكەۋىت ئەۋە بوو، تيمە كارەبايەكەى پىش ئەھەى دەست بە ھىچ كارىك بكەن بۇ ماۋەى دوومانگ خەرىكى پشكنىنى ۋىستگەى بەرھەم ھىنانى كارەبا ۋىستگە ناۋەندىەگان ۋە ھىلە قۇلت بەرزەكانىش بوون. ئەمەش بوۋە مايەى توورەبوونى ئەۋ كرىكارە عىراقىانەى كە دەيانگوت دەمانتوانى بە كۆمپانىياكە بلىين پىۋىستىەگان چىن. دزىن ۋە تىكدانى بە ئەنقەستىش ھۆكارو كىشەى تر بوون بۇ دواكەوتنى كارەگان. ھەركە بەكتل دەستى كرد بە گۆرپىنى دە تاۋەرى كارەباى تىك دراۋ لە نزيك ناسرىە، دە تاۋەرى تر لە ۋە دەوروبەرە تىكدران. ۷۵

بۆيە بەكتل رەتى ئەھەى دەكردە ۋە كە ئەۋ بەرپرسىار بىت لە ۋە

بارودۇخە. "كلىف مۇم" سەرۋكى كارەكانى كۇمپانىياكە لە عىراق، بە پەيامنىرى رۇژنامەى "سان فرانسىسكو كرۇنىكل" سى راگەياندا: "خەلكىكى زۇر پىيان وابوو كەوا ئەمىرىكا بە ترىللە پارە لەگەن خۇيدا دەھىنىت، چونكە خەياكردنى ئەوەى لەگەن ھاتنە ناوہوہ بۇ عىراق دەم و دەست شتەكان چاكدەبنەوہ، شتىكى نا ماقولە. " ۷۶

بەكتل چىه؟

كۇمپانىياى بەكتل توانى گرىبەستىەك لە دەزگای ولاتە يەگگرتوہكانى ئەمىرىكا بۇ گەشەپىدانى نىودەولتەتى (USAID) بەدەست بىنىت، پىش ئەوہى جۇرج بۇشى سەرۋكى ئەمىرىكا كۇتايى ھاتنى ئەو مەملانىيە چەكدارىە رابگەينىت كە لە نىسانى ۲۰۰۲دا بەرپابوو. ئەو گرىبەستىە درىژكرايەوہ و دواترىش لە كانوونى دووہى ۲۰۰۴ گرىبەستىەكى ترى بايى ۲،۸ مىليار دۇلار پى بەخشرا. تايبەت بوو بە چاككردنەوہ و نوپكردنەوہى تۇرى ئاو و ئاوہرۇو قوتابخانەكان، بەوہش بەكتل بووہ دووہ گەورەترىن كۇمپانىيا لە دواى ھالىبىرتۇن لە عىراق. ۷۷

مانگىك بەرلەبەدەست ھىنانى كۇنتركتەكە، "رايلى بەكتل" سى مىلياردىرو گەورەى بنەمالەى بەكتل، وەكو ئەندامى ئەنجومەنى ھەناردنى سەر بە سەرۇك بۇش سويندى ياسايى خوارد بۇ ئامۇزگارى كردنى حكومەت لە دۇزىنەوہو دروستكردنى بازار بۇ كۇمپانىيا ئەمىرىكىەكان لە دەرەوہ. ۷۸

كۇمپانىياى ھاوبەشى خانەوادەى بەكتل، يەكىكە لە گەورەترىن كۇمپانىياكانى ئەندازيارى و ئاوہدانكردنەوہ لە جىهان، پرۇژەكانىشى درىژ دەبنەوہ لە راكيشان و دامەزراندنى يەكەم بۇرى نەوتى درىژو ستراتىژى لە ئەلاسكاو عەرەبستانى سعودىيە، تا بىناكردنى ئامىرى بەرپەرچدانەوہى ناوہكى (مفاعلات نوويە) لە كىنشانى چىن و ھەرەوھا بەرپوہبردىنى پالوگە

نەوتىيەكانىش لە زامبىيا. كۆمپانىياكە لە سالى ۱۹۹۸ دامەزراووە و تائىستاش نىزىكەى ۲۰۰۰ پرۆژەى لە ۱۴۰ ولاتى جىاواز لەھەرھوت كىشورەكە ئەنجام داوہ. لە سالى ۲۰۰۲، داھاتى بەكتل گەيشتە نىزىكەى ۱۱,۶ مليار دۆلار. ۷۹ بە پائىشتى بەشىكى كۆنتراكتهكەى لە عىراق، بەكتل رايگەياند كەوا رىژەيەكى تازەى داھاتى لە سالى ۲۰۰۲ تۆماركردووە دواى ئەوہى بۆ ماوہى سى سال روو لە دابەزىن بووہ. كە لە سالى ۱۹۹۹ داھاتەكەى گەيشتبووہ ۱۵,۱ مليار دۆلار، دواتر لە سالى ۲۰۰۲ بۆ نىزىكەى ۱۱,۶ مليار دۆلار دابەزى. ئىنجا لە ۲۰۰۲ دووبارە بۆ ۱۶,۱ مليار دۆلار بەرز بۆوہ. ۸۰

دواى دانانى "رايلى بەكتل" وەك راوئىژكارى سەرۆك بۆش، لە ۲۱ نىسانى ۲۰۰۲ "تىرى فالىنزانو" بەرپۆەبەرى كارەكانى ئاوەدانكردنەوہى بەكتل لە عەرەبستانى سعوودىيە بەرەو پايتەختى كوئىت چوو بۆ بىنىنى "جەى گارنەر" كە كارمەندى دانراوى پىنتاگۆن بوو بۆ سەرپەرشتىكردن و بەرپۆەبردنى عىراق، كە "پۆل برىمەر" لەو ئەركە سەرگەوتووتربوو. كۆبوونەوہى ھەردوو ناوبراو لە شالىيەكانى ھىلتۆن و ھۆتلى شىراتۆن بەرپۆەچوون و تايبەتەش بوون بە پلان دانان بۆ كارەكانى ئاوەدانكردنەوہى عىراق لە دواى رووخانى حكومەتى سەدام. ۸۱

ئەمە وەك بەدپهاتنى خەونىك بوو بەلای وەزىرى دەرەوہى پىشووى ئەمريكا و سەرۆكى پىشوترى بەكتلىش "جۆرج شوالتز". كە لە وتارىكى بلاوكراوھىدا لە رۆژنامەى "واشتۆن پۆست" لە ئەيلولى ۲۰۰۲، ھانى ئىدارەى بۆشى دەدا بۆ ئەوہى پائىشتى لە ھىرش بردنە سەر عىراق بكات: "دامەزراوہىكەى بەھىز ھەيە بۆ پائىشتىكردنى كەردەيەكى سەربازى خىرا لە دژى سەدام حوسەين و دواترىش پىشتگىرىكردنى ھەولە فرەلاپەنەكانى ئاوەدانكردنەوہى دواى رووخانى ئەو رۆيمە. " ۸۲

بىگومان بەلای ناوبراو، ھەرۆك سالانى رابردوو بوو. بىست سال لەمەوبەر، لە ۲۰ كانوونى يەكەمى ۱۹۸۲، كاتىك "دۆنالډ رامسفيلډ" وەك

نوڭنەرى سەقامگىر كىردى ئاشتى لە رۇژھەلاتى ناوہراست و نىردراوى "جۇرج شوالتز" (وہزىرى دەرەوہى ئەو كاتى ئەمەرىكا لەسەردەمى رۇئالدى رىگان)، بۇ بنىنى سەدام حوسىن گەيشتە بەغدا. رامسفىلد داواى لە دىكتاتورەكەى عىراق كىرد كە پشتگىرى لە بەكتل بىكات، لەو زىادكىرنە ئاشكرایەى كە بۇ راكىشان و دامەزراندنى بۇرپەكى نەوت لە عىراقەوہ بۇ بەندەرى عەقەبە لە ئوردون ئەنجام دەدرا. ۸۳

ئەمەش تەنیا شت نەبوو، چۈنكە "جاك شىنان" جىگىرى يەكەمى سەرۇكى بەكتل، ئەندامى بۇردى سىياسەترىژى بەرگىرە، كە گرۇپىكە لەلايەن حكومەتەوہ پىك ھىنراوہ بۇ رىنوڭنىكىردى پىنتاگۇن لە كاتەكانى شەردا. لە ھەمان كاتىشدا بەكتل راوڭكارى ھەردوو دەزگای فیدرالنى بوو كە قەرزو بىمەيان بۇ كۇمپانىا ئەمىرىكەكان دابىن دەكىرد لە دەرەوہ. "دانىال چاو"، جىگىرىكى ترى سەرۇكى بەكتلە، لە ھەمان كاتىشدا ئەندامى بۇردى راوڭكارى بانكى (Ex-Im) ە كە تايبەتە بە ھەناردە و ھاوردەى ئەمىرىكى. ھەرەوہا "رۇس كۇنڭىلى" كە ماوہى ۲۱ سالە لە بەكتل كارمەندە، ئىستا بەرپۇەبەرى كارەكانى كۇمپانىياى وەبەرھىنانە تايبەتەكەكانى دەرەوہىيە (OPIC). ۸۴

بىگۇمان، "ئەندرىۇ ناتسىۇس" فەرمانبەرى كارگىرى لە (USAID)، كە گرېبەستى ئاوەدانكىردنەوہى عىراقى بەخشىبوو، دوو سال بەرلەو رىكەوتە سەرپەرشتى و چاودىرى بەكتلى دەكىرد، وەكو بەرپرسى دەسەلاتى گومرگى ماساچوستس، لە چوارچىوہى گرېبەستىيەكى تايبەت بە تەواوكىردنى پىرۇژەى رىگای سەرەكى ناوہراستى شارى بوستى. ۸۵

گرووپى "وۆچ دۇگ" پىشېنى ئەوہى كىرد كەوا ئەو پەيوەندىيە ناشەرەيەى نىوان بەكتل و حكومەتى ئەمىرىكى، دەبىتە نەھامەتى بۇ عىراقىيەكان. وەكو چۇن "جولپىت بىك" گەورە رىكخەرى كاروبارى ھاولاتىيان لە نووسىنگەى كاليفۇرنىيا، دەئىت: "تەبايىپەكى زۇر لە نىوان

بەكتل و پىرۇسەي بەتايىبەتكرنددا ھەيە. ۋەكو چۆن خەلكى بۆلىفيا و گشت شوپنەكانى تىرى جىھانىش كە بەكتل كاروپرۇژەي ئى ئەنجام داۋە، دەزانن ھەر كە ئەو كۆمپانىيە كارى لە ھەر شوپنېك پى بسپىردىت، ئەوا دەتوانى پىشېبىنى ئەو بەكەيت كە تىچوونەكان بەرزەبنەۋەو لىپىچىنەۋەو كۆنترۆلى ناوخۇپىش نامىنىت. " ۸۶ لەم دوۋايانەدا بەكتل ۲۵ مىيۇن دۆلارى لە رىى دادگاۋە بەدەست ھىنا، دۋاي ئەۋەي داۋايكى ياسايى لە دى بۆلىقىا بەرزكردبۆۋە، بەۋەي ئەو ۋلاتە گىبەستىەكانى تايبەت بە بەرپۆەبىردى تۆرى ئاۋى "كۆجابامبا" سى لەگەن كۆمپانىيەكە راگرتوۋە. لەو كاتەي كە بەكتل سەرپەرىشى ئەو پىرۇژەيەي دەكرد، كرىى ئاۋ بۆ ھاۋلاتيانى ئەۋى لەراددە بەدەر بەرزبۆۋە. ۸۷

بە ھەمان شىۋە ھاۋلاتيان و باج دەرەكانى شارى بۆستىش تۋوشى ھەمان بەدبەختى ببوونەۋە. پىرۇژەي تۋنېلى رىگاى سەرەكى ناۋەراستى شارى بۆستى (كە لە نىۋ خەلكىدا بە "بىگ دىگ" ناسراۋ بوو)، بۆ دوو ۋىلايەت درىژ دەبىتەۋە بە قولايى ۲۸،۲۴ مەتر لە ژىر شارەكە. لە سالى ۱۹۸۵ تىچوۋى پىرۇژەكە بە ۲،۵ مىليار دۆلار خەملىنرا. ئەو پارەيش سال بە سال زيادى دەكرد. تا كۆي تىچوونەكە گەيشتە ۱۴،۶ مىليار دۆلار، واتە ۱،۸ مىليار دۆلار تىچوۋى ھەر كىلۆمەترىك و شەش سەدونۆ مەتر بوو، بەۋەش بوۋە گرانترىن رىگا سەرەكەكانى جىھان لە روى تىچوونەۋە. ۸۸

لە كالىفۇرنىاش تا ئىستا دانىشتۋانى ئەو ۋىلايەتە نىرخى ئەو زيادە تىچوۋەي پىرۇژەي كارگەي ناۋەكى "سان ئۆنۋەرى" بۆ بەرھەم ھىنانى كارمبا لە باكوورى "سان دىاگۆ" دەدەنەۋە. دۋاي ئەۋەي كۆمپانىيەي ناۋبراۋ كارگەيەكى بەرپەرچدانەۋەي ناۋەكى تىدا دامەزراند. ئەۋە جگە لە كارىگەرە خراپەكانى ئەو پىرۇژەيە بەسەر زىنگەي ناۋچەكە. كارگەكە رۇژانە بىرىكى لەراددەبەدەرى ئاۋى دەرياگەي ئەۋى بە قەۋزەۋ ماسى و بوونەۋەرەكانى تىرىش كە لەو ئاۋە دەژىن بۆ ساركردنەۋەي بەرپەرچ دەرەۋەكان رادەكېشېت.

ھەرۋەھا ئەو كارگەيە بە تۇن ئەو گىياپانەي كە لە قوولايى دەريا كە ھەن لەناو دەبات لە رىيى دووبارە فرىدانەوھى ئاوى گەرم بوو بۇ ناو دەريا كە. ۸۹ كارىكى تىرى ئاوەدان كوردنەوھى بى ئاكامى بەكتل، لە كانى زىپرى (ئۆكەي تىد) بوو لە "پاپوا گىنيای نوي". دواى ئەوھى لە سالى ۱۹۸۴، ئەو بەربەستەي كە بەكتل بۇ گرتنەوھو كۆكردنەوھى پاشەپرۆو خۇل و خاشاكي دەرهاتوو لە ئەنجامى لىدانى كان دروستى كوردبوو ھەرەسى ھىناو دارما، تەنانت بەر لەوھى كانەكە ھىچ زىپرىكىشى لى دەربھىنرى. لە سالى ۱۹۹۶، كاتىك خەلكى ئەو ناوچەيە داوايان لەسەر كۆمپانىيا كە تۆمار كىردو دراىە دادگا، كۆمپانىيايكي ئوستورالى كە تايبەتمەندە بە بواری مامەلە كىردن لەگەل كانەكان بە ناوى (BHP)، رازى بوو لەسەر خەرج كىردنى ۱۱۵ مىليۇن دۆلار بۇ كۆكردنەوھو گرتنەوھى پاشماوھ ژەھراوئەكەي كانەكە، كە رۆژانەي بىرى ھەشتا ھەزار تۇنى لى فرى دەدرايە نيو رووبارى (فلاي). ۹۰

گروپى كۆمپانىياكانى بەكتل و كارمەندەكانىشى، لە نيو گەورەترين بەخشەرن بۇ ھەلمەتە سىياسىيەكان لە بواری كاروپرۆژەكانى ئاوەدان كىردنەوھ، ئەوھ بە پىي لىكۆلئىنەوھىيەكى ئەنجام دراو لەلايەن " Center for responsive Politics" كە سەنتەرىكى سەربەخۇى ناحىزىيەو بىنكەكەي لە واشنتۇنە، بەدواداچوون بۇ ھەلمەتە دارايىيەكان دەكات. ۹۱

سەنتەرەكە بۇي دەركەوت، لە دوايىن خولى ھەلئىزاردەكاندا كۆمپانىياى ناوبراوو كارمەندەكانىش بىرى ۲۷۷،۰۵۰ دۆلار ھاوكارى و بەخشىيان داوئەتە كاندىدەكان و لىژنە حىزىبىيەكانىشيان: دىموكراتەكان بە رىژەي ۵۷% و كۆمارىيەكانىش ۴۲%. ژمارە ئاشكرا كراوكانى سەنتەرەكە ئەوھ دەردەخەن كەوا بەكتل بەلانى كەم بىرى ۱۶۶۰۰۰ دۆلارى داوئەتە لىژنە نىشتمانىيەكانى سەر بە كۆمارىيەكان.

برادەران ھەوالىكى خۆش

بۇ بەدەست ھىنانى متمانە، بەكتل يەككىكە لەو كۆمپانیا كەمانەى كە بە شىوہىيەكى يەكجار فراوان پشت بە بەئىندەرە لۆكالىەكان دەبەستىت و كۆبوونەوہى دەوريشيان لەگەل ئەنجام دەدات بۇ روونكرندنەوہى چۆنيەتى بەدەست ھىنانى كار ئىيەوہ. زۆرتىن پەيوەنديشى لەگەل دەزگا راگەياندنە نيودەولتەتيەكان ھەيە، بەوہش بۆتە تاكە كۆمپانیا كە نووسىنگەكانى لە نيو ھۆلى كۆنفرانسەكان لە بەغدا ھىشتۆتەوہ، ئەو شوپنەى كەوا سوپاى ئەمريكى خولەكانى راھىنان، كۆبوونەوہكان و پرىس كۆنفرانسەكانى تىدا دەبەست بۇ جىھانى دەرەوہ. لەگەل ئەوہش، كۆمپانیاكە لەبەردەم ھاولاتيە عىراقىيەكان كراوہ نەبوو. چونكە گەيشتن بۇ نووسىنگەكانى بەكتل ئاسان نەبوو. لە رۇژانى ئاساييدا نيو كات ژمىرى دەخاياند بۇ برىنى بەربەستەكانى دژ بە تەقىنەوہ خۆكوژيەكانى ريگاي ھاتنە ژوورەوہ، كە سى خالى پشكىن، تەلدېرى ئالۆزكاو، كىسە خۆل و بەربەستى كۆنكرىتى پتەو ھەرەھا كۆمەئىك سەربازىشى لەخۆ گرتبوو.

لە كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲، لە كاتى سەردانى كردنم بۇ نووسىنگەكانى بەكتل و USAID لە سەنتەرى كۆنفرانسەكانى بەغداى توند پارىزراو، لە تەنىشت كۆشكى كۆمارىدا، چاوم بە سى پاسەوان كەوت كە تەنىنگى رەشاشيان بەدەستەوہ بوو، لە ناوہراستى رىپرەوہكەدا دەھاتن و دەچوون و بەردەوامىش سەريان بە ھەموو لايەكدا دەسوورانو چاودىرى دەورو بەرەكەيان دەكرد. لە ناوہراستى پاسەوانەكاندا، پياويكى بەتەمەنى لىبوو كە چاكەتيكى بەرىنى لەبەردابوو. سىماى زياتر لە سىياسەتمەدارىك دەچوو، بە زەردەخەنەو بەدەم رۆيشتنەوہ خەرىكى قسەكردنبوو لەگەل ئافرەتەك.

بە سەرى ئاماژەى بۇ سەنتەرى كۆنفرانسەكان كرد و گوتى: "شتىكى

نايا به " . منيش پرسيارم له پاسه وانه كان كرد ئه و كهسه كئييه، ئايا ئه ندامى كؤنگرئسه؟ له وه لامدا گوتيان نهخير، ئه وه بائيؤز " تيد مؤرئسه " كه بهرپرسى شارى به غداو ده ور به رئيتى. بؤيه لئى نزيكبو ومه وه داوام ليكرد بؤئه وهى بؤ چهند ده قيقه يه كه قسم له گه ئدا بكات سه بارمت به كئشه كانى تايهت به كاره كانى ژر خانى شاره كه. ئه وئيش به زه رده خه نه يكه وه گوتى " به دنئاييه وه " .

مؤريس به ته واوتى جه ختى له سهر كاره ئيجابيه كان ده كرده وه ده يگوت: " كاتيك كه هاتينه ئيره، سه رتاپاي شاره كه تاريك بوو، سه رتاپاي شاره كه له ره وشيكي ئه منى خراب دابوو، به رده وام شهرو پيكدادانىش هه بوو. به لام ئيستا له هه موو شوئنه كانى شارداو له گشت بواره كانيش پئشقه چوون به ره و باشتر هه يه. "

كاتيكيش پيم گوت، قسم له گه ئ به ريوه به ره كانى ويستگه ي كاره بادا كرده وه و ئه وان به جورئكى تر قسه يان ده كرد. ئه و له وه لامدا بؤمى دوويات ده كرده وه كه وا له گه ئ به سه رچوونى كاتدا هه موو كئشه كان چاره سه ر ده بن، كه پيداگيرى ده كردو ده يگوت:

شه ش مانگ، ماوه يه كى كه م ناواقعيه بؤ ته واو كردنى كاره كانى ئاوه دان كردنه وه. چونكه ريگايه كى دوورمان له پئشه و كاتيكى زؤريشى ده ويئت بؤ برينى. سه ير بكه و بزانه چهند كات پئويست بووه بؤ ئاوه دان كردنه وه ي بؤسنيا، راوه نده، سيرا ليؤن، كه م بؤديا، بؤرؤندى و ته يمور. له هه ر شوئنيك حاله تى شهرو ملاملانىى چه كدارى هه بوويئت، ئه وا خه ئكى ئه و شوئنه به گشتى بئى هوده ده بن و واش ده زانن ده كرى شته كان ده سه به جئ ته واو بكرئن. له هيچ شوئنيكى ئه و جيهانه دا ئه و كارانه ده سه به جئ و له ماوه يه كى كورتدا ته واو نابن. چونكه ئه و جوره كارانه زياتر په يوه ستن به

مەسەلەى ئەندازەىى و فىزىكى، ھىچ پەيوەندىيەكىشى بە بەكتلەوہ نىہ. ۹۲

موحسىن ھەسەن، ھاوړا نەبوو لەگەل قسەكانى مۆرىس، كە دەىگوت: "ئىمە، ئەندازيارە عىراقىيەكان تواناى چاككردنهوہى ھەموو شتىكمان ھەيە، بەلام پئويستيمان بە پارو و پارچەى يەدەگ ھەيە، كەچى بەكتل تا ئىستا ھىچيانى بۇ دابىن نەكردووین. تەنيا شتىك كە بەكتل پئى دابىن تا ئىستا برىتى بووہ لە بەئىن و ھىچى تر. ئىمە ھەر خۇمان توانيمان بئى بەكارھىنانى ھىچ پارچە يەدەگىك، موەلىدە چوارسەد مىگاواتىەكە بخەينەوہ كار، بەلام شتى زياترمان پئويستە لە تەنيا بەئىن پئىدان گەر بمانەوئى -دوو ھەزار و ھەشت سەد- مىگاوات دابىن بكەين بۇ ئەم شارە كە پئويستى بە برە وزەيەيە."

بىگومان پرۆژەكانى تايبەت بە نۆژەنكردنەوہى ژىرخان، پئويستيان بە زياتر لە بەئىنى كرج وكال دەبىت- پاك كرددنەوہو بەكارخستنەوہى بەندەرى ئوم قەسرو فرۆكەخانەى بەغداش لەسەرووى كارە گرنكى پئىدراوہكان بوون، ئەو پرۆژانەش ھەرزوو بەئەنجام گەئىران، چونكە سوپا پئويستى بە ھىنان و گەياندىنى كەلوپەل بوو بۇ دەسەلاتى داگىركەر. ھەروەھا لە بەھارى ۲۰۰۲، لە ماوہى چەند ھەفتەيەكدا تاوەرەكانى مۇبايل دامەزرئىران، بۇ پئىشكەشكردنى خزمەتگوزارى MCI بۇ كاربەدەستە ئەمريكىەكان و راوئىزكارە عىراقىيەكانيان.

ئوم قەسر

يەكئىك لەو تەنيا پرۆژە ژىرخانىانەى كە لە وادەى خۆى تەواو كرا، پرۆژەى بەكارخستنەوہى بەندەرى ئوم قەسر بوو، كە دەكەوئتە دىوى باكوورى رۆژئاواى كەنداوى فارسى. ئەم بەندەرە گرنگىەكى زۆرى ھەبوو لە

ھېنانى كەرەستەو پېداۋىستى قورس و گرنىگ بۇ ھېزەكانى داگىر كەر. لە ماۋى چوار مانگدا بەندەرەكە لە لاين كۆمپانىيەى Great Lakes Dredging Company لە "ئىلېنۆى" پاك كرايەۋە، لە چوارچىۋەى گرىبەستىكى لاۋەكىدا، دواترىش رادەستى كۆمپانىيەى ئەمىرىكى بۇخزمەتگوزارىيەكانى بار كىردن SSA كرا، كە كۆمپانىيەىكە گەئى لەو بەندەرە گەۋرەو سەرەكەيەنى كە دەكەۋنە سەر زەرياي ھېمەن لە ولاتە يەگىرتوۋەكانى ئەمىرىكا بەرپۆۋەدەبات.

بەندەرەكە لە سالى ۱۹۵۸، لە لاين نەتەۋەخۋازە عىراقىيەكان دروست كراۋە، ئەو بەندەرە سەرچاۋەيەكى سەرەكى بازىرگەنى و ھەناردن بوۋە. لە رىي ئەو بەندەرەۋە عىراق دەستى كىردوۋە بە ناردنى شتومەكى بەرھەمھېتراۋ لە كارگەكانى، بۇ كىرپارەكان لە گشت ولاتانى ناۋچەكە. دواتر بەندەرەكە بوۋە ھېمەى پىشكەۋتن و سەر بەخۋىي و گىرنىگىر تىن دەستكەۋتەكانى شۇر شىش لە عىراق. ۹۲ بەلام دۋاى پەنجا سال، كەنالە بەرتەسكە ئاۋيەكەى بەندەرەكە ماۋى دە سال بوۋ پاكەنەكراۋيەۋە، ھەر بۇيە كەشتىە بارھەلگىرە گەۋرەكان نەياندەتۋانى نىزىكى بەندەرەكە بېنەۋە. مەترسى تىرىش برىتېبۋو لە چەك و تەقەمەنى نەتەقىو كە پاشماۋى شەپەكانى رابىردوۋ بوۋن، لەگەئ پارچەۋ پاشماۋى دەيان كەشتى نىقوۋمىبوۋ. كۆمپانىيەى "Great Lakes" ئامېرىكى پاك كىردنەۋەى زەبەلاخى بە ناۋى "Aquarius" ھېنا كە تايبەت بوۋ بە برىن و ھەلمىژىن و ھەلگىرتنەۋەى بەردو ئاسن و پاشماۋە قورسەكانى ناۋ كەنالەكە، لە چوار مانگى يەكەمى كار كىردىدا، پاشماۋە زېلى بە پانتايى ۲،۶ مىليۇن مەتر سىجەى ژىر ئاۋى كەنالەكە دەر كىردو فرېى دەدايە سەر پانتايىيەكى بەتالى لمىي لەۋىدو ھەۋزى كەشتىەكانەۋە. لەۋىشەۋە بەلەم و كەشتى بچووك كە كىرنىيان بەسەرەۋە بوۋ، ئەو پاشماۋە دەرھېتراۋانە ياخود پارچەكانىيان

به زده کرده وه بۆ دهره وهی ئاوه که. ژیرئاوگه رهکانیش (غواصین) به دواى ئه وه پارچه ئاسن و کانزایانه دا دهگه ران، که گومانى ئه وه یان ئی دهکرا بۆمب بن یان کۆنه موشهک، بۆیه به ئاگاداریه وه لیوهی نزیک ده بوونه وه وه ده یانپشکنین.

له کۆتایى هاوینی ۲۰۰۲، "پاتریک لارکین" سه ره رشتیکار له کۆمپانیای بهگتل، یاوه ری "ده یفد به یکه ر" په یامنیری سان فرانسیسکو کرۆنیکلی کرد، بۆ ئه وهی له نزیکه وه ئاگاداری کردارهکانی پاککردنه وهی به نده ره که بیته. که به یکه ر له نووسینیکیدا ده ئیته: "پارچه که شتیبه کۆنه ژهنگاوه یهکان به سه ر چه وزی که شتیبهکانی ئوم قه سردا هه ئواسراون له ناوه رپاستی مانگی ئابدا، ئاو و قورپوی دهریایان ئی دهتکیته وه. ته له کانزاییهکانیش که به قه د کیبلی ته له فون ئه ستورن، پاشماوهی کۆنه که شتیبهکانیان له ژیره وهی که ناله ئاویه که دهره یئاوه وه به هه وادا هه ئیان واسیون، له ت کردنی به دهنی کۆنه که شتیبه که ش ده ئی وایه ره به نیو قالبی په نیردا رۆده چیت. " ۹۴

هاوکات له گه ئ کردارهکانی پاککردنه وهی به نده ره که، USAID له به رانه ر به یه ک ملیار دۆلار له سائیکدا گرێبه ستهی له گه ئ کۆمپانیای دهریاوانی SSA دا کرد که کۆمپانیایکی خانه واده ییه له سیاتل - واشنتۆن، بۆ ئه وهی به نده ره که به رپۆه ببات. "ده یفد به یکۆن" چالاکوان له بواری داکوکیکردن له مافهکانی کریکار، به "Corp Watch" سی راگه یاند که وا SSA پشینه یهکی خراپی هه یه له په یره وکردنی سیاسه تی دژ به مافهکانی ئه وه کریکارانه ی نیردرابوونه عیراق. له سالی ۲۰۰۲، ئه وه په یوه ندیبه نزیکه ی که به ئیداره ی بۆشه وه هه یانبوو، له میانه ی دانوستانهکانی تایبه ت به چاره نووسی کریکارهکان له نیوان ده زگای دهریاوانی هیمن PMA) ده زگایه کی تایبه ته به خاوه ن کارهکان، که SSA یه کیکه له ئه ندامه هه ره تونده ره وهکانی) له گه ئ یه کیته ی بارکردن و ئه مبارکردنی نیوده وه ته ی

چەند ھەفتە يەك بەرلە تەوا بوونى وادەى گرىبەستەكە لە ۳۱ تەمموزدا، حكومت راستەوخۇ ھاتە ناو مەسەلەكە. "تۆم ريدج" ۋەزىرى دەۋلەتتە دواترىش "ئېلېن تشاۋ" ۋەزىرى كار، بە لىژنەى رېككە ۋەتتە كانى يەكېتتەكەيان گوت، حكومت رى بە ھىچ مانگرتنىك نادات. ئەۋەشيان روونكر دەۋە كە بۆش دەستەكەت بە جىبە جىكردىنى ياساى تافت-ھارتلى (ياسا يەكە لە سالى ۱۹۴۷ كۆنگرىسى ئەمرىكى پەسەندى كردوۋ، تايبەتە بە رېگرىكردىن لە بەردەم مانگرتن ۋە خۇپىشاندانى ئەنجام دراۋ لە لايەن يەكېتى ۋە سەندىكاكانى كرىكاران، "ۋەرگىر") كە بە پىيى ئەۋ ياسا يە كرىكارەكانى باركردىن ئەۋانەى خۇپىشاندان يان مانگرتن ئەنجام دەدەن، رېگەيان پى نادرىت تا ماۋەى ھەشتا رۇژ بى ۋەستان لە كارەكانىان پشوو بدەن يان بوەستن. لەۋەش زياتر ناوبراۋان گوتيان كەۋا گردبوۋنەۋەى كرىكارەكان بە درىژاى لىۋارى دەرياۋ بەندەرەكاندا، رەنگە بە قۇرخكردىنىكى ناياساى ئەۋ شوپنانه ئەژماربكرىت، واتە گەر كرىكارەكان لە بەندەرېكدا مان بگرن ئەۋا كەشتىەكان دەچنە بەندەرېكى تر بۇ باركردىن ۋە داگرتنى بارەكانىان، بەمەش مانگرتنەكە ما يە پوۋج دەبىت.

لە كۆتايپىشدا، كار بە دەستەكانى ئىدارەى بۆش گوتيان، حكومت سەربازەكانى ھىزى دەرياۋانى لە شوپنى كرىكارە مانگرتوۋەكان دادەنىت ۋە ئەركى داگرتن ۋە باركردىن بار لە كۆنتىنەرە زەبەلاھەكان بەۋان دەسپىرىت. مەبەستى بۆش ۋە ئىدارەكەشى لە ۋە ھەموو گەف ۋە ھەر شەيە، بە دەست ھىنانى ئامانجىكى خىراۋ دەسبەجى بوو- لەناوبردىن كارىگەرى يەكېتتەكە بۇ ئەۋەى ئەنجامدانى مانگرتن لە

بهنده رهکاندا ئهسته م بێت.

کاتیکیش ILWU خۆی به دوور گرت لهو وروژاندنانهی که رهنگبێ وای لێبکه نیه نیو مانگرتنه که، PMA ده رگای تیرمیناله که ی له بهردهم کریکارهکان داخست و ریگهی چوونه ژوورهوی پینهدان له کۆتاییهکانی ئهیلولی ۲۰۰۲. ئینجا خاوهن کارهکانیش داوایان له بۆش کرد که یاسای "تافت-هارلی" جیبهجی بکات، دوا ی تپه پهبوونی ده رۆژ ئهوهی ویستیان هاته دی. سه رهپای ئهوهشی کهوا خاوهن کارهکان خویان ده رگای تیرمینالهکانیان له بهردهم کریکارهکان داخستبوو، کهچی ئیداره ی بۆش به پشت بهستن به برپاریکی دادگای فیدرال، فرمانی به یهکیتیه که دا بۆ ئهوهی به پێی گریبهستهیه کۆنه که بگه پینهوه سه ر کارهکانیان، ههروهها بێ وهستان تا ماوهی ههشتا رۆژی بهردهوام کار بکه ن. ۹۵

با بگه پینهوه عیراق، سه رهپای ئهوه ههولانه ی که (فیدراسیۆنی یهکیتیهکانی بازرگانی دیموکراتی کریکارهکان Workers Democratic Trade Union Federation) له حوزمهیرانی ۲۰۰۲ دابووی بۆ دامهزاندنی ریکخواویکی تایبهت بهو کریکارانه ی که له ههوزی کهشتهکان و هۆیهکانی تری گواسته وهش کاریان ده کرد، کهچی تا کۆتایی ۲۰۰۲ هیچ جۆره یهکیتیهکی تایبهت به کریکارهکانی ههوزی کهشتهکان له ئوم قه سه ر پێک نه هینرابوو. وهکو چۆن "موحسین مول علی" دامهزیننه ریکی خانه نشین بووی یهکیتی کریکارهکانی بارکردن به بهیکۆن ده ئیت: "ریژه ی بیکاری له نیو خه لکی به سه ردها ده گاته ۷۰٪، کۆمپانیایا ئه مریکیهکانیش له بهرانبه ر ۷۰ دۆلار له مانگیکیدا کریکاری عیراقی به کارده خه ن و کریکاری بیانیش (کریکاره ئاسیایهکان) له بهرانبه ر ۲۰۰ دۆلار مانگانه، به رزی راده ی بێ کاریش له نیو عیراقیهکاندا ناچار یان ده کات به

ھەموو جۇرە كارىك رازى بن و لە بەرانبەر ھەر مووچەيەكيش بىت، ھەر بۇيەش ئەمەريكيەكان ئەو ھەلە دەقۇزنەوہ.

"موحسين مول على" دوو سالى تەمەنى لە زىنداندا بەسەر بردووہ بە تۆمەتى ھەولدان بۇ رىكخستن و دامەزراندنى يەكيتيەكى تايبەت بە كرىكارەكانى بەسرە (سالى يەكەمى زىندانى لەسەردەمى پاشايەتى بووہ، سالىكەى تريشى لەسەردەمى رۇمى سەدامدا بووہ). كەچى ھەر بە نيازە دووبارە بچيتەوہ ناوچەكەو دەست بە رىكخستنەوہى يەكيتيەكى تايبەت بە كرىكارەكانى ھەوزى كەشتيەكان بكات. لە قسەكانى بەردەوام دەپيت و دەئيت: "ئەوان دەيانەوئيت سەرمایەداريمان بەسەردا بسەپين، بەرپرسىارىتى ئيمەش رەتكردنەوہو بەرپەرچدانەوہى پرۆسەى بەتايبەتكردنە، ھەتا بۆشمان بكرىت ئەوا لە پيناو دەسەبەرگردنى خۆشگوزەرانى كرىكارەكانمان خەبات دەكەين." ۹۶

بۇ خراپتر كردنى رەوشەكە، ناپەزايى دەربىرین و گلەبى كردن لەلايەن خودى مامەئەكارەكانەوہ لە بەرانبەر كردارەكانى ھەلقۇستنەوہ كە بە ئاشكرا لە بەندەرەكە ئەنجام دەدران دەستى پىكرد. "بەھنام پۇلس" وەزىرى گواستنەوہى عىراقى بە "نيوزويك" سى راگەياند، كەوا كۆمپانىيەى SSA زىدەرپۇيى لە وەرگرتنى كرى كردووہ: "ئەوان لە برى داگرتنى يەك تۆن كەلوپەل ۱۲ دۆلار وەردەگرن، كە ئەمەش زۆرە، چونكە لە بەندەرەكانى دوبيەى و كوئىت بۇ داگرتنى يەك تۆن كەرەستە تەنيا ۲ دۆلار وەردەگريئت. بۇيە زۆر لە كەشتيەكان لەبەر گرانى نرخ روو ناكەنە ئيرە." ناوبراو ھۆيەكەشى گىراپەوہ بۇ ئەو گەرمەنتيەى كە ولاتە يەكگرتووہكانى ئەمەريكا بە كۆمپانىياكانى دەبەخشيت، بەوہى پارەيان پيدەدات بى رەچاوكردنى ئەوہى چەندو چۆن كارەكانيان ئەنجام دەدەن. بۇ وەلامى ئەومش، "بۆب واتەرز" و تەبىئى SSA بە "نيوزويك" سى راگەياند: "ئەوانە ھەمووى

قەسەى پىروپوچن، چونكە كۆمپانیاكە ھەر لە بنەپەتەوہ كرىو نرخی باركردن و داگرتنى بارەكانى گران دانابوو، بۆئەوہى بەندەرەكە بتوانىت پشت بە سەرچاوەى داھاتى تايبەت بەخۆى بېسەتت. "ئىنجا گوتى، وەزارەتەكەى پۇلس بەرپىسارىتتى بەندەرەكەى وەرگرتەوہ، بەلام نرخەكان ھەر وەكو خۇيان مانەوہ. ۹۷

چاوەروانى و بىزارى

لەسەر ئاستى نىوخۆيشدا، عىراق چاوەروانى نۆزەنكرنەوہى بنەپەتى دەگرد. چاوەروانى دەگرد. چاوەروانى دەگرد. لەگەل كۆتايى ھاتنى شەش مانگى يەكەم بەسەر داگىركارىكە، كە بە داخەوہ ھاوكات بوو لەگەل گەرمترىن ھاوين لەو ساللەدا، خەلكەكە بەرەو ئاقارى ئاژاوە و رووبەرووبوونەوہ دەچوون. "محمد كازم ھەمادى" ھاولاتىكەى دانىشتوى شارى بەسرايە، بە "سان فرانسىسكو كرۆنىكال" ى راگەياند: "گەر ئەوان پىيان وابىت ئىمە لەو جۆرە كەش و ھەوايە راھاتووين ئەوا ھەلەن. چونكە ئىمە خەلكىكى خاوەن رىزو رەوشتىن. مافى خۆشمانە كە لە ژيانىكى سەردەميانە بژىن." ئەو دەيگوت كەوا بىزار بووہ لە خەوتنى سەربان، لە ھەوكردى پىستى لەشيان بە ھۆى بەرزى پلەى گەرمى كە دەگاتە ۵۱ پلەى سەدى، ھەروەھا لە بىنىنى منداڵەكانى لەبەرئەو گەرمىە ھۆش لەخۆبەرە بە نىو ھەوشەى مائەكەيانەوہ بە جلى ژىرەوہ دەسوورپنەوہ"، كە لە درىژەى قەسەكانى دەيگوت: "ئىمە داوامان لى نەگردوون كە بىن، ئىمە ھەموو پىداويستىە بنەپەتەكانمان دەويت، گەر ھەز بەو بارودۇخە ناكەن بابگەرنەوہ بۆ ئەو شوپنەى كە لىوہى ھاتوون."

سالىك دواى داگىركردنەكە، كاتىك كە خەلكى عىراق گەيشتنە ئاستىك لە نىگەرانى و دلەپراوكى، ئىتر پىسارى ئەوہى، ئايا بەكتل دەيتوانى كارەكانى

بوژاندنەوہى ژێرخانى خێراتر ئەنجام بدات يان نا، هيچ گرنگيەكى نەمابوو. عێراقىيەکان دەیانگوت، رژێمەكەى پېشوو دواى شەپى يەكەمى كەنداو لە ۱۹۹۱، لە ماوہى چەند مانگێكدا، زۆرىيە شتەكانى چاككردهوہ و وەگەپى خستەوہ. ھەرچەندە كە زەرەر و زيانەكانى ئەو كاتە فراوانتر و زیتريش بوون، چونكە ئەمريكا و بەريتانيا، لە تۆپ باران كردهكانياندا دام و دەزگای ژێرخانى تايبەت بە بەرھەم ھيئانى كارەبايان كردهبوو ئەمانج.

بەكتليش لەلایەنى خۆيەوہ پيڤداگيرى لەسەر ھەلئويستەكەى خۆى دەکرد، بەوہى ھەرچەندە ويستگەكانى كارەبا و بەرھەمھيئانى وزە، لە سالى ۲۰۰۲ بۆمباران نەكرا بوون، بەلام ئابلقوہ و پشتگوڤيخستنى ئەو ويستگانە بۆ ماوہى دە سال كارىگەرى خراپى بەسەر ئاميرەكاندا ھەبوو، بۆيە كارەكانى چاككردهوہ و گۆرىنى پارچەكان، پيويستى بە پارە و كاتيكي زۆرتەر دەبیت بە بەراورد لەگەڵ سالى ۱۹۹۱. لەگەڵ ئەوہش، خاياندنى كاتيكي زۆر بۆ ئامادەكارىيەكان، نابى ببیتە ماىە سەرسوپمانى بەكتل و ئيدارەى ئەمريكىش، چونكە بە پيچەوانەوہ رەخنەگرەكان دەیانگوت دەبوایە ئامادەكارى زۆرتەر باشتر بكرایە لە كاتى ئەنجامدانى كارەكان.

لە راپۆرتيكي بلاوكراوہ لە ئابى ۲۰۰۲، لەلایەن مونتەداى سياسەتەكانى جيهانى- بنكەكەى لە نيويۆركە، ھاتووہ:

ژێرخانى خزمەتگوزارىيە مەدەنيەكان بە جۆرەھا شيوہ لە دەست نەبوونى چاككردهوہ و وەبەرھيئان دەيان نالاند. بۆ نموونە، كەرتى كارەبا لە عێراق تا ئيستا ناتوانيت بە شيوەيەكى بەردەوام و جيگير يەك لەسەر سيى بپى كارەباى پيويست بەرھەم بپيئيت، سەرەپاى ئەوہى خەرجيەكانى بودجەى حكومەت بۆ ئەو كەرتە لە راددەى خەمليئراو رەتى داوہ. ئاكامى كەمى كارەباش زياتر لە ھاوينە گەرمەكاندا بەرجەستە دەبیت، چونكە خواردن و دەرمانەكان

تېكىده چن و ئاويكىش كه پاك و شياوى خوارنده وه بېت دست
ناكه ويٽ و ئاوه پۇكان ده گيرين و زهويه كشتوكائيه كان و باخچه كانيش
بى ئاودان ده مېننه وه. به مانايه كى تر كارىگه رى به سه ر گشت
لايه نه كانى ژيان ده بېت. ۹۸

به هر حال، ئه نداز ياره عبراقيه كان گه ر ده رفه تيان پېدريٽ، تواناي
چا ككر دنه وهى هه موو شتېكيان هه يه. "موحسن حه سه ن" فه رمان به ر له
وه زاره تى كار ه با، هه ردوو ده ستى له يه كترى نزيك كرده وه بۇ ئه وهى
مه به سه كه ي ده ربخات، گوتى: "ئه مريكيه كان به پى ستانداردو پېوه رى
زۇر به رز كار ده كه ن، كه چى پېوه ره كانى ئيمه نزم، بۇيه پېويسته په پره وى
له پېوه ريكى مامنا وه ند بكه ين." منيش لي م پرسى، بۇچى كاره كانى به كتل
له عبراقدا به هيواشى ئه نجام ده درين، كه چى بۇ نمونه له عه ره بستانى
سه وديه به ماوه يه كى زۇر كورت سيسته مى كار ه با دامه زرينرا؟ له وه لامدا
گوتى: "ليره باردۇخه كه زۇر جياوازه، ئاسايش به رفه رار نيه، دزين و تالان و
تيكدان زۇره، به گشتى بارودۇخه كه دژوار تره گه ر به راوردى بكه ين به
شوينى تر. ۹۹"

له گه ل ئه وه ش گله ييه كان هه ر له بوارى كار ه بادا نه بوون، به لكو
له وه ته ي دا گير كرنه كه وه زۇر به ي هيله كانى ته له فونيش له كار كه وتبوون، تا
دوايين سه ردانى كرنيشم له نيسانى ۲۰۰۴، هه ندئ شوين تا ئه و كاته ش
هيله كانيان پچرابوون و چا كنه كرابوونه وه- چونكه به داله و بنكه كانى
ته له فون له لايمن فرۇكه ئه مريكى و به ريتانيه كانه وه زۇر به ووردى
كرابوونه ئامانج. ئه نداز ياره كانى به كتل بۇ ماوه ي سائيك هه وئى
به گه ر خسته نه وه يان ده دا، به لام دزين و تيكدانى به رده وام ريگر بوون له
دووباره ئيش پيكر دنه وهى ئه و خزمه تگوزاريانه.

پاك كردنهوهى قوتابخانهگان

بارودۆخى قوتابخانهگانى كه برپارېوو بهكتل له هاوینی ۲۰۰۲ چاكیان بکاتهوه، زۆر باشتر نهبوو. توپژینهوهیهکی ناوخویى ئهنجام دراو لهلایهن بهشى تاکهگانى سوپای ئهمریکی، لهسهر بهرپوهبهرى قوتابخانهگانو کارمهندهگانى وهزارهتى پهروهدهی عیراقی، بۆ رۆژنامهی "کوکس" نیردراوو که دواتر له کۆتاییهگانى ۲۰۰۲ بلاوکرایهوه. به توندی رهخهی له ههولهگانى بهکتل دهگرت بۆ نۆژهنکردنهوهی قوتابخانهگان له عیراق.

یهکێک لهو سهربازه ئهمریکانهی که بهشدارى لهو توپژینهوهیهدا کردبوو، دهئیت: "پانکه تازه بهستراوهگان، له جۆرى ههرزانن و دواى کارکردنیشیان به ماوهیهکی کهم لهکار دهکهون، دواى پشکنینیشیان دهکهوت گشتیان بى کهلکن." سهربازىکی تریش سهبارت به قوتابخانهیهکی تر دهئیت: "بۆیاغى قوتابخانهکه زۆر بى کهلکو ناشرینه، قوتابخانهکهش بهگشتى پتویستی به پاککردنهوهیهکی سهرتاپایی ههیهو ئاودهستهکانیش زۆر پيسن."

زۆربهی رهخهکانیش پهیوهست بوون به کارى ئهو بهئیندهره عیراقیانهی که لهلایهن بهکتلهوه گرێبهستیان لهگهڤدا کرابوو. وهکو چۆن یهکێک لهو کارمهنده عیراقیانهی که له بواری پلاندانان بۆ قوتابخانهگان کارى دهکرد، نووسیبوو: "بهئیندهرهگان داوايان له بهرپوهبهرى قوتابخانهگان کردبوو کهوا کهلوپهلی شکاوو ساغ رادهست بکهنهوه. ئهو بهئیندهرانه لای ئیمه نهناسراو بوون، چونکه ئهوان سهردانى نووسینگهگانى ئیمهیان نهدهکرد. له زۆربهی حالهتهکانیشدا کارهگانى بۆیاغکردن به خیرایی ئهنجام دهدران به جۆرێک زانی زۆرتریان به رووخسارى دهرهوهی قوتابخانهگان دهگهياند لهوهی بینه توپژێکی پارێزگاریکار بۆ پیکهاتهی

بالاخانەكە. لە یەكێك لە قوتابخانەكاندا کاریگەری بۆیاغ كردنەكە ئەوەندە خراب بوو، كە زەرەر و زیانیکی زۆری بە كەرەستەى تاقیگەى قوتابخانەكەش گەیاندىبوو، بە شپۆهەيك چیت بە كەلكى بەكارھینان نەدەھاتن. " ۱۰۰ لەوەلامى ئەمانەدا، كار بەدەستانی بەكتل بەرگریان لە كارەكانى خۆیان دەكرد. وەكو چۆن "گریگۆرى هیوگەر" بەرپۆهەبەرى پرۆگرامى ئاوەدانكردنەووە بە پەيامنێرى رۆژنامەى "كۆكس" ی گوت: "كارمەندەكانى بەكتل گرنگی بە كارەكان دەدەن. چونكە هەموومان خاوەن مندائین، هەمووشمان لە قوتابخانە خویندوویمانە. لە ولاتیكیشدا، كە گەئ قەیران و ئازارى چیشتوووە ئەووە كارێكى پڕ لە مانایە. بۆیە ئەووە سیستەم و خەلكە كە گرنگی بەو كارو مەسەلانە دەدەن، لە بارودۆخێكى دژوارو پڕ لە ئاژاوەشدا بەجێ گەپنراون. ئاژاوەیەك كە ئەنجامەكەى هەلومەرجێكى رێك ترو زۆر عیراقى تر دەبێت."

رۆژنامەى "كۆكس" تەنیا دەزگای راگەیاندى نەبوووە كە لەسەر گەندەلێهەكانى نۆژەنكردنەووەى قوتابخانەكان بنووسیت. پەيامنێرەكانى "نیوزویك" دەلێن سەردانى پێنج لە قوتابخانەكانى گەرەكى "كەمپ سارە" یان كردوووە لە بەغدا. هەر پێنجیان لەو قوتابخانە بوون كە لەلایەن ئەو بەلێندەرە عیراقیانەى گریبەستیان لە بەكتلەووە پى بەخشاووە نۆژەن كراونەتەووە. دواى تەواو بوونى كارەكانیشیان هیچ یەك لەو قوتابخانانە ژمارەى تەواوى كتیب و تەختەى دانیشتن و تەختە رەشەیان بۆ دابین نەكراوو. خۆل و خاشاك و پاشماوێش لە گشت لایەكى قوتابخانەكاندا پەرش و بلاووبوونەووە، هەندێك لە تەوالیتهكانیش شیاوى بەكارھینان نەبوون و هەر تەختەیهكى دانیشتنیش كە بۆ دانیشتنى دوو قوتابى دروست كرابوو، چوار قوتابى لەسەرى دادەنیشت. "احمد ماجد جاسم" بەرپۆهەبەرى یەكێك لە قوتابخانەكان و لایەنگرى ئەمەریكیەكانیش بوو، بە پەيامنێرەكەى گوت:

"ئەمىرىكىيەكان كارى باشيان كىردووهو خۆم بىنيومە كارەكانيان چۆن بووه، بەلام ئەوهى ئىستا باسيان لئوه دەكرىت بىنگومان جى دەستى ئەوان نيه." ۱۰۱
"كەرىم ئەلجەوههەرى" پەيامنېرى رۇژنامەى "ئەلئەھرام"ى مىسرى لە ميانەى گەپان و سەردانىدا بۇ ژمارەيەك قوتابخانە، بە ھەمان شيوە گوئىبىستى گازاندە و گلەيىەكان ببوو. دكتور "نبيل خضير عباس" بەرپۆبەھەرى بەشى پلاندانان لە وەزارەتى پەروەردەى عىراقى، كە بەرپرسى نزيكەى چوارىيەكى قوتابخانەكانى بەغدايە، بە ئەلجەوههەرى راگەياند، ھەموو ھەفتەيەك لەگەل نوينەرى كۆمپانىاي بەكتل كۆبۆتەوہ بۇ ئەوهى گلەيىەكان بگەينىت. گوئيشى پىرۇگرامەكە ھىچ روون و ئاشكرا نەبووہو بەدواداچوونيش بۇ ھىچ كارىك نەكراوہ. ھىچ كەسشيش لە وەزارەتى پەروەردە زانىارى نيه لەسەر بىرى ئەو پارانەى كەوا حكومەتى ئەمىرىكى بە بەكتلى داوہ بۇ جىبەجىكردى ئەم پىرۇگرامە، تەننەت ووردەكارى لەسەر كارى ئەنجام دراوى يەك قوتابخانەش لەبەر دەستدا نيه. ۱۰۲

خۆم سەردانى چوار قوتابخانەم كىرد لە بەغدا، سەرەتا چووم بۇ قوتابخانەى "الحارثية" كە بالاخانەيەكى نزمى رەنگ سىپى بوو ۵۷۰ قوتابى سەرەتايى لەخۇ دەگرت. لەوى چاوم بە "ھدى صباح عبدالرازق" كەوت، بە پەرۇشەوہ ئەو شوينانەى كە بە خراپى چاك كرابوونەوہ نيشان دەدام: ئاوى باران لەسەربانەكەوہ دزەى دەكرد، نەبوونى كارەبا، بۇياغە تازەكراوہكەش ھەر زوو توپكىلى دابوو ھەروہا زەوى قۇتابخانەكەش بە تەواوہتى رىك نەخراپۆوہ.

ئەوهى زۇرتىر "ھدى عبدالرازق"ى پەست كىردبوو، بىرى ئەو پارەيە بوو كە بۇ كارەكانى نۆژەن كىردنەوہ خەرج كرابوو، بە ھەسەرەتېكىشەوہ دەيگوت: "لە توانام دايە ھەموو ئەو شتانە تەنيا بە ھەزار دۆلار چاك بگەمەوہ، كەچى "جىف" (بەئىندەرېكى بەكتلە) بىست ھەزارى دۆلارى خەرج

کردوۋە. "ناوبراۋ بۇ شكاىەت كىردن چوۋە ئەنجوۋمەنى ناۋچەكە و دواترىش بۇ سەنتەرى كۆنفرانسەكان بۇ ئەۋەى چاۋى بە سەرگىردەكانى سوپا بكەۋىت، كە دەىگوت: "كاتىك پىم راگەياندن، ئەۋان زۆر توۋرە بوون لەو شتانەى كراۋە و قسەيان لەگەل (حەسەن) كىرد كە ئەندامى ئەنجوۋمەنى ناۋچەكەىە. بەلام ھىچ شتىك روۋى نەداۋ ئىمەش ھىچ ۋەسلىكمان بە پارە خەرچىكراۋەكان لا نەبوۋ، بۇىە ئەۋ جۆرە ھەۋلانە بى ئاكامن و ئەۋانىش ھىچ رىۋ شوئىنىك ناگىرنەبەر."

دواتر بەرەۋ قوتابخانەى "الوثبة" چووم، ئەۋ قوتابخانەىە لە نىۋ ھەموو ئەۋ قوتابخانەى كە سەردانىم كىردبوون، خراپىرنىيان بوو. "احمد عبدالستار" كە ماۋەى دوو سال بوو لەۋى كارىدەكىرد، تەۋالئىت و دەستشۆرەكانى نىشان دام. جۆرى حەنەفىەكان مس بوون و دەرگاگانىش بە بۇياغىكى قاۋەىى تارىك رەنگ كرابوون، بەلام دەستشۆرەكان زۆر خراپ و بى كەلك بوون. دەتگوت ماۋەى دە سالە دەستيان ئى نەدراۋە، گشت دىۋارەكانىش پىۋىستيان بە دوۋبارە بۇياغ كىردنەۋە ھەبوۋ، بە ھەمان شىۋەى قوتابخانەكەى تر ئاۋ لە دىۋارەكانەۋە دزەى دەكىرد. بە گالتەۋەش دەىگوت: "بىر لەۋە دەكەمەۋە ئىرە بكەمە مەلەۋانگە، لە راستىدا لەۋەتەى سەردەمى رۇمى سەدام ھىچ شتىك نەگۆرۋاۋە، ئايا پىت واپە مندالە ئەمىرىكەكان رازى دەبن ئەۋ جۆرە تەۋالئىتانە بەكار بىنن؟" منىش پىم گوت، ئەۋ پارەىە لە ئەمەرىكاۋە ھاتوۋە و لە بەرانبەرىشدا ژمارەىەكى زۆرى مامۇستا بىكار بوونە. كەچى ئەۋ پىرسىارەكەى خۇى دوۋبارە كىردەۋە: "ئايا پىت واپە مندالە ئەمىرىكەكان رازى دەبن ئەۋ جۆرە تەۋالئىتانە بەكار بىنن؟ ھىچ شتىكمان نىە نە كىتب، نە قرتاسىە ھىچ شتىك، خۇ ھەرنەبى لە كاتى سەدامدا ئەۋ شتانە ھەبوون. راستە موۋچەكانمان زىادى كىردوۋە، بەلام نىرخەكانى بازارىش بەرزبوونەتەۋە. كەچى كاتىك پىرسىار لە بەئىندەرەكە

دەكەم، بۇچى كارەكانتان بە تەواۋەتى ئەنجام نەداۋە، لە ۋەلامدا پىم دەئىت خۇ ئىمە لای تۇ كار ناكەين، ئىمە بۇ ئەمىرىكەكان كار دەكەين.

سەردانىكى كورتىشم بۇ قوتابخانەى "الرجاء" ئەنجامدا، كە هېشتا كارەكانى نۇژەنكرنەۋە تىايدا بەردەوام بوو. "جەمال سالىح" پاسەۋانى قوتابخانەكە، ياۋەرى كردم بۇ بىنىنى قوتابخانەكە و چۆنىەتى بەرپۆەچوونى كارەكان، ناوبراۋ پىي گوتەم كە داۋاى لە بەئىندەرەكە كردوۋە خانوۋەكەشى چاك بكاتەۋە، بەلام بەئىندەرەكە رازى نەبوۋە. بە خىرايى چاۋىكەم بە ژورەكاندا خشاندى بىنىم ھاۋسەرەكەى و دوو كچەكەى سەرقائى سووركردنەۋەى پەتاتەبوون بۇ ژەمى نيوەرۇ. لەو لاۋەش كرىكارەكان داۋايان لىكردم بۇ نانخوردى نيوەرۇ لەلايان بىمىمەۋە و فەلافلان لەگەلدا بخۆم، بەلام سوپاسم كردن و داۋاى لىبوردنشم كرد، چونكە بەپەلە بووم و دەبوايە سەردانى قوتابخانەكانى تربكەم بەرلە كاتژمىر يەكى داۋاى نيوەرۇ كە كاتى تەواۋىۋونى دەوامە.

دواتر بەرەو قوتابخانەى "ھاۋا" چووم كە بەرپۆەبەرەكەى "بەتول مەھدى حسين" ئافرەتتىكى بالابەرزو جىل و بەرگىكى سەرتاپا قاۋەبى پۆشيبوو لەگەل سەرپۆشيك لە رەنگى جىلەكانى. ھەرچەندە ناوبراۋ وا بۇ يانزە سال دەچىت مامۆستايە لەو قوتابخانەيە، بەلام بە روالەت بچووكتر لە تەمەنى خۆى دەرەكەوت. داۋاى رووخانى رژىمى سەدامىش كەس و كارى قوتابىەكان دەنگيان پىدابوو بۇئەۋەى بىتتە بەرپۆەبەرى قوتابخانەكە. بە ھەمان شىۋەى ھەردوۋ بەرپۆەبەرەكەى تر، ئەۋىش پەرۇش بوو بۇ ئەۋەى قوتابخانەكەم پىشان بدات و قسەم لە بارەيەۋە بۇ بكات. كە بە ھەمان شىۋە بىزارى لە كارى بەئىندەرەكان دەرەبەرى. دىۋى دەرەۋەى قوتابخانەكە تازە بۇياغكراۋوۋە وىنەى گشت كەسايەتتە كارتۇنىەكانى "دىزنى لاند" ىشى لەسەر كىشراۋو، عەلئەدەين و بگرە كەسايەتى فرىشتە و شازادەش. بەلام

ناوبراۋ پېيى ۋابوو بەبەرراۋرد لەگەل سەردەمى رۇئىمى سەدامدا ھەلومەرچى ئىستا خراپتر بوو. بە توورەبىيەۋەش دەيگوت: "UNICEF دىۋارەكانى بۇ بۇياغكر دىبووین ۋ پانكەى يابانىشى بۇ بەستبووین، ۋەك چۇن دەيبىنى لەسەر دىۋارەكان ۋىنەى كەسايەتية كارتۇنيەكانىشى بۇ كىشاۋین، بەلام كە بەلئىندەرە ئەمريكىەكان ھاتن پانكە يابانىەكانيان بردو لە برىئەۋە پانكەى سوريان بۇ بەستين كە تەنانەت پىش ئەۋەى ئىشيان پى بكەين لە كار كەوتبوون."

خەرىكى قسەكردن بووین كە پاسەۋانى قوتابخانەكە "عەلى سەكران" ھاتە لامان، ناوبراۋ نەختىك وشەى ئىنگلىزى دەزانى. چەند جارىك بە چەكەكەى كە لە جۇرى AK-۴۷ بوو ئاماژەى بەۋ كارانە دەكرد كە لەسەردەمى سەدامدا ئەنجام درابوون. منىش لە ناخمەۋە ھىوام دەخواست چەكەكەى سۋار نەبىت!!

دواتر بەرپۆۋەبەرەكە بردمى بۇئەۋەى تەۋالىتەكانم نىشان بدات، كە سىستەمىكى تازەى ئى بەستراۋو- بۇرى، ھەنەفىە ۋ ماتۇرپىكى ھىنانى ئاۋىش. بەلام گرتەكە لەۋە دابوو، ماتۇرى ئاۋەكە ئىشى نەدەكرد كە ببوو ھۇى ئەۋەى تەۋالىتەكان بۇنىكى ناخۇشيان ئى بىت لەبەر نەرپۇشنى ئاۋەرپۇكەى. دواتر ناوبراۋ سەرپۇشى ئاۋەرپۇكەى ھەلداپەۋە، لەبەرنەبوونى كەنالىكى رۇشتن ۋ بەتالكردنەۋە لە ژىرەۋەيدا پاشەرپۇيەكى زۇرى ئى كۆببۇۋە. ئىنجا بى ئەۋەى چاۋەرپى كامىراكە بكات بە خىرايى بەرەۋ دەرگاكان چوو، دەشىگوت: "دەسكى ئەۋ دەرگاكانە ھەموويان شكاۋن ۋ بۇياغە تازەكەش خەرىكە ھەلئەستىت ۋ كارەباش نىە بۇ رووناك كرىنەۋەى قوتابخانەكە." كاتىكىش چووینە پۇلەكان، لە يەككىك لە پۇلەكان تىبىنىم كرىد تەختەرەشەيەكى تازە ھەلئاسراۋە، بەلام بەرپۆۋەبەرەكە گوتى: "مامۇستاكان لەسەر ئەركى خۇيان ئەۋەيان كرىۋە." دۋاى تەۋاۋبوونى

سەردانەكەم و خواحافىزى كىردن، ناوبراۋ تا دەرگاى دەرەۋە لەگەنەم هاتو ئامازەشى بۇ ئەو پاشماۋەپە كىرد كە لە دواى تەۋاۋبوۋنى كارەكان لەسەر رىگاگە لە دىۋى دەرەۋەى قوتابخانەكە فرىدراۋوون و گوتى: "ئەوان تەنانەت زىل و پاشماۋەكانىشىان لەگەن خۇياندا نەبردوۋە، هىچ دۇكىومىنتىكى دەورو تەسلىشىان پى نەداۋىن، بۇ ئەۋەى بزانىن چىان چاككردۆتەۋە و چىان چاككەردۆتەۋە. بۇپە ئىمە خۇمان دەبى پارەى لا بردنى ئەو پاشمانەۋە بەدىن. گەر راستىشت دەۋى بەرلەهاتنى بەئىندەرەكان قوتابخانەكەمان لە بارودۇخىكى زۇر باشترا بوو."

"فرانىشىس كاناھان" وتەبىژى بەكتل لە بەغدا، پى رىگاەياندم كە لىپىچىنەۋەى زۇرىان لەگەندا كراۋە سەبارەت بە ژمارەپەك قوتابخانەى كەۋا لە رى گىرپەستى كۇمپانىياكەيانەۋە چاككراۋنەتەۋە. ناوبراۋ دەئىت كۇمپانىياكەيان رىنماى سەبارەت بە شىۋازو چۇنەتەى ئەنجامدانى كارەكان داۋەتە بەئىندەرەكانى، رىژەى ۱۰% پارەى گىرپەستىەكانىشى دواخستوۋە تا دواى تەۋاۋبوۋنى كارەكان بۇ ئەۋەى دىئىابىت لەۋەى كەمتەرخەمى ناكرىت. كاتىكىش كە لىم پىرسى، ئەۋە لە نەرىتى بەكتل دا نىە كارىك ئەنجام بەداتو كارامەپى و لىزانى پىۋە دىارنەبىت. لە ۋەلامدا گوتى كۇمپانىياكەيان پىشىنەى لە نۇژەنكردەۋەى قوتابخانەدا نىە: "ئىمە گىرپەستىمان لەگەندا كراۋە، چۈنكە تەنبا كۇمپانىيان كە دەتوانىن لە ماۋەپەكى كەمدا ھەماھەنگى و رىكخستن بۇ پىرۇژەپەكى ئاۋا بكەين."

سەبارەت بە بارودۇخى قوتابخانەكانىش، USAID ھىچ پۇزىشىكى لا نەبوو. يەككە لە وتەبىژە رەسمىەكانى دەزگاى ناوبراۋ پى گوتە: "گەر بتەۋى و تارىكى بەھىز دەرپارەى ھەئسانى بۇياغ لەسەر دىۋارى قوتابخانەپەك بنووسىت و بۇچىش چاكمان نەكردۆتەۋە تاكو ناۋبانگى پى دەرپەكەپت، ئەۋا ئامادە نىم لىدوانت بۇ بەدم. ناشزانم ئاخۇ سەردانى ئەۋ

قوتابخانەت کردوووە کە دەزگاکەمان نۆژەنی کردوونەتەووە- بیست و شەش قوتابخانە لە کۆی ئەو پەنجاو دوو قوتابخانەییە کە شکایەتیان لە جۆری نۆژەنکردنەووەکان ئی کراوە، هیچ پەيوەندیەکیان بە گریبەستیەکی دەزگاکەمانەووە نیە. "بۆیە بۆم دووپات کردووە، من تەنیا سەردانی ئەو قوتابخانەم کردوووە کە لە لیستی کۆمپانیای بەکتیدا ھاتوون، ھەر بۆیەش لیستەکەم پیشان دا. ئینجا ناوبراوانی بەوھنا کەوا ناوھکانی لەو لیستە ھاتوون ناوبانگیکی خراپیان ھەییە، چەندین راپۆرتی رۆژنامەوانیش باسیان لە کەم و کورتی پرۆگرامی چاککردنەووەی قوتابخانەکان کردوووە، کە کاربەدەستەکان ھیواخوازبوون ناوبانگیکی باشی پێ دەریکەن.

"فرانسیس کانافان" لە دوا ئیمەیلیدا کە بۆی ناردبووم، نووسیبووی نەیتوانیوە ناوی ئەو قوتابخانانەیی، لە بەغدا سەردانیم کردبوون لە لیستەکی بەکتیدا بدۆزیتەووە. لە تیببینیەکیشدا نووسیبووی: "لەگەڵ ئەوھش، ناوی زۆر لە قوتابخانەکان گۆراون و ناوھکانیش کە وەردەگێردرین بۆ سەر زمانی ئینگلیزی گۆرانکاریان بەسەر دادی. "بۆیە ریککەوتین، بەیەکەووە پێداچوونەووەی ناوھکان بکەین، بەلام لەسەردانی دووھەممدا بۆ عیراق کێشەییەکی ترم ھاتە- پێش: ئەو وەرگێرە عیراقییە کە پێشتر لەگەڵم بوو، لەبەر دژواری بارودۆخەکە بەغداي جێھێشتبوو.

کانافان لەگەڵ ھاوکارەکی "جۆناسان مارشال" کە لە سان فرانسیسکووە ھاتبوو، پێیان گوتم بەدواداچوون دەکەن، سەبارەت بەو قسە و باسانە کە لەبارەي ئەو قوتابخانانەیی من سەردانیم کردبوون دەکرین. بۆیە مارشال لە رێی چاوپێکەوتنیکی تەلەفونی لە ئایاری ۲۰۰۴ پێی گوتم: "بۆمان دەرکەوتوووە بیست و ھەشت قوتابخانەي نۆژەنکراوە کێشەیان ھەبوو، بۆیە نائیم کەم و کورتیمان نەبوو. بەلام پێشبینی ھەبوونی کێشە و گرفتمان دەکرد و بە نیازیش بووین دواي تەواو بوونی کارەکان بیانپشکنین." منیش

پېم گوت، گەر هيچ دۇكيوميئنتيڭ له بەردەست نەبېت بېسەلمېنى
كۆمپانیاكه پلانى بۇ بەدواداچوون هەبووه، ئەوا وەكو گرتنەبەرى رى و
شويىنى پېويستە، بەلام دواى روودانى شتەكه. چونكه لەو حالەتە پەيدا
بوونى گرفت، كېشەى تر بەدواى خۇيدا دەھيئەت، كه وەكو پەتايەكى ئى
دېت گشت كارەكانى نۆژەنكردەنەوه و ئاوەدانكردەنەوه لە عىراق دەگرېتەوه و
لە ئاكامېشدا مەشت و مېر و دواكەوتنى زۆرى كارەكانىشى بەدوادا دېت. كه
بېگومان ئاكامەكەى زيادبوونى ناكۆكى دەبېت لە نيوان عىراقىيەكان و
دەسەلاتى داگىر كەر و بەئىندەرەكانىش، بەوهى كاميان بەرپرسىارن. ۱۰۳

ئو له هەموو شوپيڭ هەيه، كەچى يەك دلۆپ بۇ خواردنەوه نيه

له ئايارى ۲۰۰۴، دواى تېپەربوونى سائېك له داگىر كردن، كارگەى ئاوەرپۆى
كەرخ له بەغدا كه تواناى له خۆگرتنى پاشەرپۆى زياتر له دوو مليۆن كەسى
هەبوو، تا ئىستا بەكار نەخراوتەوه. لەجياتى ئەوه، گۆماوى رەنگ سەوزو
قاوهيى راستەوخۆ دەرژيەتە دەوروبەرى رووبارى ديچلە. ئەوه لە كاتىكدا كه
بە درېژاى رېگەى سەرەكى بۇ بەسەرە، خەلكى شار و شارۆچكەكان گشتيان
ئاوى ئەو رووبارە بۇ خواردنەوه بەكار دەھيئەن و هەندى خەلكى تريش
مەلەو راوه ماسى لى دەكەن.

"سعد محمد" بەرپۆەبەرى گشتى بەرپۆەبەرايەتى ئاوى بەغدا، له
ناوەراستى كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲ پېى راگەياندم: "هەر لەسەرەتاوه، ئەمريكا
واى دەزانى عىراق وەكو ئەفغانستان وايە، ژېرخانى دارماوه و پىسپۆرو
شارمەزاشى نيه. بەلام كاتىك هاتنە ئېرە هەستيان بە جياوازى كرد. گرفتى
سەرەكيش لەوهدا بوو، ئەو بېرە پارە دەستنيشان كراوه كەم بوو كه بۇ
چاكردەنەوهى تۆرى ئاوو و ئاوەرپۆكان دانرابوو لەو ۱۸ مليار دۆلارەى كه
ئەمريكا بۇ نۆژەنكردەنەوهى ژېرخانى تەرخانى كردبوو." ۱۰۴

لە نىسانى ۲۰۰۴، كاناقان دانى بەۋە دانا، كەۋا سىستەمى ئاۋەرپۇكان تا ئىستا چاكنەكراۋنەتەۋە، بۇ ئەۋەش روونكردنەۋەى ھەبوو: "لەسەردەمى رۇژمى سەدامدا، كارگەكانى تايبەت بە چارەسەرى ئاۋەرپۇكان تەنيا پاشەرپۇكانى فرى دەدايە نىو رووبارەكە، بۇيە ئىمەش ناتوانىن لە ماۋەى شەۋو رۇژىكدا چاكي بكەينەۋە. "كاتىكىش كە قسەكانى ناوبراوم بۇ"ۋەزاح" ۋەرگىرپەكەم گىرپايەۋە، زۇر پەست بوو گوتى: "پاشەرپۇكان تەنيا فرى دەدرانە نىو رووبارە!!! باشە كى لە شەرى يەكەمى كەنداۋ بۇمبارانى سىستەمى ئاۋەرپۇكى كىر؟ كى ئابلۇقەى خستە سەر ھىنانى كلور بۇ پاككردنەۋەى ئاۋى خواردنەۋە بە بيانوۋى بەكارھىنانى لە دروستكردى چەكى كۆكۆزىدا؟" ۱۰۵

چەندە ھەفتەيەك بەر لەۋە، "Public Citizen" كە گرۋپكى ناسوودمەندى ئەمريكىە، داۋاى ئەنجامدانى لىكۆلئىنەۋەى كىرد دەربارەى ئەۋەى بۇچى بەكتل ئەركەكانى لە سالى يەكەمى گرپەستىەكەى تەۋاۋ نەكردوۋە. "ۋىنۇنا ھاۋتەر" كە بەرپۆەبەرى كەمپىنى (ئاۋ بۇ ھەموۋان)ە، گوتى: "ئەۋ پىرۇزانەى بەكتل ئەنجاميان دەدات، پىشتىرى داراييان لەلايەن باج دەرە ئەمريكىەكانەۋە بۇ دابىن دەكرىت، بى ئەۋەى ھىچ جۇرە مىكانىزمىكى چاۋدىرىۋ بەدۋاداچوون ھەبىت. لەۋەش دەچىت كۆنتراكته قازانچ بەخشەكانى بەكتل تواناى يارمەتىدانى عىراقىەكانيان نەبىت لە دەسەبەركردى ئاۋى خاۋىن، لە كاتىكدا كە زۇر پىۋىستىيان پىيەتى. حكومەتى ئەمريكى نابىت پارە بداتە ئەۋ كۆمپانىيا تايبەتئانەى كە تەنيا بە دۋاى دەسەبەر كىردى قازانچى زياترن و پىداۋىستى خەلگىش پىشت گوى دەخەن. دەسەبەركردى ئاۋىش پىۋىستىەكى جەۋھەرى خەلگىە، بۇيە دەبى كارى جدى بكرىت بۇ دابىنكردى. " ۱۰۶

بە پىي راگەياندىنى "Public Citizen"، يەككى لە ئەركە ھەرە

سەرەككەكانى بەكتل برىتى بوو لە دابىنکردنى ئاوى خواردنەو بە
دانىشتوانى ناوچەى باشوورى عىراق لە دوو مانگى يەكەمى دەسپىکردنى
پرۇگراممەكەيان. لەگەل ئەوئەش، سائىك دواى ئەو چاودىرەكان دەلئىن كەوا
بەلگە و ئاماژەى كەم هەن لەسەر بە ئەنجام گەياندى ئەو كارە. زىادبوونى
رئزەى تووشبووان بە نەخۇشەكانى كۆلئىرا، بەردى گورچىلەو زگچوونىش
بەلگەن لەسەر هەرەسەپنەنى پرۇژەكەى بەكتل.

گرووپى ناوبراوشارى "حىللە" سى بە نمونە هیناوتەو، بنكەى
چارەسەرکردن و دابەشکردنەوئەى ئاوى شارەكە، يەككە بوو لەو پرۇژانەى
كەوا بە پىى راپۆرتى هەتسەنگاندنى كۆمپانىياى بەكتل، دەبى لە ماوەى
شەش مانگدا بەجى بگەپنرى بۆ بەدەنگەو هاتنى ئەو داواكارىە زۆرو بە
پەلانەى ئاوى. لە ۱۷ تشرىنى يەكەمى ۲۰۰۲دا ئەو شەش مانگەى كەوا
كۆمپانىياكە ديارى كردبوو بۆ تەواوکردنى پرۇژەكە تەواو بوو. "سالم حەسەن
كادىل" سەرۆكى ئەندازياران و بەرپۆبەرى بنكەكە، دەپگوت: تەنانت لە
رۇژانى جەنگىشدا تواناى دابىنکردنى ئاومان هەبوو بۆ هەموو مائىك. ئەو
كات ئەندازيارەكان تەنيا بۆرى و ترومپا لەكار كەوتووكانىان دەگۆرى. بەلام
ئەو ئاژاوەو تالان و دزىنەى كە لە دواى شەرى ئەوجارە سەريان هەتدا،
دارمانى ژىرخانى خزمەتگوزارى دابىنکردنى ئاوى ئى كەوتەو. سەرەپاى
ئەوئەى رىكخراوەكانى UNICEF، خاچى سوورى نىودەولەتى و ژمارەيەك
لە رىكخراوە مەرۇپىيەكانى ترىش، يارمەتەكى زۆريان پىشكەشى ئەو كەرتە
كرد، كەچى وئىستگەكە تەنيا رىزەى ۵۰% پىداوئىستى دانىشتوانى شارەكە بۆ
ئاوى خواردنەو دابىن دەكات.

تا بەهارى ۲۰۰۴، گوندەكانى دەوروبەر نە ئاويان هەبوو، نە بۆرى ئاوى
پىوئىستىشان بۆ دابىنكراوو، دەشيانخواست كارەكان تەواو بكرىن. ناوبراوى
رايگەياندا: بەكتل و بەلئىندەرە لاوئەكەكانىش هىچ جۆرە پەيوەندىەكەيان بە

ویستگەكەى نەكردوو، سەرەراى سەرھەئدان و بلاوونوئەوى نەخۆشپەکانى وەك كۆلئیرا، زگچوو ھەر وەھا بەردى گورچیلەشلەو ناوئەچەپەدا. ناوبراو بە گرووپی "Public Citizen" راگەیاندا: بەكتل بە شپوئەپەكى نابەرپرسیارانە ھەئسوگەوت دەكات " بەوئەى پارەپەكى زۆر بئى ھەبوونى پلان خەرچ دەكات":

ئیمە زانیاری تەواو دەدەینە ریکخراوئە ناھکومپەکانمان بە ئەوئەى دەست بەکارەکانیان بکەن، بەو جۆرەش ئەوان دەزانن كە دەبئى چى بکەن. بەكتل دەچئت دیوارەکان بۇیاغ دەكات، ئەمەش ئاوى پاك دابین ناکات بۇ ئەو خەئکەى كە بە ھۆى خواردنەوئەى ئاوى پەیس گیانلەدەست دەدەن. داوايان ئى دەكەین لە برى بۇیاغ کردنى بالاخانەکان، ماتۆرئیکى ئاومان بۇ بکرن تا بتوانین خزمەتگوزارى بۇ ژمارەپەكى زۆرتى خەئک دابین بکەین. لەوئەتەى ئەمەریكەکانیش ھاتونەتە ئیرە ھىچ گۆرانكارپەك رووى نەداو. دەشزانین بەكتل پارە بە فیرۆ دەدات، بەلام ناتوانین بیسەلمەینن. ۱۰۷ کاتئیکش كە پرسىارى ئەو مەسەلەپەم لە "کانافان" کرد، رەتى ئەو تۆمەتانەى کردوو:

تینەگەیشتنئیکى جەوھەرى ھەپە سەبارەت بە جۆرو شپوئەى کارەکانمان. وەسفکردنئیان بۇ گریبەستە راستەقینەكەى USAID تەواو، بەلام ئەووە بریتى بوو لە لیستەکانى بازارکردن و کرپنى ھەموو ئەو شتانەى كە دەیان وئست. بۇپە ئیمە خەملائندى خۆمان کردوووە پېشپان راگەئیراوە كە دەتوانئى چ کارئىك بە ۶۸۰ ملیۆن دۆلار ئەنجام بەدرئت و لە کاتئیکى دیاریکراوئیشدا. پئوئستیمان بە شانزە ملیار دۆلار دەبئت بۇ تەواوکردنى ھەموو ئەو کارانەى كە ئەوان دەیانەوئت تەواو بکرنئت. گریبەستپەگە باس لە دروست

کردن و چاککردنه وهى ۱۰۰ پرديش دهکات، به لام ته نيا کار له سهر ژماره يه کى که مى ئه و پردانه ده که ين. تا ئیستاش کارهکانى کارگه ی چاره سهرکردنى ئامان ته واه نه کردوه و کاريشمان تا ئیستا له سهر دابه شکردنى ئاه نه کردوه، بۆيه به دنيا ييه وه سهرچاوهکانى دابینکردنى ئاه هه تا ئیستاش خاوین نين. ۱۰۸

گرېبه ستيه کى داهينه رانه

له و کاته ی نۆژه نکرده وه و چاککردنه وه ی ژیرخانى قوتابخانهکان و ئاوه رۆکان خرابووه ئه سته ی کۆمپانیا ی به کتل، کۆمپانیا یكى تر به ناوی Creative Association International باره گاکه ی له واشنتونه، گرېبه ستيه کى له لایه ن ریکخراوی USAID ه وه با یی ۱۵۷ ملیۆن دۆلار له گه ئدا کرا، بۆ چاکسازى له سيسته مى پهروه ده و فيرکردن له عیراق. ۱۰۹ ئه و گروپه راویژکاریه له لای ستافی USAID ه وه به باشى ناسرابوو، چونکه ژماره يه ک له کارمهندهکانى پيشتر له USAID کاريان کردبوو. وهک "فرانک دال" بهرپوه بهرى پيشووی بهشى پهروه ده و فيرکردنى ریکخراوه که له رۆژه لاتی ناوه راست. که پيشتریش گه و ره راویژکاری پهروه ده و فيرکردنى UNICEF بووه له ئوردون و ههروه ها بهرپرسى پرۆگرامى نه ته وه یی هه مان ریکخراویش بووه له رۆژه لاتی ناوه راست. چه ند مانگيکيش بهر له شه ر، "فرانک دال" له گه ل بهرپرسهکانى USAID به شدارى کۆبوونه وه يه کى کردبوو بۆ گفتوگو کردن ده رباره ی سيسته مى پهروه ده و فيرکردن له عیراق. گومانیش هه يه له وه ی له کۆبوونه وه که دا له ریی "برۆس کراندلیمایه ر" یاریده ده رى پشکنه رى وردبىنى گشتى له USAID، ته زکيه کرابى بۆ ئه وه ی گرېبه ستيه که پیداجوونه وه ی بۆ بکريت.

لە حوزەيرانى ۲۰۰۲، لە ياداشتنامە يەكى USAID دا ھاتتوو، بە پىي دۆكيۆمىنتەكان دەرکە وتوو: "تەنيا يەك لەو پىنج بەئىندەرەنەى كەوا بە دواى يەكتريدا بانگىشت كرابوون بۇ ركا بەركىيەكى راگە يەنراوى تايبەت بە دەسە بەرکردنى كۆنتراکتەكە، ئامادەى دانىشتنى يەكەم ببوو. لەو ھەش زياتر، گەيشتەنە ئەو ئەنجامەى كەوا كار بە دەستانى نووسىنگەى USAID پابەند نەبوون بە رىئەيەكانى تايبەت بە روونکردنەو ھى شىۋازەكانى خۇ بەدوورگرتن لە بەيەك گەيشتەن رىكخراوى بەرژە ۋە ندىيەكان (تچارب منقم للمصالح). " لەو دەچىت كار بە دەستەكانى USAID بە نووسىنگەى وردبىنى گشتيان گوتبىت، پىويست ناكات "تۆژىنەو ھى بازار" كە بە پىي رىساكانى دەسە بەرکردن داواكراو ۋە نجام بدرىت، چونكە كار بە دەستەكان پىشتر ئەو ھىان دەزانى كە دەبى كام كۆمپانىا ھەئىژىردرىت، ۋەكو چۇن لە ياداشتنامەكە ھاتوو. ۱۱۰

ھەر بۇ يادخستەنەو ھى، "Creative Association" پىشەنەى ھەيە لە يارمەتيدانى ئىدارەى ئەمەرىكى بۇ دەستەبىژىرکردنى ئەو ئەمەرىكىانەى كەوا گرنگى بە بوارى پەرورەدە ۋە فىرکردن دەدەن لەو ناوچانەى شەرو مەملەننىيان ئىيە. كۆمپانىا راوئىژكارىيەكە پالپشتى دارايى لە ھەريەك لە USAID ۋە پىنتاگۆنەو ھى گەيشت، بۇ يارمەتى دانى گەريلاكانى سەر بە "كۆنتر"، كە بەرھەئىستكارى كۆمەنىستەكانىيان دەکرد لە نىكاراگوا، ھەر ۋەھا دژ بە "ساندىنىستاس" ىش دەجەنگان، لە فرىدانى چەك ۋە راھىنىيان لەسەر كارى مەدەنى. لە سالى ۱۹۸۹، لە كۆي ۲۷ مليۇن دۆلارى تەرخان كراو لەلايەن USAID، كۆمپانىياكە يەك مليۇن دۆلارى ۋەرگرت، بۇ راھىنىان ۋە فىرکردنى بەرھەئىستكارەكانى سەر بە كۆنتر لەسەر كارى چاكدردنەو ھى رىگاكان ۋە فرىاكەوتن ۋە چاكدردنەو ھى ئەو ماتۇرو مەكىنانەى بە سووتەمەنى كاردەكەن. ۱۱۱

کۆمپانیاکه توانی گریبه‌ستی هاوشیوهی شه‌وی له‌سه‌روهه باسکرا به‌دهست بئینیت له چوارچیوهی "شهری دژ به تیرۆر" سه‌ره‌پای هه‌بوونی گه‌ن له به‌ئینده‌ری تری شاره‌زا له‌و بواره. بۆ نمونه، کۆمپانیاکه له ئه‌فغانستان توانی سه‌نته‌ری ئۆماها بۆ دیراساتی ئه‌فغانی سه‌ر به زانکۆی نییراسکا (UNO) له زیادکردنیك دووربخاته‌وه، که ئه‌و سه‌نته‌ره به هاوکاری USAID بۆ ماوه‌ی زیاتر له ۱۰ سال کاری له‌سه‌ر چاکسازی په‌روه‌ده‌و فی‌کردن له ئه‌فغانستاندا کردووه. سه‌نته‌ره‌که له میانه‌ی ئه‌و ده‌ ساڵه‌ی کارکردنیدا له ئه‌فغانستان، ته‌نیا له ساڵه‌کانی خویندنی ۲۰۰۲-۲۰۰۳دا، توانی ۱۴،۲ ملیۆن کتیبی خویندن له چاپ بدات، هه‌روه‌ها کردنه‌وه‌ی خولی راهینانی جیاواز بۆ نزیکه‌ی ۲۷۴۰ مامۆستا.

له ئیدوانیکیدا بۆ سه‌نته‌ری Public Integrity، "رحیم یاسر" یاریده‌ده‌ری به‌رپۆه‌به‌ری سه‌نته‌ره‌که رایگه‌یاند، به‌لایه‌وه سه‌یر بووه کاتیک "Creative" گریبه‌ستی سالی خویندنی ۲۰۰۲-۲۰۰۴ به‌دهست هیناوه: "زانکۆکه‌مان له‌سه‌ره‌تای هه‌فتا‌کانی سه‌ده‌ی رابردووه‌وه سه‌رقالی کارکردنه له ئه‌فغانستان، ته‌نانه‌ت له کاتی شه‌رپشدا نووسینگه‌ی هه‌بووه‌و به‌رده‌وامیش بووه له جیبه‌جیکردنی پرۆگرامه‌کانی. به‌لام پیم وایه له سالی رابردوو USAID هه‌زی کردووه ده‌زگا‌و دامه‌زراوه‌ی تر به‌کاربئینیت، به بئ ره‌چاوکردنی شه‌وی ئاخۆ ئه‌و ده‌زگایه ئه‌زموونی له‌و جۆره کاردا هه‌یه یان نا."

دوای شه‌وی "Creative" گریبه‌سته‌یه‌که‌ی مسۆگه‌ر کرد، ئیتر یارمه‌تی دان و به‌هیزکردنی ئابووری ئه‌فغانستانی به‌لاوه گرنگ نه‌بوو. بۆیه له‌به‌ری چاپکردنی کتیبه‌کان له ناو ئه‌فغانستان، گریبه‌سته‌یه‌کی لاهه‌کی له‌گه‌ن کۆمپانیاکی ئه‌نده‌نوسی مۆرکرد بۆ چاپکردن و گه‌یاندنی کتیبه‌کان له‌ریی فرۆکه‌وه.

بەداخەو، مندالەكەت مردوو

بارودۇخى كەرتى تەندروستى زۆر باشتىر نەبوو، سەرەپاى خەر جىكردى
مىليۇنەھا دۆلار لە بەئىندەرە تايبەتەھەكان بۇ رىكخستەھو و نۆژەنكر دىنەھى
نەخۇشخانە گىشتەھەكان. لە نەخۇشخانەى يەرموك لە بەغدا، سەردانى بەشى
لەدايكبوونى مندالانم كىرد كە تەنیا چوار مندالى تازە لەدايك بووى لاوازو
لەھۇشچوو لە نىو ئامرازە پلاستىكەھەكانى كە تايبەتن بۇ ھەناسەدان لە پال
دىوارىكى پلاستىكى ھۆلە نىمچە تارىكەكە دانرابوون. ھەندىك لەو ئامىرانە
لەلايەن مىرنشىنى يەكگرتووى ئىماراتى عەربىيەھو بەخىراپوون و ھەندىكى
ترىش لەلايەن ولاتە يەكگرتووهكانى ئەمىرىكاھو، ژمارەيەكيشيان لە رىپرەوى
نەخۇشخانەكە لە دەرەھو خرابوونە پال يەكترى. ئامىرەھەكان ھەموويان
كارىيان دەكرد، بەلام شوين نەبوو لى دابنرىن، ئەھو جگە لە كەمى يان
نەبوونى كارەبا و ئاوى پاك لە نەخۇشخانەكە، كە گىرنگى بۇ بەكار
خىستىيان.

دكتورە "ئالا ئەلئەھوقاتى" بە ھىمنى و لەسەرخۇيەھو و بە شىوازىكى
واقىعيانە باسى لە كۆمەئىك ئامار دەكرد. بە ھەمان شىوہ دەيەھا جار ئامار
و زانىيارى داوھتە رۆژنامەھنووس و چالاكوانان و ھەرۇھە ئەندامانى
كۆنگرىسىش، كەچى ھىچ يارمەتى و ھاوكارىەك نەگەيشت. كە
دەيگوت: "سالى رابردوو، لە نىو ھەشتا مندال بىستىيان گىانيان لە دەست دا،
كەچى ئىستا لە نىو پەنجا مندال بىست مندال گىان لە دەست دەدەن. بۇيە
بارودۇخەكە بە بەراورد لەگەل پىش شەر لە ھەموو لايەكەھو بەرەھو خراپى
دەرۋات. " ناوبرا و ماوہى چوار سالە ئەھو بەشەى نەخۇشخانەكە بەرپوہ
دەبات و ماوہى ھەفدە سالىشە دكتورە.

سەردانەكەشم بە دوو وتار پالپىشتى كرا كە لە سەرەتاي ۲۰۰۴

بلاوكرابوونەو- يەكپان لە رۇژنامەى "ئىندىپېندت"ى بەرىتانى و ئەوى تىرشىيان لە "نيويۆرك تايمز" - ھەردوو وتارەكەش باسىيان لە ھەلومەرجى ئەو نەخۇشخانەيەو نەخۇشخانەى ئەلئىسكان دەكرد، بەھوى كە داگىر كىرنەكە بە شىۋەيەكى سەرنج راكئشانە بارودۇخى تەندروستى خراپ كىردوو. ۱۱۲

دواتىرش دەركەوت، بارودۇخەكە بەو خراپىيە نەبوو وەك چۆن رۇژنامەنووسەكان باسىيان لىۋە دەكرد. بەئى، راستە لەو بەشەى نەخۇشخانەكە حالەتى مردن و گىيان لەدەستدانى مندالان ھەبوو، بەلام تەنيا لەبەرئەھوى نىۋەى بەشەكانى نەخۇشخانەكە داخراپوون بۇ كارەكانى نۆژەنكىرنەو. بۆيە كارمەندەكان بەو ھىوايەن دواى تەواو بوونى كارەكانى نۆژەن كىرنەو وەو كرانەھوى بەشە داخراوەكانىش، رەوشەكە بەرەو باشى بچىت.

دايك و باوكە جەرگ سوتاوەكانىش بىچارە دەبوايە تەنيا سەيرى مەرگى مندالە تازە لەدايك بووەكانىيان بىكەن، چۈنكە وەزارەتى تەندروستى نەيدەزانى چۆن لە يەك كاتدا كارەكانى نۆژەنكىرنەو ئەنجام بدات و خزمەتگوزارىيەكانىش دابىن بىكات.

لە پىرسىيارىكىشما بۇ دىكتۆرە تالا: پىت وايە دواى تەواوبوونى كارەكانى نۆژەنكىرنەھوى نەخۇشخانەكە، ھەلومەرجى كارەكان باشتر دەبنەو؟ لە وەلامدا ناوبراو گوتى: "ئىمە تا ئىستا كەلوپەل پىويست و پارچەى يەدەگى ئامپىرە پلاستىكىيەكانى ھەناسەدانمان نىە. ھەر وەھا خوولى راھىپنانى گونجاويش ئەنجام نەدراو وە بىرى دەرمانى پىويستىشمان نىە."

ھەر لە ميانەى قسەكانماندا، ناوبراو ئاماژەى بە كىشەيەكى تر كىرد كە تۆمار نەكرابوو، ئەويش دابەزىنى رىژەى داھاتى نەخۇشخانەكەيە لە وەرگرتنى رسومات، بەھوى ژمارەيەكى زۆرى ژن لە مائەوە مندالىيان دەبىت و

نايەنە نەخۇشخانە لەبەر نالەبارى ئاسايش و قەرەبالغى رىڭگان، كە مەترسى دەخاتە سەر ژيانيان. ھەروەھا رىژەى لەبارچوونى لەخۇۋەش زىادى كرددو، چونكە ژنەكان بەرلەوہى بگەنە نەخۇشخانە مندالەكانيان لەباردەچىت.

دكتور "ھادى ئەلرزووقى" بەرپۆەبەرى گشتى تازەى نەخۇشخانەكە، گەشبىنتر بوو. كە بە ھەماسەتیکەوہ دەيگوت: "ئىمە ماوہى ۲۰ سالە پيشوازى لە نەخۇش و برىنداردەكەين، بە چوار جەنگىشدا تىپەريوين. لە شەرى يەكەمى كەنداودا، ئەمەريكيەكان بۆمبارانى نەخۇشخانەكەيان كرددو سالى پارىش لە شەرى دووہمدا بۆ ماوہى دوو مانگ بە تانك ئىريەيان داگىر كرددو بۆيە وەكو مەيدانى شەرى لى ھاتبوو. بەلام بە بەراورد لەگەل پارسال ئىستا زەوشەكە زۆر باشترە. لىم پرسى چەند دەبىت كە لىرە دەست بەكار بوويت؟ بە زەردەخەنەيەكەوہ گوتى دوو ھەفتەيە: "كارمەندەكانمان بە باشى كارەكانيان ئەنجام دەدەن، بەلام فشارەكە زۆرە، چونكە ئىمە خزمەتگوزارى بۆ نيوہى خەلكى شارى بەغدا پيشكەش دەكەين. بۆيە دەبى پشووڧرئىزىين، بەوہى شتەكان لەگەل بەسەرچوونى كات بەرە بەرە رىچكەى خۇيان دەگرن." ۱۱۳

ئەستەمە ئەو مندالانەى كە بەر لە وادەى خۇيان لە دايك دەبن، لەو چاوەروانيە رزگاريان بىت. لە كۆتاييەكانى ۲۰۰۲، لە نەخۇشخانەى ناوہندى فىركارى ئىسكان بۆ مندالان (لەو شوينە ئاميرە پلاستىكيەكانى ھەناسەدان زۆر بوون و شوينى فراوانىش ھەبوو، كەچى رىژەى مردنى مندالان ھەر لە بەرزبوونەوہ دابوو)، دكتور "حافىز حسين" م بىنى خەرىكى ئىمزاكردن بوو لەسەر برونامەى مردنى مندالان، كە لە ئاميزى ئەودا گيانى لەدەست دابوو، كاتىك خزمو كەسى مندالەكە زانيان مردووه، رژانە ژوورەكەو بەرۆكى دكتورەكەيان گرتو كەوتنە مشت گرتن لە دەمو چاوى بۆ زياتر لە

بیست جار. که ده لیت: "هست کردن به شهرم دایگرتم، چونکه منداله که گیانی له دست داو منیش له به ردهم هاوکاره کانم لیدان و کوتانم خوارد" ۱۴ له حوزهیرانی ۲۰۰۳، "ئهنریو ناتسیوس" سه روکی USAID پلانیکی داریشت به ئامانجی که مکردنه وهی ریژهی گیان له دست دانی منداله تازه له دایک بووه کان له عیراق بۆ ۵۰٪ ۱۱۵. به لأم دواي نزیکهی ده مانگ، "عمار الصفار" جیگری وهزیری تهنروستی، پیی راگه یاندم که وا ئاماره کان هیچ گۆرانکاریه کیان به سردا نه هاتوووه — بگره له ماوهی داگیر کردنیشه وه هر وهکو خویمان ماونه ته وه. ۱۱۶

نایا ABT شیاهه بۆ نۆزه نکر دنه وهی نه خوشخانه کانی عیراق؟

"بۆب گوودویون" راونژکاری دهسه لاتی کاتهکی هاوپه یمانه کان بۆ کاروباری تهنروستی که له وه تهی هاوینی ۲۰۰۳ هوه له گه ل وه زارتهی تهنروستی عیراقیدا کاری ده کرد، به "نیویۆرک تایمز" ی گوت: "من به هه موو ولاته که دا گه راوم، بۆیه پیم وایه ئاستی تهنروستی ئیستا باشتره به به راورد له گه ل پیش جهنگ. گه ل له نه خوشخانه کان موه لیده ی کاره باو سیستمی کپیل و وایه ری کاره بای تازه یان بۆ دانراوه و له دابه شکردنی داوو ده رمانیش دادپه روه ری که زۆرتر هیه له وهی که له سه رده می رژی می سه دامدا هه بوو. کاتیکیش له نیسانی ۲۰۰۳ هاتینه عیراق، به سه ر سیستمی تهنروستی دارماودا هاتین، چونکه بینای وه زارتهی تهنروستی به ته وا وه تی سوتینرابوو." ۱۱۷

سالیکی دواتر، بینای وه زارته که له به غذا چاک کرایه وه- به وهی گشت نهۆمه کان دووباره بۆیاغکرانه وه وه هه موو به شه کانیش میزی نووسینگه و دۆلابی چاکیان بۆ دابین کرا، ئه وه له کاتیکیدا نه خوشخانه کان له چاوه ری خیرخوازو خۆبه خشه کاندابوون بۆ چاککردنه وه یان. به کتل هه ندیک کاری

نۆژەنکردنەوہی لاوہكى بۇ نزیكەى پەنجا بنكەى تەندروستی لەسەرتاسەرى عیراق ئەنجام دا، بەلام بنكە و نەخۆشخانەكانى تریشى بۇ USAID جیھەشت.

USAID ییش لەلای خۆیەوہ ماوہى سالیكى پئویست بوو تەنیا بۇ ئەوہى بزانیٹ كى کردارەكانى چاککردنەوہى بنكە تەندروستیەكان و نەخۆشخانەكان ئەنجام دەدات. لە ئادارى ۲۰۰۴، گریبەستیەكى بچووك بە برى ۲۷,۷ ملیون دۆلار درا بە ھەردوو كۆمپانیای (URS) لە سان فرانسيسكو (گروپى لويس بېرگەر) لە نیو جېرسى. بەشىكى كۆمپانیاكەى یەكەم، "ريتشارد بلوم"ى ھاوسەرى "ديانا فينستين" سیناتۆر لە كۆنگرېس خاوەنى بوو. لەگەن ئەوموشى كە "فينستين" لە سەرکردە ديموكراتەكان بوو لە "كاپیتۆل ھیل"، كەچى URS برى ۱۰۷۰۰ دۆلارى بەخشیە ھەلمەتەكانى ھەئبزاردى جۆرج بۆش. ۱۱۸

دواى مانگىك، لە كاتى سەردانى كردنىكمدا بۇ وەزارەتى تەندروستی، پرسىارم دەربارەى چۆنیەتى بەرپۆەچوونى كارەكانى نۆژەنکردنەوہى كەوا URS ئەنجامیان دەدات كرد. لە وەلامدا زانیم كۆمپانیاكە بە نیازە لە سالى ۲۰۰۵ دەست بەكارەكانى بكات.

لەلایەكى تریشەوہ، لە ۲۰ ئادارى ۲۰۰۲، USAID بەجیا دوو گریبەستی لەگەن Abt مۆر كرد (كە دەزگایكى راویژكارى كاروبارى تەندروستیەو بنكە سەرەكیەكەشى لە شارى بۇستنى ئەمریكایە). بە مەبەستی گپرانەوہى خیرای خزمەتگوزارى تەندروستی لە عیراق بۇ بارى ئاسایى خۆى لە چوارچێوہى بەھیزکردن و پتەوكردنى تەواوى سیستەمى تەندروستی. كە یەككیكان بەھاكەى ۱۰ ملیون دۆلار و ئەوہكەى تریش ۴۳,۸ ملیون دۆلار بوو. لە ئادارى ۲۰۰۴، داوام كرد چاوپێكەوتن لەگەن ستافى Abt لە عیراقدا بكەم، بەلام داواكەم لەلایەن "كېس كۆلینز" فەرمانبەرى پەيوەندیەكانى كۆمپانیاكە رەتكرايەوہ. كاتىكیش رەزامەندى لەسەر

چاوپېڭكەوتنەكە درا، هيچ يەكڭك له كارمەندەكانى كۆمپانىياكه له عىراق نەمابوون. چونكه دواى ئەهوى له نىسانى ۲۰۰۴دا كرده سەربازىهكان له فەللوچه و كەربەلا و نەجەف رىچكەيهكى توندىيان گرتەبەرو رھاندن و بارتەگرتن بە شىۆهيهكى بەربلاو تەشەنەيان كرد، ستافە نيۆدەولەتیهكهى Abt عىراقىيان جيھنشت.

ئەهوى جيگای سەرسورمانيش بوو، له كۆى سى و پىنج كاربەدەستى سيستمى تەندروستى، كه چوارىيان بەرپۆهەبرى چوار نەخۆشخانه بوون له بەغدا، تەنيا سى كەس دەيزانى Abt چيه!!! كه يەكەمیان، جيگىرى وەزيرى تەندروستى بوو، بەلام پىى وابوو Abt رىكخراوئىكى ناسودمەندى خىرخوازيه. (كه چى له راستيدا، Abt يەكڭكه له گەورەترين كۆمپانىياى راويژگارى تەندروستى سوودمەند، وەكو چۆن له ويىب سايى كۆمپانىياكه ناسينراوه) ۱۱۹. دووهميشيان سەرۆكى كۆمپانىياىكى داوو دەرمانى عىراقى بوو باسى خولئىكى راھىنانى دەكرد كه خۆى بەشدارى تيا كردبوو، لەلايهن Abt ئەهوه ئەنجام درابوو. سىيەم كەسەيش: بەرپۆهەبرى نەخۆشخانەى مندالو لەدايكبوونى بەسره بوو، ئاماژەى بەو چاوپېڭكەوتنە دەدا كه لەلايهن كۆمپانىياى ناوبراو لەگەئيدا كرابوو سەبارەت بە پىداويستى نەخۆشخانەكهى، بەلام دواتر كۆمپانىياكه نەيتوانى بگەرپتەوه بۆئەهوى پىداويستەكان دابىن بكات. ۱۲۰

له ويىب سايى كۆمپانىياكهشدا هاتوو، حەوت نووسينگەيان له عىراقدا هەيهو له چوار بوارى سەرەكيش ئيش دەكەن: بەهيزكردى وەزارەتى تەندروستى، مەشقپىكردى كارمەندانى بوارى تەندروستى، هينانى كەلوپەلى پىويست بۆ نۆرينگە گشتيهكان و بنكه تەندروستيهكان، هەروەها دابىنكردى يارمەتى دارايى بۆ تاك و رىكخراوه عىراقيهكانيش له پرۆژەى بچووك، وەك يەكئىتى پەرسطارانى عىراقى INA. كه كۆمپانىياى ناوبراو بىرى ۱۳۷۰۰۰دۆلارى دابوو INA بە مەبەستى ئەنجامدانى كۆنفرانسىكى دوو

رۇژى و كړېنى كۆستەم و چەرچەفى سېسەم و دەستە جلى پەرستارى بۇ
نەخۇشخانەى يەرموك. ۱۲۱

هەر وھا كۆمپانىياكە دەئىت، كارمەندانى نەخۇشخانەكانى بەسرەو
ژمارەيەك نەخۇشخانەش لە بەغدا رېنويىنى دەكات بۇ بەھيزكردنجان لە
بوارى چاودېرىكردن و بەھانا ھاتنى خېراى پەتاو نەخۇشپە گۆيزراوھگان.
سېستەمەكەش بە جۆرىك دارىژراوھ، كە راپۇرتى تەواو دەربارەى
دەستنىشانكردنى نەخۇشپە گۆيزراوھكە دەدات، كە زانيارى راست و دروست
لەسەر كات و شوپىنى نەخۇشپەكە و ھەر زانيارپەكى ترى بەدەست ھاتووش
لەخۇ دەگرېت. سەرھتا لە رېنى تەلەفونەو راپۇرتىكى دەسبەجى لەسەر
نەخۇشپەكە دەدرېت و لە ھەمان كاتىشدا دەخريتە سېستەمىكى تۆماركردنى
داتا لە جوارچېوھى تۆپىكى زانيارىدا.

بەلاى زۆر لەو كارمەندە تەندروسىيانەى كەوا لە بارودۇخىكى دژوار
دانەبوون، پرۇژەكە شتىكى سەمەرە بوو. چونكە ھېچ نەخۇشخانەيەك
سېستەمى پەيوەندى نېوخۇيى تېدا نەبوو. ژمارەيەكى كەمى
نەخۇشخانەكانىش تەلەفونيان ھەبوو، وەكو بەشېك لە پەيوەندىەكانى
MCI بەسەر بەرپۆەبەرى نەخۇشخانەكاندا دابەش كرابوو، كە تواناى
پەيوەندىكردنى بە تەلەفونى نۆرمانەو نەبوو. جگە لە ژمارەيەكى كەمى
دكتورەگان نەبېت كە مۇبايلى "عراقنا" يان پى بوو، تېچوونى
پەيوەندىەكانىش دەكەوتە ئەستۆى خۇيان، چونكە خاوەن داھاتىكى باشر
بوون، بەوھى دواى نېوەرپۇيان لە نۆرىنگە تايبەتپەكان كاربان دەكرد.
دكتورە "تالا ئەلئەوقاتى" روونى كردهو، كەوا خېراترىن و تەنيا رېگەش كە
دكتورەگان پەپرەويان ليدەكرد بۇ پەيوەندىكردن بە يەكتريەو، برىتى بوو
لە چوون يان راكردن لە بەشېكەو بۇ بەشېكى ترى نەخۇشخانەكە.

لە رېنى كەمىك گەرەن بە نېو ئەنتەرنېتدا، دەتوانرى بابەتگەلېكى
سەرنج راكېشى پەيوەستدار بەو مەسەلەيە بدۆزرىتەوھ: جېگىرى سەرۇكى

Abt بۇ پەرەپېيدانى نۆۋدەۋلەتتى "جانىت بالانتىن" كە بەرپرسى پروژەكانى عىراقىش بوو، لەۋەتەى سالى ۲۰۰۲-۲۰۰۳ ھەسەت بەكار بوو و پىشوترىش ۋەكو راۋىژكارو پارىدەدەرى كارگىرى لە USAID كارى كىردوۋە - ھەر بۇيەش ھەبوونى پەيوەندى لە نىوان ھەردوۋ دەزگاگە نايىتە مایەى سەرسورمان. لە كۆتايىدا، Creative Associates ھەمان شىۋەى پەيوەندى لەگەل USAID ھەبوو. لە سالى ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۹ "بالانتىن" بەرپرسى كارەكانى USAID بوو لە روسىا پىشترىش لە ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۴ ھەمان پۇستى ھەبوو لە نىكاراگوا. بەرلەۋەش پىروفىسۇرى بوارى تويژىنەۋەكانى سىاسەتە ستراتىژىيەكانى نىشتمانى بوو لە كۆلىژى "National War" دا. ۱۳۲

ۋەكو چۇن لە ۋىب سايىتى كۆمپانىياگەدا ھاتوۋە، لە ۲۰ نىسانى ۲۰۰۴، ناوبراۋ لە چوارچىۋەى پۇستە تازەگەيداۋ بەمەبەستى وتنەۋەى موھازەرەيەك بۇ شارەزاۋ كاربەدەستانى بوارى تەندروستى كە لە سى و يەك ۋلاتەۋە ھاتبوون چۆتە زىورخ لە سويسرا. لە بەشىكى موھازەرەگەيدا دەئىت: "بەبى رەچاۋكىردنى پىشنىەى سىياسىتان، دواى كۆتايى ھاتنى جەنگ، پىۋىستىەكى زۇرى خزمەتگوزارى تەندروستى ھەبوو لە عىراق، ھەر بۇيەش لەگەل سەرەتاي دەسپىكىردنى كارەكانى ئاۋەدانكىردنەۋە، دەزگاي Abt خۇى گەياندۆتە ئەۋى و تۋانىۋمانە مۆدىلىك بۇ چۆنىەتى مامەلە كىردن لەگەل ھەلومەرجەكانى دواى كۆتايى ھاتنى مەملانىيەكان بەپىنىنە دى، ھەرۋەھا تۋانىۋمانە دووبارە سىستەمى خزمەتگوزارىيە تەندروستىەكان ببوژىنىنەۋە ئىستاش لە كاركىردن دايە." ھاۋكات لەگەل وتنەۋەى ناوبراۋ بۇ موھازەرەگەى، زۇرىبەى كارمەندە نۆۋدەۋلەتتەكانى Abt لە بەر نالەبارى بارودۇخى ئاسايش، ماۋەى چەند مانگىك بوو عىراقىان جىھىشتىبوو.

دەست لە كار ھەلگرتنى رێكخراوە ناھكۆمىھەگان

من لێرە نامەوێ بڵێم سىستەمى خزمەتگوزارى تەندروستى ھىچ گۆرانكارىھەكى بەخۆیەو ھەبىنئىوھ. ھەندىك دەلێن بارودۆخەكە بەرە بەرە روو لەخراپىھە، لە كاتىكدا زۆربەى خەلكى پىيان وایە تا راددەپەك بارودۆخەكە باشتر بووھ. ھىچ جۆرە كۆت و بەندىك نەماوھ لەسەر ھىنانى داوو و دەرمان و كردارەكانى نۆژەنكردنەوھش بەردەوامن. سەرەپراى ئەوھى كۆمپانیا ئەمرىكىھەگان زۆربەى كارەكانى ئاوەدانكردنەوھىيان تەواو نەكردووھ، بەلام لایەنە بەخشەرە نۆدەوئەتەتەكانى وەك يابان و كۆریا و ئىسپانیا ئەو ئەرکەيان گرتۆتە ئەستۆى خۆيان.

پەكك لە كارە ھەرە وورە رووخىنەرەگان، كەمكردنەوھى ئەو رێكخراوە نۆدەوئەتەتەكانى كە ماوھى دە سال بوو لە عىراق كارىيان دەكرد بۆ كارو چالاكىھەگانىيان. بەشكك لە ھۆكارەكانىش دەگەرەپاىوھ بۆ بى ئۆمىدبوونىيان لە وەزارەتە تازە پىك ھاتووھكە، ھۆكارى ترىش پەيوەست بوون بە تىكچوونى بارى ئەمنى. سەبارەت بە ھۆكارى پەكەم، وەزارەتى تەندروستى تەنیا لەلایەن پەك حىزبى سىياسىيەوھ كۆنترۆل كرابوو، ئەویش حىزبى دەعوھى ئىسلامى بوو، كە لە ھەمان كاتدا دوژمنىكى سەرسەختى شىوعىيەگان و دۆستىكى نىزكى ئىرانىش بوو. لە سالى ۱۹۸۲، ئەندامانى ئەو حىزبە لە ھەولتىكى بى ئاكامىيان بۆ رووخاندنى رژىمى سەدام حوسىن بىناى وەزارەتەكەيان تەقاندەوھ. "عەمار ئەلسەفەر" جىگىرى وەزىرى تەندروستى پى راگەياندم كەوا ئەو گەرەپاوەتەوھ عىراق بۆ ئەوھى شوپىنى خۆى لە نىو سىياسەتەمدارە ھەلپژىردراوھەگان بكاتەوھو بۆپەش رازى بووھ ئەو پۆستە وەربگرىت، چونكە بوارى شارەزایى و كاركردنى خۆپەتى، كە دەلئىت: "نازانم چۆن كەوتومەتە نىو ئەو گىژەئۆكە، دەبى بەرگرى بكەم چونكە

بارودۆخەكە توندو دژوارە. " ۱۳۲

دواتر، چاوم بە "يەعروب ئەلشېرىدا" كەوت، رېكخەرى پرۇژە نۆدەولتەتەكانى LIFE كە دامەزاوئەكى عىراقى- ئەمىرىكى و كەنەدىە و زياتر لە دە سالە لە عىراق كارى دەكرد. رېكخراوى ناوبرا و بەئىنى ۱۵۰۰۰ دۆلارى پىدرابوو لەلايەن پەيمانگاي سىگۆشەى نۆدەولتەتى بۆ توئىزىنەو و RTI (بۆ زانبارى زياتر سەبارەت بە پەيمانگاي سەيرى بەشى چوارەم بگە) بەمەبەستى بەستنى كۆنگرەيەك بۆ دكتورەكانى پارىزگاي بەسەرە بۆ وتوئىزكردن دەربارەى كۆشەكانى كەرتى تەندروستى. كەچى چەند هەفتەيەكيش دواى تەواو بوونى كۆنگرەكە، هەر نەتوانرا پارە تەرخان كراوئەكە دەسەبەر بكرىت. بۆيە LIFE چالاكەكانى سست كردهو و لەبەر كەم بوونەوئەى پارە و خراپ بوونى بارودۆخى ئەمنى و ئاژاوەى نيو وەزارەتى تەندروستىش. ۱۳۴

دواترىش چاوم بە "حەسەن راوى" كەوت، ئەندازيار و بەرپۆبەرى بوژاندنەو لە فیدراسیۆنى نۆدەولتەتى مانگى سوورو خاچى سوور (IFRC). بە درىژايى چەند سالى رابردوو، IFRC چلو شەش بنكەى تەندروستى دروست كردهو، بەلام ئىستا كارەكانى كەم كردهوتەو و تەنيا ئيش لەسەر يەك بنكەى تەندروستى دەكات. كارمەندى راهىنرا و شارەزا دانسقەن و دلەراوكى بارودۆخى ئەمنىش كارمەندە نۆدەولتەتەكانى رېكخراوەكەى ناچار كردهو و عىراق جىبەئىن، هەروەها لەبەر نارايىكى وەزارەتەكەش، كارمەندە عىراقىەكان كارەكانىمان لەگەل وەزارەتى تەندروستى راگرتوو. ناوبرا دەيگوت: "لە مانگەكانى ئەيلول و تشرىنى يەكەمدا، ئامادەى چەند كۆبوونەوئەيەك بووم لەگە ئياندا، بەلام شتەكان زۆر گۆران و ئىمەش دەستمان لىيان بەردا. بۆيە لەبىرى ئەو، راستەوخۆ لەگەل بنكە تەندروستىە سەرەكەكان كارمان دەكرد." كاتىكيش Abt هات بۆ

ئەوھى لەسەر كەرتى تەندروستى كارىكات، ئەمىرىكىەكان تەنانەت تەلەفونىكىشىيان بۇ IFRC نەكرد. راوى پىيى وابوو گەر دەرفەتى پىيى بدرايە ئەوا زانىارى و ئەزموونى باشى لەگەندا دەگۆرپىنەو، بەرچاۋ پوونىشى دەكردن لەو ھەلانەى كە پىيىشتر تىيى كەوتوون وەك: واقىيى ئەوھى جۆرى دەرمانى پىيويست بۇ بەسرە جىاوازه لەوھى لە باكوور پىيويستە، ھەروھە لەو كىشەو گىرفتانەى كە لە ئەنجامى بلاۋبوونەوھى نەخۆشى و پەتا، بە ھۆى روودانى لافاۋ كە زۆر لە بالاخانەو خانوھكانى دەگرتەو،...

ھتد. ۱۲۵

لەوھش زىاتر، دكتۇر "قورەيش ئەلقەيسەر" سەرۆكى يەكىتى نەشتەرگەرانى عىراقى باسى لەوھ دەكرد كەوا كىشە و گىرفتىكى زۆر لە بوارى تەندروستىدا ھەيە، لەوھش ناچىت بارودۆخەكە روولە باشى بىت: "گەر بتەوى نەشتەرگەرى ئەنجام بدەيت، ئەوا پىيويستىت بە شتى زىاتر دەبىت لە تەنيا پزىشكى نەشتەرگەر، وەك دەرمانى تەواۋ بۇ نەخۆشەكە دواى نەشتەرگەرىكەو يەكەيەكى ژيانەوھى ئامادەباشىش بۇ چاودىرىكردنى نەخۆشەكە. گىرفتى سەرەكىش ئەوھەيە، جۆرج بۇش نە دەرمانى راستى پىيەو نە يەكەيەكى ژيانەوھى ئامادەكراوىشى ھەيە بۇ عىراق." ۱۲۶

ئىمپىراتۆرىيەتى بانكەكان

لەو كاتەى عىراق لە بەھارى ۲۰۰۴ دەخزايە ناو ئازاۋوھ مەملانئىيى ناوخۇ، تەنيا ئەو بەئىندەرە بىيانانە مانەوھ كەوا پارەى كۇنتراكەكانىيان لە سوپاى ئەمەرىكىەوھ وەردەگرت (وەك ھالىبىرتۇن) يان لە USAID ھوھ (وەك بەكتل). ئەوېش لە پەرۇشيان بۇ يارمەتىدانى ئەو بەئىندەرە بىيانى و ناوخۇپىيانەشى كە راستەوخۇ لەلايەن باجدەرەكانەوھ يارمەتى دارايىيان

دەسەبەر نەدەكرد، بۇيە حكومەتى ئەمىرىكى چەند رىئو شوپىنىكى بۇ
مەزەرتە عىراقىيەكان رىك خست بۇئەوۋى چەند مىليار دۆلارىك بە قەرز
ۋەرىگىرن بۇ كرىنى شتومەك و پىداۋىستى لە بەئىندەرو كۆمپانىيا
جىھانىەكان، ئەۋىش لە رىگەى رەھن دانانى داھاتەكانى نەوت لە رىئو بانكى
بازرگانى عىراقىيەۋە (TBI).

"حسىن ئەلەوزرى" سەرۋكى بانكى بازرگانى عىراقى لە كانوونى
دوۋەمى ۲۰۰۴ لە شارى كۆپتەۋە رايگەپاند، كەوا بانكەكەى بىرى ۲،۴ مىليار
دۆلارى لە گەرەنتى ھەناردەكان زىاد كىردوۋە، بۇ گۆرپىنەۋەى بازرگانى لە
نىۋان عىراق و ولاتانى ترى جىھان و كۆمپانىيا نىۋودەۋلەتپەكانىش، ھەرۋەھا
بايى ۲۰۰ مىيۇن دۆلار چەكى بىمەى (رەسىد انئمان) دەر كىردوۋە. ۱۲۷

پىكەپىنانى بانكەكەش بەشىكى بۇ ئەۋمبوو تاكو جىئى ئەو گەرەنتىيە
بازرگانىيە بگىرتەۋە كە لەلايەن نەتەۋە يەكگرتوۋەكانەۋە لە چوارچىۋەى
بەرنامەى نەوت بەرانبەر خۇراك دامەزىنرابوو، كە لە سالى ۱۹۹۵ بەسەر
عىراقدا سەپىنرا لە ميانەى سزا ئابوورىيەكانى سەر رۇئىمى سەدام.
بەرنامەكە چەند مىكانىزمىكى دەگرتە خۇى، لە رىيانەۋە دەتوانرا كۆنترۆلى
ئەو كەرەستە و پىداۋىستىيە مرۇپىيانە بىكرىت كە عىراق لە بەرانبەر نەوتدا
دەپكىرىن، بۇ ئەۋەى رىگىرى بىكرىت لە كرىنى ئەو شتومەكانەى ئەگەرى
بەكارھىنانىان ھەبوو لە دروست كىردنى چەك و مەبەستى سەربازى. كۆى
گشتى داھاتى بەرنامەى نەوت بەرانبەر خۇراكىش، لە ناردنە دەرۋەى نەوت
گەپشە ۴۶ مىليار دۆلار. لە تشرىنى دوۋەمى ۲۰۰۲ ئەو بەرنامەيە كۆتايى پى
ھىنرا.

بە پىچەۋانەى بەرنامەى نەوت بەرانبەر خۇراك، گەرەنتى بازرگانى
سەر بە بانكى بازرگانى عىراقى لەلايەن دەزگاكانى سەر بە نەتەۋە
يەكگرتوۋەكانەۋە بەرپۇۋە نەدەبىردرا، بەلكو لەلايەن كەرتى تايىبەت و

ھاوپشتیوانەکانی لە چەند ولاتیکی جیاوازی جیھاندا. گەرەنتی ھەناردنەکان بۆ مسۆگەرکردنی پالپشتی دارایی بوو بۆ کرپنی ماددەى خوا، داوو دەرمان، خۆراک، پەینی کیمیایی و کەلوپەلی تری پێویست و گرنگ. بە ھەمان شیوەى گریبەستەکانی نۆژەنکردنەوہى ژێرخانی، ئەو کۆمپانیایا ئەمریکیانەى پەسەند دەکرد کە پەيوەندیان بە سیاسەتمەدارەکانەوہ ھەبوو. دیسانەوہ لە گەرەنتی بازرگانى بانكى ناوبراویش، ھەر کۆمپانیایا ئەمریکەکان بە باشتەر دەزانران، تەنانەت گەر نرخى بەرھەمەکانیشیان ھەرزاتر نەبوایەو جۆرەکانیشیان باشتەر نەبوایە.

بۆ نمونە، ئەو حالەتەى دەزگای بیمەى ھەناردەى ئەمریکی، کە پێشتەر پەیماننامەىکى لەگەل بانكى بازرگانى عیراقى TBI مۆر کردبوو. کاتیك کە "دەیفد تشافیرن" گەورە کارمەندى ExIm، بۆ پێشکەشکردنى وتەبەك ئامادەى دانیشتنیكى كورت بوو لەگەل (پشكى نیودەولەتى بۆ تواناکانى وەبەرھینەران لە عیراقدا Equity International for Potential Investors)، لە وتەكەیدا گوتی: "ئەو داھاتەى کە لە فرۆشتنى نەوتى عیراقیەوہ دەسەبەر دەکریت، بۆ پالپشتى کردنى گەرەنتیە بازرگانىەکانى بانكى بازرگانى عیراقى بەکار دەھینریت. ھەر وەھا ئەو گەرەنتیە بازرگانىانە بۆ ھەناردەکارە ئەمریکىەکانیش مسۆگەر دەکەین." ۱۲۸

لە کوۆى ۲،۴ ملیار دۆلار کە لە بانكى بازرگانى عیراقى دانرا بوو بۆ گەرەنتى ھەناردەکان، ExIm پینج سەد ملیۆن دۆلارى لەسەر شیوەى چەكى گەرەنتى پەسەند کرد. ئەو پارەىەى ExIm، بۆ ئەوہوہو کە وەبەرھینەر و کۆمپانیایا ئەمریکىەکان دئنیایا بکاتەوہ بەوہى ھىج مەترسیەکیان لەسەر نیە. بۆیە گەر وەزارەتە عیراقیەکان دواکەوتن یان کەم تەرخەم بوون لە پیدانى پارە بۆ کۆمپانیایا ئەمەریکیەکان، ئەوا داوا لە ExIm دەکریت لە جیاتی ئەوان پارەکە بدات. ئینجا ExIm پارەکەى

خۆی له پارهی تهرخانکراو بۆ په ره پیدانی عیراق وهرده گرێتهوه، ئهو بودجه کارایه ی عیراق که ۹۵% پیک هاتبوو له داها تی فرۆشتنی ئهو نهوته ی که له لایهن دهسه لاتی داگیر که ره وه کۆنترۆل کرابوو.

به هه مان شیوه چهن د لایه نیکی تری هاوپه یمانه کانیش به شداری ئهو پرۆسه یان ده کرد. له وانه، ده زگای گه ره نته ی هه نارده ی یابانی NEXI به ۵۰۰ ملیۆن دۆلار، هه ره وه ها ده زگای SACE ئی تالییش به ۲۰۰ ملیۆن دۆلار. ئه وه له کاتی کدا چهن دین ده زگای تری گه ره نته ی هه نارده کان له سی زده ولاتی ئه وروپیه وه به شداری یان له هه مان پرۆسه دا کرد.

"مارک بیلکا" سه رۆکی سیاسه ته ئابووریه کان له حکومه تی عیراقی کاتی دا، ده ئی ت: "گه ر ری که وتن له گه ل ئهو ده زگا جیا وازانه ی گه ره نته ی هه نارده کان ئه نجام نه درابوا یه، ئه وا بانکی بازرگانی عیراقی ناچار ده بوو ته نیا سه رقالی کرینی شتومه ک بی ت بۆ ولاته که ی. عیراقیه کانیش تا ئی ستا له گشت جو ره مامه له بازرگانیه کاندایا ره ی کاش به کار ده هینن، که ئه وه ش ماندوو بوون و دوا که وتنیکی زۆری تی دایه و هه ره وه ها مه ترسی شی زۆره. به دنیایا بوون له و راستیه ی که بانکی بازرگانی عیراقی ئی ستا ده توانی (چه کی گه ره نته ی بازرگانیه کان- الصکوک الأئتمانیة التجاریة) ده ربکات، ئه وا کرداره گانی کرینی شتومه ک بۆ عیراقیه کان ئاسانه تر ده بی ت و که ش و هه وایه کی سه ره ده میانه و دوور له مه ترسی شی ده ره خسی ت، هه ره وه ها تی چوونه کانیش که مه تر ده بنه وه." ۱۲۹

به لام ره خنه گرانی ئهو پرۆسه یه ده ئین، ئه گه ری ئه وه هه یه هاوپه یمانه کان و بانکه نیوده و له تیه کانیش ته گه ره بخه نه به رده م حکومه تی داها تووی عیراق، له ری ئه و بره پاره نادیا رانه ی که له لایهن دهسه لاتی داگیر که ره وه به قه رز دراوته کۆمپانیاکانی که ئی یانه وه نزیکن. له لایه کی تری شه وه چالا کوانان و داواکارانی شه فافیه ت له نیو حکومه تدا، گله یان له وه

ھەبوو کەوا بەرنامەى پەرەپێدانى عیراق و پارەى تەرخان کراو بۆ ئەو بەرنامەى ھىچ شەفافىھەتێکى تێدا نىھ و ئەو بېرپارەنەشى کە لە چوارچۆیەى ئەو بەرنامەىھە دراو ھىچ جۆرە پێداچوونەوھو و وردبىنەھى بۆ ناکرێت. بەم شۆیەھەش ئەمرىکا دەتوانێت بە ئارەزووى خۆى رێساو بنەما دا بنێت بۆ وەرگرتنەوھى قەرزەکان لە پارەى داھاتى نەوتى عیراق. "نەعمو پرنس" کۆنە وەبەرھێنەرى بانكى و نوسەرى کتیبى (پارەى خەلکانى تر: ھېرشىکى ھاوبەش لە ئەمرىکاوە - Other People Money: The Corporate Mugging of America) لە ئیدوانىکى بۆ "میتش جىسپىرىچ" بىژەرى ھەوالەکانى رادیۆى دەرپرینى ئازاد (Free Speech Radio) دا، دەئیت: " ھەمان ئەو نەوتەى کە موێکى کەس نىھ... زانیاریەکان لە بارەىھو بەکار ھاتوون بۆ ئەوھى گەلێ شتى جۆراوجۆر لەگەل پەکترى بگونجینرێت. تۆش کارىگەرى ھىزى ئەو نەوتە زیاد دەکەیت کە داھاتەھى شەفافىھەتى نىھ."

بەھای کۆنتراکتى بەرپۆھەردنەکەش بۆ بانكى بازىرگانی عیراقى بریتىھ لە ٢ ملیۆن دۆلار بۆ ماوھى دوو سال و شەش مانگ، ئەو پارەھەش دراىھ دەستەھىھى دارایى کە لە سێزدە بانک پێک ھاتووە و نوێنەرایەتى چوار دەوڵەت دەکەن و لەلایەن بانكى (JP Morgan Chase) ی شەھو سەرپەرشتى دەکرێت. ئەو گرووپە لە تەممووزى ٢٠٠٢، توانى لە رکا بەرکێھەکى زیادکردنى ئاشکرا دا لە بەرانبەر چوار گرووپى تری دارایى نۆدەوئەتى، ئەو کۆنتراکتە بەدەست بىنێت.

JP Morgan Chase کە بنکە سەرەکیەھى لە نیویۆرکە، لە کانوونى یەکەمى ٢٠٠٠ دامەزراوە، لە ئەنجامى یەگرتنى یەکیک لە گەورەترین بانکە بازىرگانیەکانى جیھان (Chase Manhattan Corporation) لەگەل کۆمپانىا و بانكى وەبەرھێنانى (JP Morgan & Company). لێرەو رەخنەگرەکان تىبىنى ئەوھیان کرد، کە ھاتنى JP

Morgan Chase ناماژہیہ بؤ ئەگہری دەست بەسەرداگرتنی سیستەمی بانکی لە عێراق لەلایەن بانکە بیانیەکانەوہ. دوو مانگ دوای دامەزراندنی بانکی بازرگانی عێراقی، دەسەلاتی داگیرکەر یاسای ژمارە ۲۹ دەرکرد: بە پێی ئەو یاسایە کۆمپانیایو کەسە بیانیەکان دەتوانن ببنە خاوەنی ھەموو جۆرە سەرچاوەیەکی داھاتو سامانی سڕوشتی لە عێراقدا جگہ لە نەوت نەبێت. دوای ئەوھش بە ماوەیەکی کەم، وەزیری دارایی عێراقی "کامل ئەلگەیلانی" دەستیکرد بە ئەنجامدانی چاکسازی گەورە لە سیستەمی بانکی عێراقیدا، وەك رینگەدان بە کۆمپانیای دارایی و وەبەرھێنەرە بیانیەکان بە مولکداریەتی ۱۰۰٪ بانکە عێراقیەکان. بەوھش یەکەم جاربوو لەوھتە پەنجاکانەوہ، بانکە بیانیەکان بتوانن بێنە نیو سیستەمی دارایی عێراقی، ئەو سیستەمە داراییەیی بېووہ خالی ھێزی دووہم خاوەن نەوتی یەدەگ لە جیھاندا.

بە پێی گوتەیی پرنس، خاوەنداریتی بیانی بؤ بانکە عێراقیەکان بە تەواوھتی دەرگای لەبەردەم بەشداریکردنی بانکە عێراقیە ناوخواپیەکان لەو سیستەمە نوێیەیی ئابووری داخست. ئەو بانکە عێراقیانەشی، توانیان خۆیان لە دەست بەسەرداگرتنی بیانیەکان بپارێزن، ئیستا دەبێ رکا بەرکینی بازار لەگەڵ ئەو بانکە بیانیانەو پاشکۆکانیشیان بکەن کە خاوەنی سەرچاوەو سەرمایەیی بێ سنوورو توانای قەرزانی نەبێراوہن.

"رانیای میسری" بەرپۆبەری پرۆگرامەکانی پەیمانگای لیکۆلینەوہکانی باشوورو بەرپۆبەری یاریدەدەر لە ھەئەمتی "وەستاندنی ھەلقۆزەرەوہکانی شەر"، دەپرسیت: "تایا ئەم جۆرە یاسایانە یارمەتی عێراقیەکان دەدەن لە بوژاندنەوہ یان جۆرە یاسایکێن رینگە لەبەردەم کۆمپانیایکان والا دەکەن تاوہکو سوودو قازانج لە سامان و سەرچاوەکانی داھاتی عێراق ببینن؟ ئەوہ زیاتر مەیلی داگیرکەری پێوہ دیارە لەوہی کە کارکردن بێت بؤ بوژاندنەوہ."

خزمەتکردنى تاكرەوى

بېگومان، JP Morgan Chase نامۇ نەبوو لەلايەن نەخشە دارپژەرانی داگیركارىكە، بەهوى يەكئىك بوو لەو حەوت گەورەترىن دەزگاو كۆمپانیايانەى كە لە ماوهى بىست سالى رابردوودا پشتگىرى "دىك چىنى" يان دەگرد بۆ وەرگرتنى پۆستەكانى. ۱۳۰

بانكەكە دەسبەجى دواى داگیرکردنەكە رووى لە عىراق كرد، بەهوى پىشتەر پەيوەندى نرىكى هەبوو لەگەڵ ئەو كۆمپانیاى مىليارەها دۆلارىان لە بەرانبەر كۆنتراكتهكان وەرگرتبوو. "رالى بەكتل" سەرۆكى بۆردى بەرپۆەبردنى بانكى JP Morgan Chase، كە ئەندامىكى خانەوادهى بەكتلە (خاوهنى كۆمپانیاى بەكتل)، "لى رايمۆند" يش بالادەستىكى ترى بەرچاوى بۆردى بانكەكەيە، كە پىشترىش سەرۆكى بۆردى كۆمپانیاى "ئىكسۆن مۆبىل" بوو. ۱۳۱

لە ترسى ئەهوى نەهوك رەخنەگرەكان بلىن JP Morgan Chase شياو نىە بۆ بەرپۆەبردنى سىستەمى بانكى عىراق، دەبوايە بگوترا بوايە كۆمپانیاكە پىشىنەو شارەزايى كارکردنى هەيە لە رۆژھەلاتى ناوہراست. بەهوى كە لە ماوهى سى سالى رابردوودا، بانكەكە يارمەتى بانكى نىشتمانى قەتەرى دەدا، لە رىي بەرپۆەبردنى داھاتى هەناردەكانى لە نەوتو گازی سروشتى، بەو جۆرەش قەتەر بووہ يەكئىك لە ولاتە دەولەمەندەكانى ئەو ناوچەيە، هەروەها يارمەتيدان لە پتەوترکردنى پىگەى خانەواده پاشايەتيەكەى قەتەر. ۱۳۲

قەتەر تەنيا يەكئىك بوو لەو رۆيمە نادىموكراسيانەى كەوا بانكى ناوبراو يارمەتى دەدان لە رووى بەرپۆەبردنى سىستەمى دارايى. لە راستيدا، كۆمپانیاكە مۆروويەكى دريژى هەبوو لە ھاوكارىکردن و يارمەتيدانى رۆيمە

نارہواکان، تا کاتی قہیرانہ بہدناوہگہی دارمانی کۆمپانیای "ئینپروالی" ئەمریکی. توپژینەوہیەکی ئەنجام دراو لەلایەن ئەندامیکی ئەنجومەنی بیمە لە کالیفۆرنیا، ئەوہ دەردەخات کەوا کۆمپانیا کۆنەگہی Chase ئەستا بەشیکە لە JP Morgan Chase، یەکیک بووہ لەو کۆمپانیانہی کە بیمەى ژيانان داوہتە خاوہن کۆیلەکان لە برى کۆیلەکانیان. بە پىی ئەم توپژینەوہیە، کاتیک کۆیلەیک دەمرد کۆمپانیاکە قەرەبووی خاوہنەگہی دەکردوہ. وەکو چۆن "چارلۆت گیلبەرت" وتەبیژی بانکی ناوبراو ئاماژەى پى دەدا، بانکەکە ھەرگیز قەرەبووی نەداوہتەوہ، کە دەئیت: "پىم وانہ ھیچ جۆرە بنەمایکە ھەبیت تاوہکو بەرپرساریتی یاسایى بکەویتە سەر شانى تەنانەت بەشیکى بانکەکەش." ۱۳۳ بۆ بەختەوہرى نازىہکانیش لە جەنگى دووہمى جیھانىدا، ھەردوو بانکی Chase National و JP Morgan یارمەتى ھیتلەریان دەدا لە راگرتنى حیسابە بانکیەکانى ئەو جولەکانہى کە مامەلەیان لەگەلئاندا ھەبوون، تەنانەت دواى تەواوبوونى جەنگیش حیسابەکانیان بۆ نەگىرئانەوہ.

وہزارەتى دارایی ئەمریکی لە سالى ۱۹۴۵ راپۆرتیکى سەبارەت بە چالاکى سیستەمى بانكى لە ئەمریکا لە کاتى شەردا ئامادەکرد، کە تىايدا ھاتبوو: "تۆمارەکانى تايبەت بە لقى (Chase) لە پاريس بریتىہ لە بەدەنگەوہچوونیکى ناراپگەئىراو بۆ خواستى ئەئمانەکان و نىيازیکى ئاشکرايشە بۆ پتەوکردنى پىگەى خۆى لەگەلئاندا." ۱۳۴

رابردووی قیزەونى JP Morgan و Chase لە یارمەتى دانیان بۆ حکومەتە رەگەزپەرستەکان تەنیا ئەمریکاو ئەوروپا ناگریتەوہ. چونکە کۆمپانیاکە داوايەکی یاسایى لە دژى تۆمارکراوو، بەوہى لەسەردەمى رژىمى ئەپارتاید لە باشوورى ئەفریقىادا، یارمەتى دارایی دەسەبەر کردوہ بۆ فراوانکردن و بەھیزکردنى تواناکانى پۆلیس و ئاسایش، ئەوہ لەکاتیکدا لە

سالى ۱۹۶۴، نەتەوہ يەگگرتووەكان هانى گشت لایەكى دەدا بۆ ئەوہى پەيوەندى و ھاوكارى لەگەڵ حكومەتى ئەو ولاتە بېچرېنن، چونكە تاوانى دژ بە مروفایەتى ئەنجام دەدا. ئەو كات JP Morgan رازى نەبوو لەبارەى ئەو مەسەلەيە لیدوان بەدات، بە بیانوى ئەوہى هیشتا لە قوناغى نیکۆئینەوہ دایە. ۱۳۵

لەم دوایانەشدا لە سالى ۲۰۰۲، لێژنەى سەنەدو گۆرینەوہى ئەمرىكى باسى لە چۆنیەتى یارمەتیدانى JP Morgan لى دەکرد بۆ كۆمپانیای "ئینرۆن" لە چاكردەنەوہو دەستكارىکردنى تۆمارە داراییەكانى. ھەرۆھا لێژنەيەكى سەر بە كۆنگرېسىش بۆى دەرکەوت كەوا JP Morgan و "سىتى گرووپ" دەیانزانى ئەو پارەيەى كە دەیدەنە "ئینرۆن"، بۆ چاكردەنەوہى بارى شلەژاوى داراییى كۆمپانیاكە بەكاردەھێنریت، زیاتر لەوہى مەبەستیان كارى ھاوبەش بېت. ئەو دەستكارىکردنەش بوونە ھۆى بەرزبوونەوہیەكى زۆر لە نرخى وزە لە كاليفۆرنیا، لە ھەمان كاتیشدا كەمبوونەوہیەكى بەرچاو لە برى وزەكە. ۱۳۶

كۆمپانیا نیودەولتەكانى دارایی

لە پال گەرەنتیەكانى بازرگانى لە عیراقد، پېشنیاری چەند سەرچاویەكى تری سەرمايەگوزارى كرا. سەرەراى پېشوەچوونى بارودۇخى ئاسایش لە عیراق، ئەوا دەكرى ببنە راستى گەر بەئینەكان بېنە دى. بە پى راکەیاندنیک لەلایەن "ئەسەد جابر" جیگری سەرۆكى پرۆسەكان، لە ناوەرأستى ئادارى ۲۰۰۴، كۆمپانیای دارایی نیودەولتەى IFC لەگەڵ بەشیکى بانكى نیودەولتەتى نیازیان وابوو لە حوزەیرانى ۲۰۰۴ بېنە عیراق. IFC لەلای خۆیەوہ ۲۰۰ ملیۆن دۆلارى تەرخان کردبوو، وەك خائیکى دەست پیکردنیش، ۲۰ ملیۆن دۆلار بۆ بەرزکردنەوہى توانای كەرتەكانى تری

ئابوورى دانرا، لەگەڵ دەستنيشان كردنى ۱۷۰ مليۆن دۆلارى تريش بۆ پائېشتى كردنى پرۆژەى بچووك و مام ناوهند. لە ليدوانىيكيذا بۆ ريبۆرتەرەكان، جابر دەلّيت: "ئيمە دەتوانين وەبەرهيّنان لە گشت كەرتەكانى ئابوورى عيراقدا بكەين، بە مەرجيک پرۆژەگە شياوى جيبەجيكردن بّيت. لە ئيستادا عيراق گەلّ توانا و بوارى وەبەرهيّنانى هەيه، بەلام حكومەتى باشيش (الحكومە الرشيدە) فاكتەريكى ترى گرنگە بۆ پيشكەوتن لە عيراقدا." ۱۳۷

بارۆنەكانى بەغدا

وەبەرهيّنان لە عيراق، بە تەواوەتى بە سەر كۆمپانيا بيانىهكانەوه قەتيس نەبوو. بە پيى راپۆرتيكي سەنتەرى پرۆژە تايبەتيةكانى نيۆدەولەتى CIPE (دەزگايەكى ناسوودمەندى سەر بە ژوورى بازرگانى ئەمريكيە)، عيراق دوازدە لە بەهيّزترين خانەوادەى سەرمايهدارى تيداىه كە دەيهە ساڵە لە كەرتە جۇراو جۆرەكانى ئابووريدا وەبەرهيّنان دەكەن. ميژووى هەنديك لەم خانەوادانە لە كتيبيكدا هاتوو بە ناوى (چينه كۆمەلايهتية كۆنەكان و بزوتنەوى شۆرشگيرى لە عيراقدا) كە "حەننا بەتاتۆ" نووسيويتى. ئەم كتيبه لە ساى ۱۹۷۸ لە ئەمريكا بلاوكرايهوه. هەرچەندە كتيبهكە باس لەو كەسانە ناكات كە لەسەردەمى رژيىمى سەدام حوسيندا بە هوى نزيكى و لايەنگريان بۆ رژيمەكە بوونەتە خاوەنى سەرمايه. بەلام نووسەر گريمانەى ئەوه دەكات، رەنگبى ئەو سەرمايهدارانە پشتگيريهكى زياتريان لەلايهن حكومەتى ئيستاي عيراقەوه بكرّيت، بە بەراورد لەگەلّ ئەوى لەسەردەمى سەدامدا هەبوو.

لە نووسينيكي "ئەدریان گاتۆن" و "كلايتۆن هيّرس" كە لە شوباتى ۲۰۰۴ لە رۆژنامەى "ئينديپينديت"ى لەندەنى بلاوكراوتەوه، هاتوو: "

پەيوەندىيەكانى كارو بەرژەۋەندى بىنەمالە دەۋلەتمەندەكانى عىراقى نە كەنداۋو رۇژھەلاتى ناۋەرەست و بگرە ئەۋرۈپاش، ۋاى كىردوۋە عىراق پىگەى خۇى لەگەل بىنەمالە فەرمانرەۋاكانى ئەو ناۋچەيە بەھىزىكات. ھەرۋەھا بىنەمالەى "ئەلبونىيە" و "ئەلخوزەيرى" و "كوبەيسى" بە درىژاى سەدەى رابردو، بە ھاوشىۋەى خانەۋادە ئەمىرىكەكانى ۋەك "رۇكفىلەر" و "گىتس" و "فۇرد" ھىزو پىگەيان لەرىى ۋە بەرھىنانى مۇلك و زەۋى و زار، كارەكانى بىناكردنەۋە، تەكنەلۇژيا و پىشەسازىش توندوتۇل كىردوۋە. ۱۳۸

گاتۇن و ھىرست دەلنن: خانەۋادەى ئەلبونىيە، يەككە لە كۆنرەن و بە تواناترەن خانەۋادەكانى عىراق كە مشت و مېرىكى زۇرىان لەسەرە. گروۋپى پىشەسازى ئەلبونىيە، لەلايەن عبدالوھاب مەحمود ئەلبونىيەۋە سەرپەرشتى دەگرىت و ئىستاش خەرىكى ئامادەكردنى كورەكەيەتى كە ناۋى خەلىلە بۇ ئەۋەى جىى بگرىتەۋە. ئەم گروۋپە لە سالى ۱۹۱۰ دامەزراۋە و ئىستاش خاۋەنى چۈار ھەزار كارمەند و زىاتر لە چل كۆمپانىا دەگرىتە خۇى، بوارى كارەكانىشيان برىتتە لە نۆژەنكردنەۋەى ژىرخان، خۇراك، كارى بانكى، بىمە، رستن و چىنن، ھەرۋەھا ھۆتىلش. ۋەك ھەر خانەۋادەيەكى سەرکەۋتوۋش لە كارەكانىاندا، پەرە بە پەيوەندىيەكانىان دەدەن لەگەل كۆمپانىا بىانىيەكان. بەۋەى خاۋەنى كارگەيەكى خاۋاردنەۋەى پىپسى و ۋەكالەتى ئۆتۇمىلى BMW، جگە لەۋەش بە پىى راگەياندىنى خۇيان، لە دوا قۇناغەكانى گەشىتن بۇ رىكەۋتن لەگەل كۆمپانىاكانى IBM، ھاىونداى و ئىپسۇنىش. ھەندىك لە ئەندامانى ئەو بىنەمالەيەش بەۋە ناسراون كە پارەيەكى زۇر لە سامانەكەيان بۇ خۇشگوزەرانى و كرىنى شتى گرانبەھا خەرج دەكەن. كە بەم دوايىانە، خەلىل شانازى بەۋەدەكرد كەۋا خاۋەنى كۆمەللىك لە گرانبەھاترەن ئۆتۇمبىلەكانى جىھانە. لەلايەكى دىكەۋە "سەعدون ئەلبونىيە" يەككە لە سى بەرئۆبەرى كۆمپانىياكە و پشكدارىشە

له دامه زاندىنى كۆمپانىيىكى تۆماركراو له سويسرا به ناوى "ژوورى كهنداوى ماليزى و سويسرى و ئه فرىقى" Malaysian Swiss Gulf and African Chamber (MIGA)، كه به پىي لىستى ولاتنه يه كگرتووه كانى ئه مريكا و ئه نجوومنه نى ئاسايشى نيوده وئله تى، ئه و كۆمپانىيايه، كۆمپانىيىكى پائىشتى كارى رىكخراوى ئه لقاعيديه. ۱۳۹

يه كىك له كاره كانى كۆمپانىياى ناوبرا، برىتى بوو له يارمه تيدانى كۆمپانىياى به كتل بۇ ته و او كردنى رىگه ي سهره كى "ئهلما ت" كه درى ژيه كه ي نزيكه ي ۱۷۷ كىلومه تره و له سنوورى ئوردونوه درى ژده بىته وه بۇ شاروچكه ي روتبه. ئه و رىگه يه له كاتى جهنگدا بۆمباران كرابوو. نزيكه ي په نجا كارمهندى كۆمپانىيا عىراقيه كه ههفتانه حهوت روژ و له ژىر پله ي گهرمى ۴۳،۳ پله ي سه دى كاربان ده كرد بۇ ئه وه ي له ماوه ي كه متر له مانگى كدا ته و او ي بكهن. ۱۴۰

كاتىكيش كه زانيم گرووپى ئه لبونيه يه كىكه له و كۆمپانىيا به ئىنده رانه ي كه و ا گرىبه ستيان له گه ل به كتلدا هه يه، داواى چاوپىكه وتنم كرد. دواى سى جار ده ستىشان كردنى كات، بى ئاكام له پرسگه ي كۆمپانىياكه چاوه روانيم ده كرد. ئه وه جگه له چهندين په يوه ندى كردنى ته له فونى له رى سته لايته وه كه تىچووه كه ي زوره. دواى ئه و هه موو هه ولانه باشتىن ئه نجام كه پىي گه يشتم، چوونم بوو بۇ ئاوده سته كه ي نه ومى دووه مى بالاخانه ي كۆمپانىياكه. له گه ل ئه وه ش دواى جىه يشتم بۇ عىراق له كانوونى يه كه مى ۲۰۰۳، ئىمپايلىكى كۆمپانىياكه م پى گه يشت كه تىايدا پىرؤزبايى سالى نوپيان لى ده كردم!!

بنه ماله يه كى ترى خاوه ن سامان و هىز، هه روه ها ركابه رى خانه واده ي ئه لبوننيه، بنه ماله ي "ئهلخوزه رى" ه، گرووپه كه ي ئه وان له لايه ن "عدنان ئهلخوزه رى" سه ربه رشتى ده كرىت، كه له هه مان كاتىشدا سه رو كى يه كىتى

بەئىندەرانى عىراقىيە. وەكو چۇن گاتۇن و ھېرىست باسى لىۋەدەكەن،
بنەمالەكە خاۋەنى گەورەترىن كۆمپانىياكانى بىناكردن و بەئىندەرايەتتە لە
ناۋچەكە و ھەورەھا خاۋەنى كۆمپانىياى "زوفار"ە كە گەورەترىن كۆمپانىياى
دەرمانە لە وولاتە. گرووپى ناوبرا و خاۋەنى پىنج ھەزار كارمەندە و ئىستاش
بە نيازە خۇى لە كۆمپانىيا رۇژئاوايىبەكان نزيك بكاتەو، بەوۋى ھاوبەشى
لەگەل كۆمپانىيايىكى نەوتى بەرىتانى بە ناوى "Wood Group" و
كۆمپانىيايىكى بەئىندەرايەتتە ئەمريكىش بە ناوى "Shaw Group" بكات.
بنەمالەكە لەلايەن ھىزەكانى داگىر كەرەو ە رەخنەيان لىگىرا بەوۋى كە
"فىصل ئەلخوزەيرى" سەرۇكى كۆمپانىياى "زوفار" لە مونتەداى ئابوورى
جىھانى كە سالى پار گرىدرا، ھاوبەيمانەكانى بەو ە تۆمەتبار كىردبوو، كە
كاربەدەستە گەندەلەكانى حكومەتتەيان بەكرى گرتوۋە.

خەوام ئەلەبەدولەباس، بنەمالەيەكى ترى ساماندارە لە عىراق، لە ۲
كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲، كۆنتراكىكى كارى ھاوبەش لە نيوان "فاخىر فەرەج
محمد" بەرپۆبەرى گشتى فرۇكەوانى نىوخۇيى لە وەزارەتى گواستەوۋە
لەگەل سى ئەندامى بنەمالەى ناوبرا و ئىمزا كرا، بۇ بەرپۆبەردنى
كۆمپانىيايىكى تازە پىكېنرا و بە ناوى "كۆمپانىياى ھىلى ئاسمانى
ئەلەعىراقىيە". پشكى حكومەتتەيش لەسەرمايەى ئەو كۆمپانىيايە برىتتە لە ۲۵
ملىۋن دۆلار (دەكاتە كەمتر لە ۲۵%) كە لەسەرمايەى ھىلى ئاسمانى پىشوو
عىراق دەدرىت.

لە دۇكىۋىمىنتىكى بلاۋكراۋە لەلايەن رۇژنامەى "ئەلموئتەمەر"ى سەر
بە كۆنگرەى نىشتمانى عىراقى INCدا كە لە نوسىنگەى سەرۇك كۆمارى
پىشوو سەدام حوسىندا دەستى بەسەر داگىرابوو، ھاتوۋە كەوا گرووپى
بنەمالەى خەوام ئەلەبەدولەباس كارى ھاوبەش و مامەلەيان لەگەل
دىكتاتورى پىشوو ھەبوۋە. ئاماژە بەو ە كراۋە، بنەمالەكە ئەركى

بەپۈتەبەردى ھەردو كۆمپانىيە "ئەلھودا" و "ئەلىيا" نى خراوتە ئەستۆ. كۆمپانىيە "ئەلھودا" پشكدارى رېكخراوى بە بازاركردى نەوتى نىشتمانى بوو، ئەو رېكخراوش بەو تۆمەتبار دەكرا كە دەستى ھەبوو لە بەقاچاغ ناردنە دەرەھى نەوت لە كاتى ئابلۇقەى ئابوورى سەر عىراق. رۇژنامەكە وینەى ئەو دكىۆمىنتانەشى بلاوكردبۆو كەوا بەلگە بوون لەسەر تىوہگلاىى بنەمالەى ناوبراو لە بەقاچاغ ناردنە دەرەھى نەوت و دانى بەرتىل بۇ كارمەندە عىراقى و بيانىەكانىش، ھەرەھا ھاوردەكردى خۇراكى بەسەرچوو لە چوارچىوہى بەرنامەى نەوت لە بەرانبەر خۇراكد. ۱۴۱

گروپپىكى تىرىش، برىتتە لە گروپپى بنەمالەى "ئەلكوبە"، كە لە سالى ۱۹۵۲ دامەزراو، لەلایەن "حىكمەت ھادى كوبە" ھوہ بەپۈتە دەبرىت. خانەوادەكە لە رىي كارە خىرخوازيەكانىەوہ ناوونائۆرەبەكى باشى بەدەست ھىتاوہ. ئەویش بە دامەزراندنىان بۇ دەزگای "ئەلكوبە" كە ئىشى لەسەر پەرەپىدانى فېربوون، تەندروستى، خۇشگوزەرانى بۇ عىراقىەكان دەكرد. بوارەكانى كاركردى خانەوادەكەش برىتتىن لە تەكنەلۆژيا، گەيانىدن و پەيوەندىەكان، ئەندازىارى و بەئىندەراپەتى. لەوہش زىاتر خاوەنى كارگەى كۆلا بوون لە شارى كوفە و كارگەى ئاوى كانزايى لە شارى بابل، كە ھەردو كارگەكەش لىنكىكى ھاوبەشيان ھەبوو لەگەل كۆمپانىيە پىپسى.

وئىب سايىتى گروپپى ناوبراو بە ئاشكرا ئارەزووى خۆى دەربىرى بۇ يارمەتى دانى دارايى دواى ئەو ئاژاوە و توندو تىژىەى عىراقى تىكەوت لە دواى رووخانى ژىمى سەدام. ئەمەش ئامازىەك بوو بۇ ئارەزوو دەربىرىن بۇ يارمەتىدانى كۆمپانىيە نۆدەوئەتەكان و رىگەخۇشكردن لەبەردەمىان، لە ھاتنىاندا بۇ ناو ئەو بارودۆخە ھەنووكەبىيە ئالۆزانەى سىياسى و بازارگانى كە رووبەرووى بازارى عىراقى بوونەتەوہ. ۱۴۲

دوايىن گروپپ، بە گروپپى بنەمالەى "مونىر سوكتيان" ناسراو، كە

سالى ۱۹۲۲ سەرھتای دەست کردنیان بوو بە ئەنجامدانی پرۆژە، کاتیک کە دەرمانخانەپەکیان لە تۆلگەرەمی فەلەستین دانا. ئەمپروۆش لەلایەن سى كورپى دامەزرینەری کۆمپانیاکە بەرپۆه دەچیت و زۆربەى کارو بەرژەوهندیەکانیشیان لە ئوردونەو بواری کارەکانیشیان بریتین لە گەیاندن و پەيوەندیەکان، ماددە کیمیایەکان، داو و دەرمان و پیشەسازی.

سەبارەت بە بنەمالە سەرۆتمەندەکانى تری وەك "شەنشەل" و " ئەلدولەیمی" و "ئەلخەربیت"، ئەوا خۆیان لە ناودەرخیستەن بە دوور گرتوو، ھەرۆھا زانیاریەکی ئەوتۆشیان لەسەر دەست ناکەوێت. ۱۴۲

پوخته

زور تهسته مه بتوانين ئه نجام يكي خيرا به دست بينين، به وهى ئاخو كاروپروژه گاني بوژاننده وهى ژيرخان سهر كه وتوو بوونه يان ههرهسيان هيناوه. چونكه ههر دوو ته گهر، لايهنگرو پشتگريان زوره. به رده وام سوپاو USAID و دهسه لاتدارانى داگير كه ريش، باسى دهسكه وتو به ره هه مى كاره گاني خو يان ده كهن، ههر چه نده هه نديكيان گومانيان له سهره، به لام زور به شيان هه وئى راسته قينه ن و خزمه تگوزارى گرنكيان بو عيراقيه كان دابين كردوو. (يه كه له وه دهسكه وتانه ي كه باسى ليوه ده كر يت و گوماني له سهره، بر يتيه له چوونى كچان بو قوتابخانه، له كاتي كدا له سهرده مى رژيمى سه داميشدا كچان ههر ده چوون بو قوتابخانه و رژيمه كه شى يه كي ك بو وه رژيمانه ي كه وه نهرم و نيانيان له گهل مافى ئافره تان دنواند له ناوچه كه. به هه رحال ئيستا به به راورد له گهل ئه وه كات، ژماره ي ئه وكچانه ي ده چنه قوتابخانه كه متر بوته وه، ئه و يش له بهر ئه وه باره نه گونجا وهى ئاسايش) رهنگبى ئه وه ها ولا تيه ئه ميريكيانه ي كه وه خه ر جي ئه وه شه ره له ئه ستوى ئه وان دايه، نارمزا يى له بهر انبه ر ئه وه بارودوخه ده ربيرن، به لام پرسياره راسته قينه كه ئه وه يه، ئايا ها ولا تيانى عيراق چون بير له ئاكامه كان ده كه نه وه.

راپرسيه كه له لايه ن سه نته رى ليكولينه وه و ديرا ساتى ستراتيزى عيراقى (كه ساليكه دامه زرا وه)، ئه نجام درا. كه له كو تا يى ئا يارى ۲۰۰۴ بلا و كرا يه وه. له راپرسيه كه دا هاتبوو، ۹۰٪ خه لكى عيراق پييان وايه ئه مه ريكا هي زيكي دا گير كه ره نه وه ك ئازادكار، ههروه ها ۷۰٪ كه سه كان له مه ر هه نديك مه سه له پشتگريان له مو قته دا سه در ده كرد. زياتر له ني وهى ئه وان هه شى كه وه راپرسيه كه يان له سه ر ئه نجام درا بوو - كه ۱۶۰۰ كه س بوون له شيعه و

سوننە و كوردیش لە گشت ناوچە و ھەرێمە سەرەكیەكانی عێراق- ئارەزوویان دەكرد سوپای ھاوپەیمانەكان عێراق جێبھێنن. بە بەراوردیش لە گەڤ راپرسیەكى تری ئەنجام درا و لە تشرینی یەكەمدا، تەنیا ۲۰% عێراقیەكان ئارەزووی دەرچوونی ھێزەكانیان دەكرد. ۱۴۴

زۆربەى عێراقیەكان، بگرە ئەوانەشى كە بەتوندی پشتگیری داگیرکردنەكەیان دەكرد، گلەبیاں لە بارودۆخەكە ھەبوو. بێگومان گەلیكیشیان تۆرەبوون لە كەمى خزمەتگوزاریە سەرەكیەكانی وەك كارەبا و تەلەفون. ھەورەھا ترس لە ناديارى چارەنووس و دوا پوژبالی بەسەر بەتایبەتکردنى پيشەسازى كيشابوو. خەلكيش ئومىديان دەكرد ئازاوى نيو نەخۆشخانەكان و لەویش گرنگتر زیادبوونی مەترسى لەسەر شەقام و جادەكان كۆتایيان پى بێت.

بهئشى سىيھم
سهر بازه كانى سامان

بەشى سىيەم

سەربازەكانى سامان

"مان بەھادور گۆرەنگ" كەمىك بە پەشوكاويەو پەنجەي خستبوو سەر پەلاپىتكەي تەنەنگەكەي. ديمەنى بەغدا لە نەۆمى ھەژدەھەمىنى شىراتۆنەو، كە يەككە لە بەرزترىن بالاخانەكانى شارەكە، دئرفىن بوو، سەرەراي نەبوونى كارەبا لە زۆربەي گەرەكەكانى شارەكە، جگە لە ژمارەيەكى كەمى گەرەكە دەوئەمەندەكان و ھەندىك شوپىنى كار نەبىت كە بە شەو موەليديان ئى بە ئىش دەخرا. لە دواوەي "مان" لە چىشتخانەي ھۆتيلەكە، ژمارەيەك لە كارمەندەكانى ھاليبىرتۆن لە كاتى نانخواردندا خەرىكى قسەكردن بوون. ھەر كە لە مەسەدەكە ھاتمە دەرەو، ھەستم كرد بە گومانەو سەيرىكى لىكردم، چونكە باجى تايبەتيم بە سىنگمەو ھەئەواسىبوو، ھەرەھا شىوەشم لە خەلكى ناو ھۆتيلەكەي نەدەكرد.

دواتر زانيم، كەوا "گۆرەنگ" پىشتر سەربازىكى سەر بە ھىزى (گورخا) بوو- كە گروپىكى سەربازى بەكرىگىراون. ئەو ھىزە لە سالى ۱۸۱۷ بۆ يەكەم جار لەلای سوپاي بەرىتانىەو بەكرى گىران، كە لە كۆمەئىك كەسى چاونەترس و سەركىشى ھىمالايا پىك ھاتبوو، وەكو چەكدارى بەكرىگىراوى ناوخۆيى كاريان دەكرد. "گۆرەنگ" بۆ گروپىكى چەكدارى كار دەكات، كە يەككە بوو لە نيوان دەيەھا كۆمپانىاي ئەمنى لەو ولاتە. كۆمپانىايەكەي لەلایەن ھاليبىرتۆنەو بەكرى گىرابوو بۆ پاسەوانىكردنى ئەو كارمەندانەي كە لە ھۆتيلى شىراتۆن دابەزىبوون. ھەرچەندە "گۆرەنگ" لە ولاتەكەي

دوور بوو، بەلام ئەووە يەكەم جارى نەبوو. پېشتر لە كاتى شەرى ناوخۆى سىراليۇن و دواتريش لە ئەنگۇلا وەكو پاسەوانى دەزگا نەوتیەكان كاری دەکرد. ۱۴۵

پرسیارم ئى کرد، ئاخۆ دەتوانم بچمە كافتریاكە شتىك بۆ خواردنەووە بىنم، ئەويش بە دوودئیهووە، بانگى يەكئىك لە كارمەندەكانى ھالىبیرتۆنى کرد بۆ ئەووەى مۆلەتى ئى وەرېگرئیت. بېگومان وەلامەكەش نەخیر بوو. ئینجا ناوبراو داواى لیکردم ئەوئى جیبئەلم و بە لوولەى تەنگەكەشى ئامازەى بۆ مەسەدەكە کرد. بۆیە رووم وەرگېراو ئەویم جېھېشت. لە كاتى چوونە خوارەووەشما، تېبىنىم کرد كەوا چەكدارى ھاوشیوہى گۆرەنگ لە ھەر ھەشت نەۆمى ھۆتیلەكە وەستابوون. ھەمووشیان جلیكى شین و ئیلەگىكى گوللە نەبريان پۆشیبوو، تەنگیش لەدەست، ئامادەباش وەستابوون.

رۆژى دواتريش، لە دیوہەكەى تری شارەكە و لە ژېرزەمىنى سەنتەرى كۆنفرانسەكان، كە نووسىنگەكانى بەكتلى لئېوو، چاومان بە "مانیرام گۆرەنگ" كەوت، ئەندامىكى تری "گۆرخا" لە دەرەوہى نووسىنگەى قونسولئى ئەمرىكى. لە پېش وینەكانى جۆرج بۆش و دىك چېنى و پاوہل وەستابوو. ناوبراو چاوى دەبېرپە ھەر كەسئىك لەوئى ھات و چۆى بگردايە، لەسەربازە ئەمرىكىەكان و كاربەدەستە عىراقیەكان و ئەو بەئیندەرەنەشى كەوا بەدەم قسەگردنەووە پەلەیان دەکرد لە رۆیشتن و باسى كارەكانى ئاوەدانگردنەوہى ئەو ولاتەیان دەکرد. ناوبراو سەر بە ھیزەكانى داگیركەر نەبوو. باجە رەنگ سوورەكەى سىنگى ئامازە بوو بەوہى ناوبراو كارمەندى كۆمپانىياىكى تری ئەمنى تايبەتە بە ناوى "گلوبەل ريسك". ۱۴۶

بەلاى ھەردوو چەكدارەكەى "گۆرخا" ھوہ، كاری پاسەوانىكردن لە عىراق، سەرەراى ئەوہى كاریكى بىزاركەر و ناخۆش بوو بەلام مووچەپەكى

باشى ھەبوو، بەۋەى ھەموو مانگىك دەيانتوانى ۱۳۰۰دۆلار بىنيرنەۋە بۇ مائەۋەيان. ھەرچەندىش نەدەگەيشتە ئەو موۋچەيەى كە پىشتەر لە سوپاى بەرىتانى ۋەريان دەگرت (دوو ھەزار و پىنج سەد دۆلار لە مانگىكدا لە ۱۹۹۰)، بەلام ھەرچۇنىك بىت پىداۋىستىەكانيانى پىر دەكردەۋە، لەگەل چەند دەسكەوتىكى تىرىش- ئەو كارانە تەنيا بۇ ماۋەى شەش مانگ بوون؛ چونكە لەو كاتەى كە ئەرك و كارى بەرىتانىەكان لە شوپىنى نامۇى ۋەك بۇرۇنى و ھۇنگ كۇنگدا بوو، تەنيا سى سال جارىك مۇلەتيان پى دەدرا بۇ ئەۋەى بگەرپنەۋە مائەۋە. مانىرام پىى گوتەم، گروۋپەكەى ئەو لەكاتى شەۋدا چەكدارەكانى خۇى لە كەمپەكان گل دەدايەۋە و ھەر ھەشت كەسىش لە كابىنەيەكدا، خواردىنىش بە ھەژمار بوو" بە ئىنگلىزى" (جوانكردى دەربىرىنى ۋەشەى رۇژئاۋايى) لەلايەن چىشت لىنەرە ھىندىەكانى سەر بە ھالىبىرتۇن ئامادە دەكرا، ئەۋانەى كە رۇژانەيان تەنيا سى دۆلار بوو.

لە كاتىكدا موۋچەى پاسەۋانەكانى ۋەك "گۆرەنگ" بە پىى پىۋەر و ستانداردى رۇژھەلاتى ناۋەرپاست موۋچەيەكى بەرزە، كەچى موۋچەى پاسەۋانە غىراقىەكانى ھەمان ئەو كۆمپانىانە زۇر لە ھى ئەۋان كەمتر بوو. "محمد ئەلحەسەنى" كە كەسىكى رووخۇش و بەرپىسى بەربەستە ئەمىنەكانى دەۋرۋبەرى ھەردوو ھۇتلى شىراتۇن و فەلەستىن بوو پىى گوتەم، مانگانەكەى تەنيا ۱۰۰ دۆلارە، بەشى بىژۋى خىزانەكەى ناكات كە لە ھاۋسەرەكەى و دوو مندال پىكھاتىبوو. بەلام بەھەرچال ئەۋە زۇر باشترە لە نەبوونى ھىچ داھاتىك، لە ۋلاتىكدا كە رىژەى بىكارى دەگاتە ۷۰٪. بۇيە قسەى دلى خۇى بۇ دەكردم و دەيگوت: "من دەمەۋى كار لەگەل كۆمپانىيا ئەمىرىكىەكاندا بكەم، من خاۋەنى پىشتىنەى پلە دوۋى رەنگ رەشم لە ۋەرزى كاراتىدا و سەرىش لە تەقاندنى گشت جۇرەكانى چەكى ۋەك -AK ۴۷، ۱۶-M و ھەموو جۇرەكانى تىرىش، دەردەكەم. پىشم گەيشتۋتەۋە كەۋا

ههندی له هاوریکنام له کۆمپانیای هالیبیرتۆن پاسهوانن و مووچهکهشیان دهگاته ۴۰۰ دۆلار له مانگیکدا و هی پاسهوانه ئەمریکی و ئەوروپیهکان زۆرتیشه. " ۱۴۷

دواتر بهرمو دوو پاسهوانی تری چوارشانه چووم، که ههر یهکهیان رادیویکی بی تهل و چهکیان بهدهستهوه بوو، به هیمنی لهبهردهم قاوهخانهیهکی ئەنتهرنیت وهستابوون. سیمایان له ئەوروپی دهچوو، لییان نریک بوومهوه و لیم پرسین خهئکی کوین، یهکیکیان که شیوهی قسهکردنی ئینگلیزیهکهی له بهریتانی دهچوو وهلامی دامهوه: " بهریز، لهگهئ شانیدیکی بازارگانین". ئەوی تریان شیوازی قسهکردنهکهی له سکۆتلهندی دهچوو گوئی لهگهئ کۆمپانیای ئەمنی "Olive" کاردهکهین. ۱۴۸

پیاوه چهکدارهکان

بیگومان، ئەستهمه تیبینی ئەو چهکداره سیما نامۆیانە نهکهیت که له نیو ئەو دهوریانهدا ههبوون که به گشت شوینه ههستیارهکانی عیراقددا دهگهپان. به پپی خهملاندنیکی نارهسمی، ژمارهی ئەو کۆنه سهربازه بهکریگراوانه له عیراق خوی له بیست ههزار چهکدار (ژمارهیهکی کهمی ژنیش) دهوات، که خزمهتگوزاری ئەمنی دابین دهکهن بۆ کۆمپانیا تایبهتهکان و دهزگا حکومیهکان و ههروهها هیزهکانی داگیر کهریش. زۆرینهی چهکدارهکانی ئەو کۆمپانیاپانه عیراقین که مانگانهکانیان له نیوان ۶۰ تا ۲۰۰ دۆلاره، له بهرانبهر کاریکی مهترسیدار هیچ جیاوازیهکی نیه لهگهئ کاری پاسهوانی بانکهکان له ههر ولاتیکی تری دونیا. له سهیر کردنیشم بۆ کۆنتراکتیکی تایبهت به گرووی Flak، که کۆمپانیاپکی بهریتانیه، بینیم کهوا تهنیا له بری کاری دوو چهکدار بۆ پاسهوانیکردنی ههر شوینیک بۆ ماوهی بیست و چوار کاترمتر، له مانگیکدا ۶۱۰۶ دۆلار

وهرده گهریت. که چی مووچهی عێراقیهکان که له هه مان هه لومه رجدا کاردهگه ن ته نیا ۱۰٪ ته و بره پارهییه. ۱۴۹

ئه و کارمه ندانه ی که و له نیپال و هیندستان و فیجی هاتوون، مووچه که یان پله یه ک له سه رووی مووچه ی عێراقیه کانه وه یه ئینجا له سه رووی ته وانیش چه کداره کانی که له تشیلی و شه فریقیای باشوورو ولاتانی سوئیه تی پێشوو هاتوون. ئه و چه کدارانه شی که له به ریتانیا و شه مریکا وه هاتوون مووچه کانیان به رادده یه ک به رزتره که له هه ندئ حالته دا رۆژانه ی هه ندیکان ده گه شته ۱۰۰۰ دۆلار. ئه و پاسه وانانه به گشتی مه شقیان له سه ر پاراستنی شوینه هه ستیار و گرنگه کان وه رگرتبوو، له هه مان کاتیشدا راهینانیان به سه ربازه کانی سوپای شه مریکی و عێراقی و هه روه ها پۆلیسی عێراقیش ده کرد. هه رچه نده ئه و چه کدارانه به پێی توانا هه ول ده دن نه چنه نیو مملانییه کانه وه، به لام له کاتی شه ردا فییری چۆنیه تی مامه له کردن کراون.

کۆمپانیای ئه منی "Olive" که بنکه که ی له مایفیه ره له له نده ن، یه کیك بوو له و کۆمپانیا ئه منیانه ی ده سه به جی دوا ی سوپا هاتنه عێراق. کۆمپانیای ناوبراو له سه رده ستی "هاری لیگ بۆرک" دامه زراوه، ده کاته برای دایه نی پێشووی هه ردوو شازاده ی به ریتانی "ویلیام و هاری"، که زیاتر له سه د سه ربازی دیرینی شاره زاو لیزانی هیزی ئاسمانی تایه ت SAS (یه که یه کی ده سه ته بژیری سه ربازین، هاوشیوه ی هیزه تایه ته یه کانه ن) راکیشابوو، بۆ کاره کانی پاسه وانی و ئاماده کردنی راپۆرتی لۆجستی له سه ر ره وشه ئه منیه کان. ریک دوو رۆژ له دوا ی شه ر، کۆمپانیا که سی و هه شت له و سه ربازه دیرینه ی هیزی ئاسمانی نارده عێراق بۆ دامه زرانده ی بنکه ی کارو چالاکیه کان بۆ به کتل. له و کاته دا "لیگ بۆرک" گوته: "ئه وه مامه له کردنه له نیو قه یران، له که شو و هه وایه کی دوژمنانه، بۆیه پێویستیت به

خەلکانیک دەبیت بزنان چى دەكەن. " ۱۵۰

ھەر زوو بەدوای ئەوانەو، سەدان لە كۆنە سەربازەگان لە ھىندستان و چىلى و باشوورى ئەفريقييا و فيجى روويان لە وولاتە كرد. وەكو چۆن "كەى. پى. سەيدالافيا" سكرتېرى گشتى لىژنەى ھەماھەنگى سەربازە پېشووھەگانى نەتەوھىي لە ھىندستان باسى سەربازە ھىندىھەگان دەكات بۇ رۇژنامەى "ھىندو": " زۆرىنەى ئەو كۆنە سەربازانە، زۆر باش دەرك بە مەترسىھەگانى ئەو چۆرە كارانە دەكەن.... بەلام ئەوان ناچارن بەو چۆرە كارە رازى بن، چونكە لىرە ھىچ كارىكيان دەست ناكەوئيت گەر مووچەكەى ۲۰۰۰ روپىھەش بېت (چل دۆلار) لە مانگىكدا."

وەرگرتنى چەكدار لەلایەن كۆمپانىيايىكى ئەمنى لە كاركامۆرى - كۆجى سەر بە شارى كىرالاى ھىندستانى (كە زمانى ئىنگلىزى لەو شوئىنە بە شىوھەكى بەربلاو بەكار دەھىنرئت) كۆتايى پىھات لە چوارچىوھى ھەلبژاردنى چەكدار و پاسەوان بۇ كۆمپانىيايىكى كوئىتاي تايبەتمەند بە دابىنكردنى كرىكار بۇ ھىزەھەگانى ئەمەرىكا لە كەنداو، لە بەرانبەر مووچەھەكى مانگانە لە نىوان ۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ دۆلار، كە تىچووى گواستەوھو و خواردن و دابىنكردنى شوئىنەش دەگرئتەوھ. ۱۵۱

لە فيجىھوھ سەدان چەكدار بە سەركردايەتى مەيجەر "كىلىقى فاكاسافاگ" بۇ كارکردن لەگەن كۆمپانىياى "گلوبەل رىسك" ھاتوونەتە عىراق. وەكىلى بەكرىگرتنى چەكدارەگانى كۆمپانىياكە، كۆلۆنىلى يەكەم "ساكوسە رايقۇس" بە رۇژنامەھەكى نىوخوئى فيجى راگەياندبوو: " ئەو كارەى ئىستا لە عىراق زۆر لە ئەركى پاراستنى ئاشتى لە لوبنان و سىناى باشترە. چونكە لەو شوئىنە سەربازەگانمان لەبەرگەرماو لە شوئىنى كراوھ دەوھستان و بەردەوام رووبەرووى مەترسى دەبوونەوھ. بەلام لە عىراق بارودۇخەكە جىاوازە. بەوھى كەش و ھەوای كارکردن گونجاوترە. بۆيە

خەلقئىچى زۇر داۋاي كاربان پىشكەش كىردۈۋە، چۈنكى ئۇ كۈنە سەربازانە پىيۇستىيان بە يارمەتى دانى خىزانەكانىيان ھەيە. "

"رىتاندىرا ناس شارما" شۇڧىرى تاكىسى لە "نادى" يەكىكە لەو سەربازانەى كە لە كۆمپانىياكە ۋەرگىراون، دەيگوت: "دەزانم ئۇ ۋە جۆرە كارانە مەترسى زۇريان ھەيە، بەلام ھەرچىيەك بى گەر باشتر نەبىت، ئۇ ھاۋاشىۋەى بارودۇخى رۇژھەلاتى ناۋەرەست دەبىت. بۇيە پىم وايە ئۇ ۋە دەرفەتىكە ھاتۇتە بەردەمم لە ژيانمدا. " ۱۵۲

بەرزترىن ئاستى نرخی خزمەتگوزارىيە ئەمنىيەكان لە بەرىتانىاۋە

رەنگى گرانترىن ۋە بەھادارترىن گرىبەستىيە ئەمنىيەكان، گرىبەستى ئۇ ۋە كۆمپانىيانەيە كە لە بەرىتانىاۋە ھاتوون. "دەپش كىلارىچ"، بەرىۋەبەرى كارگىرى كۆمپانىيەى "Janusian Security Risk Management"، لە لەندەن بە رۇژنامەى "شىكاگۇ ترىبىيۇن"ى گوت، مەمىلەكان دەبى پىشېبىنى ئۇ ۋە بەكەن رۇژانە ۱۰۰۰۰ دۇلار لە بەرانبەر خزمەتگوزارىيەكانى چوار پاسەۋانى چەكدارو دوو ئۇتۇمبىلى زىپۇش بدەن. بۇيە ھەندى لە چەكدارەكانمان كرنى رۇژانەيان دەگاتە ۵۰۰-۲۰۰۰ دۇلار، كە بەند دەبى بە جۆرى ئەرك ۋە كارامەيى كەسەكان.

ناۋىراۋ لە روونكردەنەۋەكەيدا گوتى، پىكھاتەۋ سىستەمى ئۇ ۋە كۆمپانىيانە زۇر لە سوپا دەچىت. بەۋەى كارمەندەكانىيان بە پى شارەزايى ۋە راھىنانەكانىيان پلەيان پى دەدرىت. ھەرۋەھا كەرەستەى سەربازى ۋەك ھەلىكۇبتەر لە جۆرى "كىۋا ۋارىەر"يان ھەيە، مەشقىش بە فرۇكەۋانەكان دەكەن لەسەر فرىن لە ئاسمانى عىراقدا. لە كۇتايىشدا چەند مانگىك بلاۋدەكرىنەۋە بۇ راھىنان لەسەر دامەزراندنى سەربازگەكان ۋە كاركردى رۇژانەش لەگەل سەركردە سەربازىيە ئەمرىكىيەكان لەو ناۋچانەى كە شەرو

مىلانىي سەربازيان لىيە.

"جۆن داڧىدسۆن" بەرپۆبەبەرى كۆمپانىيەكى ترى ئەمنى بەرىتانيە بە ناۋى "Rubicon International" كە لە عىراق كاردەكات و گرىبەستىشى لەگەن "BP" و "Motorola" ھەيە، بە رۇژنامەى "سكۆتسمان" سى راگەيانىد، ئەوان پىيان باشە كۆنە سەربازەكانى ھىزە تايبەتەكانى سوپاى بەرىتانى SAS بەكرى بگرن: "سەربازەكانى ھىزى تايبەت مەشقى تەواۋيان ۋەرگرتوۋە و كەمترىش ناسراون و خۇراگرىش. بە بى دەنگى و بە ھىمنىش مەسەلەكان چارەسەر دەگەن."

ئەو چەكدارانە سالانە نىزىكەى ۲۵۰۰۰۰۰ دۆلار بەدەست دىنن - سى ئەۋەندەى ئەو داھاتەى لە بەرىتانيا بەدەستى دىنن- لە بەرانبەر پاسەۋانى كردنپان بۇ پياۋانى كارو خاۋەن بەرژەۋەندىيە ئەمىرىكىە تۇقىۋەكان كە لە عىراق كار دەگەن. دروست بوونى ئەو ھەلومەرجە لە عىراق و كرانەۋەى بازار، گەن جار قەيرانى بچوۋكى بۇ ھىزە سەربازىيەكانى بەرىتانيا ناۋەتەۋە. لە دەرئەنجامىكى رۇژنامەى "سكۆتسمان" دا ھاتوۋە: يەك لەسەر شەشى سەربازەكانى SAS و SBS (ھىزە تايبەتەكانى دەرياۋانى) داۋاى دەست لە كار كىشانەۋە دەگەن بەمەبەستى كاركرن لەگەن كۆمپانىيا ئەمىنەكانى بەرىتانى لە عىراق. بەمەش حكومەتى بەرىتانى توۋشى دلەپراۋكى بوۋە، چونكە تىچوۋى راھىنان و مەشقىدانى ھەر يەك لەو سەربازانە دەگاتە سى مىيۇن دۆلار. ۱۵۲

بە پاسەۋانى كردنپان لە لايەن پاسەۋانە چەكدارە ئەمىنە تايبەتەكان، پياۋانى كارى ئەۋرۋىپى ئەمىرىكى دەيانتۋانى بە ئارەزوۋى خۇيان بەم سەرو ئەو سەرى ۋلاتدا بگەپىن، كە دواترىش بە ھاتو چۆكردى نافرەمى ھەلپەرستەكانى شەپ ناسرا: پىك ھاتبوون لە ژمارەيەك ماشىنى تازەى جۆرى GMC سۆبەربان بلايزەرى رەنگ سىپى.

بەرچا، ریکخراوو کاریگەر

بەلام كۆمپانیا ئەمنیە تایبەتیەكان لە عیراق، زیاترن لەوەی كە تەنیا پاسەوانی ئەمنی بن لە نیو ماشینی بەرزى زریپۆش. دواى چەند رۆژێك لە داگیرکردنەكە، كاریبەدەستیكى نەناسراو لە پینتاگۆن بە " نیویۆرك تایمز" راگەیانند، ئەوان بە دواى شتیكدا دەگەرپن زۆر كارا تر بێت لە هێزەكانی ئاشتی پاریزی سەر بە نەتەووە یەكگرتوووەكان، بۆئەوەی لە دواى رووخانی رژیمی سەدام بتوانی ئەمنیەتی عیراق رابگریت. كە دەیگوت: "ئیمە دەزانین پۆیستیمان بە هێزێك هەیه، یەكگرتوو ترو زۆر کاریگەرترو دەسكراوەتیش بێتو بەرپرسیاریتیەكى ئەوتۆشی نەكەویتە ئەستۆ." ١٥٤

لە ٧ نیسانی ٢٠٠٢، دوو رۆژ بەر لەوەی عیراق بە رەسمى "ئازاد بكریت"، زانیارییەكەم لەلایەن سەرچاوەیەكى نەناسراوەوە پێ گەیشت، بەوەی كۆمپانیایەكى ئەمنی بە ناوی "دایان كۆرپ" پۆیستی بە چەند راهێنەریكى لێزانی پۆلیس هەیه. كاتیكیش پەيوەندیدم كرد بەو ژمارە تەلەفونەى كە لە زانیاریەكەدا هاتبوو، لایەنەكەى تری پەيوەندیەكە دەرچوو شوینەكەى لە ناوچەى فۆرس وۆرسى ویلايەتی تەكساس بوو. ئەو شوینەى كە چەكدارە وەرگراوەكان وەلامى تەلەفونەكانیان دەدايەو. كە كەسێك بە ناوی "هۆمەر نیومان" چەكدارێكى وەرگراوى "Dyncorp" پێی گوتم: "هەر كە ئەوى ترسى ئى نەما، دەسبەجێ دەچین، بۆ ئەوەش سەیری CNN بكە، گەر حەزیشت كرد كارمان لەگەندا بكەیت، ئەوا سەربوردەى ژيانى خۆتمان لە رێى فاكسەووە بۆ بنێرە." ١٥٥

ناوبراو ناوینشانى وێب سایدی كۆمپانیایەكەشى پێ دام: (www.police-mission.com/iraq.asp)، لە رێیەووە زانیم كۆمپانیایەكە بە دواى "كەسانێك دەگریت كە خاوەنى شارەزاییەكى گونجاو بن

بۇ بەشدارىكىردن لە ھەولئىكى نئودەولتەتى بۇ دووبارە پىكھىنانە ھەوى دەزگاكانى پۇلىس، دادوھرى و بەندىخانەكان لە دواى كۆتايى ھاتنى جەنگ لە عىراقدا. " ھەروھە لە سايتەكەدا ھاتبوو "كۆمپانىياكە پئويستى بە خزمەتگوزارى سەربازى كارا يان پۇلىسى تازە خانەنشين كراو ياخود پاسەوانى بەندىخانەكان ھەيە، لەگەل پىسپۇرى شارەزاش لە بوارى دادوھرى. " لە كۆتايىشدا، سەرنجىك ھەبوو: "داواكار پئويستە ھەلگىرى رەگەزنامەى ئەمىرىكى بىت و ماوھى دە سالىش لە رىزى ھىزەكانى نئوخوئى كارى كرىبىت. "

دەسبەجى، پەيوەندىم كرىد بە " تشاك وىلكنس " وتەبىژى كۆمپانىياى ناوبرا و لە قىرچىنىيا، بۇ ئەوھى پرسىيارى ئى بكەم ئاخۇ كۆمپانىياكە گرىبەستىكەى بەدەست ھىناوھ يان نا؟ بەلام وەلامەكەى زۆر كورت و پوخت بوو، كە گوتى: " ھىشتا گرىبەستىكە بەدەست نەھاتووھ. " ۱۵۶ دواى دە رۆژ لە پەيوەندىە تەلەفونىكەم، كۆمپانىياكە گرىبەستى مەشق پىكردىنى پۇلىسى بەدەست ھىنا ۱۵۷. لەوھدەچوو كۆمپانىياكە زانىبىتى گرىبەستىكە دەسەبەر دەكات. چونكە ئەو كۆمپانىيايە چەندىن سال بوو لە كوئىت بۇ دابىنكردىنى پاسەوانى چەكدار، گرىبەستىيان لەگەل سوپاى ئەمىرىكى ھەبوو. ۱۵۸.

قسە و قسەلۆك سەبارەت بە ئىشلىكردىنى مافەكانى مرؤف و

فريودان

كۆمپانىياى "دايان كۆرپ" شارەزايى و باگراوندىكى زۆرى ھەيە لە دابىنكردىن و بەكرىگرتنى پۇلىس و چەكدار لەو شوئىنانەى مەملانىئى چەكداريان ئىيە: بەوھى لە بۇسنە چەكدارەكانى كۆمپانىياكە، كرىكى ھىزەكانى پۇلىسى ئەوئىيان پىك ھىنابوو. ھەروھە بەشيك بوون لە يەكەى

پاسەوانى سەرۆكى ئەفغانى "حامد كەرەزى"، لە كۆلۆمبىياش فرۆكە و فرۆكەوانەكانى كۆمپانىياى ناوبراو بە سەر دارستانەكانى ئەو ولاتەدا دەگەرپان بە دواى كىلگەكانى "كۆكا" بە مەبەستى رشاندىنى ماددەى كىمىيائى بەسەر كىلگەكانى ماددە ھۆشبەرەكان و لەناوبردىيان. لە ئەمريكاش "دايان كۆرپ" ئەركى چاودىرى كردنى سنوورى مەكسىكيان خرابووو ئەستۆ. كۆمپانىياكە سەرپەرشتى گەئ لە تاقىکردنەووەكانى جۆرەھا چەك و تەقەمەنى پىنتاگۆنى دەكردو ھەرودھا ئەزمونىکردنى گشت تاقمەكانى فرۆكەو ھەلىكۆبەتەرەكانى سەرۆكايەتى، لەگەئ پىداچوونەوى ھەموو ئەو رىو شوئە ئەمنىانەى تايبەت بە سەربازو كارمەندە مەدەنىيەكانى ھىزى دەرياوانىش. ۱۵۹

كۆمپانىياى ناوبراو سالى ۱۹۶۰ دامەزراو، وەكو پرۆژەيەك لەلایەن دەستەيەك فرۆكەوانى دەرچوو لە شەرى دووھى جىھانىدا كە لە رى پەيوەندىەكانىانەو لەگەئ سوپا سەرقالى دامەزراندى سەرچاوەيەكى بژيوى بوون لە رى گواستەووى كەلوپەل لە رى ھىلى ئاسمانىەو. ناويان نا كۆمپانىياى فرۆكەوانى كالىفۆرنىيا رۆژەلەت، ئەو كۆمپانىيا تازە دامەزراو زوو دەستى بە دانانى پردىكى ئاسمانى كرد بۆ گەياندى پىداويستى سەربازى بۆ ئاسيا لە ميانەى شەرى كۆريا. لە سالى ۲۰۰۲ "دايان كۆرپ" كە بنكە سەرەكەيەكەى دەكەوئتە رىستۆن لە ڤىرجىنيا، رىزبەندى سىزدەھەمىن كۆمپانىياى وەرگرت لە نىو گەورەترىن كۆمپانىياكان لە ئەمريكا، داھاتەكەشى گەيشتە ۲،۳ مليار دۆلار. لە ھەمان ئەو ھەفتەيەى كە پۆستەكانى عىراق راگەيەنران، لە بەرانبەر نزيكەى يەك مليار دۆلار، لەگەئ كۆمپانىياى "El Segundo" - كۆمپانىياىكى تايبەتە بە خزمەتگوزارى تەكنەلۆژى، لە كالىفۆرنىيا- يەكيان گرت. ۱۶۰

وەكو پىشوتريش ئاماژەم پىدا، كۆمپانىياكە ھەرگىز بەدوور نەبوو لە

مشت و مې. له چوارچيوي گريبهستهكې "پلانى كۆلۆمبيا" ۸۸ فرۇكە و ۲۰۷ كارمەندى ھەبوو - كە ۱۳۹۱ يان ئەمرىكى بوون- ئەركەكەيان برىتى بوو له لەناوبردى كىلگەكانى كۆكا له كۆلۆمبيا. گۆفارى- Soldier of Fortune سەربازى سامان- راپۇرتىكى دوور و درىژى بە ناوى - Colombia's Coke-Bustin Broncos- ئەسپە ئەمريكىە لەناوبەرەكانى كۆكاي كۆلۆمبيا- بلاوكردەو. ۱۶۱ وەك سەرنج دەربىرنيكىش، "جانيس شاكاهوسكى" نوپنەرى ئىلىنۆى له لىستى ديموكراتەكان بە گۆفارى "Wired" راگەياند، بەكرىگرتنى كۆمپانايكى تايبەت، بۇ ئەوھى رووبەرووى چەند ئەركىكى جەنگى بېتتەو، ماناي گەرانە بە دواى گرفت. بۆيە دەئيت: "كارمەندەكانى" دايان كۆرپ" پېشینەيەكەيان ھەيە له ھەئسوكەوت كردن وەك كاوبۇى. جا ئايا مەبەستى سوپاي ئەمريكى له بەتايبەت كردنى ئەركە سەربازيەكانى، خۆدزینەوھيە له مشت و مېرو لېپېچينەوھى راي گشتى، يان خۆلادانە له شەرمەزار بوون- بۇ شارندنەوھى تەرمى سەربازە كوژراوھەكان لەبەرچاوى ميدياكان و پەردەپۆشكردى سوپاش له بەرچاوى راي گشتى؟" ۱۶۲

بېگومان له ئەيلولى ۲۰۰۱، ژمارەيەك له جوتيارە ئىكوادۆريەكان، داوايەكەيان له دژى "دايان كۆرپ" بەرزكردەو، بەوھى كۆمپاناي ناوبراو له كاتى رشاندى ماددەى كيميایى بە سەر كىلگەكانى ماددە ھۆشبەرەكان له كۆلۆمبيا، زەرەر و زيانى بەو زەويە كشتوكالئانەى كە له نزيك سنوورن گەياندووه و بەروبوومەكانيانى له ناو بردووه، ھەروھەا بۆتە ھۆى بلاووبوونەوھى نەخۆشى له نيو مرؤف و ئازەئە مائداريەكانيش. له ھەندى حالەتیشدا، بۆتە ھۆى مردنى مندال. "راند بېرس" ياريدەدەرى وەزيرى دەروھ، بە مەبەستى راگرتنى داواكە و رەتكردنەوھى تۆمەتەكان، دەسبەجى ھاتە ناو كېشەكە و بەو دادوهرەى كە داواكەى چووھ بەردەم گوت:

"مەترسىيەكى زۆر لەسەر ئاسايىشى نەتەوھىيى و سىياسەتى دەرەوھى ئەمىرىكا ھەيە."

لەوھش زىياتر، "كاسرىن بۆلگۈڭۈڭاك" چاودىر لە ھىزەكانى پۇلىسى سەر بە نەتەوھە يەكگرتوۋەكان، لە سالى ۲۰۰۱ لە بەرىتانيا داوايەكى دژ بە كۆمپانىياكە بەرزكردەوھە بۇ ناپرەزايى دەرىپىن لە بەرانبەر لادانى لەسەر كارەكەى بە شىۋەيەكى ناپرەوا، دواى ئەوھى راپۇرتى لەسەر راھىنەرەكانى پۇلىس كە سەر بە دايان كۆرپ بوون لە بۆسنىا بەرزكردىبۆۋە بەوھى پارەيان بۇ ئەنجامدانى كارى سىكىسى خەرج كىردوۋە و مامەئە و كرىن و فرۇشتنىشيان بە ئافرەتەكان كىردوۋە. دوابەدواى ئەو راپۇرتانەش گەئى لە كارمەندەكانى كۆمپانىياكە لەبەر گومان لىكردن لەسەر ئەنجامدانى كىردەوھى نىاسايى ناچار كران دەست لە كار بىكىشەوھە. بەلام ھىچ يەككىيان نەدرانە دادگا، چونكە ناوبراوان (حصانە)يان ھەبوو لە بۆسنىا.

سائىكىش بەر لەو رووداوانەى لەسەرەوھە ئامازەيان پىدىرا، "بىن جۇنستۇن" ئەندازىارى فرۇكەوانى تايەتمەند بە ھەلىكۆپتەرەكان لە جۇرى (ئاپاتشى) و (بلاك ۆك) لە كۆمپانىياى "دايان كۆرپ" لە كۆسۇڭۇ، داوايەكى لە دژى خاۋەن كارەكەى بەرز كىردەوھە. لە داواكەدا ھاتبوو كەوا لە كۆتايەكانى ۱۹۹۹دا " جۇنستۇن زانىبووى كەوا كارمەند و بەرپرسەكانى دايان كۆرپ دەستيان لە چەند ھەئسوكەوتىكى لادەرانە و نامرۇقانە و نىاسايى ھەبوۋە بە شىۋەيەكى نىاسايىش ھەئساۋن بە كرىنى چەك و ئافرەت و پاسەپۇرتى ساختە، لەگەئى بەشدارىكردنىان لە كىردەوھى تىرى دوور لە ئاكار. " داواكە دەيگوت: " جۇنستۇن، بە چاۋى خۇى كىردارەكانى كرىن و فرۇشتنى ئافرەتى بىنيوۋە كە ھاۋكار و سەرپەرشتەكانى تەنيا بۇ خۇشى و رابواردنى خۇيان ئەنجاميان دەدا. ھەرۋەھا شانازى كىردنىان بە جۇرايەتى لە رووى تەمەن و بەھرەمەندى كۆپلەكانى كە كرىويانن. " ناوبراۋ بە گۇڭارى "Insight"

گوت: "دایان کۆرپ تا بلایی له بئی ئەخلاقیدا بئی وینەیه، تا بۆشی بکریت یاساو سنوورەکان دەشکینیت."

هەر وەها کۆمپانیاکەشی بەو تۆمەتبار دەکرد کە پارەیهکی زیاتری خستۆتە سەر ئەستۆی سوپا بۆ کردارەکانی چاککردنەوێ ناپیویست و زیندەرۆیی کردنیشت لە مووچەدا: "ئەوێ لە بۆسنیەدا دەگوترا ئەو بۆو کەوا دایان کۆرپ تەنیا پپۆیستی بە جەستەیهکی زیندوو هەیه- ئەوێ دروشمی کۆمپانیاکەیه. چونکە گەر رۆژانە هەشت کاتژمێریش کارنەکەیت، ئەوا خۆیان لە جیاتی تۆ ئیمزای دەکەن، بەو جۆرەش پارە لە حکومەت وەردەگرن. کارەکانیان سەرلەبەر فیل کردن و ساختەبازییە." ۱۶۲

ئیمە فرمان دەردەکەین و ئیوەش جیبەجیبی دەکەن

"دایان کۆرپ" تیکە ئەیهک لەو پۆلیسە ئاسایانەیی ئەمریکای راکیشابوو، ئەوانەیی بەدوای دەرفەتدا دەگەرپان بۆ زیادکردنی داھاتەکانیان، بە هەمان شیوەش ژمارەیهکی کەم لە خۆینەرەکانی گۆفاری "سەربازی سامان" ئەوانەیی شانازییان بە جوامپربوونی خۆیان دەکرد و فیزیان لێدەدا کاتیک کە لە جادەکانی عیراق دەگەرپان و چاویلکەیی لە جۆری Okley لە چاوی و هەر وەها سەرپۆشی (خوژە)یی سەربازی لە جۆری Kevlar دیسانەوێ ئیلەگی گوللە نەبەرشیان لەبەر دابوو، خۆیان بە خاوەنی شوینەکە دەزانی.

بیلایەنترین و وردترین وەسفکردنی کارمەندەکانی دایان کۆرپ لەلایەن "تاکەر کارلسۆن" رۆژنامەنووس لە گۆفاری Esquire، کراوێ، کە لە مانگی کانوونی یەکەمدا بۆ ماوێ دوو هەفتە لەگەڵ تیمیکی سەر بە کۆمپانیاکە گەشتی دەکرد، بەوێ بە درێژایی گەشتەکەیی چەندین بەسەرھات و کردەوێ بیزارکەری دەبینی:

لە باشووری شاری ناسریەدا بۆ تیکردنی بەنزی وەستاین. بە

ھۆى ئەو دزىن و تالانكردنەشى كە بۆرپە نەۋتپەكانى گرتبۆۋە، ھەرۋەھا ھىنانى ژمارەپەكى زۆرى ئۆتۆمبىلى تازەش بۇ ناو ولات (كە بە زياتر لە سى سەد ھەزار ماشىن دەخەملىئىرا لەۋەتەى دەسپىكردنى شەپ)، ھەر وىستگەپەكى بەنزىنىش تەنپا يەك بۆرى بۇ راكپىشراپوو. كە ھەندىكىان درىژپەكەى لە مېلىك زياتر بوو. خەلكى چەندىن رۆژ سەرەپان دەگرت و شەو لای ماشىنەكانىان دەمانەۋە تاۋەكو نۆرەپان دەھات بۇ پىكردنى تانكى ئۆتۆمبىلەكانىان. بەھۆى ئەو قەرەبالغىەش نەدەكرا لە سەرەكان بوەستىن چۈنكە ۋەستان لە يەك شوپىن بە ئاشكراپى بۇ ماۋەپەكى درىژ مەترسىدار بوو، بۆپە وىستگەكەمان داگىركرد.

بە ھەر چوار ئۆتۆمبىلكەۋ بە خىراپپەكى زۆر چوۋىنە نپو وىستگەكە. دوو لە چەكدارەكان چوۋنە لای ماتۆرپو سۆندەكانى بەنزىن و دوۋەكەى تىرىش رىگەپان لە ھاتنە ژوورەۋەى رىزى ئۆتۆمبىلە ۋەستاۋەكان گرت. چەكدارەكانىش لە ماشىنەكان دابەزىن و بلاۋەپان كرد بۇ نەھىشتىنى ھاتنە ژوورەۋەى ئۆتۆمبىلى تر. ھەندىكى تىرىش لە دەۋرى ماتۆرەكانى بەنزىن ۋەستان. "كىلى" كە يەكپىك بوو لە چەكدارەكان بە چاۋى ئاماژەى بۇ كردم تەفەنگەكەم بېمە و بچەم بۇ چاۋدپىرى كردنى دپوارى داۋەى وىستگەكە. لەو كاتەدا خەلكىكى زۆر لە دەورمان كۆبپونەۋە، بارو دۆخىكى زۆر گرژ بوو.

بىگومان ئىمە لە پىكەۋە ھەئمان كۆتاپە سەرىان و نۆرەو سىرەكانى ئەۋانمان بۇ خۆمان بىردو ئاماژەپەكىش بوو بۇ ئەۋەى بىرىان بچەپنەۋە كەۋا بە ھىزى چەك دەتوانىن ئەۋەى بمانەۋىت بىكەپن، دەپكەپن و ئەۋانى تىرىش لەسەرىانە بى دەنگ بىن و قەبولى

دواتر ناوبراۋ وەسفى چەند بەئىندەرىكى ناپەسەند دەكات كە
چاۋى پېيان كەوتوو:

لە عىراق خەلكىكى مەدەنى چەكيان لە دەستە كە نابىت لە
دەستيان بىت، ھەندىكىان بە ئاسانى كىشە دروست دەكەن. جارىكىان
دەنگە شەوانىك بۇ پياسە چوومە دەرەۋەى ھۆتىلى "گاردىنيا" كە
پىشتر فەرمانگە بوو. منو "كىلى" لەو بەر شەقام لە دەرەۋەى
خانوىك ۋەستاي، منىش چووم بۇ ئەۋەى بزنام كەس ھەيە جلو
بەرگەكانم بشوات. لەۋى كەسىكى بەرىتانی لە ناۋەراستى تەمەنىدا
بوو ۋەستابوو. وتى نام "رىتشارد"ە، ئەندامىكى پىشۋوى ۲۲ھەمىنى
SAS بوو. تەفەنگىكى بەشانىەۋە ھەئاسىبوو لە كاتى
قەسەردىشىدا لىكى لە دەمەۋە دەھات چۈنكە سەرخۇش بوو،
كاتىكىش گۈپى لە قەسەردىنى من بوو، كەۋتە قەسەردىن بە زارى
(لەھجەى) ئەمىرىكى و گوتى: "لەگەل من ۋەرە ھەى ئەمىرىكىە
قۇزەكە، بۇ شوپىنىكت دەبەم كە ھەرگىز نەتەبىنىۋە." منىش پىرسىم
ۋەكو كۆى دەبىت؟ خەرىك بوو پىم بلىت، بەلام ۋەستاۋ لىم نىك
بۆۋە بە جۆرىك كە ھەناسەى بۇ دەم و چاوم دەھات و لىمى پىرسى:
"تۆ ئايەرلەندى نىت، ۋا نىە؟" منىش گوتەم نەخىر. ئىنجا دەستى
خستەسەر شانم و گوتى: "پىاۋىكى باشى". ناوبراۋ لە "ئولەستەر"
خەلكىكى زۆرى ئايەرلەندى كوشتېبوو. بۆيە ھەزى نەدەكرد
ئايەرلەندىەكى تىرىش بكوژىت.

دۋاى نىكەى دە رۆژى تر عىراقم جىھىشت، دواتر زانىم كەۋا
رىتشارد سى گوللەى بە كەسىكەۋە ناۋە كە دەبۋايە پاسەۋانى
بكدېۋايە، لەۋە دەچوۋ بەھەلە ئەۋ كارەى كىردىت، ۋا دىار بوو لە
بىرى چوبوو تەفەنگەكەى لەسەر ھالەتى تۇماتىكى لادبات ۋ دەستى بە

پەلاپیتكەكە كەتووە و تەقیووە. كەسەكە نەمرد، ریتشاردیش لە كارەكەى دەرگراو لەئەنجامدا چیتز نەگەرپاوە ریزی SAS. 165 (بەئیندەرە ئەمنیەكان خاوەن كاریكن كە هەمان دەرڤەتیا نەهیه، كەچى "دیریک ویلیام ئادجى" سەربازى مارینزی شاهانە لە بەلفاست، كە بۆ ماوەى چوار سال زیندانى كرابوو لەبەر یارمەتى دانى خەباتگێرە ئایرلەندیەكان لە "ئولستەر"، لەلایەن كۆمپانیاىەكى ئەمنیەووە گریبەسىتى لەگەڵدا كرابوو بۆ پاسەوانى كردنى كارمەندەكانى بەكتل. كاتیکیش كەوا رۆژنامەى "بەلفاست تیلیگراف" وردەكارى دەربارەى رابردوووەكەى بلاوكردبوو، دەسبەجى بەكتل گریبەستیهكەى وەستاند. 166

وەكو چۆن كارلسۆن دەئیت، هەندى جار چەكدارەكانى دایان كۆرپ زۆر بە سانایى بە دەستى خۆیان یاسایان جیبەجى دەكرد:

لە شەویكى كانوونى یەكەمدا، دوو لە چەكدارەكانى كۆمپانیاكە داواكراویكیان لە دەورووبەرى هۆتیلی "بەغداد" دەسگى كرد، بە پى وتەى چەند گەواھیدەرێك ئەو كەسە چەندین مندائى رەفانبوو، هەولیشى دەدا بیانفرۆشیتەووە. دوو چەكدارەكە هەموو گیانى دەسگى كراوەكەیان نقوومى خوین كرد، بەر لەوێ رادەستى پۆلیسى عیراقى بكەن. هەردووکیان رۆژى دواتر لەسەر نانخواردنى بەیانى ئەو بەسەرھاتەیان بۆ گێرامەووە لە سیماشیان دیاربوو كەوا بەو كارە دلخۆش بوونە... بۆچى نا، چەكدارەكان هەموو كاتیک لە مەزاجیكى باشدا نابن!! بى ئەوێ هیج كەس دەرك بكات ئەوان ئامانجى خۆیان بە دەست دین. هەفتەیهكیش بەر لە گەیشتم، ئەكتەرى ناودارى ئەمرىكى "شۆن پین" بۆ نوینەرایەتى كردنى رۆژنامەى "سان فرانسىسكو كرۆنىكل" گەیشتە عیراق. كاتیک ناوبراو لە ناوەرەستى بەغدا بە نیاز بوو لە ماشینەكەى دابەزیت، دەستەپەك لە

چەكدارەكانى كۆمپانىياكە بۇ پشكىنن وەستاندىان، چەكدارەكان لە رووى سىياسىيەو ھاوړا نەبوون لەگەڻ شۆن پين، سەرەپاى ئەو ەش ھاتنى ناوبراويان بەلاو ە قەبول نەبوو بۇ كارى رۇژنامەوانى، بۇيە كامپراكەيان ئى سەند و بۇ ماو ە چل و پينچ خولەك لەبەر باران رايانگرت، بە بيانوى سەرقال بوونيان بە پشكىننىكى وردى ئامپرو كەلوپەلەكانى. كە نەيتوانى ھىچ شتئىك بكات، ئەوان چەكدار بوون ئەويش بى چەك بوو. تەنيا بى بەختيەك بوو بۇ ئەو. ۱۶۷

قرس، پەستيانى كوردبوو

بارودۇخەكە بە خىرايى گۇرپانكارى بە سەردا دەھات. لە نىسانى ۲۰۰۴ سەردانىكى بەغدام كرد، رىك دوو ھەفتە دوای رووداوى لە سىدارەدان و سوتاندىنى چوار لە كارمەندەكانى "بلاك ۆتەر" لە فەللوچە. بۇيە بارودۇخەكە بە بەراورد لەگەڻ سەردانەكەى پيشوترم لە كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳ مەترسیدارتر بوو. كاروانى رۇژانەى ئەو چەكدارانەى كەوا ئیەلەگى زىپۇش و سەرپۇشى سەربازيان لە بەردابوو، كە ھەموو بەيانىەك لە دەوروبەرى شىراتۆن دەيانم بىنى، بەلگە بوو لەسەر ئەو گۇرپانكارىانە. ھەركە عىراقىەكانىش دەستيان كرد بە ھىرشكردن بۇ سەر ئەو بەئیندەرە ئەمنیانە، ئەو چەكدارانەى كەوا شانازيان بە پىاوەتى خۇيان دەكرد، حەپەسان و لە ناكاو ديار نەمان. ئىتر لە پرىكدا ھەموو خۇدەرخستن و خۇ فسكردنەو ەكان جارىكى تر نەبىنرانەو ە.

"رۇجەر كارپىنتەر" يەكئىكە لە چەكدارەكانى دايان كۇرپ كە خەلكى كەنساس بوو، لە ۱۷ ئادارى ۲۰۰۴ گەيشتبوو ە عىراق، بۇ ئەو ەى پۇلىسى عىراقى و چەكدارەكانى كۆمپانىيە ئەمنىەكان فىرى تەكنىكەكانى بەرگرى لە خۇكردن و شەر بكات. ناوبراو دوای مانگىك لە گەيشتنى بۇ عىراق،

رۇژنامەى Wichita Eagle كە لە شارەكەى خۇى دەردەچىت، چاوپىكەوتنىكى لەگەندا كوردبوو، لەو چاوپىكەوتنەدا دەىگوت، كەوا لە ھۆتىلى ئەلسەدىر لە بەغدا نەچۆتە دەروە، كە دەورە دراىوو بە تەلدەر و كۆسى كۆنكرىتى و چەكدارى ئامادەباش، وەكو چۆن دەلىت: "ئىتر ئەوئ لە ھۆتىل نەدەچوو زياتر لە قەلایەكى پارىزراو دەچوو." ۱۶۸

وەسفىكى تر لەلایەن ئەندازيارىكەوہ كرا كە لە شارىكى باشوورى عىراق كارى دەكرد، بەم جۆرە باسى بەئىنەرەكانى داىان كۆرپ دەكات: " ئەوان برىتىن لە دەستەىەكى بى متمانەو ترسنۆك و ماشىنەكانىشىان شىتانه ئى دەخوړى. كە پاسەوانى كارمەندەكانى {ناوى كۆمپانیاكە لادراوہ} دەكرد لە نىو كەمپىكدا بى ئەوہى بچنە شوينى تر، تا دەتوانىن بگەىنە ئەو ئەنجامەى كە چۆن لە كاتى ھاتو چۆگانىاندا، ئەو كاروانانەى ماشىنە ئەمنىەكان بە خىراىى بە رىگاوه دەرۆن و بەردەوام خەلكى بىزار دەكەن تا دەگاتە ئەو راددەىەى ھەموو كەسىك بكوژن. داىان كۆرپ پلە يەكى بە دەست ھىتاوہ لە ناكارامەىى كارمەندەكانى. پەستم بە بىنىيان لىرە، ھەرچەندە كە ژمارەىەكى كەمىان مرۆقى باشن بەلام ئەوان تەنيا ماوہىەكى كەم دەمىنەوہ." ۱۶۹

كورد لە دژى عەرەب

لەگەل ھاتنى نىسانى ۲۰۰۴، يادكردنەوہى ئازادكردنى عىراق، داىان كۆرپ تەنيا كۆمپانیا نەبوو كە بىتە عىراق. كۆمپانیاىكى ترى ئەمنى باشوورى ئەفرىقىا بە ناوى " ئىرىنىس " سەرپەرشتى دووہم گەورەترىن پەرۆزەى راھىنان و مەشق پىكردنى لە ولاتەكە دەكرد، بە مەبەستى دروستكردنى ھىزى ئەمنى تايبەت بە پاراستنى بۆرى و پالۆگە نەوتىەكانى. سەردانىكى پالۆگەىەكى سەرەكى نەوتەم كرد لە بەغدا، ئەو شوينەى كە

له زۆربەي ناوچەکانی شارەکه دناسریتەو بە ھۆی ئەو بلیسە ئاگرە پرتەقالیەي بەردەوام لە لوتکەي تاوهری پالاوگەکه بە رۆژو شەو ھەنگیر ساوہ. لە دەرەوہش پاسەوانە عیراقیەکان بە چەک و جل و بەرگە شینە بریقەدارەکانیان کە لەلایەن Cartier ھوہ بۆیان درواوہ، وەستاوہ بۆ دوورخستەوہي کەسانی فزولی. "ئەمیر جاجو" یەکیک بوو لە پاسەوانەکان و دوو ھێلی زەرەدیشی لەسەر شانی بەسترابوو، کە دروشمی کۆمپانیای "ئیرینیس" بوو، ئاماژەي بۆ کردم تا دووربکەومەوہو پینی گوتم: "ببورە دەبی مۆلەت لە وەزارەتی نەوت بیئی."

بەلام من مۆلەتم پێبوو بۆیە بەرەو دەرگا سەرەکیەکه چوو و لەلایەن "دەسار ئەلقەساب" بەرپۆەبەری پالاوگەکه بەخیرھاتنم لیکرا. ناوبراو پینی گوتم کاتیک لە نیسانی ۲۰۰۲ ئەمریکەکان ھاتنە نیو بەغدا، دەسبەجی چەکم بەسەر کارمەندەکان داہەش کرد تاکو پالاوگەکه لە دزین و تالان بپارێزم، ناوبراو بەردەوام دەبیٹ و دەلیٹ:

کاتیک کە سوپای ئەمریکی ھاتنە ناوشار، چوو لەگەن سەرکردەکان قسەم کردو پیم گوتم: "ئستا پالاوگەکه لە ئەستۆي تۆ داہ، بۆیە دەبی پارێزگاری ئی بکەیت." کەچی ئەو گوتم: "ئەوہ ئەرکی من نیہ، من کاری ترم ھەيە دەبی ئەنجامی بدەم، ئەرکی من تەنیا ئەنجامدانی پشکنین و گەرانە." بۆیە منیش گوتم: "ئیرە ناوچەيەکی مەترسیدارە، گەر پارێزگاری ئی نەکەیت ئەوا دنیابە کەوا تالان چيەکان پالاوگەکه دەسوتینن، ئیرە ملیۆنەھا لیتر ھایدروکاربۆن و ھەزارەھا ماددەي کیمیایي لییە، بۆیە گەر بسوتیندرئ ئەوا دەبی نیوہي شاری بەغدا چۆل بکریٹ." ۱۷۰

دەزگاکانی تری نەوت لە باکوور و باشووری عیراق بەو شیوہيە پارێزگاریان ئی نەکرابوو. بۆریە نەوتیەکان و نووسینگەکان لە باکوور و

باشووری عیراق بەردەوام لەلایەن تالان چیهکانەو دەکرانە ئامانج، بەلام لەگەڵ گریبەستیهکەى كۆمپانیای "ئیرینیس" و مەشقیپێکردنى بۆ چل ھەزار پاسەوان لەسەرتاسەرى ولات کردارەکانى تالان و دزین کەمبوونەو.

لەسەردانیکیشدا بۆ کێلگە نەوتیەکانى کەرکوک لە باکووری عیراقدا، چاوم بە یەکیک لە پاسەوانەکانى "ئیرینیس" کەوت کە ناوی "مامەند کەسنەزانی" بوو. ناوبراو سۆفیهکی کورد و پێشمەرگەیهکی یەکییتی نیشتمانى کوردستانی بوو کە لەلایەن جەلال تالەبانیەو سەرکردایەتی دەکرا (لە زمانى کوردیدا مانای ئامادە بوون بۆ مەرگ - ئەو ناوہ لەلایەن کوردەکان رەواجى ھەبوو بە تايبەت ئەوانەى دەیان سال بوو خەباتیان دەکرد لە دژی سوپای سەدام حوسین لە باکووری عیراقدا). کەسنەزانی لە حیاتی پۆشاکى شین، کورتەك و شەروال لەگەڵ جەمەدانى دەپۆشى.

ناوبراو دەیگوت: "ئەو سال گەڵ سەرکردەم ھەبوو، یەكەمیان یەکییتی بوو، دواتر كۆمپانیای "کیلۆگ براون ئەند روت"ى ئەمریکى ھاتن. ئیستاش كۆمپانیایكى بەریتانى ھاتوو کە ناوی "ئیرینیس"ە، بەلام گرنگ نیە كى دیت و كى دەروات، گرنگ ئەوہیە پارێزگارى لە نەوتەكە بكەین، گەر پارەشمان پى بەدن ئەوا باشتریشە. " ۱۷۱

كارى ئەمنى لەو جۆرە لە كێلگە نەوتیەکانى باکوور لە رووی تیۆریەوہ بۆ گشت عیراقیەك كراوہیە، بەلام نزیكەى ۹۵% كارمەندەکانى خالەکانى پشکنین پێشمەرگەن، چونكە دەسەلاتى ھاوپەیمانەكان متمانە بە عەرەبەكان ناکەن، ئەوہش جۆریك لە دلگرانى لەلای ئەو نەتەوانەى كە كورد نین دروست كردووہ. پەيامنێرى ھەوالەکانى یەکیك لە وێستگە رادیۆییە ئازادەكان لێدوانى لەگەڵ گرووپێكى بى كار لە كۆنە سەربازەکانى گەرەكێكى كۆنى ھەژارنشینى شیعیەكان لە كەرکوک ئەنجام داوو، كە دواى نیوہرۆیان بە چا خواردنەوہ كاتیان بە سەر دەبەرد. یەکیك لەوانە كە ناوی "ئىبراھیم ئەلجورى" بوو تەمەن چل و سى سال، دەیگوت: "چوووم بۆ لای

ھاوپەيماھەكان (دەسەلاتى داگىركەر) بۇ ئەھۋى داۋا پېشكەش بىكەم بۇ كاركردن لەگەل كۆمپانىيىكى ئەمنى. من بە دىژاىي ژيانم سەرباز بوومە و بە تەواۋەتېش دژى تىرۇرېستەكانم، كەچى ئەوان گوتيان كارمان لا دەست ناكەوېت. دواترېش بېنىم ئەوانەى لە كۆمپانىيا ئەمنىھەكان كار دەكەن ھەموويان كوردن. " ۱۷۲

بەرزترىن ئاستى مووچە و رۇژانەى پاسەوانە كوردەكانى كىلگە نەوتىھەكان بە پېى پلەدارى دەگۇرېت كە دەگاتە ۱۲۰ دۇلار لە مانگىكدا، ئەوېش بە حالىك بەشى بژۇويان دەكات. گەر بەراوردېش بكرېت لەگەل مووچەى سەرىپەرشتەكانيان كە زۇرىبەيان خەلكى باشوورى ئەفرىقيان ئەوا دەگاتە ۵۰۰۰ دۇلار لە مانگىكدا.

باشوورە ئەفرىقاىيەكان

بە ھەمان شىۋەى دايان كۇرپ، كۆمپانىياى "ئىرېنىس" ېش مېژوويەكى ناشرىنى ھەبوو. وېب سايتهكەشى ۋەسفى "بەرپۇبەرايەتى شارەزايىھەكان" دەكات لە دابىنكردىنى خزمەتگوزارى ئەمنى بۇ دەپەھا كۆمپانىياى نىۋدەۋلەتى ۋەك "Ashanti Gold" و "BP-Amoco" دابىن كردوۋە. لە ئابى ۲۰۰۲، دەزگای (ۋاسە) بۇ ئەوانەى تووشى نالەبارى تەندروستى بوونە لە ئەنجامى كاركردىيان لە كانەكان (WACAM) كە رېكخراۋىكى ناھكومى غاناىيە، راپۇرتىكى بلاۋكردوۋە تىايدا ھاتبوو كەوا كارمەندەكانى "ئىرېنىس" پېشلىكارى مافەكانى مرۇفیان كردوۋە لە كانىكى سەر بە كۆمپانىياى Ashanti Gold. راپۇرتەكە لەسەر گەۋاھىدانى چەند شاھىدېك بونىاد نراۋە. بە پېى قسەى شاھىدەكان، كارمەندە ئەمنىھەكانى كۆمپانىياكە لە نىۋان سائەكانى ۱۹۹۴ و ۲۰۰۲ ھەلساون بە لىدان و ئەشكەنجهدان و كوشتنى كرىكارى كانەكان لە غانا. راپۇرتەكە باسى ئەۋەش دەكات كەوا كۆمپانىيا ئەمنىھەكان لەۋى سەگى پاسەوانىيان بەرداۋەتە گىيانى

كرىكارە سەرپىچىكارەكان. ۱۷۲

لە ۲۸ كانوونى دووھى ۲۰۰۴، چەند راھىنەرىكى باشوورى ئەفرىقايى سەر بە كۆمپانىيى ناوبراۋ ھاتن بۇ بەدواداچوونى رووداۋى كوژرانى راھىنەرىك بە ناۋى "فرانكۆيس سترىدۆم" و برىنداربوونى ھاۋكارەكەى " دىۋن گۆيس" لە ئەنجامى تەقىنەۋەى بۆمبىك لە دەرەۋەى ھۆتىلى شاھىن لە بەغدا، دواتر دەرگەوت كەۋا ناوبراۋان ھەردووكيان لە سالى ۱۹۸۰ ئەندامى دەزگاي پۇلىسى نەينى سەردەمى رۇئىمى رەگەزپەرستى (ئەپارتايت) بوونە لە باشوورى ئەفرىقايادا.

"فرانكۆيس سترىدۆم" كاتى خۇى ئەندامى (كۆيۇڧىت) بووہ - بائىكى توندرەۋى وەحشىانەى سوپاى ئەفرىقايى باشوور- ئەو بالە لە سالى ۱۹۸۰ لە ولاتى نامىبىيا چالاك بووہ بۇ يارمەتى دانى ئەو ولاتە لە بەدەست ھىنانى سەربەخۇيى. ۱۷۴

"دىۋن گۆيس" ىش كۆنە ئەفسەر بووہ لە "فلاك پلاس" كە يەكەيەكى پۇلىسى نەينىە لە باشوورى ئەفرىقيا. بە پىرى رۇژنامەى "سەنداي تايمزى" سى باشوورى ئەفرىقى، ناوبراۋ بەر لىخۇشبوونەكەى لىژنەى راستىيەكان و ئاشت بوونەۋە كەوت، دواى ئەۋەى ددانى نا بە تەقاندنەۋەى مالى ۶۰-۴۰ لە چالاکوانە سىاسىيەكان لە (مامىلۇدى، ئەتيرىدگقىلا، سۇشنگۇڧى، ئۆكاسى، پترسىبىرگ، تىمبىساۋ ئىكانگالا) لە سالى ۱۹۸۶. ھەرۋەھا تەقاندنەۋەى ئۆتۆمبىللىك بە مەبەستى كوشتنى "كاۋاندىبىلى" ۋەزىرى دەۋلەت و "پىت نتولى" چالاکوانى ANC، لەۋەش زياتر سووتاندنى بە ئەنقەستى مالى دكتور "فابيان رىبىرۇ" لە مامىلۇدى لە ئادارى ۱۹۸۶. ۱۷۵

"گرای برانفيلد" ھاۋلاتىيەكى تىرى باشوورى ئەفرىقايىيە كە لە كۆمپانىيىكى ئەمنى بە ناۋى "ھارت گرووپ" كاردەكات، لە ناۋەراستى مانگى نىسان لە شارى كوت كوژرا. دوو رۇژ دواتر ھەۋالەكان باسيان لەۋە دەگرد كەۋا ناوبراۋىش ئەندامىكى پىشۋوى پۇلىسى نەينى بووہ. دانى بەۋە

نابوو كهوا ئەندامى گرووپىك بووه بۆسەيان بۆ "جۆى كگواىى" نوپنەرى سەرۆكى كۆنگرەى نىشتمانى ئەفرىقى داناووتەووه و نۆزدە جار تەقەيان لى كردوووه دواى ئەووى لە ۲۱ تەمموزى ۱۹۸۱ لە رىگای گەرانەووى دابوووه بۆ شارەكەى خۆى (هارارى). جگە لەووش ئەندامى ھىزەكانى بەرگرى باشوورى ئەفرىقىا بووه بۆ پەرۆژەى (Barnacle)، ئەو گرووپەش پاشماووى گرووپىكى وەحشىانەى كوشتن بوو، بە ناوى نووسىنگەى ھاوكارى مەدەنى CCB. لە سالى ۱۹۸۵ دەستى لە پلانێكدا ھەبووه بۆ ھەلگوتانە سەر (گابۆرۆن) تيايدا چوار دە كەس كوژران، كە مندالى تەمەن پىنج سالىشى تىدا بووه. ۱۷۶

ئەوانە تەنيا بكوژەكانى سەردەمى ئەپارتايت نىن ھاتوونەتە عىراق. بەلكو ئەندامى دەستەبژىرى ھىزەكانى پۆلىسى ئەفرىقىاى باشوورى، ئەو ھىزەى كەوا ۱۰۰ پۆلىس دەگرىتە خۆى و پاسەوانى سىياسەتمەدارە پاىەبەرزەكانى وەك سەرۆكى ولات "تابۆ مېكى" دەكەن. ئەو بەشەى كە سەر بە ھىزى پۆلىسە، ئىستا رووبەرۆوى قەيران بوونەتەووه چونكە نىووى پۆلىسەكانى داواى خانەنشىن بوونى پىشوختە دەكەن بۆ ئەووى بىنە عىراق و لەگەل كۆمپانىا ئەمنىەكاندا كارىكەن. چونكە ئەو مووچەىەى كە بەدەستى دىنن لە عىراق-۵۰۰۰ دۆلار لە مانگىكدا- يەكسانە بە مووچەى شەش مانگ لە ولاتى خۆيان.

"ھىنرى بۆشۆف" شىكەرەووى سەربازى لە پەيمانگای توپژىنەووى ئەمنى بە رۆژنامەى "سەندەى ئىندىپىندىنت"ى باشوورى ئەفرىقىاى راگەياند: "دەست لەكار كىشانەووى كارمەندەكانى يەكە تايبەتەكان ماىەى دلەراوكىيە. لە دەستدانى ئەو شارەزاىانە كارىگەرى خراپى لىدەكەوئتەووه- چونكە راھىنان و مەشق پىكردنىان سالىك دەخاينىت." ۱۷۷

كى له پىشتى ئىرىنىسە وەيە؟

بە پىي ئەفسانەيەكى يۇنانى، "ئىرىنىس" برىتىيە لە سى خواوھندى مېينە كە بە ياوھرى (ھاديس و پېرسىفون) پاسەوانى جىھانى ژېرە وە دەكەن. لە عىراقىش، كۆمپانیاى "ئىرىنىس" كۆنتراكىكى بايى ۸۰ مليون دۆلار لەلايەن دەسەلاتى داگىر كەرە وە پىدراو، بۇ پاراستنى ژىرخانى نەوت لە وولاتە. بە پىي "نەت رۇيس" كە رۇژنامە نووسىكە خەلاتى (پوليتزەرى) بە دەست ھىناو و لە رۇژنامەى "نيوزدەى" كار دەكات، كۆمپانیاكە بە ھەمان شىوہى ئەفسانەكەى ئىرىنىسى يۇنانى، مېژووويەكى ناديارى ھەيە. " ۱۷۸

ھەرزوو دواى دەرچوونى گرىبەستىكە، كۆمپانیاكە دەستى كرد بە وەرگرتنى كۆنە چەكدارەكانى مېلىشياكەى (احمد چلبى)، "ھىزەكانى عىراقى سەربەخۇ"، بە وەش قسە و قسەئوك و گومانى سىياسەتمەدارە عىراقىيەكانى تر زيادى كرد لە مەر ھەولەكانى (احمد چەلەبى) بۇ پېكھىنانى ھىزىكى چەكدارى تايبەت بەخۇى. (زياتر لە ھەزار كەس لە رىزى ھىزەكانى عىراقى سەربەخۇ وەرگىران لە بەھارى ۲۰۰۳. دواترىش لەرى پىنتاگۇنە وە گويۇزانە وە بۇ كەمپىكى راھىنانى سەربازى لە ھەنگاريا بە مەبەستى ئامادە كردنىان بۇ جەنگى دژ بە سەدام حوسىن. ھەر زووش دوابەدواى داگىر كردنى عىراق ئە و ھىزە لەلايەن كۆنگرەى نىشتمانى عىراقىيە وە ھەئەشنىرايە وە.)

احمد چەلەبى، نەوہى يەكېك لە خانەوادە دەولەمەندەكانى عىراقە و پىشىنە سىياسىيەكەشيان درىژدەبىتە وە، تا رووخانى رژىمى پاشايەتى لە عىراق لە سالى ۱۹۵۸. ناوبرا و تا كاتى داگىر كردنەكەش لە لەندەن ژيانى بەسەر دەبىرد. ھەروەھا سەرۆكى كۆنگرەى نىشتمانى عىراق (INC) بوو،

بەر لە داگیرکردنەكە ملیۆنەها دۆلاری پئدرابوو بە مەبەستی نانەوهی ئازاوه
لە نیو رژیمی سەدامدا. تا ئەو کاتەشی كە سوپای ئەمریکی هەئى کوتایە
سەر نووسینگەکانی ناوبراو لە ۲۰۰۴، خەئكى عئراق بە بەكریگراویكى
ئەمریکیان دەزانى و ئەگەرى ئەوهش هەبوو جئەهوى دەسەلات لە عئراقدا
بگریتەدەست.

لە رووی تەكنیکیهوه گریبەستیهكە درایە كۆمپانیای ئئیرینیس لە
عئراق، بە پئى گوتەى "دەیفد براوس" بەرپۆهەبەرى كارگئرى كۆمپانیاكە،
ئئیرینیس كۆمپانیایكى ئەمنى تازە پئكھئئراو بوو لە دواى داگیركاریهكە، لە
ئەنجامى سەفقهیهكى یەكگرتنى ئالۆزى بانكئى، كە لەسەرەتای دامەزراندنى
بە "نور" ناسراو بوو، "نور" ئیش لە مانگى ئایارى رابردوو لە ولاتە
یەكگرتووكانى ئەمەریكا وەك كۆمپانیایكى یەكگرتوو پئكھئئرا.
دامەزرئنهرى "نور" كەسئك بوو بە ناوى "ابوالهەدى فاروقى" كە هاورئى و
هاوبەشى "احمد چەلەبى" بوو. دواى چەند رۆژئك لە بەدەست هئئانى
گریبەستیهكە لە كۆتایى مانگى ئاب، "نور" بووه هاوبەشو پشكدارى كار
لەگەئ ئئیرینیس و گریبەستیهكەش چاككرایهوه بە شئوهیهك كە "نور" ئیش
بگریتەوه.

سەرچاوهیهكى ئاگادار لە هەندئك كاروبارى ناوخۆى هەردوو
كۆمپانیاكە بە "نەت رۆئسى" راگەیاند كەوا (احمد چەلەبى) دوو ملیۆن
دۆلارى وەرگرتوووه لە بەرانبەر یارمەتیدانى بۆ ئامادەكردن و مۆركردنى
گریبەستیهكە. بەلام (چەلەبى) لە رئى چاوپئكەوتنئكى كورت لەگەئ
رۆژنامەى "نیوز دەى" ئەو تۆمەتەى رەت كردهوه، بە هەمان شئوه
كاربەدەستئكى بەرزى كۆمپانیاكەش ئەو تۆمەتەى رەت كردهوه. هەروهها
(چەلەبى) نكۆئى لەوهش دەكرد كە هیچ پەیوهەندیهكى لەگەئ كۆمپانیا
ئەمنیهكە هەبئت.

سەرھاپ ئىھەش، لە ۋەدەچو ۋ INC پەيوەندىھىكى تۆكمەى لەگەن ئىرىنىس ھەبوۋىت. بۇ نەوونە، "فىصل داغستانى" پشكار و دامەزرىنەر و بەرپۆھبەرى كۆمپانىيەكە لە عىراق، دەكاتە كورپى "تەمارە داغستانى" كە چەندىن سال كەسايەتى نىزىك و متمانە پىكاراۋى (چەلەبى) بوو و رۆئىكى گىرنگى گىپراۋە لە دامەزىراندنى INC.

لە ھەشتاكاندا، كاروپرۆژەكانى فاروقى نىزىكەى ۱۲ مىيۇن دۇلارى لەلەين بانكىكى (احمد چەلەبى) لە واشىنتۇن وەرگرت. ھەر لەو بارەيەۋە حكومەتى ئوردونى دەئىت كەۋا ئەو بانكە بەشىك بوو لە پىلاننىكى گەورەى پارەخواردن، كە لەلەين (احمد چەلەبى) و بانكەكەى لە ئوردون (بانكى پىترا) پلانى بۇ دارپۇرaboو. كاتىكىش لە ۱۹۸۹ بانكەكە ھەرەسى ھىنا، حكومەتى ئوردونى ناچاربوو بىرى ۲۰۰ مىيۇن دۇلار تەرخان بكات بۇ قەرەبوو كىرەنەۋەى ئەۋانەى پارەيان خىستبوو بانكى ناوبراۋ، ئەۋىش بۇ رىگە گرتن لە ھەرەسەپنىانى گىشت سىستەمى بانكى.

دەسەلاتدارەكانىش لە ئوردون گلەپىان ھەبوو كەۋا بەشىكى زۇرى پارە داۋاكاراۋەكە، لە بانكى عەممانەۋە راكىشراۋو بۇ بانكى پىتراى نىۋەدەۋلەتى. بە پىي تۆمارەكانى تايبەت بەو كىشەيە لە دادگا، لە ئايارى ۱۹۸۹ سى مانگ بەر لە داخىستنى بانكى پىترا لەلەين حكومەتى ئوردونىەۋە، بانكە بى پارەكەى كۆمپانىيەكانى فاروقى بىرى ۱۲ مىيۇن دۇلارى بانكى پىتراى نىۋەدەۋلەتى قەرزار بوو.

ژيان لە مەترسىدا

بەدەرلە ئابروچوونە دارايىەكان، لەۋە دەچىت ئەو كۆمپانىيا ئەمىنانە لە زۇر لايەنى ترىش ھەرەسىان ھىنابىت. چۈنكە لەگەن ھەبوونى ئەو ھەموو ھىزە چەكدارىە، پىشپىنى دەكرىت بارودۇخى ئەمنى لەسەر زەۋى

باشتر بېت. بەلام عىراقىيەكان بە جۇرئىكى تر باس لەو مەسەلەيە دەكەن. لە يەكەم رۆژى سەردانى كوردندا دواى "ئازادكردنى" عىراق، لە كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳، چاوم بە "غەزوان ئەلموختار" كەوت كە ئەندازيارىكى عىراقى خانەنشينە و ماوەى چەندىن سائيشە چالاکوانە لە بزوتنەوہى بەرەنگار بوونەوہى سزادان. ناوبرا و پىي گوتەم، ماوەيەكى كەم لەمەوبەر زەلامىكى كوژراوى لەسەر شەقام دۇزىبۇو كە بە ھۇى گوللەيەك لە كەللەى سەرى، خەتتانی خوین ببوو. وەكو چۆن باسى لىوہ دەكات، تەرمى كوژراوہكەى بۇ بىكەى پۇلىس برد، بەلام تووشى حەپەسان ھات كاتىك پۇلىس ئامادە نەبوو لىكۆلینەوہ بىكات: "ئىمە چىمان بە سەر ھاتووہ؟ كۆمەلگاكەمان شارستانىەتى و مرۇفایەتى نەماوہ، تەنيا لە ولاتىكى پىر لە ئاشووب و ئازاودا دەژىن و ئىتر لەسەر خاك و ناو مائى خۇمان پارىزرا و نىن."

دواى چەند مانگىكى تر لە گەپان و سوپان، دەرگم بەوہ كرد كەوا خەلكى ئاسايى بە تەواوہتى ئەمن و ئاسايشيان لە دەست داوہ. سىنەماكان گشتيان داخراون، باخچەى ئازەل و گشت گۆرەپانەكانى يارى مندالانىش چۆن، لىوارو قەراخەكانى رووبارى دىجلەش پىپتى لە گازىنۆو چىشتخانەى داخراو، ئەوانەى كاتى خۆى لە بۆنەكاندا مۇسىقاي لى دەژىندرا. نەوہك لەبەر ئەوہى ئەو چالاکيانە رىگريان لى دەكرىت، بەلكو لە ترسى تەقىنەوہو ھىرشەكانى ئەمىرىكەكان و تاوانەكانىش. كە ھەموو ئەو مەترسىانە لەسەردەمى رژیى دىكتاتورىدا نەبوون. تەنانەت پۇلىس ئەركى رىكخستنى رىگاوبان و ھات و چۆى ماشىنەكانىشان ئەنجام نەدەدا. ئەوان تەنيا رۆژانە سەپىرى ئالۆزبوونى بارودۆخەكەيان دەكردو خەرىكى جگەرە كىشان و قسەكردن بوون لەگەل يەكترى.

لەسەردانەكەى ترمدا بۇ بەغدا، لە نىسانى ۲۰۰۴. سەردانى شوپىنى پاراستنى تەرمەكانم كرد. بە نىو رىپرەوہ كپ و بى دەنگەكاندا دەرپویشتم،

دیوارە رەنگ پەمەییەکانیشی ئاویتە ببوون لەگەڵ رووناکی گۆپەکانی سەر ریزەووەکە، کە ھەستیکی تێپرامانی پێ دەبەخشی. لەوێ چاوم بە دکتۆر "قەیس ھەسەن سەلمان" بەرپۆەبەری ئامار کەوت. ناوبراو چەند ئاماریکی بۆ خویندمەوہ کە تاییەت بوون بەو تەرمانەى کە بۆیان ھینرابوون و بە گۆللە کوژرابوون: "لە کانوونی دووہمی ۲۰۰۳-۱۳ ھائەتمان ھەبوو، لە شوبات- ۶ ھائەت، لە ئاداریش- ۱۸ ھائەت. کەچی لە شوباتی ۲۰۰۴ گەیشتە ۲۹۹ ھائەت، لە ئاداریش- ۴۱۳ ھائەت." ریزەى کارەساتەکان لە دواى شەپدا بە شیوہیەکی مەترسیدارانە بە راددەى ۲۵ ئەوہندە بە بەراورد لەگەڵ رابردوو بەرز بۆتەوہ. زۆریەى کوژراوہکان قوربانى کردارەکانى تاوان و ھەندیکی تریشیان پەيوەندی بە سیاسەتەوہ ھەیە و ئەوانى تریش قوربانى ھیرشەکانى ئەمریکیەکانن.

دزەکردن INFILTRAION....

بەلام ئایا ھیزەکانى پۆلیس ئەرکەکانى خۆیان ئەنجام نادەن؟ گومانەکان لە زیادبووندا بوون لە بەرانبەر ژمارەیکە لەو کەسانەى دەچوونە ریزی ھیزەکانى پۆلیس، بەوہى نیاز و مەرامى تریان ھەبیت. ئەو مەسەلەیش لەو کاتە ھاتە بەرباسکردن، کاتیکی کە "فین ھۆلاند" پاریزەر لە واشنتۆن و "رۆبەرت زینگیس" فرۆشیاری ئامیرو بەرنامەى کۆمپیوتەرى لە فیرجینیا، لە ۹ ئاداری ۲۰۰۴ بە دەستى چەند چەکدارىکی عیراقى لە نزیکی شاری کەریبەلا کوژران. ئاشکرابوونى روداوہکەش دلەراوکیەکی زۆرى نایەوہ، کاتیکی کە دەسەلاتى داگیرکەرى ئەمریکی رایگەیاندا چەکدارە بکوژەکان پۆشاکى پۆلیسى عیراقیان لەبەردابووہ، بەلام سەرسورمانەکە لەوہش زیاتر بوو کاتیکی سوپای ئەمریکی بۆی ئاشکراوو، پینچ لەوانەى دەستیان لە کوشتنى ناوبراواندا ھەبووہ ئەندامى راستەقینەى ھیزەکانى پۆلیسى

عيراقى تازە پىكھينراو بوون. ۱۷۹

ئەووش يەكەم جار نەبوو، سوپاي ئەمريكى و دەسلەتتى داگيركەر لەلايەن پۇلىسى عيراقىەوہ ببنە ئامانج. مانگىك لە مەوبەر، كاتىك سەربازەكانى بەتاليۇنى يەكەمى سەر بە فەوجى پيادەى بيست و دوو، خەرىكى پشكنىنى مالىك بوون لە گوندى "قادسيە" رووبەرپرووى تەقەلىكردن بوونەوہ. ئەوانيش تەقەيان لەو شوينە كرد كە هيرشەكەى ليوە هات، دواى كۇنترۇلكردنى شوينەكە بۇيان دەرکەوت كەوا يەكك لە كوژراوہكان ئەندامى هيزەكانى پۇلىسى عيراقى بووہ بە پلەى رائد. ۱۸۰

كەس نازانىت چ شتىك هانى ئەوانەى داوہ - ئايا رق و كينەيە بەرانبەر داگيركەر يان يارمەتيدان و پالپشتى نەينى هيزە چەكدارەكانە- بە ھەرحال دەرکەوت كەوا ئەو پۇلىسە نوپيانە كەمتر دلسۆزن، ئەويش لە بەر پەست بوونيان بە ھۆى كەمى مووچەكانيان. چونكە مووچەى پۇلىس لە مانگىكدا ۱۲۰ دۇلار بوو ئەوہ لە كاتىك مووچەى سەربازەكان نيوە ئەوہندە بوو، كە زۇر كەمتريشە لەو كرئو رۇژانەيەى كە لە كۇمپانيا ئەمنىە تايبەتەكان ياخود لە كرئكارى وەريان دەگرت.

.... يان جيھىشتن DESETATION

رەنگبى ھىچ پرۇژەيەكى ئەمنى، ئەوہندەى مەشق پىكردن و راھينانى بەتاليۇنى يەكەمى سوپاي تازەى عيراق ناو و ناتۇرەى خراپى نەبوويپت. دەسلەتدارەكانى داگيركەرى ئەمريكى دواى كۇنترۇلكردنى عيراق لە نىسانى ۲۰۰۴، ھەموو ئەو چوارسەد ھەزار سەربازەى سەر بە سوپاي عيراقى سەردەمى رۇئىمى سەداميان دەرکرد. ئىنجا دەستيان كرد بە دارشتنى پلان بۇ راھينان و ئامادەكردنى چل ھەزار سەربازى تر، كە تا ۲۰ حوزەيرانى ھەمان سال دابەش دەبوونە سەر بيست و ھەوت بەتاليۇن، بەلام ھەر

لەسەرەتاۋە ژمارەيەكياڭ لەدەست دا.

بە پىي رايگاندىنئىكى "دۆڭ كومىنگ" كە ئەفسەرىكى ئوستورائىيە ۋە سەرۋى رايگانەرانى ئەكادىمىيە مەشق پىكرىدە لە قەرەقۇش، كە دەكەۋىتە باكوورى رۇژھەلاتى شارى بەغدا بە دوورى نىزىكە ۱۰۰ كە: "لەگەل ھاتنى ئەو رۇژھى كە دەباۋىە يەكەمىن گروپ كە لە ۹۰۰ سەرباز پىك ھاتبوو بۇ يەكەم ئەركىان دەرچوونايە، ۴۸۰ سەرباز لەبەر كەمى موچەو مەشقپىدانى نەگونجاۋو ئامپىرى قەلپ ۋە ھەندى ھۆكارى تىرىش كارەكانىان جىھىشت. لەۋەش خراپتر، ئەۋانەى كە مابوونەۋە لە سوپا، ھىشتا فىرى ئەۋە نەببوون چۇن خۇيان رىك بخەن ۋ چۇنىش ۋەلامى پەيوەندىيەكانى رادىۋى بى تەل بدەنەۋە. ۱۸۱

ئەۋەى جىگاي سەرسورمانىشە ئەو كۆمپانىيەى كەۋا گرىبەستى لەگەلدا كرابوو بۇ ئەو كارە كۆمپانىيەى "قىنىل" بوو، كە بۇ ماۋەى بىستو پىنج سال رايگانى بە يەكەى گاردى نىشتمانى سەر بە ھىزە چەكدارەكانى عەرەبىستانى سەۋدىيە دەكرد. ھەر بۇيەش ناكرى ئەزمونى كۆمپانىيەى ناوبراۋ لەگەل سوپاى سەۋدى بىكەينە بەلگە لەسەر ئەۋەى كۆمپانىيەى شىاوترىن ۋ كاراماترىن كۆمپانىيەى بۇ ئەو كارە. ئەۋىش لە بەر ئەۋەى، يەكەم: ئەو يەكەيەى گاردى نىشتمانى سوپاى سەۋدىيە كەۋا شانازى بە تواناكانىان دەكەن، ھەرگىز بەشدارىان لە ھىچ جۇرە شەرىك نەكردوۋە تاكو تواناكانىان بەسەلمىندىرى، بۇيە ناتوانرى ھىچ ھوكمىك بدرىت ئاخۇ مەشق ۋ رايگانەكانىان ئاكامى ھەبوۋە يان نا. دوۋەمىش: كەلۋپەلەكانى كۆمپانىيەى ناوبراۋ لە عەرەبىستانى سەۋدىيا دوۋچار لە كاتى مەشقردنەكاندا ھەرەسىان ھىناۋە.

مەيچەر ژەنەرال "پاول ئىاتۇن" كە لەگەل كۆمپانىيەى ناوبراۋ لە بىكەى رايگانى قەرەقۇش كارى دەكرد دەيگوت، گلەيى لە كۆمپانىيەى كە

كردووہ بہوہى مووچہیہكى زور كہمى دەدایہ سہربازہكان۔ ۷۰ دؤلار لہ مانگىكدا۔ (بہ پىى كؤنتراكتهكہ كؤمپانىاكہ لہ بہرانبہر ئہو كارہى دا ۴۸ مليؤن دؤلارى وەرگرتووہ). لہوہش زياتر ناوبراو گازاندهى لہ شيوازى مہشقيپكردى كؤمپانىاكہ ہہبووہ، چونكہ شيوازہكانى مہشقيپكردى كہوا پەپەرہويان لى دەكرا زياتر بؤ مامؤستاي زانكؤ دەشيان لہوہى بؤ سہرباز و ئەفسەرى سوپا بشيت، لہ ليدوانىكيشيدا بؤ رؤژنامەى (واشتنؤن پؤست) دەيگوت: " سہرباز دەبى لہسەر دەستى سہرباز مەشق وەر بگرن، چونكہ ناتوانيت داوا لہ كەسيكى مەدەنى بكەيت ئەركى سہربازى ئەنجام بدات." راھينەرەكانى كؤمپانىاكہ لہ برى ئەوہى مەشق و ئەركى سہربازى توند بہ سەر راھينراوہكان بسەپين، كاتى پشوو و مؤلەتى كراوہيان پيدەدان و ھانىشيان دەدان سەيرى فليمەكانى سلفەستەر ستالون و چاكى شان بكەن.

سەرچاوہيەكى ترى گرژى لہ نيو بہتاليؤنەكە، برىتى بوو لہ تيكەلگردنى سەپينراوى سہربازى كوردو عەرەب (دوژمنە دپرينەكانى يەكترى). پلان دانەرە ئەمريكايەكان پينان وابوو لہ توانايان دا ھەيە مؤدبلىكى تازە لہ ولاتىكى فرە نەتەوہو ئايين بەدى بپن، بؤيە بہتاليؤنەكەيان بہو شيوہيە پىك ھينا: رىژەى ۶۰% عەرەبى شيە، ۲۰% عەرەبى سوننە، ۱۰% كورد و ۱۰% نەتەوہكانى تر. ئەو ھەولە ھەر لہ يەكەم رؤژيەوہ ھەرەسى ھينا، چونكە كؤرسى راھينانەكان بہ زمانى ئىنگلىزى بوون و دەبوايە بؤ زمانى عەرەبى و دواتريش بؤ زمانى كوردى وەر بگيردرى. ھەر لەدواى تپپەرپنى چەند ھەفتەيەكى كەم لہ دەسپيكردى مەشقەكان، سەد سہربازى كورد دەستيان لہ كار كيشايەوہ ئەويش لەبەر نارازىبوونى سەر كرده عەشايرەكانيان بہو تيكەلە ئيتنى و نەتەوہيەى بہتاليؤنەكە. لہوہش زياتر سہربازەكان گلەبيان ھەبوو لہ جؤرى پؤشاكەكانيان بہوہى سەير دەردەكەوتن و لہ كاتى شوشتنيشيان بچووك دەبوونەوہ، ھەر وەھا

چەك و تىفاقەكانىش لە كاركەوتبوون و تەقەيان پى نەدەكرا. ۱۸۲
سوپاى ئەمىرىكى، ۋەكو كاردانەۋەيەك بۇ گىرقتى ھەلھاتن و جىھىشتى
سەربازەكان، گىرىبەستىيەكەى كۆمپانىيەكى "قىنىل" ى ھەلۋەشاندەۋەو داۋاى لە
سوپاى ئوردونى كىزد ئەركى مەشقىيەكردنى سوپاى عىراقى بگىرتە ئەستۆ.
ئەو بەسەرھاتانە بوونە ھۆى وروژاندىنى چەند يادگارەكى بىزاركار
لەلەيەن چاۋدېرە سىياسىيەكانەۋە، بەۋەى لەسەردەمى شەرى سارد دا،
موجاھىدە ئەفغانىيەكانى كەۋا ئەمەرىكا پالېستى دەكردن خىزىنرابوونە نىۋ
سەربازەكانى سوپاى ئەفغانى كە لەلەيەن يەككىتى سۆفىتەۋە مەشقىيان پى
دەكرا، تاۋەكو قەناعەتەيان پى بكەن بۇ ئەۋەى چەكەكانىيان فرى بدەن و
سوپاى جىبھىلن. ئايا ھەمان ھەلومەرج لە عىراقىش دووبارە دەبىتەۋە؟

خەلكى مەشىق پىدەدەين تاۋەكو پەنجە بنىنە سەر پەلاپىتەكان

سەرەراى كۆنتراكىتە ھەرەس خواردوۋەكەى "قىنىل"، كۆمپانىيەكە
شانازى بەو مىژۋوۋە دوورو دىرژەى دەكرد لە پىشكەشكەردنى خىزمەتگوزارى
بۇ سوپاى ئەمىرىكى. كۆمپانىيەكە لە ۱۹۲۱ لەسەردەستى "ئەى ئىس قىنىل"
دامەزراۋە، سەرەتەى كارەكانىشى برىتى بوو لە دانانى شۆستەى رىگاۋبانەكان
لە لۇس ئەنجلۇس. لەو كاتەۋە كۆمپانىيەكە چەندىن پرۇژەى گەۋرەى
حكومى و نىوخۆى گىرتە ئەستۆ. قىنىل بەئىندەرى سەرەكى
ئۆپەراسىۋنەكانى سوپا بوو لە ئۇكىناۋا، كە پىداچوونەۋەى بۇ پلانەكانى
ھىزى ئاسمانى دەكرد لە دوورگەى (گوام) لە سەرەتەى پەنجاكاندە. ھەرۋەھا
ناردنى سەربازو كەلۋپەلى سەربازىش بۇ بەرەكانى جەنگ لە ميانەى شەرى
كۆرىادا. ۱۸۲

كۆمپانىيەكە، كە ئىستا بنكەكەى لە (فەيرفاكس- قىرچىنىيا) يە ھەر
لەسەرەتاۋە لەلەيەن تۆرپەندىكى ھاۋبەش خاۋەندارىتى كراۋە، دىارتىرىنىيان

"جەيمس بېكەرى سىيەم" ۋەزىرى دەروەى پېشوو لەسەردەمى سەرۆكايەتى جۇرج بۇشى باوك، ھەروەھا "فرانك كارلۇتشى" ۋەزىرى بەرگرى پېشوو لەسەردەمى سەرۆك رۇنالد رېگان.

رەنگبى گىرنگىزىن گىرېبەستى سەربازى كە قىنيل بەدەستى ھىنايىت، كۆنتراكتهكەى سالى ۱۹۷۵ بوو، كاتىك كە پېنتاگون يارمەتى كۆمپانىيەى ناوبراوى دا بۇ بردنەوەى گىرېبەستىكى تايبەت بە مەشقىپىكردىن ھەفتاۋ پېنج ھەزار سەربازى سەر بە گاردى نىشتمانى سەودى، ئەو يەكە سەربازىيەى كەوا پياوھەكانى لە سوارچاكە رەوئەدەكانى نىمچە دوورگەى ھەربى پىك ھاتبۇون ۋە خرابۇونە خزمەتى سوپا بۇ يارمەتيدانى ھەشەرەتى "ئالسعود" لە ھۆكۈم كىردى ئەو ۋىلاتە لەسەرەتاكانى سەدەى رابردوودا. ۋەتارىكى گۇقۇقارى "نيوزويك"، كە بلاۋكردەنەوەكەى ھاۋكات بوو لەگەل بەدەستەپىننى كۆمپانىيەى "قىنيل" بۇ كۆنتراكتهكەى، باسى لەسەرەتاكانى كۆمپانىيەى ناوبراۋ دەكرى بۇ دامەزىراندن ۋە ھەرگىزى چەكدار لە رىزەكانىدا، بە ھاۋكارى كۆلۈنپىلىكى پېشوو سوپاى ئەمىرىكى بە ناۋى "جەيمس دى. ھۆلاند" كە چاۋپىكى لەدەست دابوو، لە نووسىنگەيەكى بچووك لە شەقامى ئەلھامبرا لە لۇس ئەنجىلس. بە پىنى ۋەتارەكە: "ناوبراۋ سەرەتا دەستى كىرد بە كۆكردەنەوەى ئەو سەربازە دىرېننەى كە بەشدارى جەنگى قىتنامىيان كىردى، بۇ ئەنجامدانى ئەركىكى ناتەبا: كە برىتى بوو لە مەشقىپىكردىن سەربازە سەودىھەكان بۇ بەرگرىكرىن لە بىرە نەۋتەكانى كەوا (ھىنرى كېسنىچەر) ۋەتېۋى ئەگەرى ئەو ھەيە ئەمىرىكا دەستيان بەسەردا بگرىت."

ئەفەسەرىكى پېشوو سوپاى ئەمىرىكى لە لىدوانىكىدا بۇ گۇقۇقارەكە دەئىت: "ئىمە چەكدارى چەتە نىن، چۈنكە ئىمە خۇمان پەنجە ناخەينە سەر پەلاپىتكەى تەنەنگەكان، بەلكو مەشق بە خەلكى دەكەين بۇ ئەوۋى

ئەوان پەلاپىتكەى تەنەنگەكان دابگرن. " ھەر لەم بارەيەۋە يەككەك لە ھاۋرپىيەكانى ناۋبراۋ بە گالئەۋە دەئىت: "رەنگبى بەۋ كارە بىيەنە چەتەى جىبەجىكار. " ۱۸۴

بلاك ۋتەر: پاسەۋانى ئەمنى يان سوپايەكى راستەقىنە؟

لە رۇژىكى سافى نىسانى ۲۰۰۴، پۇل برىمەر لە بەغداۋە سەردانى شارى موسلى كرد لە رىي فرۇكەى ۱۳۰-C، لەۋىشەۋە بە ھەلىكۆبئەرىكى جۇرى "ھۆك" گەيشتە كۆمپاۋەندى "ئەلرېفاح پالاس" بۇ كۆبۈۋنەۋە لەگەن نوپنەرە نىۋخۇبىيەكانى شارەكە بە مەبەستى گفئوگۇكردن دەربارەى ياساى حكومەتى كاتى.

ھەردوۋ رۇژنامەنووسى (نىۋيۆرك تايمز)، "جۇن بېرنز" و "جەمىس داۋ" بەۋجۇرە ۋەسفى كۆبۈۋنەۋەكەيان كرد:

لە شوپنى كۆبۈۋنەۋەكەدا، كە پۇل برىمەر كۆبۈۋنەۋەى لەگەن نىزىكەى ۱۳۰ لەۋ عىراقىانە كرد كە بە توندى پشكنىنيان بۇ كرابوۋ، پاسەۋانەكانى بلاك ۋتەر ئامادەبۈۋنئىكى چىران ھەبوۋ، بە درىژايى دىۋارەكانىش بە چەكەكانىانەۋە روۋ لە ميانە عىراقىەكان ئامادەباش ۋەستابوۋن.

رەنگبى زۇرتىن شت كە بوۋبىتە مايەى حەپەسان لەۋ سەردانە، ئەۋ ئامازەيە بوۋ كە ناردى سەبارەت بەۋ قەيرانەى كە روۋبەرۋوۋى پىرۇژەى ئەمىرىكەكان دەبىتەۋە لىرە: ئەۋ راستىيەى كە دەئىت پارىژگارىكردنى ئەمىرىكا بۇ عىراقىكى دىموكراسى، بەندە بە پاراستنى سەلامەتى ۋ ئەمنى خودى ئەمىرىكەكان ۋ حاكمە مەدەنىيەكەى كە تەنيا لە ناۋ كۆمپاۋنئىكى سەربازى پارىژراۋدا دەتۋانى ھەلۋىستى خۇى بۇ عىراقىەكان روۋن بكا تەۋە، لەبەردەم

جەماوهرىكى پىكھاتوو لە ميوانى بانگيشكراو، كە واديارە، زوو
دۇستايەتى خۇيان بۇ ئەمريكاو پرۇژەكەشى دەربىرپوۋە. ئەمەش پىيى
دەگوتريت ديموكراسيەتى ژىر زىپۇش. ۱۸۵

كۇمپانىياى "بلاك ۆتەر" لە سالى ۱۹۹۸ لەلايەن چەند سەربازىكى
پىشووۋى ھىزى دەريايى ئەمريكى دامەزىنراوۋە. لە سەر پانتايى شەش ھەزار
ئاكەرى (واتە ۲۴،۳ كم دوچا) تەرخانكراو بۇ راھىنان و مەشقکردن، شارراوۋە
لە نيوان كۇمەئىك كىلگەى ئەسپ و دارستانەكانى سەنۇبەر لە باكوورى
كالىفۇرنيادا. كۇمپانىياكە رووبەر و پانتايى دەستنيشان كردبوو بۇ
تافىكردنەوۋى چەكى بەھىز، ھەروھە بالآخانە و نمونەى كەشتيەكى سى
نەۋمىش بۇ راھاتن و پراكتيزە كردنى كرده و ئەركە سەربازيەكان. لە سالى
۲۰۰۲ كۇمپانىياكە، كۇنتراكتيكى پىنچ سالى بە دەست ھىنا بايى ۲۵،۷ مليۇن
دۇلار لە بەرانبەر مەشقپىكردنى دە ھەزار سەربازى سەر بە ھىزەكانى
دەريايى لەسەر چەك كردن و دەست بە سەرداگرتنى كەشتيە جەنگيەكان.

۱۸۶

لەگەل كۇتايى ئادارى ۲۰۰۴، كۇمپانىياكە بووۋە مانشىتى رۇژنامەكان،
كاتىك كە چوار لە كارمەندەكانى (ويىلى باتالۇنا، سكۆت ھىلچىنستون، مايكل
تىگ و جىركۇ زۇفكۇ) كوژران، دواى ئەوۋى لە نيۋ شەقاميكي فەللوچەدا
كەوتنە بۇسەوۋە. ۱۸۷

بلاك ۆتەر رايگەياندى، ئەو كاروانەى ناوبراوانى دەگواستەوۋە، لە
جىبەجىكردنى ئەركى دابىنكردنى ئەمنيەت بوون بۇ Compass. كە
گرىبەستى بۇ دابىنكردنى خواردن بۇ سەربازە ئەمريكيەكان ھەبوو.
ھەرچەندە كە ھىچ جۇرە ماشىنيكى تايبەت بە گواستەوۋى خۇراك لە
نزيك شوپنى ئەو رووداوۋە نەبىنرابوو. ۱۸۸

بە ھەمان شىۋەى "ئىيرينيس"، بلاك ۆتەرىش چەكدارى لە ئەفريقياي
باشوور و ولاتانى ترىش بە كرى گرتبوو. لە لىدوانىكىدا بۇ يەككە لە

پەيامنیرەكان، "گارى جاكۆن" سەرۆكى كۆمپانىيائى بلاك ۆتەر، گوتى: "ئىمە ئەم سەر و ئەوسەرى جيهان دەكەين، تاوەكو كەسى كارامە و شارەزا دەدۆزىنەو. " ھەرۇھا بە پىي رۆژنامەى (گاردیان)ى بەرىتانى: لە ئادارى ۲۰۰۴ كۆمپانىياكە شەست لە كۆماندۆس و خەلكى ترى شارەزا لە ولاتى تشىلى بە كرى گرت - زۆربەيان مەشىقى سەربازيان لەسەردەمى حكومەتى عەسكەرى بە سەركرديەتى (ئۆگىستۆ پىنۆشىت) بىنىبوو- و لە رىي فرۆكەو ھەموويانى گەياندە كەمپەكەى مەشقپىكردى باكوورى كالىفۆرنيا، وەكو ئامادەكارى بۆ وەرگرتنى كار لە عىراق. ۱۸۹

چەند رۆژئىكىش دواى ئەو رۆژنامەى "واشتۆن پۆست" لەسەر زارى يەككە لە كارمەندەكانى كۆمپانىياكە وەسفى رووبەرىبوونەو يەكەى سەربازى كرد كە لە نزيك شارى نەجەف روويدابوو: "بەر لەوەى پائىشتى سەربازى بگاتە سوپاى ئەمريكى، بلاك ۆتەر ھەلىكۆبتەرەكانى خۆى ناردە نىو جەرگەى شەپكە، بۆ ئەوەى چەك و تفاق بگەينىتە كۆماندۆسەكان و لەوئىشەو ماريئزە برىندارەكان لەگەل خۆيدا بىنىتە دەرەو. لىرەو بۆمان دەرەكەوئىت كەوا ھىيلىكى رون و ئاشكرا نىە بۆ ئەوەى رۆلى كۆمپانىياكە جىابكاتەو، كە ئايا كۆمپانىيائىكى تايبەتە بە دابىنكردى پاسەوانى ئەمنى، ياخود دەبىت بەشدار بىت لە شەرو پىكدادانە چەكدارىەكانىش. " ۱۹۰

ئايا ئەو كۆمپانىيا تايبەتانە بەشدارن لە جەنگ؟ ئايا دەكرى بەشىكىش بن لە نەخشە و پلانندان بۆ كردە سەربازىەكان؟ گەر بەشدارى كۆبوونەوەكانى تايبەت بە پلان دانان و نەخشەرىزى سەربازى نەكەين، ئەوا وەلامدانەوەى ئەو پرسىيارانە قورس دەبىت... لەگەل ئەوەش، ئەو جۆرە چەك ھەلگرتنەى كارمەندەكانى ئەو كۆمپانىيانە، پىچەوانەى بەندەكانى گرپەستىەكەيانە، بەلام دەكرى بە ئامازەيەكىش دابىرئىت بۆ بىنىنى رۆلىكى زۆرتەر لەوەى كە ئىمزاىان لەسەر كردووە.

سوڀای بهرانہر

دوابه‌دوای زیادبوونی راددهی کرداره‌کانی به‌ره‌ئستی له نیسانی ۲۰۰۴، دہسە‌لاتدارانی داگیرکەر دەرکیان به‌هەبوونی میلیشیا و هیزی چە‌کداری شارراوه‌کرد، کە ئامادەن لە کاتیکی کورتدا چە‌ک هەلگرن و بجە‌نگین. ئە‌گەری ئە‌وەش هە‌بوو بە‌وەی هە‌ندیکیان لە‌لایەن پۆ‌لیس و سوڀای عێ‌راقیە‌وه پالپشتی ژێ‌ربە‌ژێ‌ریان دەرکرا، یان ژمارە‌یە‌کیان لە‌ بە‌رژە‌وه‌ندی هە‌ردوو لا کاریان دەرکرد.

لە‌ باشووری عێ‌راقدا دوو میلیشای شیعی دژ بە‌ یە‌کتی هە‌ن، میلیشای بە‌درو سوڀای مە‌هدی. سوڀای مە‌هدی خالی هی‌زە‌کە‌ی ناوچە‌ی سە‌درە - کە ناوی پێ‌شە‌واپە‌کی ئایینی لێ‌نراوه، پێ‌شبێ‌نیش دەرکێ‌ت پێ‌شە‌واپی شە‌رپکی چاوه‌روان کراو بکات. سوڀای ناویراو لە‌ ناوچە‌کە‌ی خۆ‌یدا خاوە‌نی دادگا و بە‌ندیخانە‌ی تاپبە‌تی خۆ‌شیە‌تی. ۱۹۱

لە‌ مانگە‌کانی نیسان و ئایاری ۲۰۰۴، چە‌کدارە‌کانی سوڀای مە‌هدی لە‌ شاری کە‌ربە‌لادا دە‌ستیان کرد بە‌ شە‌ر لە‌ دژی سوڀای ئە‌مریکی و لایە‌نگرانی (ئایە‌تول‌ا‌علی سیستانی). کە‌ دواتر توانیان کۆ‌نترۆ‌لی شارە‌کانی کوفە، کوت، نە‌جە‌ف، کە‌ربە‌لا و چە‌ند شاریکی تریش بکە‌ن. لە‌لایە‌کی تریشە‌وه رێ‌کخراوی بە‌در هە‌یە کە‌ بالی سە‌ریازی (ئە‌نجوومە‌نی بالای شۆ‌رشێ ئیسلامیە‌ له‌ عێ‌راقدا)، بە‌ سەرکردایە‌تی (حە‌سە‌ن ئە‌ل‌عامری)، ئە‌و هی‌زە‌ش راستە‌وخۆ‌ هاوکاری و پالپشتی هی‌زە‌کانی پۆ‌لیسی دەرکرد لە‌ بە‌سەر.

لە‌ نیسانی ۲۰۰۴، بە‌ پێ‌ی چە‌ند راپۆ‌رتێ‌کی بلاوکراوه کە سەرچاوه‌کانیان نە‌ناسراو بوو: هاوکات لە‌گە‌ڵ کۆ‌نترۆ‌ل کردنی سوڀای مە‌هدی بۆ شاری نە‌جە‌ف و گورز وە‌شانندی موحا‌هیدە‌کانیش بۆ سوڀای ئە‌مریکی لە‌ فە‌للوجە، پۆ‌لیسە‌کان دە‌سبە‌جی جێ و بە‌رگە‌ رە‌سمیە‌کانیان فری دە‌داو

ده چوونه ریزی ئه و میلیشیا چه کدارانه.

له چیاکانی باکوریش، دوو هیزی پێشمه رگه هه ن یه کیکیان سه ر به جه لال تاله بانوی و ئه وی تریشیان سه ر به مسعود بارزانیه- سه ره رای ئه وه شی ئه و هیزه له ئیستادا وه کو هیزیکی یه گرتوو ده رده که ویت، به لام ئه وانیش میژوو یه کبان له دژایه تی کردنی یه کتری هه بووه.

جگه له و میلیشیانه ی له سه ره وه باسیان لیه کرا، گرووپیکی تریش هه یه که (ئه یاد عه للاوی) سه ر کردایه تی ده کات، ئه ویش "هاوپه یمانی تی نیشتمانی عێراقی" یه که له میانه ی داگیر کردنه که دا له لایه ن ده زگای هه والگری ناوه ندی ئه مریکیه وه CIA پشتگیری ده کرا، به لام دواتریش به هاوشیوه ی "هیزه عێراقی سه ره به خۆ" سی سه ر به ئه حمه د چه له بی، هه لوه شی نرایه وه. ۱۹۲ له گه ل ئه وه ش، ههروه ک هیزه کانی عێراقی سه ره به خۆ، ده کری بگوتریت شیوازیکی تریان وه رگرتوو نه وه ک هه لوه شی نراونه ته وه. چونکه ئیستا وه زیری ناوخۆی عێراقی سه ر به "هاوپه یمانی نیشتمانی عێراقی" یه، که زۆرینه ی هیزه ئه منیه کانی ئه و ولاته سه ر به و وه زاره ته ن. وه کو چۆن "ئینتیفاز قه نه بر" وته بیژی "کۆنگره ی نیشتمانی عێراقی" به نیویۆرک تایمزی راگه یاندبوو: "له هه ندیک شوین و حاله تی دیاریکراودا، میلیشیاکان رۆلی گرنگ ده بینن." که ده کریت رۆلی هیزی فریاکه وتنیش بیینن. ۱۹۳

گه ر بێتوو رۆلی پۆلیسی عێراقی که میک ناروون بێت، ئه وا هه مان شتیش راسته بۆ کۆنه سه ربازه کانی ئه مریکی و به ریتانی ئه وانیه ی مووچه ی به رزیان پێ دهرییت. گومانیش له وه دانیه ئه و چه کدارانه، دئسۆزی خۆیان بۆ هیزه کانی داگیر که ر ده نوینن که مووچه یان پێ ده به خشن، به لام ده بی بپرسین، ئایا ئه وانه ئه رکی راسته قینه یان چیه؟ ئایا ئه وانه ته نیا له به رانبه ر پارهیکی زۆر پاسه وانێ ده که ن یاخود ئه وانه هیزیکی هاوشیوه ی

سوپان؟ سەرەپراي ئەوھش نىياز لە دامەزراندنيان ئەوھ نەبووھ كە بىن بە سوپايكى تايبەت؟ ئەگەرى ئەوھش ھەيە رۇژيک لە رۇژان بەو ئاقەرەدا بچن.

گەرەتري سوپاي تايبەت لە جيهان

لە نىسانى ۲۰۰۴، پىروپاگەندەكان دەستيان پيكرد سەبارەت بەوھى گەئى لە كۆمپانیا ئەمنیە تايبەتیهكان دەستيان كىردووھ بە تىكەئبوون لەگەئى يەكترى. رەنگ بى وەك ئامادەكارى بۆ دامەزراندن و رىكخستى گەرەتري سوپاي چەكدارى لە جيهاندا، كە دەبیتە خاوەنى تيمى فرياكەوتن و پىسپورى سەربازى و دەزگای ھەوالگى تايبەت بە خۆى.

" نىك ئىدمۆند " رىكخەرى كاروبارەكانى عىراق لە كۆمپانیاى "ھارت" (ئەو كۆمپانیاىيە كەوا پىاوكوژيكي بەكرىگىراوى لە كوت ئى كوژرابوو) گوتى: "واديارە ھاوكارىكىدى يەكتر لە دەرەوھى شىوازە رەسمیەكانيان پەرە دەسنى. بۆيە ئیمە ھەول دەدەين سەرنجيان بەرەو ئەو شتانەى كە دەزانين خەرىكە روو دەدەن رابكيشين."

كۆلۇنئىل "جىل مۇركىنسالىر" وتەبىژى ھاوپەيمانهكان لە بەغدا، لە وەلامى پرسىيارىكى "واشنتۆن پۆست" دا بە ئىمىل نووسىوتى: "ھىچ رىكارىيەكى رەسمى نىە بۆ گۆرىنەوھى زانىارى ھەوالگى، ھەرچۆنىكيش بىت، جۆرىك لە پەيوەندى تايبەتى لە نىوان كۆمپانیاكان لە ئارادايە، ئەویش بۆ ئەوھى يەكترى ئاگادار بكەنەوھ لە شوپىن و حالەتەكانى كەوا مەترسىان لىوھ دىت." ۱۹۴ بە بۆچوونى بەئىندەرەكانەوھ، ھەنگاوى لەو جۆرە بەجىيە. زۆربەيان ھەستيان دەگرد كەوا سوپا زۆر ھاوكار نىە لە دانى زانىارى ھەستيارو پىويست، بۆيە باشترى رىگەچارە بۆ خۇپاراستن، بىركردنەوھىە لە دامەزراندنى دەزگايەكى ھەوالگى تايبەت بە خۇيان. بەلام لەلایەكى ترەوھ ھەنگاوى لەم جۆرە، رووكەش و ناتۆرى ئەو كۆمپانیايانە

جوانتر ناكات، چونكە لەوانەيە كەسەك بېت و بېت، ئەگەرى ئەوئەش ھەيە كەوا كۆمپانىياكان لە رىي وەرگرتنى ئەو زانىيارىانەو، كىردارى تۆلەسەندەنەو ئەنجام بەدن ياخود بە ھەئە ھەرش بىكەنە سەر خەلكى بى تاوان.

كۆپىنەو و ھاوبەشىكىردنى سەرچاوەكان ئاسەوارىكى تىرى گىرنگى ھەيە: ئەوئەش رەواندەنەوئە تەم و مژاوى وئەئە ئەو كۆمپانىيانە لەبەرچاوى خەلكى. چونكە بەلای عىراقىيەكانەو چەكدارەكانى ئەو كۆمپانىيانە ئەو كەسانەى چەكىان لە دەستەو پۇشاكى سەربازىشان نەپۇشەو- ھەموويان سەر بە CIA، بۆيە مافى خۇيانە گەر بىانكەنە ئامانچ و بىانكوژن. چەند جارىكىش پىيان راگەياندبووين كەوا ھۆتلى "بەغداد" كە شوئىنى مانەوئە راھىنەرەكانى سەر بە كۆمپانىياى "دايان كۆرپ" بوو، بە رەسمى بۆتە بىكەى CIA. بۆيە بە بۆچوونى دانىشتوئىكى تورەى شەقامى سەعدون لە بەغدا، ھۆتلىكە ھەمان ئەو شوئەيە، وەكو چۆن لەسەردەمى رژىمى سەدامدا كرابوو بىكەى دەزگايەكى ھەوالگىرى سەر بە رژىم تەواو ھاوشىوئەى دەزگاي ھەوالگىرى نازىيەكانى ئەلمانىا SS.

ئەو جۆرە خوئىندەنەوئە بۆ رۆلى ئەو كۆمپانىيانە، پائەنەرى سەرەكى بوون بۆ ستراتىژىيەتى گرووپە چەكدارەكان لە بە ئامانچ گرتنى چەكدارەكانى سەر بە كۆمپانىيا ئەمنىەكان. بۆ نمونە: ئەو چوار بارمتە ئىتالىيەى كەوا لە نىسانى ۲۰۰۴، بوونە مانشىتى زۆربەى رۆژنامە و دەزگاكانى راگەياندن، كاتىك كە يەككىيان ئى گوللە باران كرا، وەك چۆن لە فلىمىكى فىدبۆيى وئەئە گىرابوو، ھەموويان بەئىندەرى كۆمپانىياى ئەمنى بوون. فابىرىزىو كواترۆتشىكى، ماورىزىو ئەگلىانا و ئەمبىرتۆ كىوپپىرتىنۆ لە كۆمپانىياى DTS كارىان دەكرد كە بىكەكەى لە نىقادا بوو، چوارەمىان (سەلقاتۆرى ستىفىو) سەرۆكى كۆمپانىياى "پرىسىدبۆم" بوو (ئەوئەيان لە فلىمە فىدبۆيىيەكە دەركەوت و كوژرا لە رىي گوللەبارانكردنى سەرى). ۱۹۵

به لانی که مهوه، تهنیا کۆمپانیای ئەمنی که له عێراق کشاپهوه، دوی کوژرانی یهکێک له چهکارهکانی و بریندار بوونی یهکێکی تری له بۆسهیهک له نزیك بهغدا له نیسانی ۲۰۰۴. کۆمپانیایکی رۆمانی بوو به ناوی "بایدیپا" که تهنیا خاوهنی ههشت کارمهند بوو، ئهركهکەشی بریتی بوو له پاسهوانی کردنی ژمارهیهک له ئەندامانی حکومهتی کاتهکی عێراقی. وهکو چۆن بهرپۆمه بهرهکهی "دیومیترۆ نیکۆلای" باسی لێوه دهکرد. ۱۹۶

رهنگبێ ئهو هێرش کردنانه به ئەنقەست نهبووبن، بهلام وا ههست دهکەم ئهو کۆمپانیایانه یهکێک بن لهو سی ئامانجه سهرهکيهی که گرووپه چهکارهکان، نیشانیان لیگرتوون، دوانهکهی تریش بریتین له هێزه چهکارهکانی عێراقی و سیاسهت مهدارهکانیش.

هێزێکی مهغاویری گومانلیکراو

چەند ههفتهیهک دوی به ئامانج گرتنی ئهوروپیهکان، سوپا سیستمیکی رهسمیتری هینایه ئارا بۆ گۆرینهوهی زانیاری لهگهڵ کۆمپانیا ئەمنیهکان، بهلام ئهوهی بووه مایهی سهرسورمانی خودی کۆمپانیا ئەمنیهکانیش، ئهرکی ههماههنگی زانیاری تهواو نهیئنی ههوالگری خرایه ئهستۆی کۆمپانیایکی تری ئەمنی له بری دهسهلاتدارهکانی سوپا خۆیان. ئهوهی زیاتریش ئهو کۆمپانیانهی توپه کردبوو، سپاردنی ئهو ئهركه به کهسیک که ناو و ناۆرهیهکی خراپی ههبوو: کۆلۆنێل "تیم سپایسه" سهروکی کۆمپانیای (خزمهتگوزاری بهرگری و پاراستن- Aegies Defence Services)، لهگهڵ "سکۆت گارد" ئەفسهری پێشوی فهوجی دهستهبژیری سهر به سوپای بهریتانی، که پێشتر به قاچاغچیهتی چهک و تهقه مهنی تۆمهتبار کرابوو ههروهها به نهخشه کێشان بۆ ئەنجامدانی چەند کردیهکی سهربازی دوژمنکاری به مهبهستی پالپشتی کردنی کارهکانی کان و نهوت و

گاز لەسەرتاسەرى جىھان.

گرېبەستىيەكە كە بايى ۲۹۲ مىليۇن دۆلار بوو، لە ۲۵ ئايارى ۲۰۰۴ بەخىشرا، بۇ دابىنىكردىنى حەفتا و پېنج تىمى پاراستنى توند، ھەر تىمىكىش ھەشت چەكدارى راھىنراوى ئاست بەرزى سەر بە كۆمپانىيا ئەمىنەكانى دەگرته خۇى، بۇ چاودېرىكردىنى پاراستنى كىلگەكانى نەوت و گاز ھەروھەا وېستگەكانى ئاو و كارەباش لە عىراقدا.

مەيچەر "گارى تۆلمان" وتەبېژى سوپاي ئەمىرىكى، روونى كردهو كەوا كۆنتراكتهكە بە مەبەستى ھىنانە دى "يەكخەرىك" مۆر كرا، يان تەوەرەيەكى ھەماھەنگى بۇ كرده ئەمىنەكان و دابىنىكردىنى چاودېرى بۇ ھەريەكىك لە پرۇژەكانى ژىرخانى كە بەئىندەر و كۆمپانىياكان سەرقالى جىبەجىكردىنن: "ئەركەكەيان برىتيە لە دابەشكردىنى زانىارى و رىنمايى كرىن و ھەماھەنگى لەھەرچوار بەشى عىراق (باكوور، ناوھند، ناوھندى خواروو و باشوور). " ۱۹۷

دەنگۆى ئەو كارە نوپىيە قازانچ بەخشەى كەوا "تىم سپايسەر" سەرقالىتى بۇ ماوھى چەند مانگىك لەسەر زارەكان دەگەرا. لە كۆتايى مانگى ئادار، لوتىنىت كۆلۇنىل "ئالان براون" بەرپىسى دۆزىنەوھى ئەركوكار بۇ ئەندامانى ھەجىكى ھىزى شاھانەى بەرىتانيا لە كەمپى "بلان فۇرد" لە دۆرسىت، ئاگادارى بلاوكردهو بەوھى كۆمپانىياى ناوبراو لە عىراق پىويستى بە تەكنىكارى بى تەل و پەيوھندى ھەيە. مووچەى دانراویش دەگاتە ۱۱۰۰۰۰ دۆلار لە سالىكدا، كە سى ئەوھندەى مووچەى گەل لە پۇستەكانى سەربازىيە لە بەرىتانيا. لەوھش زىاتر ئەو پۇستە مافى وەرگرتنى سەد رۆژ مۇلەتى ھەبوو لە سالىكدا.

بۇيە سەبارەت بەم مەسەلەيە براون پىي گوتەم: "پىاوەكانى ئىمە لە توانايان دايە ھەموو شتىك چاك بكەنەو، لە رادىوئى بى تەل تا تەلەفونى

سەتەلايتىش، كەچى مووچەى سالانەيان لە بەرىتانىا تەنيا ۶۶۰۰۰ دۆلارە. بۇيە سەبارەت بە ھەبوونى پۆستىكى ئاوا لە عىراق ئاگادارم كردوونەتەوہ. ئىنجا بىرپارەكە بۇ خۇيان دەگەرپتەوہ بچن يان نا."

لە كۆتايپەكانى مانگى ئادارپش، فەيلەقى گشتى ئەفسەرە يارىدەدەرەكان، لە ۇرسى داون لە وىنچىستەر، رايگەياند كەوا پىويستى بە كارمەند ھەيە لە فەرمانبەر بگرە تا كارگوزار " يارىدەدانى كاروبارى كارگىرى و فەرمانگەيى لە بنكەى سەرەكى، لە كەش و ھەوايىك كە ھاوشىوہى بنكە سەرەكەكانى لىواى ھىزە سەربازىەكانە، لەگەن گەن لە ھەمان بەش و بەرپرسىارىتى. " مووچەى دانراو بۇ ئەو پۆستەش دەگاتە ۱۲۹۰۰۰ دۆلار لە سالىكدا بۇ يارىدەدەرى ئەفسەرى شارەزاو ئەزمووندار، ھەرۋەھا ۱۱۰۰۰۰ دۆلارپش لە سالىكدا بۇ يارىدەدەرى ئەفسەرى بى ئەزموون. ۱۹۸.

بە پىي گوتەى "گارى تۆلمان" ھەوت كۆمپانىا ھەوتى بەدەست ھىنانى كۆنتراكى ھەماھەنگىەكەيان دەدا. بە پىي سەرچاۋەيەكى باوہر پىكراو، كۆمپانىا رىكابەرەكان برىتى بوون لە (دايان كۆرپ، دەستەى سەرچاۋەى لىھاتووى و كارامەيىە سەربازىەكان MPRI، يەككە لەو كۆمپانىانەى كەوا مەشق بە سوپاى عىراقى دەكات، گرۋپى كۆنترۆلكردنى مەترسىەكان، كۆمپانىياى ئىرنىس و ھەرۋەھا كۆمپانىياى ئەمنى "ئۆلىف" بە ھاوبەشى). كە ئەو سى كۆمپانىيايەى دوايى لە گەورەترىن كۆمپانىياكانى دابىنكردنى خزمەتگوزارى ئەمنىن لە عىراق. كۆمپانىيا دۆراوہكان قەبوونى ئەنجامەكانىان نەكرد بۇيە "دايان كۆرپ" لە حوزەيرانى ۲۰۰۴ نازەزايى خۇى لە دژى "تىم سپىسەر" كە گرئىبەستىەكەى بۇ دەرچوو، گەياندە نووسىنگەى لىپرسىنەوہى گشتى. ۱۹۹.

بەلام ئەو كۆمپانىيانەى كەوا دژى ئەنجامى زىادكردنەكە وەستانەوہ

تەنیا لایەن نەبوون كە پێیان وابوو بۆ كۆمپانیای "تیم سپایسەر" نەشیاوە بۆ ئەو ئەركە. چونكە "پیتەر سینگەر" شیکەرەووە و نووسەری كتیبی (جەنگاوەرانی ھاوبەش: زێدەبوونی پیشەسازی بەتایبەت كەردنی سوپا Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry) و ئەندامی پەیمانگای "Brookings" كە دەزگایەکی لێكۆڵینەووە و دیراسەتە لە واشنتۆن، پێی وابوو نەدەبوایە كۆمپانیایكە ئەو گریبەستیە پێ بدریت، كە دەیگوت:

گریبەستیەكە دیراسە كەردنی كۆمپانیای ئەوێ كە دەبێ چی نەكە... بەدەسپێكەردنی ئەوێ، كەمی یان نەبوونی ھەماھەنگی و سەرپەرشتی و بەرپۆھەردن لە لایەن حكومەتەووە جەوھەری كۆمپانیای سوپا بوون لە پەشت بەستنی بە لایەنی تر بۆ جیبەجێكەردنی ئەركەكانی. بۆیە پەشت بەستن بە لایەنی تر بۆ جیبەجێكەردنی كارەكان كە كۆمپانیای گەورەییە لە لای كۆمپانیای تری تایبەت لە جیبی خۆیەتی ئەوێ تەنیا شانازی بەخۆ كەردنەووە بێت. لەوێش زیاتر، وا لە كۆمپانیایكان دەكات خۆیان بە دوور بگرن لە كۆت و بەندی چاودێری گشتی.

میکانیزمی ئاسایی بۆ زیادكەردنی کاریگەری لە گریبەستی كەردن- وەك ھەلبژاردن، پاداشت كەردن و سزادانی كۆمپانیایكان لەسەر بنەمای ئەزموون و ناوبانگیان- دووبارە خەوشی تێكەوت. لەوانەییە یەكێك و ابزانیت، كۆنترۆكتیكی گەورەیی ئاوا دەدریتە كۆمپانیایك كە پێشینیەییەکی زۆری كاركەردنی لەو بواریە یان ئەزموونی لەو بواریە ھەبێت، یان سەرھاتی چالاکی تری گەورە بووبێت لە عیراق. لە بری ئەو كۆنترۆكتەكە درایە كۆمپانیایك كە خاوەنی ئەزموونی كەمتر لە سائیکە و كارە سەرەکیەكانیشی بریتی بوونە لە نەھیشتنی چەتەکانی

دەريا نەوەك بىۋارى رىنكخستن و ھەماھەنگى ئەمنى، تەننەت ھىج

جۆرە كۆنتراكىتىكى گەۋرەشى پېنەدراۋە لە عىراق. ۲۰۰

كەچى ھەموو كەسنىك ھاۋرا نىە لەگەل ئەو ھەئسەنگاندنەى سەرەوہ بۇ كارەكانى سپايسەر. لە سىرالپۇن ھەولەكانى سپايسەر لەلايەن دەزگای تايبەتى سەربازيەوہ دەست خۇشيان لىكرا، كارەكانىشى بە "جىدەستى فرىشتەكان" وسف كرا. لە سالى ۱۹۹۸ كۆمپانىياكەى سپايسەر "ساند لاين ئىنتەر ناشنال"، كە كۆمپانىياكى سەربازى تايبەتە و ژمارەيەك پلەدارى بەرزى پىشۋوى سوپاى دامەزراندوۋە. بەر لەوہى كارەكانى لە نىسانى ۲۰۰۴ بوەستىنرى، بە ھاوكارى "گرىگ مۇرەى" كارمەندىكى پلە نزم لە نووسىنگەى دەرەوہى بەرىتانيا، گرېبەستىەكى لەگەلدا كرا بۇ فرۇشتى ۲۰ تۇن لە چەك و تەقەمەنى بۇ سەركردە سەربازيەكەى پىشۋوى سىرالپۇن "تىجان قەباح"، كە ئەمەش پىشلىكردى ئابلۇقەى نەتەوہ يەكگرتوۋەكان بوو لەسەر فرۇشتى چەك بۇ ئەو ولاتە. "دۆگ برۆكس" سەرۆكى دەزگای كردەكانى ئاشتى نپودەولتەى IPOA كە گرۋپكى داكۆكىكارى ناسوودمەندە لە بەرژەوہندى كۆمپانىياكانى تايبەتى سەربازى وەك "ساندلاين" كار دەكات، دەئىت ئەو كارەى كۆمپانىياى ناوبراۋ لە سىرالپۇن بووہ ھۇى رزگاركردى ژيانى ھەزاران ھاولاتى مەدەنى، كە دەئىت: "ساندلاين بە شىۋەيەكى بەرچاۋ كارىگەر بوو. ئامانجى ئەوان لە ھىنانەوہ سەر دەسەلاتى حكومەتە ھەئبژىردراۋەكە ھاتە دى، رەنگبى ئەو كارە كارىگەرى خراپى ھەبوۋى بەسەر ناوبانگيان بەلام رۆئىكى يەكلاكرەوہيان بىنى لەسەر كەوتن. ۲۰۱

لەگەل ئەوہش، پىرۇژەكەى "ساندلاين" لە سىرالپۇن، گەل لە دەزگاكانى لىكۆلپنەوہ و بەدواداچوونى حكومەتى بەرىتانياى ورووژاند، كاتىك كە زانرا كۆنتراكەكە پىشلىكارى ئابلۇقەكەى نەتەوہ يەكگرتوۋەكانى كردوۋە لە

پېيدانى چەك و تەقەمەنى بۇ ھەردوو لايەنى تىۋەگلاۋ لە مەملانئى چەكدارى لە سىرالئۆن. بەلام سىپاسەر مكوپ بوو لەسەر ئەوھى بى ئاگا بووھ لەوھى ئەو پلانە ناياساي بووبئيت و لە كۆتاييدا حكومەتى بەرئيتانى ناچار بوو ريساي تازە سەبارت بە بازرگانى چەك و ھەئسوكەوتى كۆمپانىيا تايەتئەكانى سەربازيش دەريكات. ۲۰۲

كارەكەى سىپاسەر لە "پاپوا گىنياي تازە"، ھەرەسىكى ترى پەيوەندىە گشتئەكان بوو، بە پئوھرە سەربازيەكانيش كارئكى ناسەرەكەوتوو بوو. بەشى رۆژھەلاتى دوورگەى پاپوا گىنيا لە باشوورى زەرياي ھئمن، پارچەيەكى داگير كراوى بەرئيتانى و ئەلمانئەكان بوو، دواترئش كەوتە ژئير ويسايەى ئوسترالئەكان تا سالى ۱۹۷۵. لە ھەمان سالىدا پاپوا گىنياي تازە لەگەئ دوورگەى "باوگەين ئئيل" كە نزيكەى ۸۰۵ كىلۆمەتر لە باكوورى رۆژھەلاتى پايئەختەكەى "پۆرت مۆرىسبى" يەوھ دوورە، سەربەخۆيى خۆى راگەيانئ. دواتر دەسبەجئ پاپوا گىنياي تازە "باوگان ئئيل" سى داگير كرد، كە لەوئ كۆمپانىيايكى ئوسترالئى CRA (ئئستا بەشئكە لە رىؤ تئنتؤ، گەورەترين كۆمپانىياى كانەكانە لە جئهان) سەرقائى لئدانى كانى مس بوو لە ۱۹۷۲.

لە سالى ۱۹۸۹، خاوەن زەويە لۆكائئەكان، كانەكانى "باوگان ئئيل" ئيان داخست وەكو نارەزايى دەربېرىن لە پئس بوونى ژئنگەو داواكرئنى سەربەخۆئش. لە سالى ۱۹۹۷، حكومەتى پاپوا گىنياي تازە، كە پشكى لە داھاتى كانەكان دەگەئشئە ۴۴٪، بېرى ۳۶ ملىؤن دۆلارى داىە كۆمپانىياى "ساندلاين" بۇ ئەوھى شۆرش و نارەزاييەكانى خەئكى "باوگان ئئيل" دابمر كئئئتەوھ.

مانگئك دواى ئەوھ، سەرەك وەزئرانى پاپوا گىنياي تازە "يؤلئؤس چان"، سەر لەشكرى سوپاكەى، برىگادئرى ژەنەرالل "جئرى سئنگارؤك" سى لە پۆستەكەى لادا، لەبەرئەوھى ناوبراو سەرزەنشئى گرئبەستئەكەى لەگەئ

"ساندالین" کرد و دەشی گوت خەرج کردنی ئەو پارەیه لەسەربازەکان و سوپاکەیی ئاکامی باشتری دەبوو کە مووچەیهکی کەمیان پێ دەدرا و لە دەست کەمی چەک و تەقەمەنیش دەیان نالاندا. دووبەدوای ئەو بریارە، ئاژاوە سەریههێدا، دوای ئەوەی سەربازەکانی سەر بە ژەنەرالی سینگارۆک پیشەوایی ناپەزاییه‌کانیان کرد کە ژمارەیان نزیکەی دوو هەزار مەدەنی دەبوو. سەربازەکان ژمارەیهک لە بەئیندەرەکانی "ساندالین"یان گرت و هەندیکێ تریشیان ناچار کرد ئەوی جێبهێڵن.

دوای تێپەربوونی کەمتر لە مانگیکیش سپایسەر بە بەرگیکی جینزی کۆن و گەچراو خرایە بەردەم دادگا لە پاپوا گینیا تازە. جانتاکەشی کە چوار سەد هەزار دۆلاری تێدابوو، وەک بەلگەیهک لەسەر گریبەستیه‌کە لەگەڵ حکومەتە لادراوەکە لە دژی بەکارهێنرا. لە میانەی گوێگرتنەکەیی دادگا، سپایسەر ئەوەی دەرخواست کەوا لایەنیکی پرۆژەکە (کە کۆدناوەکەیی بریتی بوو لە "Operation Oyster") مەبەست لێوەی بەرپاگردنی هەلمەتێکی دەروونی لە دژی خەلکی "باوگان فیل" بوو بە پائێشتی شیوازی رۆوسی لە هێرشکردن لە رێی هەلیکۆبته‌رەوه. پارێزەرەکانی سپایسەر هەولێ زۆریان دەدا تاکو ماوەی حوکم دانەکە کەم بکەنەوه تا لە کۆتاییدا توانیان حوکمەکە لابەدن و ناوبراو ئازاد کرا، بەلام "یولیۆس تشان"ی سەرەک وەزیران ناچار کرا دەست لە کارەکەیی بکێشیتەوه. ۲۰۳

TITAN و CACI

بە جیا لە ئەرکەکانیان بۆ پاسەوانیکردن و پائێشتیکردنی هێرشە سەربازیه‌کان، کۆمپانیا ئەمنیه‌کان داھاتی زۆریان دەست دەکەوت لەبەرانبەر کارە تەقلیدیەکانی هەوالگری وەک لیکۆئینه‌وه. بە سانایی زۆریەیی ئەو گریبەستیه‌کە باش ناسراوانە ئەنجام دەدران لە ژوورەکانی ئەشکەنجەدانی بەندیخانەیی ئەبو غریب کە ئیستا بە ناویانگە.

وەكو چۆن "دەيشد ئايزنبيرك" شیکەرەو لە ئەنجوومەنی زانیاریەکانی ئەمەنی بەریتانی - ئەمریکی، کە بەدواداچوونی لەسەر کۆمپانیا ئەمنیە تایبەتییەکان دەکرد، باسی لێو دەکات: پێشینی ئەو گریبەستیانیە هاوئێوەی زۆری بە کارەکانی تری بەکارھێنانی دەستی کارە لە سوپا. بەوەی لە رۆی ئەو کۆنتراکتانە بە رەسمی ھەول دەدرا دەستی کاری کەمتر بەکار بەیئریت و لە ھەمان کاتیشدا تیچوونەکان کەمتر بکریئەو. ۲۰۴

لە رابردوودا، لیکۆلەرەووەکان لە پەیمانگە نموونەییەکانی ھەوالگری رایشانیان وەرەگرت، کە بنکەیی دیاریکراویان ھەبوو، وەك پەیمانگای لیکۆلینیەووی ھیزی سەربازی لە فۆرت ھاوتشوکا لە باشووری ئەریزۆنا. بە پێی راپۆرتی پشت راست نەکراوی گۆفاری *WorldNet*، لە کانوونی دوومی ۲۰۰۲ سوپا مووچەیی مامۆستا و رایشنەرەکانی ئەو پەیمانگایە بە راددەیی ۵۰% کەمکردۆتەو، ئەوھش وای لە ژمارەیک لە مامۆستاو رایشنەرانی کرد کە دەست لەکار بکێشنەو. ۲۰۵

بەھەرھال، دەرھەتی کاری تازە بە خیرایی دەرکەوت، لە بەندیخانەیکەیی تایبەت کە ئەمریکەکان بەرپۆھیان دەبرد لە نیمچە دوورگەیی گوانتانامۆ، تیایدا گومان لیکراو و تۆمەتبارەکانی سەر بە ریکخراوی قاعیدە لە ئەفغانستان زیندانی کرابوون، دواتریش بەندیخانەکانی عیراق کۆنە بەعسیەکانیان لەخۆگرتبوو. بۆیە لە بری ئەو پینتاگۆن سوود لە شارەزاو پەسپۆرەکانی سوپا وەرگریت، داوای لە کۆمپانیا تایبەتییەکان کرد کەوا وەرگریو لیکۆلەرەویان بۆ دابین بکات.

بۆ ئەنجام دانی ئەو ئەرکەش دوو کۆمپانیا دەرکەوتن، یەکەمیان؛ کۆمپانیای CACI نیو دەولتەیی لە ئیرلیگتۆن لە فیرجینیا (کە لە نیو سوپادا بە Khaki ناسراو بوو) و پێشوتریش بە سەنتەری شیکردنەووی یەکگرتووی کالیفۆرنیا California Analysis Center

Incorporated دەناسرا. كۆمپانىياكه له شەستەكان لەسەر دەستی "ھارى ماركویتز" دامەزراوە (كە نابراو لە ساڵى ۱۹۹۰ خەلاتى نۆبلى لە ئابوورى بەدەست ھىناوہ لە بەرانبەر ئەو توێژینەوہیەى كە ئەنجامى دابوو لەسەر فرەبى سەنەدەكانى بازارگانى ھەلگىراو stock portfolio (diversification)، يەكەم گریبەستىشى لە حكومەتى ئەمرىكەوہ پىدرا بۆ دىزاینكردن و دروستكردنى پرۆگرامىكى كۆمپىوتەرى كە بۆ لاسايكردنەوہى مەيدانى جەنگ بەكار دەھىنرا. ۲۰۶

CACI، كە ژمارەى كارمەندەكانى، خۆى لە شەست و سى كارمەند دەدا، پەپرەوى لە ستراتىژىيەتىكى شەرانگىزى و فراوانخوازى دەكرد بۆ كارەكانى، قازانجىشى لەسەر حىسابى كۆمپانىيا لاوازەكان بەدەست دىنا و پەرەى بە كارەكانى دەدا لە گەل حكومەتى فیدرال لە رى پەيوەندى و يارمەتى چەند كەسايەتەك لە ھەردوو بنكەى ھىزى ئاسمانى "كىلى" و "ماكلىلان" لە تەكساس و كاليفۆرنيا ۲۰۷. لە ساڵەكانى نىوان ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲ قازانجى كۆمپانىياكه لە ۲۲ ملیۆن دۆلارەوہ (لە كۆى سەرمایەو داھاتى ۵۵۷ ملیۆن دۆلار) دا گەيشتە ۴۴ ملیۆن دۆلار (لە كۆى سەرمایەو داھاتى ۸۴۳ ملیۆن دۆلار). ۲۰۸

بۆردى كارگىرى كۆمپانىياى ناوبراو بەردەوام لافى بە ئەندامىتى ئەو كۆنە ئەفسەر و پلەدارانەى سوپا و كۆنە سىخوورەكان لیدەدا، كە برىتى بوون لە "مىكايل بايەر" جىگىرى سەرۆكى بۆردى كارو بزنىسى پىنتاگۆن و راوێژكارى سەربازى سوپا و ھىزى ئاسمانى و كۆلێژى جەنگى دەريايى ئەمرىكى و تاقىگەى نىشتمانى ساندىا، "باربارا ماكنمارا" يارىدەدەرى پىشوو دەزگای ئاسایشى نىشتمانى، "ئارسەر مۆنى" يارىدەدەرى پىشوو وەزارەتى بەرگرى، ھەروەھا "لارى وىلش" ژەنەرالىكى پىشوو ھىزەكانى ئاسمانى و لە يەكەم ماوہى سەرۆكايەتى بۆشيش بەرپرسى ھاوبەشى ستاف

بوو. ۲۰۹

ھەر لەگەڵ دەستپێکردنی گریبەستییە تازەكەیی، CACI لە ریی ویب سائتەكەییەو دەستی كرد بە ھاندانی لیکۆلەرەوەكانی بۆ ئەووی بچنە ئەفغانستان و عیراق و كۆسۆڤۆ. ئەوانەیی كاری لیکۆلەرەیان پئی سپێردرا پئیان راگەینرابوو كەوا لە كەش و ھەواییەكی ھەساویدا كارەكەیان دەكەن و لە ژیر "سەرپرەشتیەكی گونجاویشدا" ھەر وھا " لە كاتی چاوپێكەوتنیان لەگەڵ خەلكە لۆكالیەكانی ئەو شوینیانە پالپشتی ھەوالگریان بۆ دابین دەكرییت و ئەركی دەستنیشانكردنی ھەر ھەشەو مەترسیەكانی سەریشیان دەكەوێتە ئەستۆی ھیزی ھاوپیماوەكانەو". لەو ھەش زیاتر، كارمەندە چاوەروانكارەوەكانی ئەو پۆستانە، دەبییت توانای مامەلەكردنیان ھەبییت لەگەڵ وەرگێرەكان بۆ كۆكردنەووی زانیاری لە جۆرەھا سەرچاوەی جیاواز. وەكو چۆن لە ویب سائتی كۆمپانیای ناوبراودا ھاتوو، ئەو پۆستە پئیویستی بە مۆلەتی ئەو پەری نھیتی و رەگەزنامەیی ئەمەریكی ھەییە، ھەر وھا كەسە كاندید كراوەكانیش دەبی بە لانی كەم خاوەنی دوو سال شارەزایی بییت لە بواری پۆلیسی سەربازی یان پیشەیی ھاوشیووی ئەو، وەك بواریەكانی جیبەجیكردنی یاسا یاخود ھەوالگری كە توانا و میكانیزمەكانی چاوپێكەوتن و لیکۆلینیەویان ئی فیربووبن. ۲۱۰

"جۆی رایان" كە كارمەندیكی كۆمپانیاكەیی، ورددەكاریەكانی ماووی كاركردنی لە ئەبوغریب لە ئەنتەرنییت لە ویب سائتی رادیوی "سانت پاول" لە مینیسۆتا KSTP-AM بلاو كرددبۆو. بەلام ھەر لەگەڵ ئاشكرابوونی كیشەیی ئەشكەنجەدانی زیندانییەكانی ئەبوغریب، ووردەكاری بەسەر ھاتی رۆژانەیی ناوبراو لەسەر ئەنتەرنییت لادرا. رایان لە بەسەرھاتەكەیی كە لە ۲۱ نیسانی ۲۰۰۴ خرابووو سەر تۆپی ئەنتەرنییت، باسی ئەو پاداشتە دەكات كە خۆی و ھاوکارەكانی وەریان گرت لە دوای رادەستكردنیان بۆ

شىكردنه وەيەكى ووردى لىكۆلئىنەوۈ لەگەل زىندانىەكان. وەكو چۈن لە نووسىنەكەى دا دەئېت: "سەرکردايەتيمان ھەژاند و جارىكى تر ئىدارەى CACI پېوەر و ستاندهرىكى بەرزترىان بۇ سەربازە گەنجەكان دانايەوۈ تاوگەو پەپرەوى لى بکەن." ۲۱۱

كۆمپانىيەكى ترى بەشداربوو لە ركا بەركىي بەدەست ھىنانى گرىبەستى تايبەت بە لىكۆلئىنەوۈ نەئىنەكان، كۆمپانىيەى TITAN بوو، كە بنكە سەرەكەكەى دەكەوئىتە سان دياگۆ لە ويلايەتى كاليفورنيا و ماوہى بىست و سى سائە دامەزراوہ. كۆمپانىيەكە نزيكەى دوازده ھەزار كارمەندى ھەيەو داھاتى سالانەشى دەگاتە دەوروبەرى ۲ مليار دۆلار. كارى سەرەكى TITAN برىتيە لە فرۆشتنى زانىارى و خزمەتگوزارى پەيوەندىەكان بۇ سوپا و دەزگا سيخورى و ھەوالگريەكانىش. بە پىي كۆنتراكتيكى لەگەل سوپاى ئەمريكى، كۆمپانىيەكە سىستەمى ھاردوئىرى ئامپىرەكانى پەيوەندى كردنى دەفرۆشتەوۈ سوپا. ئىستاش لە گرىبەستىەكى ھاوبەشدا لەگەل پىنج كۆمپانىيەى تر، بايى ۲ مليار دۆلار ئامپىر و پىداوئىستىەكانى پەيوەندى كردن و ھەوالگري وەك رادىيو تەزوودەرەوۈ بۇ دەزگاي سيخورى و بەرپۆەبەرايەتى نەھىشتنى ماددە بىھۆشكەرەكان و نووسىنگەى لىكۆلئىنەوۈ فىدرائىش FBI دابىن دەكات، كە لە رىيەوۈ ئەو دەزگايانە لەسەر بنەماى پىوەرئىكى ھاوبەش دەتوانن لە پەيوەندى دابىن. ئەو پرۆسەيەش بە پرۆژەى ۲۵ ناوى دەبرىت.

۲۱۲

ھەرۈەھا كۆمپانىيەى ناوبراۈ پەرەى بە ئۆتۆمبىلى سەربازى لە جوړى ھامقى داوہ و ناوى لى ناوہ "پىشبينى كار The Prophet"، كە رىگە بە شۆفىرى ئۆتۆمبىلەكە دەدات دەستنىشانى شوئىنى ئەو كەسانە بكات كە ئامپىرەكانى پەيوەندى كردنى وەك بى تەل بەكاردەھىنن بۇ پەيوەندىكردن لەگەل ئامپىرى مۇبايىل لە دەوروبەرى ئۆتۆمبىلەكە. لەوہش زياتر

ئۆتۈمبىلەكە ئارىلىكى ھەتتە مەتتىرى بۇ دانراۋە كە تواناي چەمانەۋەى ھەيە و لە ماۋەى ۹۰ چركەشدا دەتوانرى بەرزونزم بكرىتەۋە، سەررەپراى كوشنىكى دانىشتنى تايبەت بە ۋەرگىرى كۆدى بى تەلەكە. يەكەم نەۋونەى ئەو جۆرە ئۆتۈمبىلەش لە ئەفغانستان تاقىكرايەۋە. مۇدىلىكى تازەترىشى ئى دروستكراۋە، كە رىگە بە ژمارەيەك لەو ئۆتۈمبىلانە دەدات بە يەكەۋە ھىرش بكنەنە سەر ئامانجىكى دەستنىشان كراۋ. ۲۱۲

لەۋەش زىاتر، Titan گرىبەستىەكى تىرى بايى ۵۴،۸ مىيۇن دۆلار بەدەست ھىنا بۇ پەرەپىدانى سىستەمى كۆنترۆل و ئاگاداركرىنەۋەى پىشۋەختەى ئاسمانى گەرپۆك AWACS ۲۱۴ كە تايبەتە بە نەخشەكپشانى سىخورى. ھەرۋەھا كۆنتراكىكى تىرىش بايى ۱۸ مىيۇن دۆلار بۇ دىزىن كرىنى بەرنامەى كۆمپىوتەرى لاساكەرەۋەى جەنگ بۇ كەشتىگەل ھىزەكانى دەريايى ئەمريكا لە زەرياي ھىمن. دواھەمىن كۆنتراكى كۆمپانىيى ناۋبراۋ برىتتە لە دىزىنكرىنى ۱۵۰ گەمەى كۆمپىوتەرى لاسايى كەرەۋەى جەنگى لە ھەر سائىكدا بە مەبەستى بەكارھىنانيان لە مەشقە سەربازىەكانو بلاۋپىكرىنى سەربازەكان بۇ يەكە جۇراۋجۋەكانى سوپاي ئەمريكى. ۲۱۵

لە سالى ۲۰۰۳، داھاتى كۆمپانىياكە لە بەرانبەر خزمەتگوزارى ۋەرگىپران بۇ ھىزە سەربازىەكانى ئەمريكا لە ھەموو جىھاندا گەيشتە ۱۱۲،۱ مىيۇن دۆلار. كۆمپانىياكە لە سالى ۱۹۹۹ دەستى بەو كارە كرىدوۋە، كە ئەو كاتە ھەۋلى سەركىشانەى دەدا بۇ بەكارخستنى ۋەرگىپر لە زمانەكانى عەرەبى، ئارامى، دەرى، فارسى، جۇرجى، كوردى، پەشتوۋى، تاجىكى، ئۇگىۋورى، ئوردوۋىي و ئۆزبەكى لە رىي فاكس كرىن بۇ گروۋپە كۆمەلايەتەكانو سەردانىكرىنى بىنكەكانى بەكارخستن و يانەكانى زمانەۋانى. دواترىش ئەو ژمارە تەلەفونە بى بەرانبەرە (۶۲۰۰-۸۹۹-۸۰۰-۱) و ئىمىلى ھەردوۋ كارمەندى كۆمپانىياكە (بەسىر قەھارو چىمەن زىبارى) لە گەل گروپى

گفتوگوى ئەنتەرنېتى دەردەكەوتن. ۲۱۶

رىكلامى كۆمپانىياكە بۇ گروپە ئەفغانىەكان بەو شىۋەيە دەخوینرايەوۋە:
دەرفەتتىكى كارى بى وینەت لە بەردەمدایە بۇ ئەۋەى بتوانیت لە
یەككاتدا یارمەتى ئەفغانستان و ولاتە یەگگرتوۋەكانى ئەمرىكاش
بدەیت لە دارشتنى ئایندەيەكى تازە و ویناکراو بۇ خەلکی
ئەفغانستان، ھەروەھا دەرفەتیشە بۇ پالېستىكىردنى ئاسیش و
سەقامگىرى لە جیھاندا.... وەكو نەرىتتىكى پەیرەوگراویش لە
سیستەم و سیاسەتى كۆمپانىیای TITAN، تۇ بانگیشت دەكەین بۇ
وەرگرتنى ئەو پۇستانەى كە ھەپە، وەكو وەرگىپران لە كاتى
چاوپىكەوتنەكاندا، وەرگىپرانى دۇکیومىنتە گرنگەكان و ھەروەھا
ئاسانكارى بۇ حكومەتى ئەمرىكى لە تیگەیشتنى كەلتور و نەرىتى
ئەو ولاتە، ئەو دەرفەتى كارەش تەنیا لەبەردەم دانىشتوانى ئەو ولاتە
كراۋەپە.

ئەو مەرجانەشى كە پىۋیستە ھەتبېت و گەنجاۋیش بېت لەگەل
سیاسەتى كۆمپانىياكە: دەبى ھەلگىرى رەگەزنامەى ئەمرىكى بیت، لە
تاقى كىردنەۋەى زمان دەربىچیت و، ملكەچیش بیت بۇ ئەو
لىكۆلئینەوانەى كەوا حكومەتى ئەمرىكى لە بارەتەۋە ئەنجامى
دەدات.... ھەندىكجار كەش و ھەۋای كارەكان قورس دەبن، بەلام
پاداشتەكان بەرزن. گەر خۇت يان كەسىكى نىزىكت ئارەزوۋى كاركردن
و بەدست ھىنانى كرىپەكى باشى ھەپە و خوازيارىشە كارىگەرىەكى
پۇزەتیقانىەى ھەبېت لە شەرى دۇ بە تىرۇر، ئەوا تكایە پەپوۋەندىمان
پىۋە بكە. ۲۱۷

ئەۋەى ئارەزوۋى وەرگرتنى ئەو كارەى ھەبېت، ھەر لەگەل دامەزراندنى
و دۋای ئاگادار كىردنەۋەشى بە ماۋەپەكى كورت دەبى سەفەرىكات و بچىتە

ئەفغانستان و، مووچەكەشى دەگاتە ۱۰۸۰۰۰ دۆلار لە سالیكدادو بریكى زۆرى
ئەو مووچەبەش باج نایگرتەو. ۲۸

چەند مانگیكیش بەر لە داگیرکردنی عیراق ئاگاداریەكى هاوشیووی
ئەووی سەرەو ئاراستەى رەوئەدەكانی كورد كرا لە ناشیئیل، دالاس و سان
دیاگۆ. كە ئەو سى شارە زۆرتەرىن ژمارەى كورده نیشتهجیبووەكانی ئەمەریكا
دەگرە خۆیان.

لە كانوونی یەكەمی ۲۰۰۲، ئەسۆشییەتد پریس باسی بەسەرھاتی
دوویرای هیئایەو كە دانیشتووی ناشیئیل بوون- دیار موستەفا كە كریكار
بوو لە بواری تازە كوردنەووی ئەپارتمانەكان، ھەرەوھا ئیدریس موستەفاش،
كە پاسەوانی قوتابخانە بوو. ناوبراوان سەفەرى واشنتۆنیان كرد و ماووی
ھەفتەبەك بۆ ئەنجامدانی چاوپێكەوتن لەوئ مانەو. ھەردوو براكە كاتی
خۆی لەسەردەمی رژیمی سەدامدا ئەشكەنجە درابوون، بۆیە گومان ھەبوو
لەووی ئەو دوو كەسە رەچاوی مافەكانی مرۆفە بكەن، چونكە ویستی تۆلە
سەندنەویان ھەبوو. ۲۹

"عیماد میخە" كە کریستیانیئی كلدانی خەئكى بەسەرەبە و لە
ئەمەریكا دادەنیشیت، ئەویش كارمەندیكى كۆمپانیای TITAN. بەر
لەووی وەكو وەرگێرێكى مەدەنی لە بنكەبەكى سەربازی لە شارى بەعقوبە
لە تشرینی دووھمی ۲۰۰۳ لە كۆمپانیاكە وەرگێریت، بەرپۆبەرى بەشى
فرۆشتنی گۆشت بوو لە سوپەرماركیتێكى شارى پۆنتیاك لە ویلايەتى
میشیگان. ناوبراو لە ھەفتەى یەكەمی مانگی نیساندا كوژرا، ھەمان ئەو
ھەفتەبە بوو كەوا ھیرشو كردارەكانی گرووپە چەكدارەكان دژ بە
ھیزەكانی داگیركەر زیادیان دەكرد.

بە ھەمان شیووی كۆمپانیاكانی تر لە عیراق، زۆر جار كارمەندەكانی
TITANیش چەكیان ھەئدەگرت (ئەمەش كاریكى نایاساییە بە پێی

ياساكانى سەربازى ئەمىرىكى) و ئەگەن سەربازەكانىش دەگەرەن و دەسورەن، بەمەش دەبوونە ئامانجىكى ئاسانى گرووپە چەكدارە ناديارەكان، كە وەكو خىانەتكار سەپىريان دەكرەن. ۲۲۰ ئەو وەرگىپرانەى ئەگەن كۆمپانىيەى TITAN كاريان دەكرەن، ئەوانىش بەو تۆمەتبار دەكرەن كە هاوكارى لايەنەكەى تر-گرووپە چەكدارەكان- دەكەن. "احمد فەتخى مىجالبا" كە ئە شارى بۆستەن شۇفېرى تاكسى بوو، يەككە بوو ئەو حەفتا وەرگىپرانەى كەوا ئە بەندىخانەكەى گوانتانامۆى كويە وەكو يارىدەدەرى لىكۆلەرەو كارى دەكرەن. نوبراو ئە ئەپىلولى ۲۰۰۲ دواى ئەوئەى ئە گەشتىكى بۆ ولاتى مىسر-كە خۆى خەلكى ئەو ولاتەپە- گەراپەو، دەسگىر كرا بە تۆمەتى ئەوئەى زانىارى نەپنى سەبارەت بەو بەندىخانەپە دركاندوو. نوبراو پېشتەر راھىتراو بوو ئە پەيمانگاپەكى تاپبەت بە فېركردنى شىوازەكانى لىكۆلەپنەوئەى سەربازى ئە (فۇرت هاوتشوكا) ئە وىلاپەتى ئەرىزۇنا، بەلام نەپتوانىبوو دەربچىت بۆپە ئە ئاپارى ۲۰۰۱ ئە بەر ھۆكارى تەندروستى لىخۇشبوونى بۆ دەرچوو. "احمد فەتخى" دۆستىكى (ئافرەتى) ھەبوو، كە ئەوئەى بە ئابرووچنەو ئە ھەمان پەيمانگا دەركرا، دواى ئەوئەى دزىنى لاپ تۆپىكى لى ئاشكرابوو، كە پەر بوو ئە زانىارى نەپنى و ھەستىيار. ئە گەواھىدانىكى نووسراوى "احمد فەتخى" دا ھاتوو، نازانىت ئەو زانىارىانەى كەوا ھەندىكى بە ھەستىيار ئامازەپان پېدرابوو، چۆن ھاتۆتە سەر دىسكى كۆمپىوتەرەكەى. ئەو بە لىكۆلەرەوئەكانى FBI رەگەپاندىبوو، كەوا ئەو CD ئە لە مامىكى وەرگرتوو كە ئە دەزگاپ ھەوانگرى سەربازى مىسرى كارى دەكرەن و ئىستاش ماوئەپەكى زۆرە خانەنشىن كراو. ۲۲۱

تارمایی تر

كی تر كار لەسەر ئەو جۆرە كارانەى دەزگا ھەوالگریە تاییبەتیەگان دەكات لە عیراق؟ بیگومان كۆنە ئەفسەرەكانى CIA، ھەرچەندە دیاریش نیە ئاخۆ ئەوانە بەئیندەرى سەربەخۆن یان لەگەڵ كۆمپانیایان كاردەكەن. ئەسۆشییەتد پریس باسى یەكێك لە وەكیلە پێشووەكانى CIA دەكات، كە بە خاوەن باجە سەوزەگان- "Green Badgers" ناودەبران- لەبەر رەنگى ناسنامەكانیان كە سەوز بوو. بە پێى گوتەى ئەو وەكیلە، ئەوان دەتوانن سێ ئەوەندەى ئەو مووچەییەیان دەست دەكەوێت كە لە حكومەت وەریدەگرن- واتە زیاتر لە ۱۵۰۰۰ دۆلار لە سالیكدا. ۲۲۲

بیگومان زۆر لە بەئیندەرەكانى دەزگا ھەوالگریەگان دواى ئەوەى كوژران یان وون بوون، ناوەكانیان بلاوكرایەو. بۆ نموونە: "كیرك قین ئاكیرمان" دانیشتووى مۆس بیتش لە ویلايەتى كالیفۆرنیا. ناوبراو لە ۹ تشرینی یەكەمى ۲۰۰۲، بى سەرو شوین بوو. ئۆتۆمبیلەكەشى لە نیوان ھەردوو شارى تكريت و كەرکوكدا بە جیھێلراوى دۆزرایەو، لە ناو ئۆتۆمبیلەكەشیدا، تەلەفونىكى سەتەلايىت و لاپ تۆپىك و جانتاكەشى كە ۴۰۰۰ دۆلارى تیاوو دۆزانەو، ئەووش ئاماژە بوو بۆ ئەوەى ناوبراو ئامانجى دزو جەردەگان نەبوو.

ناوبراو كارمەندى كۆمپانیای "ئۆلترا سیرفیسیس"ە، كە بنكە سەرەكیەكەى لە ئەستەمبۆلە، لە بوارەكانى دابینكردنى كەلوپەل و پێداویستى نووسینگەو ناو ماڵ بۆ بنكە سەربازىەكانى ئەمريكا لە عیراقدا كارى دەكرد. ناوبراو پێشوتر لە ھێزەكانى ئاسمانى ئەمريكى پلەى نەقیبى ھەبوو و دواتریش بۆتە ئەندامى گرووپىكى سەر بە پینتاگۆن. ئەركى ئەو گرووپەش بریتى بوو لە كۆگردنەوێ زانیارى لەسەر تیرۆریزم و سیخورى

جەنگ و ھەر جۇرئىكى تىرى ھەپشە. بەرلەۋەش ۋەكو يارىدەدەرى بەرپۆۋەبەرى ھەۋالگىرى سەر بە ھىزەكانى ناتۆ لە بۆسنىدە كارى دەگرد. ۲۲۲ لە كۆتايىدا، چاودىرى تەكنەلۇژىي كۆمپىوتەرى و دانەرى پىرۇگرامى بىكەى زانىارى پىويست بوو بۆ پالپشتىكىردنى كارەكانى ھەۋالگىرى. كەسى گونجاۋىش بۆ ئەم كارە "مايكل پۇلىۋت" بوو، جىگرى سەرۋكى جىبەجىكار و ئەندامى دەستەى دامەزرىنەرى كۆمپانىيى "Tapestry Solution" لە سان دياگۆ- كۆمپانىيىكى تايبەتمەند بوو بە دىزايىن كىردنى ئامىرى لاسايى كىردنەۋەى راھىئانە سەربازىيەكان. بە پىيى بەيانىكى راگەيەنراۋى كۆمپانىيەكە، مايكل بە مەبەستى دامەزاندنى سىستەمىكى سۆقت وىر كە يارمەتى سوپاي دەدا بۆ ھەماھەنگى كىردن لە كاتى كىردە سەربازىيەكان، چوۋبوۋە كۆيت. ۲۲۴ بە پىيى بەيانەكە ناوبراۋ دوو مانگ بەر لە داگىر كىردنى عىراق، لە باكورى شارى كۆيت كوزرا. بەلاى بەئىندەرە بچووك و گەۋرەكانىش، كار كىردن لە عىراق بىرىتە لە سپاردنى ژيانى كەسىك بە دەست كەسىكى تر.

كىشە ژمىرىيارىيەكان و لىكۆلىنەۋەكان سەبارەت بە بەرتىل

گشت كارەكانى TITAN لەسەرتاسەرى جىهان بە عىراقىشەۋە خرانە ژىر پىشكىن و پىداچوونەۋە. لە ئادارى ۲۰۰۴، دەزگاي وردبىنى و پىداچوونەۋەى گىرئەستىيەكانى سەر بە پىنتاگۆن DCAA (كەم و كورتى لە بەشى ژمىرىيىرى كۆنترۆل و چاودىرى كرىكارەكان)نى سەر بە كۆمپانىيى ناوبراۋ لە عىراق دۆزىيەۋە، ئەمەش بوۋە ھۇى ئەۋەى كۆمپانىيەكە سزا بىرىت. "ۋىليەم رىيد" بەرپۆۋەبەى DCAA لە چاۋپىكەۋتنىكىدا، گوتى: "بە كورتى پىمان ۋتن، لىستى خەرجىيەكانمان بۆ بىنرىن و ئىمەش تەنيا بىرى ۹۰% ى پارەكەتان پى دەدەين تا ئەۋ كاتەى كەم و كورتى لە ژمىرىيىرى

كرىكارەكان چاك دەكەنەوہ.

DCAA دەىگوت، كۆمپانىيە TITAN سىستەمىكى زۆر نارىكى ھەبوو لە دۆكىومىنتكردن و ناردنى لىستى خەرجىەكان بۇ پىنتاگۆن، ئەوانەى كە تايبەتن بە تىچوونى ھىزى كار و بەدواداچوونى كارى راوئىكارە نائەمرىكىەكان. بۆيە دەزگاگە ھەرپەشەى لە كۆمپانىيە ناوبراو كرد بەوہى پىدانى ۴،۹ مىليۇن دۆلار رادەگرىت تاوہكو ئەو ھەئەو كورتىانەى كە لە ژمىريارىدا ھەيە راست دەكاتەوہ.

ھەر سەبارەت بەو مەسەلەيە، "ويل ويليامز" وتەبىژى كۆمپانىيەكە لە رىگەى بەيانىكى نىردراو بە ئىمايل بۇ پەيامنىرەكان گوتى: "ھەردەم كۆمپانىيەكەمان بۇ بەدەنگەوہەاتنى داواكارىەكانى حكومەت رى و شوپنى راست و دروستى گرتۆتەبەر، بۆيە ئىمە بەردەوام دەبين لەسەركاركردى ھاوبەش لەگەل حكومەت، سەرەراى خەرىك بوونىشان بە پىداچوونەوہى كارەكانمان لەو رەوشە ئالۆزەى كە عىراق پىيدا تىدەپەرىت. "۲۵

بەپى چەند سەرچاويەكى نرىك لە خۆشمەوہ، ئىستا لىكۆلئىنەوہ دەريارەى بەرتىل دان بە فەرمانبەرە پلە بەرزەكان لە ئەندەنوسىا، ساحل العاج، نىجىريا، عەرەبستانى سەودىەو زىمبابۇى لەگەل TITAN دا دەكرىت. ۲۶ ھەر لە بابەتىكى پەيوەست بە ھەمان مەسەلە، "ول سترىت جۆرنال" باس لەو لىكۆلئىنەوانە دەكات كە لەگەل كۆمپانىيەكە لە بەنگلادىش و فلپىن ئەنجام دەدرىت.

لىكۆلئىنەوہكانىش لەو كاتە دەستان پىكرد، كاتىك كۆمپانىيە "لۆكەيد مارتن" كە بەئىندەرى سوپايە و بنكەكەى دەكەوئتە "بىسىدا" ى وىلايەتى مىرىلاند، داواىكى خستە رپو بۇ كرىنى كۆمپانىيەكە لە بەرانبەر ۱،۸ مىليار دۆلار. لەبەرئەوہى لۆكەيدىش گەورەترىن بەئىندەرى پىنتاگۆنە، بۆيە حكومەت دەستى كرد بە پىداچوونەوہى ئاسايى بۇ دنىابوون لەوہى كارەكە

قۇرۇش كۈندى تېدانيه، كە ئەو كارەش بوو ھۆى ئاشكرا بوونى تاوانى بەرتىل دان. ۲۲۷

ھەر ئەمەش بوو ھۆى ئەو ھى وەزارەتى داد و SEC بە جىيا لىكۆلئىنەو سەبارەت بە "قەسەئۆكەكان دەربارەى چەند بېرە پارەيەكى دىيارىكراو، ھەر وەھا مەرج و بەھاي داواكراویش بۇ كارىبەدەستە بىانيەكان ئەنجام بەن، كە، گەر بېتوو ئەو قەسو باسانە راست بن ئەوا پرسىيارى ئەو دېتە گۆرۈ، ئاخۇ TITAN ياساي ھەئسوگەوتى گەندەئى بىاني پېئىئىلكردوو؟" ئەو بە پېئى نامەيەكى نووسراو لە لايەن جىن راي سەرۇكى جېبەجېكارى ستافەكانى TITAN، كە لە رۇژى ۸ ئاداردا نارەبووى بۇ ئەوانەى كە مامەئەيان لەگەئدا دەكرەن. ۲۲۸

ويليام بە دەزگاكانى راگەياندىنى گوت: "ئەوانە ھەمووى قەسو قەسەئۆكن و ھىچ بەلگەيەكىش نىە لەسەر ئەنجامدانى كارى خراپ." بەلام خودى لۆكھىد بى بەرى نىە لەو مەسەلانە; چونكە لە سالى ۱۹۹۵، تاوانبار كرا بەو ھى بە نىياز بوو بەرتىل بەداتە سىياسەتمەدارىكى مىسرى لە بەرانبەر ئاسانكارى لە تەواوكرەنى گرىبەستىيەكى تايبەت بە ھىنانى سى فرۆكەى بارەلگر لە جۇرى C-۱۳۰H، بۇيە بە بېرى ۲۴،۸ مىيۇن دۆلار غەرامە كرا. ۲۲۹

بە پېئى سەرچاوەكانى تايبەت بە ۆل سترىت جۇرنالئىشەو، وادىارە بەشىكى زۇرى گرىبەستىيەكانى كۆمپانىاي ناوبراو پەيوەستن بە سىستەمى رادىوئى ھىزەكانى سەربازى. "سام دىلى" بەرپۆبەرى بە بازاركرەن لە داترۇنى نىودەولتەتى بۇ پەيوەندىەكان Datron World Communication كە بەشىكى كۆمپانىاي TITANA و تايبەتمەندە بە دانانى سىستەمى رادىوئى سەربازى، چاوپېكەوتنىكى لەگەئدا كرا سەبارەت بەو بېرە پارانەى كە درابوونە نوپنەرەكان وەكو بەشىك لە

ئىكۆلئىنەوۋە ناوخۆيىھەكان، ھەر وھە يەككەك لە ھاوکارەكانى بە شىۋەيەكى كاتەكى و بى مووچە لە كارەكەى راگىراوۋە، تا دەرگەوتنى ئەنجامى ئىكۆلئىنەوۋەكان. ۲۳۰

لەلایەكى تریشەوۋە "شەین ھاریس" نووسەرى بەشى تەكنەلۇژیای گۇفارى Government Excutive لە واشنتۇن، پىی راگەیاندم، كۆمپانیاى ناوبراۋ رەخنەى توندى ئى گىراوۋە لە كاتى جىبەجىكردى گرىبەستىھەكى تايبەت بە دابىنكردى خزمەتگوزارى تەندروستى ھزرى بۇ ھىزەكانى سەربازى، بەوۋە لە كاتى دارشتنى ئەو كۆنتراكەى كە دواتر بەدەستى ھىنا، تىكەلئوۋنى بەرژەوۋەندىھەكانى ئى كەوتۇتەوۋە (لە خوارەوۋە بە درىژى باسى لىۋە دەرگىت)، لەوۋەش زىاتر كۆمپانیاكە پىشىنەيەكى نەبوۋە لەو جۇرە كارانە. وەكو چۆن ھاریس ئاماژەى پىدەكرد. ۲۳۱

لە ئابى ۲۰۰۲، بەرپۆبەرايەتى خزمەتگوزارىە گشتىھەكان GSA لە جىاتى وەزارەتى بەرگرى، كۆمپانیاى TITAN و كۆمپانیاىكى ترى بە ناوى Ceridian ھەلئىژارد بۇ دابىنكردى (خزمەتگوزارى لە بوارى پىرۇگرامى يارمەتىدانى كارمەندەكان-EAP) بۇ سوپا وەكو بەشكەك لە زىادە دابىنكردى پىداۋىستىھەكانى پىرۇسە بەردەوامەكان لە عىراق. وەكو چۆنىش لە دوابىن وتارى ھارىسدا ھاتوۋە، TITAN لە رىى ھەندى رى و شوپىن كە جىگای گومان بوون گرىبەستىھەكەى بەدەست ھىنا، بە تايبەتىش لەو بەشەى كە پەيوەندى بە كۆمپانیا ھاوبەشەكەى Ceridian ھەوۋە ھەبوۋە:

كۆپىھەكى رەشنووسى پىرۇپەزەلەكانى ئەو كارە، ووردەكارى تايبەتى تىدايە سەبارەت بەو مەرجانەى كە دەبى لە كۆمپانیاى بەلئىندەردا ھەبىت، وەكو چۆن روونىش كراوۋتەوۋە دەبى بە لانى كەم بەشكەك ئەم پىرۇپەزەلە لەلایەن كارمەندەكانى ھاوبەشى دووۋەم (كۆمپانیاى Ceridiaian) بنووسرىتەوۋە. مولكىھەتى ئەو

دۆکیومیئنتەش کە لەسەر شیوەی ۆرد مایکروئسۆفۆتە، بۆ دەسەلاتی جێبەجێکاری حکومەت دەگەرێتەو. ئەو کەسەشی کە بە نووسەری ئەو فایلە ناسراو، ناوەکەى هەمان ناوی فەرمانبەریکی بەرزى کەرتى گشتى سەر بە کۆمپانیای Ceridian ە....

ووردەکاریەکانى تری ئەو دۆکیومیئنتە ئەلیکترۆنیە، ئاماژە بەو دەکەن کەوا لە رێی ئیمایلەو ناردراو بۆ لانی کەم فەرمانبەریکی تری کۆمپانیای ناوبراو لە ژێر ناویشانى "ئەووە رەشنووسى پرۆپۆزەلە داواکراوەکەیه." هەرۆهە دۆکیومیئنتەکەش بە ناویشانىکی رەسمى دەست پێدەکات کە ئاماژەیه بەووی لەلایەن خزمەتگوزاری تەکنەلۆژی فیدرائی FTS دەرچوو، کە سەر بە بەرپۆهەرایەتی خزمەتگوزاریە گشتیەکان GSA ە، ئەو بەشەش بریتیە لە یەکەى کرئ لە بەرانبەر خزمەتگوزاری کە بەرپرسیارە لە بەرپۆهەبردنی ھۆکارەکانى زانیاریە تەکنەلۆژیەکان لە برى دەزگاکانى تر. هەرۆهە دۆکیومیئنتەکە سیستمی ریکخراوی ژمارەیی لەسەر دەبێنریت، ئەو ژمارنەش لە کاتی راگەیانندى زیادکردنى ئاشکرا لەلایەن GSA یەووە دادەنریت. ۲۳۲

ئەشکەنجەدان لە ئەبوغریب

بە پێی راپۆرتیکی ناوخۆی نەینى پەنجاو سى لاپەرپەیی، ئامادەکراو لەلایەن مەيجەر ژەنەرال "ئەنتۆنیۆ تاگوبا" ەو، هەردوو کۆمپانیای TITAN و CACI، دەستیکی بالایان هەبوو لە مەسەلەى ئەشکەنجەدانى زیندانىەکانى ئەبوغریب. راپۆرتەکە باس لە کردەووی چوار لە بەئیندەرە مەدەنیەکان دەکات بە ناوەکانى (ستیفن ستیفانویچ، جۆن عەزرائیل، تۆرین نیلسۆن و عادل نەخلە). هەر چواریشیان دەستنیشان کرابوون بۆئەووی کار

بۇ لىيواى ۲۵۰ ھەواگىرى سەربازى بىكەن، كە يەكەيەكى سەربازى ئەمىرىكىە لە ئەلمانىياو ئىتالىادا جىگىرن، بە پالپىشتى فەوجى V لە ژىر سەركردايەتى كۆلۈنىل "تۆماس پاپاس".

لە راپۇرتەكەى سوپادا ھاتووە، "ستىقانوۋىچ" كە لىكۆلەرەوۋىپە لە CACI "زانىارى چەواشەكارى داوۋتە تىمى لىكۆلەينەوۋە سەبارت بە: ئەو شوپىنانەى كە لىكۆلەينەوۋى تىادا كىردوون، ئەو چالەكى و كىردەوانەشى كە لە كاتى لىكۆلەينەوۋەكاندا ئەنجامى داون و ھەروھە سەبارت بە ئاگادار بوونىشى لە پىشلىكارىەكان. لەوھش زىاتر لىكۆلەرەوۋەكان بۇيان دەرەكەوتبوو كەوا ناوبراۋ ھانى پۇلىسەكانى سوپاى داوۋە بۇ ئەوۋى ھەپەشە لە زىندانىەكان بىكەن و بىانترسىنن، لەوھش دەچوو ناوبراۋ دەيزانى ئاكامى ئەو رىنمايىپانەى كە دەيدان، ئازاردانى جەستەيى زىندانىەكانى لى دەكەوۋىتەوۋە. ھەروھە بەئىندەرى دووھم "جۇن عەزرائىل" لە كە بەئىندەرىكى لاۋەكى TITAN بوو، پىدەچوو لىكۆلەرەوۋەكانى چەواشە كىردبووۋىت، چۈنكە نكۆلى لەوۋە دەكرد كە ھىچ كارىكى نارەوا و پىشلىكارى بىنىبىت. لە راپۇرتەكەدا ھاتوۋە، ھەر لە بىنەرەتەوۋە نەدەبوۋىپە عەزرائىل لەو شوپىنە بوۋىپە چۈنكە ناوبراۋ لەروۋى ئەمىنەوۋە رىگەپىدراۋ نەبوو. بەئىندەرى سىيەمىش "عىماد نەخلە" پىرسارى سەبارت بە جۇرى مامەلەكردن لەگەل زىندانىەكان لىكرا، بەوۋى دەست دىرژيان كراوۋتە سەر و لەسەر زارى خۆى لە راپۇرتەكەدا ھاتبوو كەوا دوو لە سىرچىنتەكانى سوپا زىندانەكانىان ناچار دەكرد "ھەئسوكەوتى نامۇ" بىكەن لە كاتىكدا جەلەكانىان لەبەر داكەنرابوو، ئىنجا دواى ئەوۋى دەست و قاچىان دەبەستانەوۋە ناچارىان دەكردن بە سەر يەكتىدا كەلەكە بىن. يەكىكى تىرىش لە بەئىندەرى مەدەنىەكان، تۆمەتبار كرابوو بەوۋى دەست دىرژى كىردىتە سەر زىندانىە ھەرزەكارەكان، بەلام ناوى لە راپۇرتەكەدا نەھىنرابوو. كۆتايى راپۇرتەكەش، بىرىتى بوو لە

پوختەى لىكۆلەرەوھەكان: "بە گشتى لەوھە ناچىت چاودىرپەكى گونجاو و باش ھەبووبىت لەسەر بەئىندەرە مەدەنىيە ئەمريكەكانى سەر بە كۆمپانىياكانى TITAN و CACI و ھتەد، سەرەراى نەبوونى چاودىرپەش بۆ ھاولاتىيەكانى ھەندىئ لە ولاتانى جىھانى سىيەم و بەئىندەرە لۇكالىيەكانىش، لە نىو ژوور و ھۆلەكانى بەندىخانەى ئەبو غرىبدا. " ۲۲۲

(ئىدارەى بۆشپەش رايگەيانەد كەوا، تەنيا چەند سەربازىكى نابەرپرسىار كىدارەكانى ئەشكەنجەدانىيان ئەنجام داوھ. بەلام ھەر لە ميانەى ئەو نووسىنەى ھۆكۈمەتى ئەمريكى، رۇژانە راپۇرتىك سەبارت بەم مەسەلەيە بلاوئەكرىيەو و تىايدا ھۆكار و فاكتەرى تر دەردەكەوتن. راپۇرتىكى دەرچوو لە خاچى سوورى نىوئەولتەتى، باسى لەوھە دەكرد: سەربارى ئازاردانى جەستەيى و شكاندەوھە و جنىودانىش، لىكۆلەرەوھەكان چاويان بە ژمارەيك زىندانى كەوتبوو كە جەستەكانىيان بە بەرگ و پاكەتى خۇراكى ئامادەكراوى سەربازى داپۇشپوو. بە شىوئەيەكى گشتپەش زىندانىيەكان، بە پەشۇكاوى و شىواوى دەبىنران. بگرە ھەندىكىيان ئارەزووى خۇكوشتىيان دەكرد، كە گەل نىشانەى نائاساييان لى دەردەكەوت، لە بەر زۇرى ماوھ و شىوازەكانى لىكۆلەينەوھە لەگەئىاندا. راپۇرتەكە باسى لەوھە دەكرد كەوا دەسلەتدارانى بەندىخانەكە ھىچ روون كىردنەوھەيەكىيان نەداوھ سەبارت بە كەمى پۇشاك و ھىچ پۇزىشكىشيان بۆ نەھاتەوھە سەبارت بەو خراپە كارىانەى كە لە بەرانبەر زىندانىيەكانەوھە ئەنجام دراىوو.) ۲۲۴

لە لىكۆلەينەوھەيەكى دواترىشدا دەركەوت، ھەموو ئەو بىست و نۆ لىكۆلەرەوانەى كەوا گرېبەستىيان ھەبووھە لە ئەبو غرىب، كارمەندى CACI بوونە، ھەرۇھەا دەرچوو كۆلىزپەش و خاومنى مۆلتەتى نەئىنى و ئەوئەپەرى نەئىنىش بوونە. پىشتر يازدە كەسىيان خزمەتى سەربازىيان كىردووھە و ئەوانى تىرىش لە رىزى پۇلىس. كە ئەوانەن: (كىشەن بىلوووس، سەربازىكى دىپىرنى

ھىزەكانى ئاسمانى دانىشتوى گرىت فۇلس لە ويلايەتى مۇنتانا كە بە "Blood" ناسراو بوو، ھەروەھا تۆماسى دۆگن، لە پاسكاناي ويلايەتى ئۆھايۇ بە "Big Dog" دەناسرا. كېس پاولەئيش كە كارەكەى برىتى بوو لە وئە گرتنى زىندانىەكانى ئەبو غرىب، پېئشتر لە ھىزەكانى پۆلىس لە (مۇبايل)ى سەر بە ويلايەتى ئەلەباما كارى دەگرد. ۲۲۵

تۆرىن نىلسۇن، كە پېئشتر بۇ ماوہى سائىك لەگەل گاردى نىشتمانى "يوئاھ" لە گوانتانامۇ كارى كرووہ و دواترىش لە كەرتى تايبەت لەگەل CACI دەست بەكار بوو، بەم جۆرە وەسفى خاوەن كارە پېئشووەكەى دەكات: "ھەركاتىك چاوى سەرپەرشت و بەرپرسەكانمان لەسەر نەبوايە- كەم جارېش دەرفەتى وا رىك دەكەوت- بە تەواوەتى ئازاد دەبووین و ئارەزوومان لە چى بوايە دەمانكرد. "۲۳۱ رۆژنامەى گاردىيانى بەرىتانى راپۆرتىكى لەسەر زارى نىلسۇندا بلاوكردەوہ كە تيايدا ناوبراوا باسى سەرەتاي ناسىنى بۇ CACI دەكات: "لە ئەيلولى ۲۰۰۲، لە رىگەى تەلەفونەوہ چاوپېكەوتنىكەم لەگەلدا كرا، زياتر لە رىكلام كردن دەچوو بۇ كۆمپانىياكە لەوہى چاوپېكەوتنىكى پروفېشنالى بىت بۇ وەرگرتنى كارمەند. دواى ئەوہى وەرگىرام، ھىچ كەسنىكەم لە كۆمپانىياى ناوبراوا نەبىنى تا ئەو كاتەى چوومە بىكەى "فۆرت بلىس" (كە سەنتەرىكى وەرگرتنى سەربازەكانە لە تەكساس)، ئىنجا لەوئى چاوم بە كارمەندى تىرى كۆمپانىياكە كەوت. " ۲۲۷

"ستىقانووتش" كە يەكك بوو لە ھاوكارەكانى نىلسۇن لە CACI، ئامراز و شىوازەكانى لىكۆلئىنەوہى بە "بەرنامەى رىكخستنى خەوتن و خواردن" وەسف دەگرد. بە پىئ ئەو بەرنامەيە زىندانىەكان بۇيان نەبوو لە رۆژو شەوئىكدا زياتر لە چوار كات ژمىر بخەون، ھەروەھا تا ماوہى حەفتاوا دوو كات ژمىرىش خواردنىان پىئ نەدەدرا. ۲۲۸

بەدەر لە كارەكانى لىكۆلئىنەوہ، كۆمپانىياى TITAN وەرگىرەكانىشى

ناكارامه و بى مؤلتهى ئەمنى بوون. جۆن عەزرائىل، كە مەسىحىيەكى ئەمىرىكى بەرەگەز عىراقى و دانىشتووى سانتا كلارىتا لە ويلايهتى كاليفورنيا بوو، لەلایەن دەزگای وەرگىرانی SOS گرىبەستى لەگەندا كرابوو بۆ ئەوهى وەكو بەئىندەرىكى لاوهكى لەگەن TITAN دا كاربكات. ناوبراو لە ۱۴ تشرىنى يەكەمدا، گەيشته عىراق و بە وەرگىر لە دەزگای هەوانگرى سەربازىدا كاری دەکرد. بە هەمان شێوه هەر پەنجا وەرگىرەگانى سەر بە TITAN و SOS، لە بەندیخانەى ئەبوغرىبدا كاریان دەکرد، كە هەمووشیان خاوهنى رەگەزنامە و دانىشتووى ئەمىرىكا بوون. بەلام بە رەگەز خەلكى شوپىنى تر بوون. لە نيو هەمووشیانەوه تەنیا يەك كەسیان مؤلتهى ئەمنى هەبووه.

زۆرىهى ئەو وەرگىرەنەش، پىشتەر ئىش و كاری زۆر سادە و ئاسايان دەکرد. بۆ نموونه: "خالد عومان" كە بە رەگەز سعودىيە، بەر لەوهى بچپتە عىراق و بە وەرگىر لە هەردوو كۆمپانىيای ناوبراو كاربكات لە ئەبو غرىب، لە كالامازۆى سەر بە ويلايهتى مېشىگان بەرپۆهەبەرى هۆتېل بووه. هەروەها بەكر ناسىف، بە رەگەز ئوردونىيە، پىشتەر پاسەوانى ئەمنى پەرسگەى كۆمپانىيەكى تەكنەلۆژى بوو لە ئۆستىنى سەر بە ويلايهتى تەكساس، كە تەنیا كەس بوو مؤلتهى ئەمنى پىدرابوو. عادل نەخلەش، بەرەگەز ميسرىه و بەرلەوكارەى، پىشتەر بۆ ماوهى سائىك و پىنج مانگ لە كۆمپانىيای (Abacus Enterprise) كە كۆمپانىيەكى كۆمپيووتەر و نىتووتەر كاری دەکرد، پىش ئەوهى شوپىنى دانىشتنەكەى جىبېهنايت لە گایسرسبېرگ لە ويلايهتى مېرېلاندا. ۲۳۹ عادل نەخلە يەكێك بوو لەو كەسانەى كە لە وێنە بلاوكراوهگانى ئەبو غرىب دەرکەوتبوون، لەسەرەوهى كۆمەلە كەئەكەبووهكەى زىندانىيە روتەگانى كە لە وێنەكەدا دياربوون وەستابوو. خۆى بۆ خواروهه چەماندبووهو دەستى خستبووه سەر يان نزيك مى

يەككەك لە زىندانىيەكان. ناوبراۋ كە كەسىكى چوارشانەو بالابەرزە، خۆى بە كەسىكى ناتوندوتىژ دەزانىت و دەئىت: "لە كاتى گرتن و بەستەنەۋى قاجى زىندانىيەكان بە ھىچ شىۋەيەك ئازارم نەدەدان." ۲۴۰

لېكۆلئىنەۋە لە گەل لېكۆلەرەۋە كاندا

ئىشان فرىدريك كە پلەى سىرچىنتى ھەبوو، يەككەك بوو لەو سەربازانەى كەۋا ناۋى لە راپۆرتەكەى تاگوبادا ھاتبوو، كە ئىستا لەبەردەم دادگاي سەربازىيە. مامى ناوبراۋ ناۋى "ۋىليام لاوسن" ە پىي گوتەم: برازاكەى بە لېكۆلەرەۋەكانى راگەياندىبوو كەۋا بەشىكى بەرپرسىيارىتى ئەو پىشلىكارىيانە دەگرىتە ئەستۆ: "ئەو دەيوست ئەو پىشلىكارىيانە بگەننىتە سەروۋى خۆى، بەلام ئەفسەرە پلەدارەكان پىيان گوتبوو، گەر ھاتوو لېكۆلئىنەۋەت لە گەل زىندانىيە عبراقىيەكان ئەنجامدا، ئەو نابىت لە رىنمايى بەلئىندەرە مەدەنىيەكان دەرىجىت. بەو جۆرە: (بگەرىۋە شوپنەكەى خۆت. بەلئىندەرە مەدەنىيەكان چىت پى دەلئىن ئاۋا بگە و دەست مەخەرە نىۋ كارەكانىيان، تا نەبىتە ھۆكار بۇ ئەۋەى سەربازەكانى تىرىش ۋاز لە لېكۆلئىنەۋەكان بىنن)."

دۋابەدۋاى ئەۋە لاوسن داۋاى كرد لېكۆلئىنەۋە لە گەل كارمەندەكانى كۆمپانىياكەدا بكرىت، گەر پىۋىستىشى كرد ئەۋا دەبىت دادگايى بكرىن. ناوبراۋ لە رىي پەيوەندىيەكى تەلەفونىيەۋە لە مائەكەى خۆى لە نىۋىپىرگى قىرچىناى رۇژئاۋا، پىي گوتەم: "من ماۋەى ۲۳ سالى تەمەنەم لەسەربازىيدا بردۆتە سەر، لە قىتنامىش خزمەتم كىردوۋە. ھەرۋەھا ۋلاتى خۆم خۆش دەۋىت، بەلام رىگە نادەم برازاكەم بىتە قورىانى خەلكى تر." ۲۴۱

لە راگەياندىنىكى ئامادەكراۋدا، لە ۵ ئايارى ۲۰۰۴، سەرۋكى جىبەجىكارى CACI گوتى: "بە ھىچ شىۋەيەك و لە ھىچ بارودۇخچىكىشدا CACI

رنگه به هيچ جوړه كرده ويه كي ناياسايي ناداتو له هيچ كارمهنديكي شي خوښ نابيت كه كرده يه كي نه شي او نه نجام ددهات له هر شوي نيك و هر كاتيكيش بپت. له حالتې نه وه ي سه لمي نرا هر كارمهنديكي كو مپانيا كه دهستي له هر هه نسوكه وتيكي ناياسايي هه بووه، له هر كاتيكي و به هر جوړيكيش بووبيت لهو كي شه يه ي كه له عيراق رووي داوه و ميدياكان باسي ليوه دهكهن، من خودي خو م رى و شوي نى خيرا و گونجاو و دسه به جي له دژى نهو كارمهنده وهرده گرم. " ۲۴۲

به لام شارمزاكاني بواري ياسا ده لين، له رووي ياساييه وه نهو كه سه مه دهنانه ي كه وا له گهل سوپادا كرده كه ن، هيچ يه كيكي له ياسا كاني سه ربازي و عيراقيش نايانگري ته وه. ته نيا له بهر يه ك شت، نه وپش له حوزه يراني ۲۰۰۲ دا بري مەر پاراستني به لئنده ره مه دهنه يه كان و كارمهنده كانيشياني مسوگهر كرديوو. وهكو چو ن خو ي نووسيبووي، به گشتي نهو به لئنده رانه ياسا كاني سزايي و مه دهنى عيراقى نايانگري ته وه و رووبه رووي ده سگير كردن و زيندانيش نابنه وه.

رهنگي گهل لهو ياسا نوئ و په يوه ستدارانه ي كه نه زمون نه كراون، بتوانن نهو بو شاييه ياساييانه پرېكه نه وه. له سالي ۱۹۹۴ ياسايه كي تاييه ت به نه شكه نجه دان له دهره وه ي ولاته يه كگرتو وه كاني نه مريكا دارنژرا. ياسا كه پيناسه ي نه شكه نجه داني كر دووه به وه ي بري تيه له ليدانيكي توندى جه سته يي يان نازارداني عه قلى و دهر ووني، به لام ياسا كه لهو كاته جي به جي ده كريت گهر بيتوو حكومت هه نسوكه وته نه نجام دراوه كه ي به نه شكه نجه دان هه ژمار كرد.

ياسايه كي تر له سالي ۱۹۹۶ دهر جوو، كه به - ياساي مافى ته ماشا كردنى داوا له دهره وه ي ياسا دارشتنى نيشتمانى، سه ربازي بو سالي ۱۹۹۶- ناسرا، به پي نه ياسايه نهو كه سه بيان يانه ي كه بو يا خود له گهل سوپاي نه مريكي

لە دەرهووی ئەمریکا کار دەکەن، گەر هاتوو پێشپیلی هەر بەندیکی پەیماننامەى جنیقیاى کرد لە پەپرەوی کردنى ئەشکەنجەدان و شکاندنى گەرامەتى گەسەگان و بى ریزی پیکردن، دەکرى لە ناو ئەمریکا داوایان لەسەر بەرز بکریتەوه و بدرینه دادگا. واتە بە پێى ئەو یاسایە ئەو کەسانەى کەوا لەگەڵ سوپای ئەمریکی ئیش دەکەن، خەلک و دانیشتووی ئەو شوینەشن کەوا ئەمریکەکانی لێیە، ئەوا پارێزراو نابن، تەنیا ئەمریکەکان و خەلکی هەندیک لە ولاتانی تر نەبیت. هەمان یاسا لە حالەتى مردنى قوربانیهکە لە کاتى ئەشکەنجەدانا، چەند سزایەکی وەك زیندانى کردن بۆ ماوهى درێژو هەندیک جاریش سزای کوشتنى لەخۆ گرتوو.

لە حالەتى زیندانیهکانى گوانتانامۆش، ئیدارەى بۆش پەناى برده بەر ئەو یاسایە بۆ ئەوهى خۆى لە پابەند بوون بە پەیماننامەى جنیق بدزیتەوه. ئەوه لە کاتیگدا بوو کە ئیدارەکە رایگەیاندا پەیماننامەى جنیق لەسەر زیندانیهکانى عیراق جیبەجی دەکریت. لەگەڵ ئەوهش بە پێى یاساکەى سالى ۱۹۹۶، تەنیا کەس کە بدریتە دادگا، کارمەندەکانى ئەو بەئیندەرانهن کە پینتاگۆن گریبەستى لەگەڵدا کردوون. کەچی بەئیندەرەکانى کە لەلایەن دەزگاکانى ترى وەك CIA و وهزارەتى ناوخۆ گریبەستیان لەگەڵدا کراوه رووبەر ووی لێپرسینهوه نابنەوه. ۲۴۳

گریبەستیهك بۆ ژیر گل *

★ (لە کتیبە ئینگلیزیهکە ئەو ناوێشانە بەو جورە هاتوو: *Smokey the Bear Contract*، ئەو دەستەواژیه ئاماژەیه بۆ کەسایەتیهکی کارتۆنى ئەمریکی، ورچیکى ئاگر کوژینهروهویه و گل بە ئاگر دا دەکات بۆ ئەوهى تەشەنه نەکات، لێرەش مەبەستەکە ئەو کۆنتراکتیه کە دەخوازیت

له سنورىكى ديارىكراودا دهرنه چىت و تهنيا بدرىت به يهك كۆمپانىيا،
ومرگنپ)

ئەو لىكۆلەرەوانەى كە لە ئەبو غرىب كارىان دەكرد، گرىبەستىيان
لەلایەن سوپا نەبوو، بەلكو لەلایەن سەنتەرى كارەكانى نىشتمانى سەر بە
وەزارەتى ناوخۆ لە فۆرت ھواتشوكا لە سىرا قىستای ئەرىزۇنا بوو، كە
دەكەوئىتە باشوورى رۆژھەلاتى تۆكسان لە دوورى ۱۱۲،۶ كىلۆمەتر.
رىكەوتنىش لەسەر ئەو كۆنتراكتانە ئاكامى ھەولەكانى حكومەت بوو لە
نەو دەكەن بۇ "ئاسانكارى و كەم كەردنەوھى كۆپى كەردن" ئەوئىش لە رىى
مامەلەكەردن لەگەن چەند دەزگائىكى ديارىكراوى شارەزا لە كارەكانى كارگىپرى
و شىوازى رىكخستنى لىستى مووچە يان گرىبەستى كەردن و كارى لەو بابەتە
بۇ دەزگاكانى تر.

لە سالى ۲۰۰۱، ئۆفیسى گرىبەستىە ناوخۆییەكان، كۆنتراكتىكى بۇ
"رىكەوتن لەسەر كرىنى بەتانى" داىە كۆمپانىياىەك بە ناوى گرووپى
تەكنەلۆژىاي سەرەكى Premier Technology Group (PTG) بۇ
دابىنكەردنى خزمەتگوزارى جۆراوجۆر بۇ سوپا. بە پىى ئەو رىكەوتنە
حكومەت بۇى ھەبوو خزمەتگوزارى لەم كۆمپانىياىە بىكرىت بى ئەوھى
جارىكى تر بۇ ئەنجامدانى ھەر كارىكى تازە ناچار بىت زیادكەردنى ئاشكرا
رابگەیەنىت. لەدوای ۲۰۰۱، وەزارەتى ناوبراو لە چوارچىوھى گرىبەستىەكى
ھاوبەشى نىوان PTG و CACI دا ھەشتاویەك كۆنتراكتى تايبەت بە
"گەياندى كەرەستەى داواكراو" پەسەند كەرد كە يانزە كۆنتراكتى بۇ عىراق
بوو. لە سالى ۲۰۰۲، دەستكەوتەكانى CACI و PTG، وای لە حكومەت كەرد
كەوا خزمەتگوزارى لە ھەردوو كۆمپانىياكە بىكرىت بى ئەوھى زیادكەردنى
ئاشكرا رابگەیەنىت. زۆربەى ھەرە زۆرى خزمەتگوزارىەكانىش برىتى بوون
لە تەكنەلۆژىاي سەربازى جگە لە دوو كۆنتراكى نەبىت. یەككىيان بەھاكەى

دەگەشتە ۱۹,۹ مىليۇن دۆلارو تايبەت بوو بە دابىنکردنى پىداوويستىهكانى لىكۆلئىنەو، ئەوئەكەى تىرشىيان بەھاكەى دەگەشتە ۲۱,۸ مىليۇن دۆلارو تايبەت بوو بە دابىنکردنى پىداوويستى بۇ كارەكانى ھەوالگىرى مرۆيى. رەخنەگرەكان گالتەيان بەو رىكەوتنە دەھات، وەكو چۆن "پىتەر سىنگەر" لە پەيمانگای برۆكىنگز دەئىت: "تۆ ئەركى لىكۆلئىنەوئى سوپا دەخەيتە (ژىر گل) بەمەش ناتوانى چاودپىرەكى باشت بەسەرپەو ھەبىت" ۲۴۴ ھەروھا لىكۆلئىنەوئەكانى حكومەت كە لە رىي GAO يەو ھەنجامى دەدا، دەريان خستبوو كەوا پىنتاگۆن پىشتگىرى نزيكەى دوو سەد ھەزار كەسى كرىبوو لەوانەى كە كارىيان بۇ CACI و بەئىندەرى تىرش دەكرد، لە چاوەرۋانى بەدەست ھىنانى مۆلەتى ئەمنىش بوون. بەخشىنى مۆلەتى ئەمنى لەو كاتە سائىكى دەخايناند. جگە لەو شەست و يەك ھەزار داواپەى تايبەت بە نوپكردنەوئى مۆلەتەكانىش كە دەباوئە ھەر پىنج سال جارىك ئەنجام بدراپە.

لە گەواھىدانىكى بەردەم كۆنگرىسدا لە تىرشىنى يەكەمى ۲۰۰۳، "تشارلس ئابىل" جىگىرى بەرپۆئەبەرى بەشى تاكەكان لە وەزارەتى بەرگرىدا، دانى بەو ھەدانا، ھەندىك لە كارمەندەكانى كەوا بە گرىبەست دامەزراون نپردراونەتە عىراق بى ئەوئەى مۆلەتى ئەمنىيان بۇ بكرىت ئەوئىش لەبەر" پەلەپەل كارى بۇ دابىنکردنى داواكارىە زۆرو كەئەكەبووئەكان. " ۲۴۵

پوخته

له به شیکي پیشووی ټهو کتیبه جه ختم کردبووه سر ټهو دهر ټه نجامه ی کهوا عیراقیه کان پی گه شتبوون. ټه ویش: به ټیند ره کان هیچ شتیکان له عیراقدا چاک نه کردو ټه وه، ټهو دهر ټه نجامه ش بوو ټه وه ټه ی پووچکردنه وهی هر ههول و تهقه لایکی پوزه تیقانه ی ټاوه دانکردنه وه که رهنگی به ټه نجام گه یه نرابیت. به هه مان شیوه، فراوانی بلاو بوونه وهی چه کداره کان کومپانیا ټه منیه تایبه تیه کان بو ټه وه ی ب ټه مانه یی و تورپه بوونیکي زورتر. هیزه کان دیگر کهر که وتوونه ته هه لومه رجیکه وه که دوو ریگه یان له به رده مه: یان کی شان ه وهی چه کداره کان کومپانیا ټه منیه تایبه تیه کان و به ممش رووبه روی گوشتن دهنه وه، یا ټه وه تا پته وکردنیان و به هیز کردنیان بو ټه وه ی شوینی سه ر بازه کان بگر نه وه و تورپه یی خه لگی دابمرکیننه وه. گه رنا، ټهوا ټهو رووداوه ی فهللوجه جاریکی تریش دووباره ده بیته وه.

ههروه ها، ټاماده بوونی هیزه ټه منیه تایبه تیه کان و بینینیان، بیگومان بووه هوی وروژاندنی چه ندین پرسپاری بنه رپتی: ټهو خه لکه کین ټیمه به کریمان گرتوون؟ گهر به راستی هه ندیکان قاچاچی چه ک بن یان بکوژی ناودار یا خود رابردوویان له ټه شکه نجه دانی خه لگی هه بیت، که واته ټیمه خه ریکی دروست کردنی کومه ټیک درنده یین! ده زگا سیخوریه کان ده ستیکی بالایان هه یه له مامه ټه کردن له گه ل به ټیند ره تایبه تیه کان بو ټه وه ی رو ټی که سی ناوه نندکار (وسینگ) بگین ټه ویش به مه به ستی مسوگه رکردنی "ره تکردنه وه یه که که شیوا ی باوه رپیکردن بیت Plausible Deniability"، به تایبه تیش له سه رده می شه ری سارد دا، کاتیک که ټهو ده زگا سیخوریانه هه ولی ناردنی چه ک و تفاقیان ده دا بو به ره ټه سته کاره کومپونیه سته کان له ولاته کان ی وه ک ټه فغانستان و نیکاراگوا. ټهو که سانه شی

بۇئەۋەتەركە بەكرى گىرابوون، دەستەيەك بوون لە كۆنە نازىهەكانى ۋەك "ئىرنست ۋارنەر گلانت" ۋ "گىرھارد مېرتىنز" كە رابردوويان ھەبوو لە داپىنكردى كەرەستەى سەربازى بۇ رۇئىمى سەدام حسين ۋ موحاھىدەكانى ئەفغانستانىش. ۲۴۶

پەنابردن بۇ كۆمپانیا ئەمنىەكان لە داپىنكردى ئاسايش ۋ كارى پاسەوانى ۋ لىكۆلئىنەۋە لەگەن دەسگىركراوان، لە دياردەيەك كەۋا تەنیا لە ھەندى حالتدا پىشتى پى دەبەسترا، بوو پىشەسازى. ھەروەھا ئەۋ باس ۋ خواسانەى، دەيانگوت ئەۋە رىگاچارەيەكە بۇ گىرانەۋەۋە پاشەكەۋتكردى پارە، گىشتى بى بنەما دەرچوون، چونكە ۋەكو چۆن لە بەشى يەكەمى ئەۋ كىتەبەدا ئامازەم پى داۋە، ئەۋ پارەيەى كە دەدرىتە ئەۋ بەئىندەرانە زۆر زىاترە لەۋەى دەدرىتە كارمەندە حكومىەكان. (ئەۋەى جىگىاى پىكەنىنىشە، پارەكەيان زۆر زىاترە لەۋ پارەيەى كە دەدرایە رايىنەرەكان ۋ پەيمانگاكانى سەر بە سوپاۋ دەزگاكانى ھەۋالگرىش، ئەۋانەى رايىنانيان بە چەكدارەكانى ئەۋ كۆمپانیايانە كردوۋە). بە زانىنى ئەۋەشى كەۋا ئەۋ كۆمپانیايانە تەنیا لە بۆنەى ديارىكراۋ ۋەك كاتەكانى شەر كارىان ھەيە(ۋاتە كارىكى بەردەۋام نىە). گەر بىتوۋ مشت ۋ مېر سەبارت بە تىچوون ۋ پارەى خەرج كراۋى ئەۋ كۆمپانیانش بەلاۋە بنرىت، ئەۋا لەحالتەى عىراقدا ناكرى چاۋپۇشى لى بكرىت چونكە بە درىزايى سال لەكاركردن دان. لەگەن ئەۋەش كۆنتراكتهكان رەنگدانەۋەى شتى زىاترن لەۋەى تەنیا ھۇكارىك بن بۇ بەفېرۇ دانى پارەۋ پوول. بەۋەى ھىچ لايەن ۋ دەزگايەك تواناى كۆنترۆلكردن ۋ چاۋدېرىكردى ئەۋ گروپوۋ كۆمپانیانش نىە. چونكە بودجەى تەرخان كراۋ لەلايەن حكومەتەۋە بۇ ئەۋ كۆمپانیايانە بە نەپنى دادەنرىت ۋ كۆمپانیاكانىش لەلايەن خۇيانەۋە ھىچ نىازىكىان نىە بۇ ئاشكراكردنى برۋ قەبارەى ئەۋ سەرمایە نەپنىەى كە ھەيانە. راستى

ئەوھشى كەوا ئەو كۆمپانىيە، كەسانى وا دادەمەزىنن كە سەر كەوتوو نەبوونە لە بەدەست ھېنانى پۆست و كارى حكومى و پېشىنەى خراپىشيان ھەپە لە پېشىلكارى مافەكانى مرۆڤو بگرە لە ھەندى حالتدا ئارەزووى تۆلە سەندنەو بە سەرياندا زالە، وادەكات ئەو دياردەپە مەترسیدارتەر بېت.

لە كۆتايى مانگى نيسانى ۲۰۰۴، كە خویناويترين مانگ بوو، ھاوكاتيش بوو لەگەل يادكرنەوھى داگير كەريەكە، پېنج لە سيناتۆرە ديموكراتەكان، دەر كيان بەو شتانه كرد كە لە عېراق روويان دەدا، داواشيان لە GAO كرد دەست بە ئيكۆئىنەوھەكان بكات دەر بارەى چالاكى و ئاكامى بەكار ھېنانى بەئىندەرە ئەمنىەكان لە عېراقدا.

ئەو نامە شەش لاپەرەپە، ئيمزای ھەر پېنج سيناتۆرى لەسەر بوو كە برىتى بوون لە: (كريستۆفەر دۆد نوینەرى كۆنىكتيكت، جاك ريد لە رۆد ئايسلەندەو، پاتريك لېھى لە فيرمۆنتەو، جۆن كۆرزىن نوینەرى نيوجېرسى و ھەر وھا راسل فينگۆلديش نوینەرى ويسكۆنسۆن)، چەندىن پرسیارىش وروژنراپوو سەبارەت بە سى و پېنج بابەتى وەك: رادەى تيوەگلانى بەئىندەرەكان، دەستنيشانكردى ژمارەو ناو و ناوئيشانى برىندارو كوژراوەكانيان ئەوئيش بە مەبەستى روونكرنەوھى راددەى تىچوون و بەرپرسیارىتى حكومەت. بۆپە سيناتۆرە ناوبراوەكان ئەو پرسیارانەپان ئاراستەى پشكنەرەكانى GAO كرد: " تا ج راددەپەك ژيانى سەربازو كارمەندە ژن وپياوھەكانى حكومەت لە مەترسى دا دەبېت، لە حالتى ئەنجامدانى كردهى ھاوبەش ياخود ھاوكارى كردنى ئەو كۆمپانىيا تايپەتيانە بۆ سوپا، ياخود لەو شوپانەى كەوا چەكدارەكانى ئەو بەئىندەرەكانە كار و چالاكيان ھەپە؟" ۲۴۷ .

لەوش زياتر سيناتۆرەكان داوايان لە GAO كرد كەوا دەستنيشانى بەرپرسیارىتى ياساى ئەو كۆمپانىيا تايپەتيانە بكات، جا چ بخرىنە ژىر

رکینی دادپهروهی سهربازی یاخود ریسای هیزه چهکداریهکان. ههروهها دیاریکردنی ئەو لایهنه‌ی که‌وا دهسه‌لاتی سه‌یرکردنی داوا به‌رزکراوه‌کان له دژی ئەوانی ده‌بی‌ت، تا‌کو له کاتی ئەنجام‌دانیان بۆ تاوان به‌سزای خۆیان بگه‌یه‌نی‌ت. وه‌لامی حکومه‌تیش بۆ نامه‌که له باشترین حاله‌تیدا لاواز بوو، له خراپ‌ترینیشی بریتی بوو له ئاماژه‌یه‌ک بۆ په‌سه‌ندکردنی سیسته‌می چه‌سپاندنی پارێزگاری " غرس الحصانه " .

بەشى چوارەم
حكومەتى سىبەر

بەشى چوارەم حكومەتى سېبەر

گەر بىتوو بەئىندەرەكانى سوپا وكۆمپانیاكانى ئاوەدانکردنەو و بەئىندەرە ئەمنى و ھەوالگريەكانىش، خۇشيان لە دەسكەوت و داھاتی شەرى عئراق بىنىبىت، ئەوا سامانەكانىان تەنيا بەشىكى ئەو پاداشتە بوو كە لەلایەن بەئىندەرەكانەو داواكراو لەبەرانبەر بەپۆەبەردنى كاروبارى دەولەت و بەتايبەتكردى ئابوورى عئراق. لە ئاكامىشدا، شەرو پئداوويستىەكانى شەرىش تەنيا برىتى بوون لە ئامرازو ھۆكار بۇ گۆپىنى رۇيمەكە، خودى شتەكە.

راى گشتى ئەمريكى ئاراستە دەكرا بەرەو ئاقارى باوەركردن بەوہى ھەولەكانى گۆرانكارى يان يەكخستەوہ لە نيو پىنتاگۆن و CIA و وەزارەتى دەرەوہ و كۆشكى سېيش، پئويست دەكات لە عئراقەوہ بئت. لە كاتىكدا ئەو مەسەلەيە بە گشتى راستە، بەلام ئەو دەزگا بىرۆكرات خوازانە، بۇيان دەركەوت كەوا بەپۆەبەردنى رۆژ بە رۆژى حكومەت و سياسەت لە عئراقدا تا راددەيەك شتىكى سەرلى شيوينەرە. بە كورتى نەياندەزانى چۆن دەست بكەن بە پرۆسەى "بىناکردنەوہى نىشتمان." ھەرەوا ھىچ يارمەتىەكى ئەوتۆشيان لە ئەنجووومەنى حوكمى عئراق بەرجەستە نەكرد كە خۇيان دايانمەزراندبوون. چونكە ئەنجووومەنەكە لە كۆمەلئىك خوازىارى پلەو پاىەى سياسى كاسەلئىس پئك ھاتبوو لەگەل ژمارەيەك لەو دوورخراوہ گەپاوانەى كە خاوەنى ئەزموونىكى كەمى بىرۆكراسيەت بوون، ھەرەوا پرىشى بوو لەو

ئەندامانەى كە بەشىكى زۇرى كاتەكانيان سەرف دەكرد لە ھەولتى سوود وەرگرتن لە پۇستەكانيان بە ھىواى دروست كردنى كاريگەرى. قسە و قسەلۇكىكى زۇرىش ھەبوو، سەبارت بە ھۆكارى نەگواستنەوھى راستەخۆى دانىشتنەكانى ئەنجومەنەكە لە رىي كەنالە تەلەفزيۇنيەكانەوھ، چونكە ژمارەى ئەندامەكانى بەردەوام كەمبوون و ھۆلى كۆبوونەوھەكانىش تا راددەيەك بەتال بوون، لەبەرئەوھى ئەندامەكان بۆ بەشداريكردن لە كۆنفرانسەكانى ئاوەدانكردنەوھى عىراق لەسەرتاسەرى جىھاندا بەردەوام لە گەشت و گەراندا بوون.

بۆيە لە شوباتى ۲۰۰۲، نەخشە دارىژرەكانى داگىركارىيەكە، روويان كردە كۆمپانىيا تايبەتەيەكان و گرىبەستيان لەگەن (كۆمپانىياى نيودەولتەتى بۆ زانستە جىبەجىكارىيەكان Science Applications International Corporation "SAIC" لە سان دياگۆى كاليفۇرنيا)دا كرد بۆ دامەزراندنى ئەنجومەنى پەرەپىدان و ئاوەدانكردنەوھى عىراق IRDC لە ئارلىنگتۆن لە فيرجىنيا. كە لە رووى كارەكەيەوھە برىتى بوو لە حكومەتتىكى سىبەرى دوورە ولاتى پىك ھىنراو لەو عىراقىيە ئەمريكىيەنى كەوا پلانىيان دادەريژا بۆ بەريۆەبەردنى ئەو ولاتە لە دوای رووخاندنى رژىمى سەدام حوسىن. ۲۴۸

كۆمپانىياى دزەكار

SAIC چىيە؟ SAIC يەككىكە لەو دە كۆمپانىيانەى كەوا گرىبەستيان لەگەن پىنتاگۆندا ھەيە ۲۴۹، ھەرودھا يەككىكەشە لەو پىنچ كۆمپانىيانەى كەوا CIA گرىبەستيان لەگەندا دەكات و بە پىي راپۇرتەكانىش بە پلە يەك دىت لە گرىبەستى كردن لەگەن دەزگاي ئاسايشى نىشتمانى NSA ۲۵۰. لە سائى ۲۰۰۲، ئەو كۆمپانىيا نەناسراوھ، بووھ خواوھنى ۵,۹ ملىار دۆلار، ھەرودھا

ريزبەندى ۲۸۹ھەمىن كۆمپانىيىنى پىدرا لە كۆى ۵۰۰ گەورەترىن كۆمپانىيى لە ئەمىرىكا. ۲۵۱ زۆرتىن سەرچاوى داھاتەكانىشى لە خزمەتگوزارىيەكانى چاودىرىكىردن بوو بۇ دەزگاكانى سىخورى ئەمىرىكى، كە تەنيا پىنج ھەزارو بىر كە لە كارمەندەكانى (واتە يەك لەسەر ھەشتىيان) ھەلگىرى مۆلەتى ئەمنى بوون. ۲۵۲

"كىس نايىتىنگل" ئەفسەرى ئەركە تايبەتەكانى سوپا لە لىدوانىيىكىدا بۇ گۇقارى ۲ Business كە لە سان فرانسىسكو دەردەچىت، گوتى: "ئىمە كۆمپانىيىكى دزەكارىن، لە ھەموو شوئىنىك دايىن و ھەرگىز نابىرىيىن." كۆمپانىيىنى ناوبراۋ لە سالى ۱۹۶۹ لەسەردەستى "جەى رۇبەرت بايستەر" دامەزراۋ و سىستەمى بەرپۆەبىردى نامەركەزىيە و كارمەندەكانىشى دەتوان بىن بە خاۋەنى پىشك لە كۆمپانىيىكىدا. بايستەر پىشوتىر زاناي ناۋەكى بوۋە لە گەل تاقىگەى نىشتمانى ئەلامۇس كارى دەكرد، ھەرۋەھا ھەلگىرى يەك لە نەينىترىن مۆلەت بوۋە كە كەسىكى مەدەنى لەو ولاتە پىيى دراىت. SAIC سامانىيىكى زۆرى بەدەست ھىنا لەگەل گەشەسەندى بۋارى تەكنەلۇژىيى ئەنتەرنىتى، كاتىك كە لە سالى ۱۹۹۶ سايتى Network Solutions كرى (ناۋە بنەپەتەكەى وىب سايتەكەى وەكو خۇى ھىشتەۋە)، لە بەرانىبەر ۴،۵ مىليۇن دۇلار و دواترىش بە ۲،۱ مىليار دۇلار فرۇشتەۋە. بەر لەۋەى دەرىكەۋىت كە ئەۋە نرخیكى زۆر زىدەپەۋى لى كراۋە. ۲۵۲

SAIC دەيان گرىبەستى لە حكومەت بەدەست ھىناۋە. لەۋانە راھىنانى مارشالەكانى ھىزى ئاسمانى بۇ بەرپۆەبەراپەتى فرۇكەۋانى فىدراالى، كاركردى ھاۋبەش لەگەل كۆمپانىيىنى بەكتل بۇ گۋاستەۋەى پاشماۋە ناۋەكىيەكانى وىستگەى "يوكا ماۋنتەين" بۇ رۇژئاۋى "شوشۇن ترەيدىشئال لاندس" (سەرەپاى ناپەزايى دەرىپىنىكى زۆرى ئەمىرىكىيە رەسەنەكان) و ھەرۋەھا گرىبەستىيەكى تايبەتەش بە لەناۋىردى چەكى

كىمىيىلىق نە "ئەبىدىن پروفىنىگ گراوند". پەيمانگى نىشتمانى شىرپەنجە كۈنترىكى لىگەن كۆمپانىيى ناوبراودا كىرد بۇ ھاۋكارى كىردى لى ئەنجامدانى توپىزىنەۋە لى "فرىدرىك لى مىرىلاندى"، دىسانەۋە بەرپۆۋەبەرايەتى ئاسايشى ھۆكارەكانى گواستىنەۋە، داۋاى لى كۆمپانىيە كىردى، ئەۋ مەقەست و چەقۇ گىرفانانە لى ناۋ ببات كە لى فرۆكەخانەكاندا دەستىيان بەسەردا گىرابوۋ. لى كۈتايىشدا كۆمپانىيە ئامرازى ھەرزانى ۋەك رۆكىتى نىشان راست بۇ ھەلىقۇبتەرى لى جۆرى "فىگىلاندى" بەستى، كە بەم زوۋانە لى لايەن سوپاۋە دەخىرتە ژىر تاقىكىردنەۋە. ۲۵۴

ئىستاش دوۋ لى بەنرخىرىن بەرھەمى كۆمپانىيە بىرىتىن لى "Tara Text" و "Latent Sematic Indexing (LSI)"، كە پىرۆگراممىكى تايىبەتە بە دانانى زانىيارى لى لايەن دەزگاكانى ھەۋالگىرى ۋەك (NSA) ۋە بەكاردەبىرىت بۇ ھەلاۋىردانى ژمارەيەكى زۆرى زانىيارى كۆكراۋە لى رىگەى تەلەفون و فاكس و ئىمايىل و جۆرەكانى تىرى پەيوەندى ئەلىكتىرۆنى. ئەۋ بەرنامەيە لى تۋانايىدا ھەيە لى ھەر چۋار چىركەيەكدا مامەتە لى گەن دوۋ مىليار دۆكىومىنت بىكات لى رىگەى دىيارىكىردى نىمۋنەكان و پەيوەندىشيان بە ناۋ و زاراۋە و بىرۆكەكان. بۇ نىمۋنە، رەنگىبى گىرمانەى جۆرى شىكىردنەۋەى داۋاكراۋى CIA بۇ ھەموۋ دۆكىومىنتەكان باس لى ناۋى "پارىس"، ۋەشى "خەتۋو"، ھەروەھا زاراۋەى "فرۆكە" بىكات (بۆيە دەبىتە كۆدىكى گىرمانەيى بۇ ھىرشىكى تەقىنەۋەى خۆكۆزى) لىسەر بىنەماى گەپان لى روۋى زىمان و كات، ھەروەھا ھەئىشەستىت بە گىپرانەۋەى ھەموۋ ئەۋ شوپىنانەى كە لى ماۋەى دىيارىكراۋدا لى يەك رىستەدا دەردەكەۋن. LSI زانىيارى ھەۋالگىرى ساختەى بەكاردەھىنا، كە ئەۋ جۆرە زانىيارىنە رىگەى پىدەدا بە دوۋر لى ۋابەستەكانى نىۋان دەق و دۆكىومىنتە گىشتىە رىگىراۋەكان ھەئىسەنگاندىن ئەنجام بىدات، تەننەت گەر نىمۋنە و

دۆکیومېنتەکان ناروونیش بن ئەو ھەر دەریان دەخات.

بېگومان، کاتیک "ویلیام بلاکی کور" کارمەندی دیرینی NSA دواى ماومیەکی کورت لە کارکردنی بۆ دەزگای ھەوالگری لە سالی ۱۹۹۷ خانەنشین بوو. دواتر لە SAIC دەست بەکاربوو بۆ ماوی سێ سال لەویدا مایەو، ئینجا دووبارە گەرایەو NSA، کە لە سالی ۲۰۰۰ کرایە یاریدەدەری بەرپۆبەر. دواى دوو سال، SAIC گریبەستیهکی بايى ۲۸۲ ملیۆن دۆلار بەدەست ھینا کە تايبەت بوو بە چاودیرکردنی دوا قۆناغی "ترايل بلايزەر" کە بریتیه لە گشتگیرترین سیستمی ھەلاویردکردنی گوینگرتن (تنصت) لە مېژووگەیدا. ۲۵۵

كۆمپانیاكەش وەكو وەبەرھینانينكى لابەلا چەندین ملیار دۆلاری خستۆتە کار بۆ کارە سیخوریەکانی. ھەر وەھا بە نیازی دامەزراندنی دەزگایەکی راگەیاندنیش بوو کە لە رێی گریبەستیهو رینگا بۆ عیراقیەکان خۆش دەکات ببن بە خاوەنی بلاوکرانو و چاپەمەنی سەربەخۆی تايبەت بەخۆیان لەسەردەمی دواى رژیمی سەدامدا.

پروپاگەندە بۆ خەلکی

زەینەب عبدالحمید، رېپۆرتەری تۆری راگەیانندی عیراقی IMN، رادیۆ و تەلەفزیۆنی ئەلعیراقیە، بە شەكەتیەو لەسەردانی رۆژانەى بۆ وەزارەتی نەوت لە بەغدا دەگەرایەو. ناوبراو لە دوو لایەنەو چاوەروانی ھەوالی دەکرد، کەچی ھیچیانى پى نەگەشت، بۆیە ئەو رۆژە بابەتینكى ئەوتۆی لەبەر دەست نەبوو تاكو پەخشی بکات. ناوبراو ئەركى بەدواداچوونی بارودۆخی کارەباشى کەوتبوو ئەستۆ، لەگەل ئەوھشدا بەردەوام لە دئەراوکیدابوو ئاخۆ لەسەر کارەكەى دەمینیتەوە یان نا. لەسەرەتاکانی کانوونی یەكەمی ۲۰۰۲ بە نیگەرانیەو دەپروانیە چارەنووسی

SAIC كە سەرچاۋى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ، ئاخۇ لەو ئەركەى دوور دەخىرئەۋە يان نا، بە تايىبەتئىش كە باس و خواسىكى زۇر دەربارەى دوورخستىنەۋەى كۆمپانىياكە ھەبوو.

ناوبراۋ بە زەردەخەنەيەكەۋە پىي راگەيانم: "ئەمىرۇ ھىچ ھەۋائىك نەبوو، رەنگىي بەيانى ھەبىت." ھەشت مانگ بەسەر لابرندى رۇمى سەدامدا تىپەرىۋە، سەرەراى خەرجكردنى مليارەھا دۆلارئىش لە پىناۋ بوژانەۋەيدا، كەچى ژىرخانە بنچىنەيەكانى عىراق ھەر نالەبارن: شارى بەغدا رۇژانە لە دەست پچرانى كارەبا بۇ ماۋەى زياتر لە دە كاتژمىر دەنالىيى. زەينەب دەيگوت: " ئىستا ئازادىن لەۋەى راپۇرت لەسەر ھەر شتىك ئەنجام بەدەين، بە پىچەۋانەى سەردەمى رۇمى سەدام، كە دەبوايە رىپۇرتاژ لەسەر ئەو بابەتە بكەين كە حكومەت دەپخواست."

لە كاتى چوونىشى بۇ سەر كارەكەى، ناوبراۋ دەبوايە بە نىۋ تۇرىكى تىكچىرژاۋى تەل دىرۋ سەكۆى كۆنكرىتى و سى خالى پشكىن كە لەلايەن ھىزى پاسەۋانى نىشتمانى فلۇرىدا و كۆمپانىياكى ئەمنى تايىبەتى عىراقى بە ناۋى ISI دا تىپەرىپىۋايە. نووسىنگەى ناوبراۋ لە نەۋمى سىيەمى بالاخانەى سەنتەرى كۇنفرانسەكان بوو لە بەغدا، ئەو شوپنەى كەۋا سوپاى ئەمىرىكى كۇنگرەى رۇژنامەۋانى تىدا دەبەست. رىكەۋتئىش نەبوو كە نووسىنگەى سەرەكى ئەلئىراقىيە راستەۋخۇ كەۋتېۋە سەروۋى بارەگاي ھىزەكانى ئەمىرىكا. چۈنكە سوپاى ئەمىرىكى تاكە سەرچاۋەى دارايى ئەو دەزگايە بوو. لە دواھەمىن خالى پشكىندا كە دەكەۋتە دەروازەى رىپەۋى ئەو نەۋمەى كە نووسىنگەى ئەلئىراقىيەى لىبوو، ناوبراۋ بە لاي تەلەفىزىۋنىك دا تىپەرى كە بەردەۋام يا لەسەر كەنالى ئەلجەزىرە ۋەيان ئەلەھرەبىيە دانرابوو، دوو ناۋدارتەين كەنالى ئاسمانى لە رۇژھەلاتى ناۋەراستداۋ ركاپەرىكى سەرەكى و دژۋارى تۇرى دەزگاكانى راگەياندىنى عىراقى بوون. ۲۵۶

لە ۱۱ ئاداری ۲۰۰۲، سەرکردایەتی کۆنتراکتەکانی بەرگری گریبەستییەکی بای ۱۵ ملیۆن دۆلار لەگەن SAIC دا کرد بۆ بەرپۆوەبردنی تۆری راگەیانندی عیراقی، کە هەشت رۆژ بەرلە داگیرکردنی عیراق دەستی پیکرد، بێ ئەووی هیچ نەخشەپێژییەک یاخود رکابەپکێییەک و زیادکردنێکی ئاشکرا ئەنجام بدرییت. ئەووش مانای ئەوویە، کۆمپانیای ناوبراو تاکە بەئیندەرە کە رەزنامەندی لەسەر دەدرییت بۆ سەرپەرشتیکردنی تۆری پەخشکردنی میدیایی لە دوای لادانی رژیمی سەدام حوسیندا، هەروەها ئاماژەشە بۆ ئەووی خورتییەکی ناٹاسایی هەبوو بۆ پێداگیری لەسەر پێدانی کۆنتراکتەکە بۆ تەنیا یەک بەئیندەر. ۲۵۷

وەکو چۆن لەسەرەتای ئەو بەشە ئاماژەم پێداو، کۆمپانیای SAIC بوارەکانی کارکردنی بە هیچ شیوویەکی میدیای راگەیانندن ناگریتەو. نزیکرتین کاریشی بۆ ئەو بوارە گریبەستییەک بوو بۆ بەرپۆوەبردنی کامپراکانی چاودیریکردن لە کاتی یاریەکانی ئۆلۆمپیدا. ۲۵۸ بەلام ویب سایی کۆمپانیاکە، باس لە پرۆگرامیکی نۆ خالی دەکات دەربارە "دەست بەسەرداگرتن و ئاراستەکردن و کۆنترۆلکردنی زانیاریەکان" کە دەستپێدەکات بە "کۆنترۆلکردنی بەرە جەنگ" و کۆتاییشی دیت بە "زانیاری مەملانییە چەکدرايەکان/ زانیاری پرۆسەکان." رەنگی شارەزایی کۆمپانیاکە لە بەرپۆوەبردنی ئەو جۆرە راگەیانندنە جەنگیانە، هۆکار بوویت بۆ بەدەست هێنانی کۆنتراکتی بەرپۆوەبردنی دەزگاکانی راگەیانندی عیراقی. ۲۵۹.

شەرىكى دەروونى يان زانىارىه كانى دوئى؟

بېگومان، يەكەم پەخشى تەلەفزیونى تۆرى راگەياندىنى عىراقى، پەخشکردنىكى ناروون و لیل بوو، كە سەرچاوه كەى له بنكەى هیزه كانى ئاسمانى EC-1۳۰E "Commando Solo" فرۆكه كانى پرۆسه سايكۆلۇژیه كانى (psy-ops) * ئەمريكیه وه بوو * (زاراوه یه كه سوپا و دوزگا هه والگریه كان به كارى دینن به تاییه تی له ئەمريكا كه به (psy-ops) واته (psychological operations) دهرده بردریت: جۆره تەكنیکیکه به كار دیت بۆ كارلێکردن له گروپێك یان كۆمه لێكى مەبهست دار له روى به ها، باوه، سۆز، بیرکردنه وه و ئاكاریش. گرووبى مەبهستداریش دەرکرت حكومهت یا رێكخراو یان گرووبى تر یاخود تاكه كان بن، دهش ئه و تاكتیکه به كار به یئریت بۆ دانپینانی راستیه كان یاخود به هیزکردنى هه ئۆیست و جولانه وه كانى كه له بهرژوه مندى ئه نجامدهرى ئه و جۆره تاكتیکه وه دهمكێته وه، وەرگیر). سەرچاوه ی پەخشی تۆرى راگەیاندىنى عىراقى له گەل پەخشی رادیویى بۆ ناوچه كانى باشوور له كویته وه بوو. كه بهرنامه ئاساییه كانى رادیۆ له ۱۰ نیسان و تەلەفزیونیش له ۱۳ ئایارى ۲۰۰۳-ه وه دهستیان به پەخشکردن کرد. ۲۶۰

له و كاته دا، بهرنامه كانى تۆرى ناوبرا و زیاتر سیمای ئاههنگ گێرانیان پێوه دیار بوو وهك شیوازێكى شەرى دەروونى، بهلام بههه مان شیوه ی ئاكامى داگیركاریه كه، هەر له گەل سهرهتای دەسپێکردنى ئاشووب و ئاژاوه، دەرکهوت كه وا تهنیا سه رابه. دواى تپه ربوونى تهنیا چهنه مانگێك، چهنه دین رهخنه و گله یی ئاراسته ی ئیش و كاره كانى كۆمپانیای SAIC كرا به وه ی كوالیتى و جۆرى پروپاگه نده و راگه یاندنه كانى خراپن و ناشاره زایبان پێوه دیاره. پرسیارم له خه لگی سه ر شه قامه كانى به غدا و به سه ره ده کرد، كه ئاخۆ

سەپىرى بەرنامەكانى كەنالى ئەلئىراقىيە دەكەن، بەردەوام بە نەخىر وەلامیان دەدايەووە. ئەوھشى كە زۆر جىگای سەرسامى بوو، زۆر لەوانەى رقىشان لە سەدامو رژیمةكەى ھەبوو، ھەروەھا ئەوانەى لایەنگرى ئەمىرىكەكانىش بوون، ھەمان وەلامیان دەدايەووە. بۆيە زۆرىنەى خەلكى ھەوالئەكانیان لە كەنالى ئەلجەزىرەو ئەلئەرمەبىيە وەردەگرت. ئەو دەستەواژمەيش بەردەوام دووبارە دەبۆووە: "ئەلئىراقىيە ھىچ دەنگو باسو ھەوالئىكى تازەى نىيە، تەنیا زانىارىيەكانى دوینى نەبیت".

رېپۆرتەرە پەستبووھەكانى ئەلئىراقىيەش ھاووابوون لەگەل ئەو قسەيەى سەرھووە بەلام دەيانگوت، ئەو ريساگەلەى كە لەلایەن دەسلەلاتى ھىزەكانى داگىر كەر دەر كراوہ رىگرنو بوونەتە كۆسپىش لەبەردەم ئەنجامدانیان بۆ رېپۆرتاژ لەسەر بابەت گەلئىك كە رەنگبى ببنە ھۆى ھاندانى توندوتىژى.

"دۆن نۆرس" رۆژنامەوان و پەيامنئىرىكى ئەمىرىكە، پىشوترىش وەكو پەيامنئىرى كەنالە ھەوالئىيەكانى ABC و NBC لە فېتنام و واشنتۆن كارى كردووە، ئەلئىراقىيەى بە "پروژمەكى ماىە پوچ" ناوى دەبرد دواترىش دەستى لەكار كىشايەووە. ناوبراو لە وتارىكيدا كە Television Week بلاوىكردبۆوہ نووسىبووى: "تۆرى راگەياندىنى عىراقى بۆتە وتەبىژئىكى بى ناواخن، كە تەنیا پروپاگەندە بۆ دەسلەلاتى كاتەكى ھاوپەيمانەكان دەكات، ھەوالئ بەرپۆوہدەباتو بەرنامەكانىشى لە ئاستئىكى مام ناوہند دان. دواى رووخانى رژیمة دابلۆسىنەرەكان لە ھەرىەك لە بۆسنيا، رۆمانيا و ئەفغانىستانىش راھئىنانم بە رۆژنامەنووسان كردووە. بۆيە پىم وانىە رۆژنامەوانە عىراقىيەكان ھۆكارى ھەرەسەئىنانى تۆرى راگەياندىنى عىراقى بن، ھەر بۆيەش گلەبىيەكەم ئاراستەى ئەوان ناكەم. دەسلەلاتى ھاوپەيمانەكان لە رىگەى ئاوىتەيەك لە ناكارامەيى و كەم تەرخەمىيەوہ ئەو باوہرپە كەمەى كە تۆرى راگەياندىنى عىراقى ھەبىبوو لە ناوى برد. " ٢٦١

ناوبراو دهئیت ههندیک جار داوای کرینی شتی ساده و کهم نرخى وهك خهرج کردنى ۵۰۰ دۆلار بۆ کرینی سهتهلایتیک که له ریگهیهوه لینکیکی دهزگای ههوائی رۆیتهرز دهگهینرا، رمت دهکرایهوه، ههروهها چاپ کردنى نامیلکهیهکی راهینان که خوئی ئامادهی کردبوو به زمانى عه رهبی و تیچوونه کهشی تهنیا ۲۰۰ دۆلار پهسهند نه دهکرا.

"دۆن نۆرس" تهنیا کهس نهبوو له کارمهنده یه که مینهکان، که دهست له کار بکیشیتهوه. چونکه دواتر "احمد ئه لریکابی" به شانازیه وه به "بلاوکراوهی به غداد" سی گوت: "من له نیو خیزانیک گه وره بووم که به رهه ئستکاری رژیمی سه دام بوون و ئیستاش به شیکن له و شه ره- هه رده م ئاواتم دهخواست که بتوانم له و ولاته به ئازادی بۆچوونهکانی خۆم ده بریم، به لام هیچ دهره تیکم نه بووه. بۆیه بیرۆکهی به دیهینانی دهزگایه کی راگه یاندنی ئازاد له عیراقددا خه ونیکی پیروژه." به لام دواتر ناوبراوش دهستی له کار کیشایه وه دوای ئه وهی دهسه لاتی داگیرکه ر چه ند که سیکی هاوشیوهی به عسیهکانیان دامه زراند که به رده وام کیشه یان ده نایه وه. ۲۶۲

هه ر له و کاته دا، ئه و په یامنیترانهی که له سه ر کارهکانیان مانه وه، فرمانیان پیکرا، رۆژانه ئامادهی کۆنگره رۆژنامه وانیهکانی دهسه لاتدارانی داگیرکه ر ببن و هه والو چاوپیکه وتن و وینهکانی ئه وانیش بگوازنه وه، له به رانبه ر مووچهی ۱۲۰ دۆلار له مانگیکدا، که ئه و بره مووچهیه بووه هۆی ئه نجامدانی ناره زاییه کی گه وره له لایه ن په یامنیتره کانه وه. ۲۶۲

له مانگی کانونی یه که مدا، چاوم به "علاو فایق" که وت، که ئه ویش ئه مریکیه کی به ره گه ز عیراقیه و دانیشتووی ئان ئاربرۆره له ویلایه تی میشیگان، ناوبراو دووه م به رپۆه به ری تۆری راگه یاندنی عیراقی بوو. سیماو جل و به رگی زۆر ئاسایی دهره که وت و رهنگی قژی شی خۆله میشی و کورت بوو، چاویلکه یه کیشی له چاو بوو، ئه و باجهی که به ملوانه یه کی رهنگ شین به

ملیەوہ ہەئوئاسرابوو، لەلایەن سوپاوە دەرچووبوو، بەوہی کارمەندی کۆمپانیای SAIC، ناوبراو پێداگیری دەکرد، بەوہی تۆری راگەیانندی عێراقی جەماوەریکی زۆری ھەیە.

کە دەئیت: "من لەگەڵ ئەلجەزیرە لە رکابەریکی دانیم، ئەوان ئازادن لەوہی دەیکەن. لە راستیدا زۆری عێراقیەکان سەتەلایتیان لە مائەوہ نیە. ئەوانەشی کە ھەیانە، ھەر ریمۆت کۆنترۆلەکەیان بەلاوہ سەیرە و یاری پێ دەکەن. بۆیە ئیستا ئەوانە سەیری کەنالەکەیی ئیمە دەکەن چونکە متمانەیان پێمانە بەوہی راستیەکانیان بۆ دەگوازینەوہ. پێویستە بە ھەستیکی بەرپرسیاریتیەوہ پەپرەوی لە ئازادی بکەین و رینگەش نەدەین دووبارە سەدام حوسین ئیترە وەکو سەکۆیەک بەکاربێنیت." (لەگەڵ ئەو راستیەشی کەوا ھەموو کەسێک توانای کرینی سەتەلایتی نەبوو، بەلام ھەر بە پێی روویوویکی ئەنجام دراو لەلایەن حکومەتی عێراقیەوہ، یەك لەسەر چواری عێراقیەکان سەیری کەنالەکانی ئەلجەزیرە و ئەلەرەببە دەکەن، لە بەرانبەریشدا یەك لەسەر دەی عێراقیەکان سەیری ئەلئیراقیە دەکەن.)

دیسانەوہ ناوبراو رەتی ئەوہی دەکردوہ، گواہ سوپای ئەمریکی رینگری لە بەردەم رێپۆرتاژەکانی ئەوان دانابیت:

بەئێ راستە ئیمە پارە لە وەزارەتی بەرگری ئەمریکی وەردەگرین. بەلام ئەو پارەییە ھی من و تۆیە، ھی باج دەرەکانە. ئایا رێپۆرتاژت ئەنجام داوہ لەسەر وەزارەتەکانی تەندروستی و پەرودە، بەوہی حکومەتی ئەمریکی پالپشتی داراییان دەکات؟ تیناگەم بۆچی کاتیک باس دیتە سەر میدیاو راگەیانندن، دەئیت، نا، نا، نا. کێ لە رووی داراییەوہ یارمەتیت دەدات؟

حکومەتی ئەمریکی بەرپرسیاریتی یارمەتیدانی عێراقی گرتۆتە ئەستۆ و دەزگاگانی خستۆتە ژێر خزمەتی دیموکراسی و گۆران. بۆیە

پېويستە بە خۇشحالىھەۋە بېروانىنە پائىشتى ئەوان بۇ كەنالىكى سەربەخۇى تەلەفزيۇنى عىراقى. خەرجكردى ھەر سەنتىك لە پېناو ئەو پىرۇژەيە لە جىگاي خۇى بوو. لەگەل ئەۋەشى كە من لىرە كاردەكەم، بەلام خەرىكە پەخشى تەلەفزيۇنىكى سەربەخۇو دوور لە كۆنترۆلى حكومت دىننە كاپەۋە. ئەۋە چەمكىكى تازەيە، لە عىراقو بگرە لە رۇژھەلاتى ناوہراستىشەۋە، كە كەنالىكى تەلەفزيۇنى پشتگىرى دارايى لە حكومەتەۋە بىت و لە ھەمان كاتىشدا، دوور بىت لە دەستپوہردانەكانى دەۋلەت. ۲۶۴

ھامقىە زىيۇشەكان و فرۇكە بەكرى گىراۋەكان

دواى سى مانگ لە چاوپىكەۋتنەكەم لەگەل فايق، راپۇرتىكى دەرچوو لە نووسىنگەى پشكىنى گشتى سەر بە پىنتاگۇن، بە شىۋەيەكى زۇر جىاواز باسى لە كاروبارە دارايىەكان دەكرد. لەگەل كۆتايى مانگى ئەيلوليش، تىچوونەكانى كۆمپانىيە SAIC بە پىى گرىبەستىەكە برىتى بوو لە ۱۵ مىليۇن دۇلار، كەچى بۇ ۸۲،۲ مىليۇن دۇلار بەرز بۆۋە. بۇ نموونە: لە راپۇرتەكەدا ھاتوۋە، بەرپوہبەرى پىرۇگرامەكانى SAIC ھەۋلى كرىنى ھەمەرىكى داۋە لە جۇرى H^۲ لەگەل فۇردىكى پىك ئاب لە جۇرى C-۳۵۰-DC بۇ بەكارھىنانى خۇى، ھەروھە فرۇكەيەكى بارھەلگى لە جۇرى DC-۱۰ بە كرى گرتوۋە بۇ گەياندىن و ھىنانى ئەو ئۇتۇمبىلانە بۇ عىراق. كاتىكىش كە فەرمانبەرى تايبەتمەندى وەزارەتەكە رازىنەبوۋە ئەو جۇرە داۋاكارىە بخرىتە نىۋ بەندەكانى گرىبەستىەكە، بەرپوہبەرەكە بەسەر دەسەلاتەكانى ئەو فەرمانبەرە تايبەتمەندە بازى داۋە و خۇى گەياندۇتە نووسىنگەيەكى ئاست بەرزترى پىنتاگۇن و رەزامەندى بەدەست ھىناۋە. كۆمپانىيە ناوبراۋ نەپتوانى خەملاندنىكى راست و دروستى تىچوونەكانى گەياندىنى ماشىن و

ئۆتۆمبیلەکان لە ریی فرۆكەووە پێشكەش بكات، جگە لە یەك وەسل نەبیت بە بری ۲۸۱,۰۰۰ دۆلار كە ناوێشانى "نووسینگە و ماشین"ى لەسەر بوو. ھەر وھا راپۆرتەكە ئاماژە بە وەش دەكات كەوا یەكێك لە بەئێندەرەكانى SAIC پارەى پێدراو، ئەو لە كاتێكدا ناوبرا لە مۆلەتى پشوویدا بوو. ھەر لە ھەمان راپۆرتدا، لە باسێكى تردا ھاتوو، "كەسێكى شارەزا لە بابەتەكان" دامەزرىنراو بۆ گریبەستىھەكەى SAIC لە بواری میدیا و راگەیاندن، بۆ دیاریكردنى چۆنیەتى فرێدانى پاشماو و زبیل لە عێراقدا!!!، كە دواتریش ئەو شارەزایە كرایە راپۆرتكار لە وەزارەتى وەرزش و لاوانى عێراقى.

راپۆرتەكەى پشكنەرى گشتى، باس لەو دەكات كەوا (سەرگردایەتى كۆنتراكتهكانى بەرگرى- لە واشنتۆن DCC-W) ھەندى حالتى نالەبارى لە داواكردنى پێداوێستى سەرەتایىھەكانەو تاوێكو چاودێرى و بەدواداچوونى بەئێندەرەكان، پشت گوى خستوو. لە ھەمان كاتیشدا پێشنيارى "گرتنە بەرى رى و شوینى ئىدارى گونجاو"ى كردوو كە دەبى لە بەرانبەر ئەو كارمەندانەى بە پێچەوانەى رێنمايىھەكان جولاونەتەو ئەنجام بدریت. ۲۶۵

لە ۹ كانوونى دووھەمى ۲۰۰۴، پینتاگۆن برى ۹۶ ملیۆن دۆلارى داىە كۆمپانیاى "ھارىس" لە مېلبۆرنى وىلايەتى فلۆرىدا، بۆ بەرپۆشەبەردنى پەرۆژەى تۆرى راگەیاندى عێراقى. ۲۶۶ لە روى تەكنىكیەو، گریبەستىھەكەى SAIC بۆ ئەم كارە ھەرگیز قابىلى ھەئەشاندىنەو نە- كە ناكړیت بى ھەئەشاندىنەو ھى گریبەستىھەكە كۆنەكە گریبەستىھەكەى نوئ ئىمزا بكریت. لە مانگى شوباتدا، ئەنجوومەنى حاكمەكان بۆ پەخش كردن (BBG) كە سەرپەرشتى گشت شۆوازەكانى پرۆپاگەندە ناسەربازىھەكانى ئەمەریكایى دەكات وەك دەنگى ئەمەریكا، رادیۆى ئازادى (ئەوروپا) RFE، رادیۆى سەربەستى RL، رادیۆى ئازادى ئاسیا RFA و ھەر وھا كەنالى

رادىئو و تەلەفېزىۋى ئاسمانى مارتى كە تەلەفېزىۋى (ئەلجورە- بى كارتەكە) سى لىۋە پەخش دەكرىت، لە چوارچىۋەى ھەولەكانى بۇ دروستكردى كەنالىكى ھاوشىۋەى كەنالىكانى CNN، MSNBC و Discovery زياتر لە ۶۲ مليۇن دۆلارى لە پارەى حكومت تەرخان كرىد. ۳۷.

ھەل سەنگاندىن و حوكم دان لەلايەن مىدىياكانى عەرەبىيەو زوو دەرگەوت. بۇ نمونە، رۇژنامەى "ئەلئەھرام"، يەككە لە رۇژنامە ھەرە ناودارەكان كە بە زمانى عەرەبى دەرەچىت، راىگەياندى: "ئەستەمە لەو تىبگەين، كە لەگەل ئەوۋى ئەمريكا خاۋەنى چەندىن سەنتەرى لىكۆلئىنەو و دىراساتى پىشكەوتوو، ھەرۋەھا خاۋەنى ئەو ھەموو بىرمەند و ھزرقانەيە، رق و كىنەى عەرەبەكان لە بەرانبەرىدا بەو لىكەداتەو كە لە ئەنجامى دىماگۇجىەتى مىدىياكان بەرھەم ھاتوو، نەو ك ئەنجامى پەپرەوكردىنى سىاسەتى پىشلىكردىنى بەرژەۋەندى عەرەبەكان بىت."

ھەر لەگەل دەستكردىن بە پەخشكردىنى كەنالى ئاسمانى "ئەلجورە" دەسبەجى ئەو پەيوەندىە نىكەى لەگەل ئىدارەى ئەمريكى بەدەرگەوت. چونكە يەكەمىن كەس كە چاۋپىكەوتنى لەگەلدا كرا جورج بۇشى سەرۋكى ئەمريكا بوو- كە رۇژنامەى ئەلقودسى ئەلەرەبى، لە نوسىنىكىدا لەمەر ئەو كەنالى دەئىت: ھەرچەندەى كەوا ئەو كەنالى سەربەخۇ دەرەكەوئ، بەلام ئەو كەنالى حكومىانەمان دىنئىتەو ياد كە رۇژمە دىكتاتورەكان لە سالانى شەستەكان و ھەفتاكاندا دايندەمەزاند. ۳۸.

لە كانوونى يەكەمدا، فايەق پىي راگەياندىم: "سەبارت بە منەو ۋەك كەسىكى عىراقى-ئەمريكى، وئىنەم لەسەر ھەردوۋ لای دراۋەكە ھەيە. چونكە ۋەكو عىراقىكە پىيوستىم بە پارەى ئەمريكى ھەيە. ۋەكو ئەمريكىكەش دەمەوئ رۇلم لە دروست كرىنى مىدىياكى ئازاد ھەبىت. ئەو ئەو چەمكە

تازەبەھیە كە لە رۆژھەلاتی ناوھەراستدا بەدی دەكریٲ. ئەوھ ئەزمونە. گەر بێتوو سەرکەوٲت، ئەوا دەبێتە بنەمای دانانی یاسا و ریسای تازە بۆ دەزگایانی راگەیاندن لە جیھانی عەرەبیدا. " بەداخەوھ لەوھدەچٲت ئەزموونی ھەردوو كەنالی ئەلعیراقیە و ئەلحورەش بە تەواوھتی ھەرەسیان ھێنابٲت.

لە نیسانی ٢٠٠٤، چاوم بە "عیسام ئەلخەفاجی" كەوت، ناوبرا و كەسیکی ئەكادیمی چالاكە لە زانكۆی ئەمستردام، خۆی بە رەسەن خەلكی گەرپەکی ئەلئەعزەمیە شاری بەغدايە. وەكو راویژكاری ناچٲگیری پٲنتاگۆن و بانکی نٲودەولەتی كاری كردووھ و ئٲستاش بەرٲووبەری چاودٲریكردنی داھاتەكانی عیراقە (لقٲیكی بچووکی پەیمانگای كۆمەلگە كراوھ، كە بریتییە لە چەترٲك بۆ ئٲمپراتۆریەتی ناسوودمەندی جۆرج سۆرۆیە)، ھەروھ ناوبرا بۆ ماوھەك لەگەل IRDC یش كاری كردووھ، بەلام دواي چەند مانگٲك وازی ھێنا. ٢٦٩

ئەلخەفاجی جگەرەكەي داگیرساندو پشٲیشی دایە كورسیەكەي، ھەر لەو كاتانەدا، خزمەتگوزارەكەي قاپٲك كەبابی برژاوی بۆ ھێنا. نووسینگە بچووكەكەي زۆر لەو نۆرینگە سادە و پاك و خاوینانەي دكتورەكان دەچوو، ژووورەكەشي لە نٲو دٲیرٲنترٲن ھوتٲلەكانی بەغدا بوو كە بەسەر رووباری دٲجلەدا دەپروانی. ئەو دیمەنە، زەویە داگیركراوھكانی كۆلۆمبۆ یان كالكۆتای دەھێنایەوھ یادم.

بەسەرھاتی ناوبراویش ھٲدی ھٲدی ئاشكرا دەبوو. لە سالی ١٩٩٧، ئەلخەفاجی و چەند كەسیکی تریش لە بەردەم كۆنكرٲسدا، گەواھیاندا بۆ دەسبەرکردنی ٥ ملیۆن دۆلار وەكو بەشٲك لە پڕۆسەي ئازادکردنی عیراق. ئەو پارەيەش لە سالی ٢٠٠٢، بۆ رٲكخستن و ئەنجامدانی ھەژدە وۆرك شۆپ بە ھاوبەشي لەگەل وەزارەتەكانی دەرەوھ و بەرگری خەرچ كرا. سەرەرای

ئەو كارە ھاوبەشانەيان بەلام ھەرىكە و ئەجىندايەكى تايبەت بە خۇى ھەبوو.

يەككە لەو سى و دوو بەشداربووہ پایەدارانەى وۇرك شۇپەگان بریتى بوو لە "مونزىر ئەلفەزل" كە موسولمانىكى شىعەى شارى نەجفە، ناوبراۋ لە رابردوۋ پرۇفیسورى ياسا بووہ لە بەغدا تا ئەو كاتەى لە دواى شەرى دووہى كەنداۋ لە سالى ۱۹۹۱ رەخنەى لە داگیرکردنى كوئىت گرت، بە ناچارى ولاتى جىھىشت و بەرەو ولاتى سوید چوو. ناوبراۋ لە میانەى كۆبوونەوہكەدا، رەشوووسىكى دەستوورى عىراقى خستە روو. ۲۷۰

ھىزى سەرەكى پشت ئەو دانىشتن و كۆبوونەوانە، گرووپىك بوو بەناۋى مونتەداى عىراقى بۇ دىموكراسى IFD كە بنكەكەى لە مېشىگان بوو. سەرۇكاپەتى ئەو مونتەداپە بە شىۋەپەكى دەورى دەگۇرا، رەنگبى خۇشەختى بووبىت بۇ ئەو كەسەى نۇرەى سەرۇكاپەتىكىردنى مونتەداكەى وەرگرت، "عىماد زىاو" كە ئەندازىار و بەرپۇەبەرى دەزگاپكى درمانسازى تەمەن پەنجاۋ يەك سالە بوو، لە تەمەنى سى سالىەوہ عىراقى جىھىشتبوو، ئىستاش لە پىلاى ماۋى- وىلاپەتى مېشىگان ژيان بەسەر دەبات. لەگەل ئەوہى ناوبراۋ خاۋەنى پېشىنەپەكى كەمە لە حكومەت و سىياسەت، بەلام لە رىگەى كارەكەپەوہ وەكو سەرۇكى مونتەداكە، رۇئىكى گرنكى لە ئاپندەى عىراقدا بۇ رەخسا، كە ئەمەش بە يەككە لە ھەلە گەورەكانى داگیركەر دادەنرېت لە كاتى نەخشە رىژيان بۇ عىراقى نوئى. ۲۷۱

ھەر دوابەدواى لىكۆلئىنەوہ سەرەتايپەگان، "جوان دىكۆ" كە ئەمريكەكى بە رەگەز عىراقپە و يارىدەدەرى "سپىنسەر ئەبراھام" سى ۋەزىرى وزە و سىناتۇرىكى پېشووۋى نوپنەرى مېشىگان بوو، گوۋى لە "پۇل ۋلفۇتس" سى جىگىرى ۋەزىرى بەرگرى بووہ، كاتىك كە باسى ئەوہى دەكرد، بە نىازە ھەلمەتېك بكات بۇ كۆكردنەوہ و بەدەست ھىنانى دەنگ و سۇزى

عەرەبە ئەمىرىكايىپەكان لە بەرژەۋەندى سەرکردە عىراقىيەكاندا. دىكۆ پەيوەندى بە "دكتۇرە مەھا حوسىن" كرد پىسپۇرى بۋارى گرىيەكان (الورام) لە زانكۆى مېشىگان، لە ھەمان كاتىشدا ئەندامى دەستەى كارگىپرى مونتەداكە بوو. ناۋبراۋ دەستى كرد بە ئامادەكارى بۇ كۆبۈنەۋەى ۋۆلفۇتس لەگەل زىاۋدا.

دۋاى زنجىرەيەك دانىشتن و كۆبۈنەۋەى نىۋان عىراقىيە دوورخراۋەكانى نىشتەجىبۈۋى ئەمىرىكا و پلەدارەكانى پىنتاگۇن لە ناۋچەى دىترۆيتدا، پلان بۇ IRDC دارىژرا بۇ كۆبۈنەۋەىيەكى تر لە مانگى شوبات و لە بالاخانەى پىنتاگۇن، دواترىش كۆتايى ھىنان بە گردبۈنەۋەىيەك لە دىترۆيت لە ۲۲ شوباتى ۲۰۰۲، كە ۋۆلفۇتس قسەكەرى سەرەكى بوو لەو كۆبۈنەۋەىيەدا.

دواتر ۋۆلفۇتس گوتى: "ئەۋە سامانىكى بە نرخ و گەۋرەيە كە خەلكانىك ھەبن ھاۋبەشى بەھاكانمان بن، تىبگەن كەۋا ئىمە ۋەكو ۋلاتىك بە نىازى چىن، كە لە ھەموو حالەتتىكىش ھاۋلاتىن لەو ۋلاتە، بە ھەمان زمان قسەدەكەن و خاۋەنى ھەمان كەلتورن و رىگاگەشىان لە عىراق لىۋە ديارە" ۲۲ دۋاى بەسەرچۈۋنى دوومانگ "عىماد زىاۋ" رۆللىكى سەرەكى لە رىكخراۋى IRDC ۋەرگرت، لە نىكەۋەش لەگەل "فىكتۇر رۇستۇ" دا كارى دەكرد، كە ئەۋەيان خالى پەيوەندى نابراۋ بوو لەگەل پىنتاگۇن. رۇستۇ بە "نىۋيۆرك تايمز" ى راگەپاندبۈۋ، كەۋا SAIC پەناگەيەكى بەسوۋدى عىراقىيە ئەمىرىكەكان بوۋە: "زۆربەى ئەۋ كەسانەش پىيان وابو، گەر لەگەل ھەر دەزگايەكى ئەمىرىكى بىبىنرېن ئەۋا دەكوژرېن. " ۲۲ لەلايەكى ترەۋە ئەلخەفاجى بۇچۈۋنىكى قولترى ھەيە، بەۋەى ئايا پىۋىستە متمانە بە حكومەتى ئەمىرىكى بكردرىت؟: "قورستىن برىار بە لاي منەۋە ئەۋەبو، ئايا كار لەگەل پىنتاگۇن بكەم يان نا؟ من كەسىكى عىراقىمۋ لەگەل ئەۋەى

دڙي شهرم، بهلام دهموي يارمەتي نۆزەنکردنەوہي ولاتەكەم بەدەم. جگە لە
منيش زۆر كەسي تر بە ھەمان شيوہ بێردەكەنەوہ. " ۲۷۴

لە ۴ نيساني ۲۰۰۲، دكتورە مەھاو زياو بۆ بينيني جۆرج بۆشي سەرۆكي
ئەمريكا بانگيشتي كۆشكي سېي گران، بە مەبەستي وەرگرنتي بېرو
بۆچوونيان لە چوارچيوي ئەو كارە راوئژكاريانەي كەوا سەرۆكي ناوبراو
ئەنجامي دەدا لەگەڵ عيراقية ئەمريكياكان. دواي كۆبوونەوہكە راگەيانندني
رۆژنامەوانی حكومەت بەو جۆرە وەسفي زياوي كرد:

لە سالی ۱۹۷۰، پوري (زياو) بەوہ تاوانبار كرا كەوا ئەندامی
دەستەيەك بووہ ھەولتي پيلانيان داوہ بۆ كۆدەتا كردن لە دڙي
حكومەتي بەعس. سەرەپاي ئەوہش ناوبراو يەكەمين ئافرەتي
دەرچووي كۆليژي دەرمانسازي سەر بە زانكۆي بەغداو پزيشكيتي
ناسراویش بووہ لە عيراق، كەچي خرايە زيندانەوہ. رۆژي دواتریش
باوكي عيماد دەستگيركرا، ئينجا دواي سي ھەفتە ئازادكرا. بەلام
پوري ناوبراو دواي دوو سال لە بەنديخانە ئينجا ئازادكرا. دواي كەمتر
لە ساليكيش لە كاتي كارکردني لە نۆرينگە تايبەتيەكەي خويدا،
كوژرا.

سەبارەت بە دكتورە مەھا حوسينيش راگەيانندنەكە بەم شيوہيە وەسفي
كرد:

لە كۆتايي ھەفتاكانداو لە كاتي خويندني لە كۆليژي دەرمانسازي
سەر بە زانكۆي بەغدا، مەھا حوسين شايبەتھالي ونبووني چەند
ھاوڕيپەكي بوو. دواي تەواوکردني خويندنيشي لە ۱۹۸۰، خۆي و
ھاوسەرەكەي عيراقيان جيھيشت لە ترسي زيادبووني ئەگەرەكاني
ھەلگيرساني شەر لە نيوان عيراق و ئيراندا. ھەر دواي ماوہيەكي كەم
لە رۆشنيان، ژمارەيەكي زۆر لە كەسو كارە نزيكەكانيان لەسەر

مال و حاڵى خۆيان دەركران و ناچار كران روو بكەنە ئێران. دوو لە ئامۆزاکانى ناوبراويش كە مائەكانيان جێ نەھيشتبوو، لە كۆتاييهكانى سالى ۱۹۸۰، لە سێدارە دران بە تۆمەتى ھەشاردانى چەند دۆستىكى كورد كە لە دەست ھێزە ئەمنيهكانى رژىمى ئەو كاتە خۆيان ھەشاردبوو. ئەو ئامۆزايەى كەوا پەناى ئەو كەسانەى دابوو، تەقەى لێكراو و كوژرا. خوشكەكەشى كە خواھنى ئەو مائە بوو كەوا كەسە ھەلاتوھەكانى تێدا ھەشاردراو تا مردن لێيان داو دواى مردنیشى لاشەكەيان شيواندو دواتریش بى جلوبەرگ لە شوپىنكى گشتيدا دەيان گێرا. ۲۷۵

ھەموو ئەوانەشى بانگيشتى كۆبوونەوھەكانى كۆشكى سپى دەركران، ئاگادارى IRDC نەبوون. چونكە "راز رەسول" كە ئەندامى گروپىكى داكۆكيكار بوو بە ناوى (ئافەرەتان بۆ عێراقىكى سەربەخۆ)، لە سالى ۱۹۹۸ عێراقى جێھيشتبوو، بە ھىواى بەدەستھێناى مافى پەنابەرپىتى لە فەيرفاكس لە ويلايەتى فێرجينيا. دواى مانگيەك لە كۆبوونەوھەكە، بەلایەوھە سەيربوو كە شتىكى ئاوا ھەيە، بۆيە دەيگوت: "گەلێك لە ئيمە بە راستى نىگەران بوون لەوھى ھىچيان لە بارەى ئەم شتەوھە نەدەزانى. ئەوان دوو مانگ لەمەوبەر بەو كارە ھەلساون و ئيمەش تەنيا ئەو ھەفتەيە زانىومانە." ۲۷۶

دروستگردنەوھى مېشكىكى نوي

دواتر، سەدو پەنجا كەس لەلایەن IRDC ھەو بەكارخران. دواى ئەنجامدانى چەندىن كۆبوونەوھە، بېريار درا بە دانانى چوار كەس لە ھەر شارێك يان پاريزگاىھكى عێراقى، بە ھەمان شيوە چوار كەسيش بۆ ھەر وەزارەتىكى گرنكى عێراقى كە لە نزيكەوھە كاريان لەگەڵ كاربەدەستە ئەمريكى و بەريتانيەكاندا دەكرد لە ژيەر فرمانى "جەى گارنەر" كە

ژەنەپرايىكى خانەنشىن كراو بوو، بە حاكىمى عىراق دانرا بۇ بەرپىكردىنى كارى رۇژانە. ھەر ئەندامىكى ئەو تىمانەش لە رىي پىنتاگۇنەوۋە نىردرانە بىنكە سەربازىەكانى وەك (فۇرت ھوودو تەكساس) بۇ ئەنجامدانى چەند مەشقىكى تايبەت بە بەرگرى لەخۇكردىن.

ھەفتەيەكيش دواى كۆبوونەوۋەكانى كۆشكى سىپى، عىراق كەوتە نىو گىژاوى تالان و ئاژاۋە، ئەمەش پىشەكى بوو بۇ رىگاخۇشكردىن لەبەردەم و لاتە يەگگرتوۋەكانى ئەمريكا لە وەرگرتنى دەم و دەستى جىلەوى دەسەلات، سەرەپاى ئەو راستىەشى كەوا پلانەكان لە IRDC و پىنتاگۇن ناروون و كەم و كورپىش بوون. درەنگ ھەست بەوۋە كرا كەوا نەبوونى پلان و نەخشەرىژى پىشەوختەى تىرو تەسەل، بەر لە گفوتوگۇكردىن دەربارەى دەستپىكردىنى شەپىكى بەم شىۋەيە، رەنگبى بە نابەرپىسپارىتتى و گرتنەبەرى رى و شوپنى نانەوۋەى كارەسات سەيرى بكرىت. كە دواترىش ئاكامەكەى ھەر بەو ئاقارەدا كەوتەوۋە.

رىك دواى سى ھەفتە، لە رۇژى ھەينى رىكەوتى ۲۵ نىسانى ۲۰۰۲، زىاو نۇ كەسى ترىش بەرەو كۆپت چوون و لەوئىشەوۋە بۇ بەغدا. لە دواى گەيشتىيان بە چەند ھەفتەيەك، بە ھاورىيەتى پەنجا كەسى تر كۆبوونەوۋەيەكى ھاوبەشيان لەگەل ژمارەيەك كارمەندى پلەدار كە لەلايەن پىنتاگۇنەوۋە دەستنىشان كرابوون ئەنجام دا (زۆربەيان كەسى مەدەنى و كارمەندى دەزگا ئەكادىمى و ناسوودمەندەكان بوون، لەسەر بنەماى شارەزايى و ئەزموون نەوۋەك لەسەر بنەماى نەتەوۋەيىەوۋە دامەزىنرابوون) تاكو بەرپىسپارىتتى بەرپۆۋەبىردنى وەزارەتە گرىگەكانى وەك نەوت، پلانندانان و پىشەسازى بگرنە ئەستۆ. ۲۷۷

لەو كاتەوۋە دەردەكەوت كەوا زياتر لە ئەجىندايەك ھەبوو بۇ جىببەجىكردىنى. بۇيە پىنتاگۇن بە شىۋەيەكى سىستەماتىكى ئەو

كارمەندانەى وەزارەتى دەروە كە لە پەرۋژەى دارىشتنى ئايندەى عىراق كارىيان دەكرد دوور دەخستەو، كارمەندەكانى سەر بە وەزارەتكەى خۆى لە پۇستەكانى عىراق دادەنا. بۇنمونه "تۆم وارىك" بەرپۆمبەرى يەكەم (كارمەندىش لە وەزارەتى دەروە: وەرگىي) لەلايەن گارنەرەو بەنگىشت كرابوو بۇ ئەوەى بىتە رىزى ستافەكەى، بۇيە ناوبراو دەستى كرد بە خۆئامادەكردن بۇ ئەم پۇستەى لە بەغدا، بەلام كارمەندە مەدەنىەكانى پىنتاگۆن لە رىگەى فىتۆ گرتنەو، رەتى بىرپارەكەى گارنەريان كردهو. ۲۷۸ فازل يەكك بوو لە كەسە ھەئبژىردراوكان. كە بۇ وەزارەتى دادى عىراقى نىردرا بۇ "ھىنانە دى سىستەمىكى تازەى ياساى بەرە و دىموكراسىەت، كە مافەكانى مرؤفى تىدا رەچاو بكرىت و دژى گەندەلى بوەستىتەو و ياساى نوئىش بۇ بىناكردنى دىموكراسىەت دابرىتت. " بەماوہىەك بەر لە سەفەر كردنى لە ھىرجىنياو، ناوبراو لە لىدوانىكىدا بۇ پەيامنبرى نىويۆرك تايمز، ھىواو خۆزگەكانى خۆى دەردەبرى و دەلىت: "رەنگبى عىراقىەكان دواى پىنج يان شەش سالى تر تىبگەن كەوا من كەسىكى باش بوومە. " لەگەل ئەوەى ھىواىكى زۆرى ھەبوو بەلام بەردەوام لە دلەراوكىدا بووبەوەى عىراقىەكان رەنگبى وەكو "بەكرىگىراوئىك يان سىخورىك سەبرى بكەن"، بۇيە پەيوەندى بە شەش پاسەوانى كورد كرد بۇئەوەى لە بەغدا ياوہرى بكەن، تا ئەو كاتەى سوپاى ئەمرىكى پاسەوانى ئەمرىكاى بۇ دەستنىشان دەكات. ناوبراو بەردەوام دەبىت و دەىگوت: "خەونى من برىتتە لە بونىادنانى كۆمەلگەيەكى مەدەنى و سىستەمىكى دىموكراسى لە عىراق كە ھاوشىوہى سويسرا يان سويد بىت. بەلام بەداخەوە ئىستا ئاژاوە و مەترسىەكى زۆر لە ئارادايە كە سەرچاوہەكى گرووپە ئىسلامىە توندپەوہكانن لەگەل كۆنە بەعسىەكان و عەرەبە تىرۆرىستەكانى كەوا پشتگىرى رژىمى سەدام حوسىنىيان دەكرد. عىراقىەكانىش مىشكىان

شۆردراوہ تہوہ، بہرپرسیاریتیہ کەش لەئەستۆی ئیئەدایە کە دووبارە بینیای
ہزرۆ میشکیتکی نوێیان بۆ بکەینەوہ.

بەلام ھەر لە رۆژی یەکەمەوہ عێراقیہکانی ناوہوہ و دەرہوہش بە
گومانەوہ دەیانروانیہ ئەو ئەزموونہ. کە "ئیمام ھیشام ئەلحوسەینی"
سەرکردەیی شیعەیی عێراقیہ و بەرپۆہبەری سەنتەری کەربەلایە بۆ
پەرورەدی ئیسلامی لە شاری دیترویتی ئەمریکی، لە لێدانیکیدا بۆ
نیویۆرک تایمز، گوتبووی: "ئەوہ سوکایەتی پێ کردنہ، ئەوہ چۆن
دیموکراسیہتیکە کە تۆ بتەوی دەست بەسەر بۆچوون و بیرکردنەوہمان دا
بگریت؟ ئەوہ دیموکراسیہت نیہ و بەسەرشماندا مەسەپینن." ۲۷۹

ئەلخەفاجی دەئیت: "لەگەڵ گەیشتنی گرووپەکە بۆ شاری بەغدا، ھێچ
جۆرہ ھاوکاری و پشتگیریەکمان نەبینی. بەوہی ھەر کەسەو سەرقالی ئەو
ئەرکە بوو کە پێی راسپێردرابوو، ھەر وہا نالەباری ھەلومەرجی ئەمنی
ببوە ھۆی ئەوہی نەتوانی بە ئاسانی ھات وچۆ بکەیت لە شاری بەغدا،
بەمەش کۆبوونەوہ لەگەڵ گرووپە گەورەکان راگیرا و ھەندئ لە
کارمەندەکانیش دواي چەند مانگی عێراقیان جێھێشت و ھەندیکی تریشیان
بە بێ ئومیدیہوہ مانەوہ."

من نەمدەویست ھاوکار بێ

لە ۹ تەممووزی ۲۰۰۲، زیاتر لە چوار مانگ دواي دەستپێکردنی IRCD
بۆ کارەکانی، ئەلخەفاجی دەست لەکار کێشانەوہی خۆی راگەیاندا. دواتر وای
بەباش زانی لە بەغدا بپینیتەوہ و تەحەدای سیستەمەکە بکات. ناوبرا و لە
وتاریکیدا لە رۆژنامەیی گاردیانی بەریتانی بە ناوینیشانی "من نەمدەویست
ھاوکار بێ" باسی ھەرەسەینانی کارەکانی IRDC دەکرد:

"ترسم ھەبوو لەوہی رۆلم لە نیو ئەنجوومەنی ئاوەدانکردنەوہ

كەمتر بېتەۋە لەۋەى كە خۆم لە بىنەرەتەۋە وىنام كىرەبوو- كار كىردىم لەگەن ھاۋاپەيمانەكان بە شىۋەيەكى دىموكراسىيانە، بېتە ھاۋكارىكىردى ھىزەكانى داگىر كەر. لە مانگى ئاياردا، چەند ھەفتەيەك دواى رووخانى رۇئىمەكەى سەدام حوسەين، دواى بىستو پىنج ساڭ دوورى لە ولات بە ھىۋايكى زۆر گەرامەۋە بەغدا. يەككىك لە قورسىرىن بىر پار لە ژيانمدا وەرم گىرتىت، بىرىتى بوو لە رەزامەندىم بۇ داۋەتەكەى حكومەتى ئەمىرىكى بۇئەۋەى لەگەن زىاتىر لە سەدو چل كەسى تر بگەرىمەۋە، وەكو بەشىك لەو ئەنجومەنە بۇ يارمەتىدان لە دووبارە بىناكىردنەۋەو ئامادەكىردنەۋەى وەزارەتەكان دواى تەۋابوونى شەر، تاۋەكو لە كۇتايىدا عىراق بدىرتەۋە دەست حكومەتە ئىنتىقالىيەكەى.

تىگەيشتى من بۇ ئەۋ ئەنجومەنە، كە پىشتر بە راپۇرت بۇ ژەنەرالى خانەنشىن "جەى گارنەر" بەرزىم دەكىردەۋەو ئىستاش بۇ ئىدارەى مەدەنى "پۇل بىرەمەر"، ئەۋەبوو، كە ئىمە ھاۋكارى وەزارەتەكانى عىراق دەكەين، نەۋەك بە سىفەتى وەزىر بەلكو لە ژىر پەردەۋە ەك راۋىژكار. ھەرۋەھا پىم وابوو ئامانجى سەرەكىش بىرىتى بوۋە لە چاككىردنەۋەى ژىرخانە دارماۋەكەى لە كارەبا، نەخۇشخانەكان، وىستگەكانى خزمەتگوزارى ئاۋ و ئاۋەرپۇكان و رىگكانى ھات و چۇش و گىرپانەۋەيان بەلانى كەمەۋە بۇ ھالەتى پىش شەر تاۋەكو بتوانىت ولاتەكە رادەستى حكومەتى ئىنتىقالى بىرىت.

ھەرچەندىش كە ئىمە ەكو ئەندامانى ئەنجومەنەكە لەسەرتاسەرى جىھانەۋە ھاتبوۋىن، بەلام ھەموومان عىراقى بوۋىن. ئەۋەم بەلاۋە قەبوۋل بوو كە ولاتەكەمان ھەرەسى ھىناۋە، ھىچ كىشەيەكىش نەبوو بۇ كار كىردن لەگەن ئەمىرىكا، بەلام وادىاربوو،

بەشىكى ھىزەكانى ھاوپەيماۋىيەتچى، بەشدارىكىردىنى عىراقىيەكانىيان
ۋەكو راۋىژكار بۇ ئاينىدە ۋە چارەنۋوسى ۋە لاتەكەيانەۋە بەلاۋە گىرنگ
نەبوۋىيەت. رۆلى ئىمە زۆر دىيارىكراۋ بوو. بىگرە ئەۋ پەيامنىرەنەشى
كە سەردانىيان دەكرىدىن، دواتر بەۋ جۆرە دىدى خۇيان دەنۋوسىيەۋە:
"سەرپاي ئەۋەى ئەنجۋومەنى ئاۋەدانكىردنەۋە ئۇفىسى تايىبەت بە
خۇيان لە ناۋ كۆشكى كۆمارىدا ھەبوۋ، بەلام لەۋە دەچۋو كارىكى كەم
لەلايەن ئەۋ ئەندامانەى كە خەرىكى خۇيىندەۋەى ئىمەيل بوون
ئەنجام درابى".

لەسەرەتاي گىرتنى بەغدا جۆرىك لە ھەست كىردن بە گەرمۋگۋورى
ھەبوۋ، بەلام دواتر ئەمىرىكەكان بە فىزەۋە ھەئسوكەوتيان دەكرىد.
لە كاتىكىشدا كە زۆر لە عىراقىيەكان دىخۇشبوون بە لادانى سەدام
حوسىن لەسەر حوكم، ھەروەھا گەيشتنە ئەۋ باۋەپەرى كە ئەمىرىكا
تەنبا ھىزە لە توانايدا ھەيە ئەمەن ۋە ئاسايش رابگىرىت، كەچى ئىستا
ۋەكو ھىزىكى داگىركەر سەيرى دەكەن.

بە داخەۋە، خەۋن ۋە ھىۋاى حوكومەتى ئىنتىقالى ۋە ھەئبىزاردىنى
دىموكراسىيانە، تەنبا لەلايەن "ۋلف ۋەتسەۋە" پائى پىۋە دەنرا،
لەۋەدەچۋو لەبەر ئەۋ فشارانەى كە لە ئەنجامى خراپەر بوونى
ھەلۋمەرجى رۆژانى دۋاى شەپ زىادىيان دەكرىد، ئەۋ خەۋنانە لەياد
چوبىتتەۋە. "ۋلف ۋەتس" تەنبا دەنگىكە لە نىۋو كۆمەئىك
پلاندانەر لە عىراق كە ھاۋران لەگەل خەۋن ۋە بۆچۋونەكانى. بىگرە
سەربازەكان ئەۋەندە بە گەمژەى بىردەكەنەۋە، كە پىيان وايە
فرمانەكانىيان لە ژەنەرالەكانەۋە بۇ دىت نەۋەك لە بىرئەۋە.

مىشت ۋەمپى توند لە نىۋان ھەردوۋ ۋەزارەتەكانى دەرەۋە بەرگىرى
كارىگەرى زىاترى كىردبوۋە سەر بارۋدۇخەكە. لەگەل ئەۋەشى كەۋا

برېمەر دەسلەتتىكى رەسمى بەسەر عىراقدا ھەبوو، بەلام دەبوايە بۇ وەرگرتنى ھەر جۆرە بېرىرىك پىرسى بە واشنتون بىكردايە، كە لە ئاكامدا ئىمە دەبووینە قورىانى بېرىرەگان.

ئىستا زۆربەى ناوچەگانى عىراق نىفرۇى ئاشووبو ئاژاۋە بوو. كەسىش نازانىت چى روودەدات. ئىمەش ئىرەوۋە باسى ھەولۇ كۆششەگان ناكەين بۇ ئەنجامدانى سىستەمىكى سىياسى خەيالى. خەلكىش نازانن بۇچى ولاتتىكى زلھىز كە توانىۋىتى ئەو ھەموو ھىزە چەكدارىە كۆبكاتەو، ناتوانىت كارەبا بگىرپتەو. بۇيە عىراقىەگان پىرسىارى ئەوۋە دەكەن كە ئايا چۇن رژىمى سەدام حوسىن لە دواى كۆتايى ھاتنى شەپ لە ۱۹۹۱ توانى كارەبا بگىرپتەو!! بۇچىش ئىستا ئەمەرىكا ناتوانىت ھەمان ئەو كارە بىكات. بۇيە خەلكى ئەمە بە شىۋەيەك لە شىۋەگانى پىلانگىرى لە دژيان لىك دەدەنەو.

ئىستا برېمەر ئەنجوومەنى حوكمى لە عىراق دامەزراندوۋە. بۇ خەمخواردن و بېرىاردان لەسەر ئايندەى عىراقىش، بىست و پىنج نوپنەر بە يەكەوۋە دادەنىش كە لەلايەن دەسلەتتى ھاۋپەيمانەگانەو بە سەركدرايەتى ئەمەرىكا دەستەبژىر كراون. ھەرچەندە كەوا پىكھاتەى ئەنجوومەنەكە خراب نەبوو، بەلام ژمارەيەكى كەمى ئەندامەگانى، خاۋەنى بىكەيەكى جەماۋەرى بوون. جا گەر ئەنجوومەنەكە كارىگەر بىت يان نا ئەوا بەندە بەو كۆدەنگىەى كەوا ئەندامەگانى دەتوانن بەدى بىنن. ھەر بۇيەش نىگەرەنم لەوۋى نەوۋەك ئەو ئەندامانە لەپشتى يەكتريەوۋە چال بۇ يەكترى ھەئبەكەنن.

تاۋەكو بتوانن بەسەر ئەو ئەزمونەشدا زال بن، ئەوا پىۋىستە يەك ھەئۋىستى لە مەر پىرسەگان بنوینن و بە "پۆل برېمەر" ىش بلىن برۆ بە واشنتون بلى "عىراقىەگان ئەمەيان دەۋىت" ئىنجا

ئەنجوومەنەكە دەبى ئامادەبى ھەبىت بۇ ئەھوى بلىت: "ئەھوى دەسلەتەكانمان بۇ بگىرئەھ، ھەر كاتىكىش گەر پىويستيمان بە راوئىزى ئىو ھەبوو ئەھوا ئەھو كاتە ئاگادارتان دەكەينەھ." تا ئەھو كاتە من تەنيا ئەندام بووم لە ئەنجوومەنى ئاوەدانكردنەھ كە دەستم لە كار كىشابۆھ. رەنگبى كەسانى ترىش ھەبن نىازى ھەمان شتبان ھەبىت، گومانىشى تىدا نىە ھەندىكىان ھەر دەمىنەھ بە ھىواى ئەھوى بارو دۆخەكە بەرەھو باشى بروات. سەبارت بە منىشەھ، كاتىك بىر لە خەلكى عىراق دەكەمەھەكە چەند بە ھىزن و چەند بە نەپساوہى كار دەكەن. گەشبىن دەبم بەھو ئايندە نرىكەى كە بۇ ولاتەكەم دىتە پىش.

ئامازە گەلىك ھەن بۇ كارى ھاوبەشى عىراقىيەكان، بى ھەبوونى گرژى ئىتنى و نەتەوہىيەكان، كە لە مەھدای كورتدا ھىماگەلىكى پۆزەتىقن بۇ ئايندەى عىراق. بەلام سەرەپراى ئەھوش ترسم لەسەرھەئدانى مەملانىيەكى زۆرتەر ھەيە كە ببىتە ھۆى رشتنى خوئنى عىراقىيەكان و ئەمەرىكەكانىش. ۲۸۰

لە ناوہراستى نىسانى ۲۰۰۴، نۆ مانگ دواى پىشبينەكەى ناوبرا، لەھو كاتەشى كەھوا ولاتەكە دەخزايە نىو ئاژاوە و توندوتىزى لەلایەكەھ، لەلایەكى ترىشەھ سوبای ئەمرىكى دەستى كرديو بە ئەنجامدانى كردهى سەربازى دژوار لە فەللوچەھ نەجەف، ئەلخەفاجى بە كپى عىراقى جىھىشت و بەرەھو ئەمستردام گەراپەھ.

ھەلپەى گەورەى بەتایبەتیکردن لە عیراق

لەو کاتەى كە ئیدارەى ئەمریکى لە ژنر پەردەوہ کارى دەکرد بۆ كۆنترۆلکردنى وەزارەتەکان و پارىزگاگان بە ھاوکارى راویژکارە عیراقیە- ئەمریکىەکانیان، كەچى لە روائەت بە ھەراوھۆریاوە رەتى ئەوھیان دەکردەوہ كە نیازی فرۆشتنى یان بە فیرۆدانى ئابوورى عیراقیان ھەبیت.

لە زۆریەى ولاتانى جیھاندا (جگە لە ئەمریکا)، یەكى ئایار وەك نەریتیك یادکردنەوہى رۆژى جیھانى كرىكارەکانە، لەو رۆژەدا لە سالى ۱۸۸۶، كرىكارەکان لە شیکاگو خۆپیشاندان و نازەزاییان ئەنجامدا، كە لە ئاكامدا پەیرەوى لە سیستەمى كارکردن بۆ ماوہى ھەشت كاتژمیر لە شەو و رۆژیکدا كرا. ھەر لەو رۆژەشدا لە سالى ۲۰۰۲، چەند خائىك لە یاداشتىكى نەینى كە لەلایەن ئیدارەى جۆرج بۆشەوہ نووسرابوو، لە رۆژنامەى "ۆن ستریت جۆرنال" بلاوكرابۆوہ، داواى دەکرد بە شىوہیەكى كاتەكى لە گشت دەزگاگانى سەر بە كەرتى گشتى لە عیراق كارەكان رابگيرين. ۲۸۱

ئەو دۆکیومینتە سەد لاپەرەییەى كە ناونیشانەكەى بریتى بوو لە "گواستەوہى ئابوورى عیراق لە ھالەتى بوژانەوہ بۆ ھالەتى گەشەکردنى جیگیر"، بانگىشتى دەکرد بۆ داخستن و فرۆشتنى ئەو كۆمپانىا عیراقیانەى كەوا قەرزىان لەسەرەو گەشەکردنیشیان ھىواشە. ھەر وەھا خستەپرەوى سەنەدى شیاو بۆ كرىن و فرۆشتن لەبەردەم ھاولاتیانى عیراقى بەمەبەستى زیادکردنى قازانجى كۆمپانىاكانى ئەو ولاتە لە رینگەى "پرۆگرامى بەتایبەتکردنى سەرتاپاى بنكە فراوان". كە لە ناوہراستى نەوہدەگان پرۆگرامىكى ھاوشىوہى ئەو پرۆگرامە لە روسیا جیبەجى كرابوو.

ھەر وەھا دۆکیومینتەكە باسى لەوہ دەکرد كە پىویستە راویژكارو لیزانى تايبەت بەكاربخرين بۆ ھاوکارى كردن و یارمەتى دانى

"بەشدارىكىردنى كەرتى تايىبەت لە كەرتە ستراتىيەكانى وەك بەتايىبەتكردن، فرۇشتنى بەھاكان، مافە پېدراوەكان (ئىمتىيازات)، گرېبەستىيەكانى كرىۋ كۆنتراكتهكانى بەرپۆەبەردن بەتايىبەتېش ئەۋەى پەيوەستە بە نەوت و پالپشتىكىردنى پېشەسازى "ئەۋىش بە مەبەستى بلاۋكىردنەۋەو كۆنترۆلكردنى چالاكىيەكانى كار لە عېراقدا."

لەلای خۇشەو USAID پەيرەۋى لە ناوەرپۆكى دۆكيومېنتەكە كرىو گرېبەستى لەگەل كۆمپانىياكى نەناسراودا كرى بە ناۋى " Bearing Point" كە بىكەكەى لە ماكلېنى سەر بە ويلايەتى قېرچېنىيا بوو. لە رېى گەرانىك و بەدواداچوونىكى خېرا دەرگەوت، جگە لەۋەى كۆمپانىياكە نەناسراو بوو لەلای راي گشتىەۋە، بەلكو ناۋىكى خوازراۋىشى ھەبوو (كۆمپانىياى ژمىريارى بە ناۋى KPMG) بەكارى دەھېنا. (دۋاى ھەرەسھېنانى كۆمپانىياى زەبەلاخى ژمىريارى ئارسەر ئاندرسون بە ھۆى بەيەكگەيشتنى بەرژەۋەندىيەكان لە كاتى ئەنجامدانى وردېينى وەك راۋىژكارى و رېنىشانانان بۇ كۆمپانىياى ئىنرۇن بۇ خۇدزىنەۋە لە دانى باج، زۇربەى كۆمپانىياكانى ژمىريارى خۇيان بە دوورگرت لە راۋىژكارى دابەشكارى لە رېى پارچە پارچەكىردنى كۆمپانىياكان لە روۋى دارايىيەۋە و دواترېش ناۋلىنانيان بە ناۋىكى تەۋاۋ نوۋ و نەناسراو. لە راستىدا "Bearing Point" زۇر لە راۋىژكارەكانى ئارسەر ئەندرسونى بەكارخست، ئەۋانەى دۋاى ھەرەسھېنانى كۆمپانىيا سەرەكەكە كارەكانيان لەدەست دابوو.)

پرۇسەى سى سائەى بەتايىبەتكردن كە لەلایەن "Bearing Point" پەيرەۋى لىدەكرا، دەسپىك بوو بۇ ھاتنە كايەى "ئالوگۆرپكردى چىنايەتى جىھان – world-class exchange" سېستەمىكى گشتىرى داھاتى باجە، بە شېۋەبەك كە گونجاۋ بېت لەگەل ئەۋ رىكارىيە ھەنوۋەكەپپانەى كە

لە جىھاندا پەپەرەويان لىدەكرىت " كە برىتتە لە سىستەمىكى نوپى بانكى، پىكھاتوو لە ئاويتەيەك لە سىستەمى حەوالەكردنى پارەو پوڭ بە شىۋازى ئىسلامى لەگەڭ ئالوگۇركردنىكى زۆر خىراو گشتگىرى دراو. بۇ دەسپىكردى پرۇژەكەش پىۋىستە گشت سەنەدە دارايە كۆنەكان كۆبكرىنەو و لەناو بىردىن، ئىنجا سەنەدى ترى تازە لە شوپىنجان دابىرىت، ئەو كارەش پىۋىستە بەر لە تەممووزى ۲۰۰۴ تەواو بكرىت.

ئەو ياداشتنامەيە لەلايەن شارەزاكانەو و مشتومپرو گومانى زۆرى نايەو. بەوئى "ئىدوین ترومان" كارمەندى بەرزى پىشوو دارايى نىۋدەولتەي لە دەزگاي پاشەكەوتى فىدراڭلى، كە لەسەردەمى سەرۋكايەتى "بىل كلينتوندا" كارمەندى وەزارەتى دارايى بوو، دەيگوت: "گەر بىتوو ئىمە خۇمان بمانەوئى ئەو كارە بكەين، ئەو لەلايەن عىراقىيەكانەو و متمانەي پى ناكرىت. بۇيە بانكى نىۋ دەولتەي و سندوقى دارايى نىۋدەولتەي شارەزايى زۆرتريان ھەپەو بپروا متمانەي زۆرتريشان پى دەكرىت بە بەراورد لەگەڭ حكومەتى ئەمىرىكى. " ناوبراۋ ئەزمونى بەتايبەتكردنى خىراي ئەو پرۇژانەي كەوا لەلايەن دەولتەو سەرپەرشتيان دەكرا لە سۇقتى پىشو، وەكو نمونەيەك ھىنايەو. كە ئاكامى ئەو ئەزمونە كەم بوونەوئەيەكى توندى كارو خزمەتگوزارى ئى كەوتەو، سەرەراي بلاۋبوونەوئەي بى سنوورى گەندەئىش.

كاتىكىش كە "جەي گارنەر" كرايە حاكىمى مەدەنى لە عىراق، گوتى ئەو كارىكى نابەجىيە، دەبوايە ئىدارەي بۇش پىداچوونەوئەي زۆرتري بە پلانەكانىدا بكردايەتەو. كە ناوبراۋ ئەو نىگەرانيانەي خۇي لە مەر پرۇژەكە لە ھەوالەكانى ئىۋارانى BBC دا ئاشكرا كرد:

ئەوئەي من ھەولم دەدا بىكەم، كاراكردى حكومەت بوو.... ئىمەي ئەمىرىكى دەمانەوئى قالىبەكانى خۇمان بە سەر شتەكان بسەپىنن،

ئەو قالدېنە ئىمەش باشن، بەلام مەرج نىە بۇ خەلكى تر باش بىت. "تى ئى لۆرانس" گوتەيەكى زۆر نەستەقى ھەيە كە دەلئىت- ھىوادارم بتوانم گوتەكە وەكو خۆى بلىمەو بەلام ناتوانم، بەھەر حال ماناكەى ئەو ھەيە: "وا باشترە ئەوان خۆيان كارەكە بە ناتەواوى ئەنجام بدەن، لەو ھەى ئىمە بە تەواو ھەى بۆيان ئەنجام بدەين، چونكە لە كۆتايىدا ئەوئى ولاتى خۆيانەو ئىمەش تا ھەتايە لىرە نامىننەو. " بۆيە پىم وايە ئەو ھەى ئامۇزگار يەكى بەجىيە.

بە بۆچوونى من گەر بتەوئى بچىتە باكور و ھەول بدەيت باوەر بە كوردەكان بەئىت تاو ھەكو پەپرەوى لە بەتايەتكردن بكن ئەوا خۆت دەخەيتە ژىر فشارىكى زۆرەو. چونكە دەتوانى قەناعەتايان پى بەئىت بەو ھەى دەبى خاوندارىتى كىلگە نەوتىەكان بكن بەلام پىم وانىە بتوانىت قەناعەتايان پى بكنىت بۇ پەپرەويكردن لە بەتايەتكردن. كە ئەو ھەى تەنيا شەرىكە گەر ھاتوو ويستت بچىتە نىوى.

تا راددەيەك، دەربرىنى ئاشكرائى جەى گارنەر بۇ بۆچوونەكانى سەبارەت بە پىويست بوونى ئەنجامدانى ھەئىزاردنكى خىراو ئازاد، ھۆكار بوو بۇ خىرا لادانى لە پۆستەكەى: "ئەو شەو ھەى كە گەيشتمە بەغدا، دۆنالد رامسفىلد ھەزىرى بەرگرى، بانگى كىردم و پىي راگەياندم كەوا " پۆل برىمەر" سى بە نوينەرى سەرۆكايەتى دەستنىشان كىردوو... كە ئەو راگەياندنە... بە جۆرىك لە جۆرەكان كىتوپرو لە ناكاو بوو. " ۲۸۲

پلانەكەى USAID بەرپۆەچوو بەشكىشى سەر كەوتوو بوو. "Bearing Point" گرىبەستىەكى لەگەل گرووپى "لويس بىرگەر" دا كىرد كە كۆمپانىيەكى ئەندازيارىەو بىكەكەشى لە نىو جىرسىە، وەكو بەئىندەرىكى لاو ھەى بۇ چاودىرىكردن و لە ناوبردىنى دراوى كۆنى عىراقى و

لەچاپ دان و بەكارخستنى دراوى تازەش. كە بەر لە بەھارى ۲۰۰۴ ئەو كارە بە تەواوەتى بە ئەنجام گەيپنرا.

كەچى سەبارەت بە بەتايبەتكردنەو كۆمپانیاكە سەرکەوتوو نەبوو، سەرەراى پشتگريەكى تەواو لەلایەن پۆل بریمەر و ستافەكەشەو بە تايبەتیش تۆماس فۆللى، بەرپۆەبەرى دەزگای پەرەپیدانى كەرتى تايبەتى سەر بە دەسەلاتى ھاوپەیمانەكان، لە ھەمان كاتیشدا ھاو پۆلى سەرۆك بۆش لە زانكۆى ھارفەرد، ھەرۆھا سەرۆكى لیژنەى دارايى تيمى جۆرج بۆشى لە ھەلبژاردنەكانى سالى ۲۰۰۰. ۲۸۳

لە كۆتايى حوزەيرانى ۲۰۰۲، بریمەر لە ميانەى مونتەداى ئابوورى جیھان كە لە ئوردون سازدرا، لە بەردەم سەدان لە بەرپۆەبەرە جیبەجیبكارەكانى كۆمپانیاكان، چوارچۆوى دیدى خۆى بۆ ھینانەكايەى بازارپىكى ئازاد لە عێراقدا دەرخت. كە گوتى: "بازارەكان بە شیۆەبەكى كاریگەرتر و كارا تر لە سیاسەتمەدارەكان دەستنيشانى سەرچاوەكان دەكەن. بۆیە ئامانجى ستراتيجیمان لە چەند مانگى داھاتوودا بریتى دەبیت لە پيشنياركردنى سیاسەتگەلىكى كاریگەر بەسەر دووبارە دامەزراندنەوئى ئەو دەرامەتە مرۆبى و مادديانەى كە لە پرۆژەكانى دەولتەتەو بەكارخرابوون، ئینجا بەكارخستنیان لە كۆمپانیاكانى كەرتى تايبەت كە بېگومان سوودو بەرھەمى زیاتریان دەبیت."

لە ۱۹ ئەیلولى ۲۰۰۲، بریمەر ياسايەكى دەرکرد كە بە ياسای ۲۹ ناسرا، بە پى ئەو ياسايە وەبەرھێنەرە بيانيەكان بۆيان ھەيە بە تەواوەتى ببنە خاوەنى كۆمپانیا عێراقیەكان بى ئەوئى داوايان لیبكریت قازانجەكانیان لە عێراق وەبەر بھیننەو. بەو جۆرەش بە پى دەستورى عێراقى رېگريەكى پيشۆەخت لەبەردەم ھاولاتى و وەبەرھێنەرانى ولاتە عەرەبیەكان دانرا. پيشەسازى نەوتیش تەنيا پيشەسازى بوو كەوا بەتايبەتیکردن نەيگرتەو،

وہکو چۆن جہی گارنہر ئامازہی پیدابوو، کہ ہەرگیز ئەو شتہ لەلای خەلکی عێراقہوہ قەبول ناکریت.

بە پێی فرمانیکی پابەندکار کہ ژمارەکہی ۱۳۲۰۲ بوو، لەلایەن سەرۆک بۆشەوہ لە کۆتایی ئایاری ۲۰۰۴ ئیمزا کرابوو، بەئیندەرەکانی نەوت لە عێراقدا تا ہەتایە رووبەرۆوی دادگاییکردن نابنەوہ. کہ ئەو فرمانەش ھەموو بەرھەمە نەوتیەکانی عێراقی کہ لە "ولائە یەگرتووہکانی ئەمریکایەو ئەوہشی لە دوارۆژدا دینە نیو وائە یەگرتووہکانی ئەمریکاو ئەوانەشی کہ ھەن یاخود لە ئایندەدا لە رینگە ی موئکی یان لەسەر دەستی کەسەکان دینە نیو وائە یەگرتووہکانی ئەمریکا." دەگریتەوہ.

بە واتایەکی تر و ھەرۆک چۆن "جیم ھالیٹ" شیکەرەوہ لە تۆری وزەو ئابووری بەردەوام لە پەیمانگای تووژینەوہ سیاسیەکان لە واشنتۆن، روونی دەکاتەوہ: "گەر بیٹوو کۆمپانیاکانی وە ExxonMobile یان ChevronTexon مامەلە بە نەوتی عێراقی بکەن، ئەوا گشت کەلوپەل و موئک و بگرە کارمەندی ئەو کۆمپانیانە پارێزراو دەبن لە ھەموو جۆرە دادگایی کردنیک لە ئەمریکادا. ھەر شتیکیش کہ پێشوتر بەسەر کۆمپانیا نەوتیەکان لەسەرتاسەری جیھاندا ھاتبیت، بۆ نمونە وەک رووداویکی توندی تانکەری گواستەنەوہی نەوت، تەقینەوہی پالوگە ی نەوتی، بەکارخستنی دەستی کار بە سوخرە بۆ دانانی بۆری نەوت، کوشتنی خەلکی لۆکالی لەلایەن کۆمپانیا ئەمنیەکانەوہ، پیسکردنی ئاوو ھەوا لە رینگە ی بەھەوادادانی ملیۆنەھا تۆن لە گازی کاربۆنی ژەھراوی، یاخود بەرزکردنەوہی داوای دادگاییکردن لەلایەن خاوەن قەرزە عێراقیەکانەوہ یان لەلایەن حکومەتیکی راستەقینە ی داھاتووی عێراقی بۆ قەرەبوو کردنەوہ. ئەوا ئەو کۆمپانیانە لە ھەموو لێپرسینەومیہکی دادوہری پارێزراو دەبن."

ئەو ياسا تازەيە، ھەلپەرىستەكانى لە واشنتۇندا ورووژاند. "جۇي ئەلباۋف" بەرپۆەبەرى ھەلمەتى ھەلئىزاردنەكانى جۇرج بۇش لە ۲۰۰۰، كۆمپانىيىكى راۋىژكارى لە گرووپەكانى فشارى كۆماريەكان پېكھىنا، بۇ يارمەتى دانى كۆمپانىيا ئەمريكىەكان لە بەدەستەيىنانى مافى دابەشكردى ھەموو شتىك، بگرە لە دانەۋىلەۋە تا دەگاتە پارچەكانى ماشىن و شامپۇش. يەككىك لە پشكدارەكانى "نيو بريدج" بە واشنتۇن پۇستى راگەيانىد: "بەدەست ھىنانى مافى دابەشكردى بەرھەمەكانى (پرۆتەرو گامبل) ۋەكو دۇزىنەۋەى كانىكى زىپ وايە. كۇگايەكى ۷-Eleven دەتوانىت ۲۰ كۇگاي غىراقى پرىكاتەۋە، ھەروەھا Wal-Mart لە تواناي دايە بەرھەمەكانى لەسەرتاسەرى ئەو ۋلاتەدا بلاۋبكاتەۋە. "كۆمپانىيىكى ترى گرووپى فشار كە لەلايەن "بۇب لىقىنگىستۇن" ۋە ئەندامىكى پىشۋوى كۇنگرىس كە نۇيىنەرى ۋىلايەتى لويىزىاناۋ سەرۋكى لىژنەى دەستىشانكردنەكانىش بەرپۆە دەبرا، بە نۇيىنەرايەتى خانەۋادە غىراقىە دەۋلەمەندەكان بە دواى ھاۋپشكى بازارگانى لەگەل كۆمپانىيا بىيانىەكان بۇ دەسپىكردى پرۇژە لەسەر ئاستى نىۋخۇيىدا دەگەرا.

رەخنەگرانىش سەرەكۇنەى ئەو رىكەۋتنەيان كرد، ۋەكو چۇن "جۇن مەكەين" سىناتۇرى كۆمارى لە ئەرىزۇناۋە دەئىت: "ئەۋە لە دەفرىكى پىر لە ھەنگوين دەچىت، كەفايل و مەسەلەى تر بە دواى خۇي رادەكېشىت. " ۲۸۵ لەگەل ئەۋەش ھىچ جۇرە بەرەستىەك لەبەردەم ھەزو ئارەزوۋى بەتايىبەتىكردىن نەبوو. لە تشرىنى يەكەمدا "فۇلى" لە نىۋ پىنتاگۇن كۇنفرانسىكى رۇژنامەۋانى ئەنجامدا، كە تىايدا رايگەيانىد لە ماۋەى ھەوت مانگى تر، پىرپۇژەلئىك دەداتە ئەنجوومەنى ھوكم لە غىراق. دەربارەى بەتايىبەتكردنى كاروپرۇژە ھكومىەكان. پلانەكەى فۇلى برىتى بوو لە فرۇشتىنى نىزىكەى ۱۵۰ تا ۲۰۰ كاروپرۇژەى ھكومى لە غىراقدا (كە نىزىكەى

نيو مليون عيراقى كاريان تيدا دىكىرد). جگه له وئستگهكانى سەرچاوى كارهباو دىزگا داراييهكانى وهك بانكه حكوميهكان و كۆمپانیاكانى بيمه، ههروهها پيشهسازى سوتهمهنيهكانيش. ئەو كۆمپانیاينى كهوا فۆلى به نياز بوو بيانفرۆشيت برىتى بوون له كۆمپانیاكانى چه مەنتۆ، كارگهكانى پەيىنى كيميائى، كارهكانى پەيوهست به كانهكانى فوسفات، كانهكانى كبرىت و كارهكانى دەرهيان، كۆمپانیاكانى دەرمان و ههروهها هيلهكانى ئاسمانى و كارگهكى دروستكردى تايهى ئۆتۆمۆبيليش.

وهكو چۆن ناوبراو دهىگوت: "لهگهئ ئەوهى ئەركيى قورسه له عيراق، بهلام به شيوهيهكى گشتى قورستر نيه لهو ئەركهكى كه له زۆربهى ولاتهكانى رۆژهلاتدا ئەنجام دراوه، كاريگهريشى تەنيا بهسەر ههريهك له ژمارهى كۆمپانیاكان و ريزهى هيزى كارهوه دهبيت." ٢٨٦

دواى دوو رۆژ، ناوبراو له بهغدا لهگهئ پەيامنيرەكان كۆبۆوه بۆ شرۆفهكردى ووردەكاريهكانى بىرۆكهكهى، كه دهىگوت: "بۆ دەسپيكردى ههنگاوهكانى بهتايبهتيكردى، گرووپيى بچووكمان ههئبژارد، كهتر له ده پىرۆژهوكارى حكومى، كه زۆر بچووكم و سادەن و ههروهها كاريگهريهكى ئەوتۆشيان نيه." ٢٨٧

بهلام له ديوه ناديارهكهى ئەو كارە، شتەكان به باشى بهرپۆه نەدەچوون، يهكيك له پىرۆژه حكوميه سەرەتاييهكان، كه به نياز بوو بخريته زيادكردى ئاشكراوه بۆ فرۆشتنى، رووبهرووى كارەساتيى كتوپر بۆوه. كۆمپانیايى حكومى تايبهت به بهرهمهينانى رۆنى رووهك، كه يهكيكه له چل و ههشت كۆمپانیاى سەر به وهزارهتى پيشهسازى، سەرپهرشتى ههشت كارگهكى بهرهمهينانى كه رهستهى بهكاربردنى ههرزانى دهكرد وهك رۆنى زهيتى خواردن تا شامپۆ و مادده پاك كه رهوهكانيشى. حكومت پائيشتى دارايى تەرخان كىرديو بۆ هينانى مادده خاوهكانى كه ئەو بهرهمانهى ئى

دروست دەكرا، بەمەش كۆمپانیاكە لە ھەر شەش ھەزار دۆلار تەنیا يەك دۆلارى دەكەوتە ئەستۆ لە بەرانبەر ھىنانى ئەو ماددە خاوانە.

لێزانە ئەمريكەكانى كەوا لە ھاویندا ئەزموونى كۆمپانیاكەيان دەكرد، بېريارياندا وەكو سەرەتايەك لە ھەنگاویكى ئاسانەو دەست پېيكەن- ئەویش: پالپشتى دارايى حكومت بوەستینەو دەرڤەتیش لە بەردەم وەبەرھىنەرە تايبەتەكان بېرخسینە بۇ ئیش پېكردنى كۆمپانیاكە، بە مەرجىك ئازادىەكى تەواويان ھەببیت لە وەرگرتنى بېريارى ستراتىژى كاركردن، وەك داخستنى كارگە كۆنەكان و دەرکردنى كرێكارى زياد بۇ كۆنترۆلكردنى تىچوونەكان، ھەر وەھا چاودېرىكردنى كړينى ماددە خاوەكان و فرۆشتنى بەرھەمەكانىش بە نرخى بازار. بۆيە بەرپۆەبەرى ئەو كاتەى كۆمپانیاكەى كەوا رۆنى رووەكى بەرھەم دەھىنا، "فازل غەنى عەزىز" زۆر بە گەرم و گورپەو دەگوت: "بېويستيمان بە وەبەرھىنەرانى دەرەكى ھەيە، ناتوانين بەو شپۆەيە بەردەوام بىن."

ھەر لەسەر ئەو بنەمايە ناوبراو دەيان كرێكارى دەرکرد، دواتریش لە پېرىكدا كارەكانى كارگەكە رووى لەلاوازی كرد. ناوبراويش لە كاتى چوونى بۇ سەر كارەكەى لە رىگا تەقەى لىكراو كوژرا، ئەم رووداوش مەترسىەكى زۆرى لە نيو وەزارەتى پيشەسازىدا دروست كرد، كە بوو ھۆى دەسبەجى راگرتنى گشت رىو شوینەكانى بەتايبەتیکردن. ۲۸۸ لە ئاكامدا بەرپۆەبەرەكانى ترى كاروپرۆژە حكومىەكان، دژايەتى خۇيان راگەياند لە بەرانبەر پړۆسەى بەتايبەتیکردن. كە "دەسار ئەلقەساب" بەرپۆەبەرى پالاوگەى دۆرە دەئىت: "دەبوايە ۱۵۰۰ كرێكار لە كۆى ۲۰۰۰ كارمەند و كرێكارى پالاوگەكە لەسەر كار لابدەم. لە ئەمريكا كاتىك كۆمپانیاكە خەلكى لەسەر كار لادەبات، ئەوا بيمەى كۆمەلايەتى ھەيەو يارمەتى دەدرىت، بۆيە نىگەرانى پەيداكردى بژئوى رۆژانە زۆر بەسەرياندا زال نابىت. لەبەرئەو

گەربىت و من ئەو كارمەندانە دەرىكەم، واتە بېرىرى كوشتنى خۇيان و خىزانەكانىشيان دەدەم. " ۲۸۹

لە كانوونى يەكەمدە، بە ھاوكارىەكى كەم لە ناوہەوى عىراقىدا، فۇلى دووبارە نىيازى خۇى راگەياند بۇ گرىدانى كۆنگرەيەكى رۇژنامەوانى لە پىنتاگۇن. كە تىايدا بەم شىوہىە لىدوانى داىە پەيامنىرەكان: " پىرۇسەى بەتايىبەتىكردن، پىرۇسەيەكى درىژخايەنە، بۇيە پىم وايە چەند سائىك دەخاينىت بەرلەوہى سەرەداوى بەتايىبەتىكردنكى گىرنگمان بەرچاوكەوئىت، ھەرۈھا پىشېبىنى ئەوہش دەكەم زۇربەى ئەو كاروپىرۇژانە لە كۇتايىدا خاوەندارىتتەكەى بۇ عىراقىەكان بگەرىتتەوہ. "

ناوبراۋ لە درىژەى لىدوانەكەيدا، بى ئەوہى ئاماژە بەوہ بدات كەوا كام لە كۇمپانىياكان دەسپىكى بەتايىبەتىكردنەكە دەبىت، گوتى: " لە ئايندەدا چۇنىەتى جىبەجىكردن و كاتى پىوئىستى بەتايىبەتىكردن رادەگەپنىرىت و ھەرۈھا حكومەتى عىراقىش بۇ ئەنجامدانى ئەو پىرۇسەيە رۇئىكى كارىگەر دەگىرىت. " ۲۹۰

لە شوباتى ۲۰۰۴، فۇلى دانى بە سەرنەكەوتنى پلانەكەى نا. بەوہى كە ئەنجوومەنى حوكەم لە عىراقدا سەرتاپاى پلانەكەى بۇ بەتايىبەتىكردن رەت كىردەوہ. ھەر بۇيەش ناوبراۋ بە دلگرانىەوہ لەو بەئىنانەى كە لە سالى ۲۰۰۲ دابووى پاشگەز بۇوہ. لە لىدوانىكىشىدا بۇ رۇيتەرز گوتى: " بە ھىچ جۇرىك پلانى فرۇشتنى كاروپىرۇژە حكومىەكان بۇ ھىچ كەس و كۇمپانىياىكى بىانى لە ئارادا نەبووہ. بەلكو تەنيا بۇ عىراقىەكان بوو. " ناوبراۋ ھۇكارەكەش بۇ ئەوہ دەگىرىتتەوہ، بەوہى وەزارەتى پىشەسازى تەننەت تواناى سەرىپەشتىكردن و بەرپۇەبىردنى گىرئەستىەكانى بەكرىدانى كاروپىرۇژە حكومىەكانىشى نەمابوو.

دواتر ناوبراۋ لە كۇتايى مانگدا عىراقى جىھەشت، ئەركى

سەرپەرشتیکردنی پەرەپیدانی وەبەرھینانی کەرتی تابەتی عیراقی لە دەروەوی عیراقددا پێ سپێردرا. ۲۹۱ ئەگەڵ رۆیشتەکشیدا، وتەپەکی مائاواوی پێشکەش کرد سەبارەت بەو داخوایە زۆری عیراقیەکان لەسەر سەتەلایت وەکو چۆن لە ئەوروپا و ئەمریکا هەیه: "لە زۆری بەی بالکۆنەکان سینی سەتەلایت دەبیریت، ئەوەش مانای ئەنجامدانی کاریکە کە جێپەنجە لە بازارپەکاندا جێپێشتوو. پێشم وایە لە دوا سەتەلایت داخوای لەسەر تەلەفونی مۆبایل بە پەلی دووم دیت.... کە سەری دوورو درێژی عیراقیەکان بۆ کپینی ئەو ئامرازە بەلگەپە بۆ ئەو. ۲۹۲ ئینجا لە کۆتاییدا، فۆلی بە بی دەنگی و بە یەکجاری عیراقی جێپێشت و گەرایەو بۆ "کۆنیکتیکت" بۆ بەرپۆبەردنی کۆمپانیایەکی بە ناوی گرووی NTC. ۲۹۳

داهینانی دیموکراسیەت لە کارۆلینای باکور

هێشتا زۆری ماوە بۆ ئەوەی وەزارەتەکان ریک بخرینەووە و هەولێش بەدریت لایەنە سوودبەخشەکانی حکومەت دەرخرین. ئەو کیشە ئالۆزاتەیی کە لە کاتی هەلبژاردنەکان سەرھەڵدەدەن، گەورەترین قەیران بوو رووبەرۆوی دەسەلاتەکانی داگیرکەر دەبۆو. چونکە ئەگەر راستەوخۆ دوا کۆتایی هاتنی پرۆسەیی ئازادکردنی عیراق هەلبژاردن ئەنجام بەدراوایە، هیچ گەرنتیەک نەبوو بۆ ئەوەی عیراقیەکان دەنگ بە بەعسیەکان نەدەنەو، لەبەر مەترسی ئەوەی نەوێک ئەمەریکا وەکو جارەکانی تر پەشتیان لیبکات. نیگەرانیەکی تریش، بریتی بوو لە ئەگەری دەورەدانی زۆرییە شیعەکان بۆ کەمینە سوونیهکان و بەرپابوونی شەری ناوخۆ. هەپەشەیی هەرە مەترسیدارترو گەورەتریش لەوانەیی باس کران، بریتی بوو لەو راستیەیی کەوا حکومەتەکانی ولاتانی دراوسێی عیراق (عەرەبستانی سعودی و ئێران) لەلایەن ئەو دەسەلاتە ئایپانەیی کەوا ناخەزی خۆیان بەرانبەر ئەمەریکا

دەردەبەرى، حوكم دەكران. بۇيە ئەمىرىكا نىگەران بوو لەوھى عىراق بەرەبەرە بۇ ولاتىكى توندەرەو رىچكە بگرىت.

ھەر لەبەر ئەو، بىر ياردەرەكان لە واشنتۆن گەيشتنە ئەو فەناعەتەى، كە دەبىت ھىدى ھىدى دىموكراسىيەت بناسىنرىت و كارىش بۇ ئەو بەكرىت رۇمىكى ھاوشىوھى سىستەمى ئەمىرىكى دابمەزىنرىت، بەمەش رىگا لەبەردەم بەشدارىكردى گشت چىن و تويزەكانى وەك ئافرەت، كەمىنە عەشاپەرىەكان و رەنگبى گرووپە ئاينىەكانىش خۇش بگرىت.

بۇ ئەو مەبەستەش داوا لە پەيمانگاي نىودەولتەى بۇ تويزىنەوھى سى گۆشەى RTI كرا كە رۇشنىرى دىموكراسى لە نىكەى ۸۰ شارو شارۇچكەى عىراقىدا بلاو بكاتەو. لە بەرانبەر ئەو كارە USAID گرېبەستىەكى باى ۱۶۷ ملېون دۇلار لەگەل پەيمانگاي ناوبراودا ئىمزا كرد، كە ئەوھش گەورەترىن گرېبەستىە لەوھتەى دامەزراندنىەو بەدەستى ھىنابىت. شاينى ئاماژە پىكردىنەش ئەو پەيمانگايە كە بە گرووپى بىر كرىنەوھو پلاننانانىش ناسراو، بىكەكەشى دەكەوئتە كارۇلاينى باكوور، لە سالى ۱۹۵۸ بۇ ئەنجامدانى تويزىنەو لەسەر بازارەكان بۇ زانكۇكانى ئەمىرىكا دامەزىنراو.

ھەر لەگەل دەسپىكردى كارەكانى، RTI دەستى كرد بە ناردنى پياوئىكى ئاينى لە يوتاھ، سەرۇك شارەوانىەك لە ھىوستن و پروفىسۇرىكى بوارى ئەنسرۇپۇلۇجىش لە نىوئوركەو، بۇ عىراق بە مەبەستى ئەزموونكردى پىرۇژەكە-ياخود پىرۇژەى نەخشەكېشان بۇ داھىنانى كيانىكى لايەنگر لە بىر يارەدەستەكان لە عىراقدا، وەكو ھەولتەك بۇ دامەزراندنى سىستەمىكى حوكم كە دواتر بىيەتە دۇستى ولاتە يەكگرتووەكانى ئەمىرىكا!! "رۇنالد جۇنسن" سەرۇكى RTI دەىگوت: "ھەمىشە ئەنجامدانى ھەئىزاردنى پىشەوختە، توندوتىزى لى دەكەوئتەو. " ۲۹۴ بۇ خۇلادانىش

لەو RTI پلانىكى بەكارھىنا كە پىشتر بە ھەندى شىۋازى سنوردار لە ئەندەنوسيا و سىلقادۆر پەپرەوى لىكرابوو. جۇنسۇن ئەو پلانى بەم شىۋەھى خواروۋە بۇ "نەعمى كلاین" شىۋەھى كە رۇزنامەنووسىكى كەنەدىە و رىپۇرتاژى بۇ "گاردیان" لەسەر بارودۇخى عىراق ئامادە دەگرد، بۇ ھەلگرتنەھوى زىل و پاشماوھكان، رىگەھىكى تايبەت بە سوونەكان يان شىعەكان ياخود سوريەكان نىە. ھەموو بوارەكانى پىشكەشكردى خزمەتگوزارى لەلايەن حكومەتەو بە تەواوتى لەكار كەوتوون. گەل سىياسەت و رىچكەش ھەن بۇ ئەھوى بزائىت چەند كارت بە ئەنجام گەياندوۋە، بىگومان گەر بىتوو گەرەككىكى دىارى كراو لە زىل و پاشەرۇ پاك بكەيتەوۋە گەرەككىكى تر نا، ئەوا لە بەر ھۆكارى سىياسىەو دەبىت.

بۇيە پەيمانگاگەى ئىمە، برىتىە لە دۆزىنەھوى رىگا چارە بۇ نىزىكبوونەو لە عىراق و كاركردىن تىايدا – (وا ديارە كە لە گرىبەستىەكەمان دا ھاتوۋە مامەئە لەگەن حكومەتە لۇكائىەكە دەكەين)۔ دەشتوانى بلتى كە سەرەتاي كارەكانمان برىتى دەبىت لە دابىنكردى خزمەتگوزارىەكى كارىگەر و كارا، بە شىۋەھىك، سەرنجى خەلكى رابكىشرىت و بتوانن چاودىرىشى بكەن۔ بىگومان ئەو كاتە تۇ دەزانى حكومەت چى ئەنجام داوۋە چى ترىشى ئەنجام نەداو.

شىۋازى يارمەتى دانىشمان بۇ ئەنجومەنى گەرەكەكان برىتىە لە گرىدانى كۆبوونەوۋە بۇ خەلكى گەرەكەكاو بە ئامادەبوونى ئىمەش. بۇيە راگەياندىن بلاودەكرىتەوۋە، خەلكى بانگىشت دەكرىن و ھانىش دەدرىن كەوا خەلكى ترىش لەگەن خۇياندا بىنن، بەم جۆرە توانىت كۆبوونەوۋەھىك لەسەر ئاستى شاردا ئەنجام بەدەت. تەنيا لە رىى ئەو جۆرە كۆبوونەوانەشدا دەتوانرى گىفتوگۇ لەسەر كىشەو مەسەلەكانى

ناوچه يه کي بچووک بکريت. له هه مان کاتيشدا تو وا له دانيشتوانه
پينگه يشتووه کاني ټهو گه ره کانه ده کهيټ که خودی خويان به يه که وه
له گه ل په کتری بيټو به شداری له کؤبوونه وه کاندای بکهن. ۲۹۵

عابدیک له يوتا هوه

RTI "جهيمس مايفيلډ" سی ته من هه فتا سالی و پروفيسوری فه خری
له زانکوی يوتا به کارخست، که ماوهی سی سآله ټهرکی به پټوه بردنی
کلټیسی "Latter Day Saints" سی له ده ور به ری هیوستن، گرتوټه
ټه ستو. ناوبرا له شاری "بابل" که ده که ويټه باشووری به غدا به دووری ۱۲۸
کيلؤمه تر سه ره رشتی کؤبوونه وه کانی ده کرد، له ژووریکدا که زیاتر له
ژېرزه مين ده چوو له پشته وهی مزگه وتیکی گه وره ی شاره که. ټهو مزگه وته
سه دام وه کو سومبولیک بؤ هیشتنه وهی ناوی خو ی دروستی کردبوو. مايفيلډ
به رپرسی شاره کانی بابل، که ره بلا، نه جهف، قادیسه، واسیت بوو.

خه لکیکی زور بانگيشتی ټهو کؤبوونه وه دانيشتنانه ده کران له
ټه نجوومه نی شاره که که له لایه ن RTI یه وه ریک ده خران. له سه ره تادا
خه لکیکی زور ټاماده ده بوون، رهنگبی که سيک پرسیاری ټه وه بکات چی هانی
ټهو خه لکه ی دها ټاماده ی ټهو جوره کؤبوونه وانه ببن. ناوبرا له
ټيمه یلیکیدا له ریکه وتی ۳ ټابی ۲۰۰۲، باسی رو داویک ده کات که له بابل
کاتیک خه لکه که پرسیاری قورسیان ټاراسته کردبوو:

شهی رابردوو چووم بؤ یه کیک له کؤبوونه وه کانی ټه نجوومه نی
گه ره کیک. ژماره ی ټاماده بووان خو ی له ۱۰۰ که س دهاو شوینی
کؤبوونه وه که ش قوتا بخانه یه کی گه ره که که بوو که تیايدا بابته که ی
خو مم پیشکه ش ده کرد. باسی ټه وه م ده کرد، که وا ده کری سیسته میکی
دیموکراسی له و گه ره که دابمه زريت. ټینجا خه لکیکی زور له

ئامادهبووان هه ئسانه وه قسه یان کرد، به ته نیا یهك ئافره تیش که خاوهن جورئتهت بوو هه ئسایه وه قسه ی کرد. دواتر گهنجیک که ته مهنی له نیوان ۱۷-۱۸ سال دهبوو هه ئسایه وه پرسایریکی قورسی لیکردم. پرسى: "چۆن دیموکراسیهت دهتوانی یارمهتیم بدات له دۆزینه وهی کار؟"

منیش پیم گوت، کاتیك که رژیمی دیکتاتۆری یابان له دواى شه ری دووه می جیهانی رووخا، دواى نۆ سالی تر ئینجا خه لکی یابانی سیسته میکی کارای دیموکراسیان بینى. ئیستاش ئه وان یه کیکن له هه ره دهوله مندترین ولاتانی دنیا. بۆیه به و گهنجه عیراقیه م گوت: "گهر بێتوو پرسیار له پیاویکی یابانی بکهیت، ئایا ئه وهنده ی دههینا کهوا نۆ سال چاوه ری بکه ن بۆ به دههاتنی سیسته میکی دیموکراسی؟ بېگومان یابانیه کان هه موویان له وهلامدا ده ئین به ئی ئه وهی دههینا." دواتر پیم گوت: "تکایه سه بر بگرن، لای ئیوه نۆ سال ناخا ئینیت، رهنگبى دوو تا سى سالی تر ئه و شته بهدی بیت، دهتوانن سه بر بگرن." ئه ویش له وهلامدا گوتی: "نه خیر، من ئیستا پتویستیم به پاره ههیه!!"

ئینجا له قسه کردن وهستام و رووم کرده خه لکه که وه پیم گوتن: "ئه وه بزانه کهوا ئه و گهنجه ئاینده ی عیراقه. ئه و به جورئته وه هه ئسا وه ته سه ر پى و رووبه رووم بوه ته وه پرسایری قورسیشم لیده کات. ئه وه دیموکراسیه ته. گهر بهاتایه له سه رده می رژیمی سه دامدا ئه و لاوه پرسایری ئاوا قورسی بگردایه، رهنگبوو له سیداره بدرابوایه." دواتریش گوتم: "دهمه وئ دهس خۆشی له و گهنجه بکه م و ریز له جورئته تی بگرم."

له پرێکیشدا، ئاماده بووه کان هه موویان هه ئسانه وه سه ر پى و

چەپنەيان بۇ گەنجەكە لىدا. گەنجەكەش زۆر دلى خۆشبوو، منىش بە
پەنجە گەورەكەم ئاماژەى سەرکەوتنم بۇ کردو ئەویش وەلامى
دامەو، دواتر زانیم ھاوړیپتیهکەم بەدەست ھیناوه. " ۲۹۶
کاتیکیش مائیفیلد بۇ جارى دووم ویستی ئامادەى کۆبوونەوہى
ئەنجوومەنى ھەمان ئەو گەرەکە ببیتەوہ، زانى کەوا ئەو گەنجە بۇ
ئەندامیتى ئەنجوومەنى گەرەکەکەى کە لىی نیشتەجیپە ھەئبژیردراوہ.
بۆیە گوتى: "رؤژیک دیت ئەو گەنجە دەبیتە سەرکردە لە عیراقدا."
رەنگبى زۆر لە رەخنەگران بە گائتەوہ پرواننە ئەو بەسەرھاتە، بەوہى
زۆریەى ئەو کەسانەى ئامادەى کۆبوونەوہکان دەبوون، بە نیازی گەرەن بە
دواى کارو دەسلەت بەشدارى کۆبوونەوہکانیان دەکرد، نەوہک بەشدارى
کردنى دیموکراسیەت.

"جۆن بیرنس" رۆژنامەوان لە "نیویۆرک تایمز" کە لە کانوونى
یەکەمدا، بانگیشت کرابوو بۇ ئامادەبوون لە یەکیک لە کۆبوونەوہکانى
مایفیلد، باس لە بەسەرھاتىکى تر دەکات وەکو نمونە لەسەر پائنەرەکانى
کە وایان لە خەلکى دەکرد ئامادەى ئەو کۆبوونەوانە بن. کاتیک ناوبراو
چاوى بە "سەید فاروق ئەلقەزوینى" سەرۆکى کۆلیژى لاهوتى کەوت، کە
دواى داگیرکردنى عیراق دەستی بەسەر مزگەوتەکەى بابلدا گرتبوو.
قەزوینى بە ناوبراوى گوتبوو: "ئیمە دوو پرووین"، بەوہى کە سائیک بەر لە
ئىستا ئەگەرى ئەوہ ھەبوو لە ھەمان ئەو مزگەوتە نزاو پارانەوہى ئاراستەى
خوا بکرایە بۇ ئەوہى سەدام بپاریزیت. (بیگومان قەزوینى ئىستا کەسىکى
دەسلەتدارى رەوتەکەى موقتەدا سەدرە، ئەو گەنجە رادیکالەى بۆتە
سەرئیشە بۇ ئەمریکەکان.) ۲۹۷

بەلام مایفیلد، کە پیاویکى ئایینى پابەندە و بە شیوہیەکى ریک وپیک
لەگەن سەریازەکان نوێژو نزا دەخوینیت، تەواو باوهرى بەوہ ھەبوو ئەو

ئەزمونەى خۇى لە عىراقدا سەرکەوتو بوو، كە لە ئىمايلىكى دا بۇ "ستىفن ڧىنسنت" رۇژنامەوان لە "ناشيونال رڧيو"ى ناردوو، نووسىبوى:

"دەكرى بەدواى ئەو نمونەيە دا بچين كەوا ژمارەيەك لە بەغداييەكانى چىشتخانەيەك لە وەلامياندا بۇ ئەو پرسىارەى ئاراستەيان كرابوو سەبارەت بەوہى چۇن سەيرى داگىر كەر دەكەن؟ ئەوانىش لە وەلامدا دەيانگوت؛ داگىر كەر!!! ئەو ئەزاد كەرنە. " بۇيە پىشبينىەكان سەبارەت بە خرابىوونى بارودۇخەكە نەھاتنە دى، لەگەن ئەوہشى كەوا مېدياكان بەردەوامن لەسەر دەرختىنى ئەو رووداوانەى باس لە ھەر سەھىنانى ھەولەكانى ئەمريكا دەكەن. بەلام لە راستيدا تەقىنەوەكان زياتر ئاراستەى خەلكى مەدەنى دەكرىت و ئازاريان دەدات لەوہى ھىزەكانى ئەمريكى بگىرتەوہ. چونكە ھىر شەكان لە دژى داگىر كەرى ولاتە يەگگرتووەكانەوہ ئەنجام نادرىت، بەلكو لە دژى دانىشتوانە نەبەردو ئازاكانى عىراق ئەنجام دەدرىن، ئەوانەى رىگەيان بەرەو ديموكراسيەت گرتووە. بەرھەمەينانى نەوت لە زياد بوون دايە، كرى و مووچەكان بەرزبوونەتەوہ، مادەكانى بەكاربردن بازارەكانى پەر كەردوو، خزمەتگوزارىە گشتيەكانىش باشترن. بە پىى راپۇرتىكى واشنتۇن تايمزىش لەوہتەى رووخانى رۇمى سەدام نزيكەى مليۇنىكى تر لە عىراقىەكان بوونەتە خاوەن ئۇتۇمۇبىل.

دواتر لە ۱۲ كانوونى دووہمى ۲۰۰۴، RTI ماشينىكى بەنرخى بەخشيە مايفىلد، كە ناوبراو بەو جۇرە وەسفى دەكرد:

ئەو ئۇتۇمبىلەى كە نرخەكەى ۲۰۰۰۰۰ دۇلارەو ھەموو بەدەنىشى زىرپۇشە پىم بەخشا، چونكە من بەرپوہبەرى ھەريمىم و پىويستە بەردەوام و بە شىوہيەكى رىك و پىك بە ناو ھەريمەكەدا سەفەر بكەم.

ئەستوورى شوشەكانى پەنجەرەكان دوو ئىنچە، سى رادىيۇ بى تەلى تىدايە، زەنگى ئاگادار كوردنەوۈ لە كاتى داوا كوردنى يارمەتى دەنگەكەى بەرزەو ھەموو كوشىنەكانىش بە چەرم داپۆشراون. ئەو جۆرە ماشىنەنە بۇ بائىۋزەكان دروست دەكرىن و تايەكانىشى زۆر تايبەتن، گەر بىتوو تەقەشيان ئى بىكرىت و كون بىكرىن، ئەوا ھەر تواناى لىخوپىنيان دەبىت. ئەو ھەماۋى ھەشت مانگ دەبىت من لىرەم و ھىچ كەسىكىش تەقەى ئى نەكردووم، كە پىشتر دەبايە ئىلەگى گوللە نەبىر بپۆشم، چەند سەنگى قورس بوو و نارەھەتىش بوو. بەلام ئىستا سوپاس بۇ خوا پىويست ناكات ئىتر ئەو ئىلەگە لەبەر كەم. بۇيە گەر بەردەوام تەقەشم ئى بكن، ئەوا ھىچ كارىگەر يەكى نابىت. ۲۹۸

سەرەراى باوهرى تەواۋى ناوبراۋ بە كارەكانى، بەلام راھىنەرەكانى RTI لە عىراقدا گومانىان لە شىۋازەكانى ھەبوو. "جىرى كوهەيدا" سەرۋكى شارەوانى پىشوو لە تىنىسى پىي راگەياندم: "وا ھەست دەكەم ئەو ھەماۋى ھىز و تواناى ناوبراۋ بىت، چونكە بە ھىچ شىۋەيەك گوىى بۇ بىرۋكەو بۇچوونى تر نەدەگرت. جا چ ئەو شىۋازە ھى خۇى بوو بىت يان نا، كىشەكە ئەو ھەماۋى كە شىۋازىكى ئەكادىميانە بوو. من ماۋى پانزە سال لە شارەوانى شارەكەمدا خزمەتم كىردووم، بەلام گومانم ھەيە لەو ھى ئەو شىۋازەى ناوبراۋ پەپرەۋى ئى دەكات لە ئەمىرىكا بەسوود بىت."

كاۋاھىدە باسى چەند شتىكى مەترسىدارىش دەگىرىتەو، سەبارەت بەو ھى چۆن مايلفىلاد، دەرامەتە گىرنگەكانى سوپاى بەكارھىناۋە بۇ دابەش كوردنى ئەو دەرمانانەى لەلايەن مۆرمۇنەكانەو بە كۆمەلگەكەى بەخشاۋە. كە دەيگوت: "ئىمە ھەرگىز داوامان ئى نەكردوون دەرمان بەخشن، لە راستىشدا ھەرگىز ئەو شتەشمان پى نەگەشىتوۋ كە داوامان كىردوون، لە برى ئەو ھەماۋى ناچار دەبوۋىن برى زۆرى پارە خەرج بكنەن -

دەیان ھەزار دۆلار- بۆ گواستنەوہی ئەو كەلوپەلانە لە ژێر چاودێریکردن و پاسەوانییتەكى توندی چەكداریەوہ. لە كۆتاییشدا زۆربەى كەلوپەلەكان لای من كەلەكە دەبوون و دەبوايە بە دواى كەسانىك بگەرێم تاوہكو پێیان ببەخشم. " ٢٩٩

لە تەكساسەوہ، كەسىك بە مووچەيەكى بەرزى خانەنشینەوہ

ھاوشۆوہى مايلفیلد لە بەغدا، پیاویك بوو بە ناوی "ئەلھاینیس" كە ئەویش تازە لە هیوستنەوہ گەیشتبوو. بە پێچەوانەى ئەو ئامۆژگاریكارە خانەنشین بوو، ئەو كارمەندیكى پیشووی شارەوانی بوو، كە دەستی لەكارەكەى كیشابۆوہ دواى ئەوہى دەسلەلاتى خۆى لە پۆستەكەى بەكارھێنابوو بۆ زیادکردنى مووچە خانەنشینەيەكەى و ھەر وەھا ساغ بوونەوہى كەم و كورتیەكى زۆر لە پارەى دانراوى بودجەى شارەوانى لە ئەستۆى ئەودا.

ناوبراو دواى دەست لەكار كیشانەوہكەى، ھاتە عیراق بۆ ئەوہى سەرپەرشتى تیمىك بكات كە ئەركە سەرەكیەكەى بریتى بوو لە ئامۆژگارى كردنى شارەوانى بەغدا تەنیا دواى دوو مانگ پیش ئەوہى بەرپرسە پیشووەكەى، "لى براون"ى سەرۆكى شارەوانى، وادەى سەرۆكایەتیەكەى تەواو بكات كە دوا سێھەمین دەورەى بوو لەو پۆستە، لەكار لادرا. ٣٠٠ گلەيى و گازاندەيەكى زۆرى لە دواى خۆى جێھێشت بەوہى توانای چارەسەرکردنى ئەو قەیرانە داراییانەى نەبوو كە لە ئاكامدا ھۆكارى نەھامەتى بوون بۆ خۆى سەرۆكەكەشى لە شارەوانى شارەكە.

بۆ نموونە لە كۆتایى سالى ٢٠٠٠، دەبوايە ناوبراو داواى سوودی كۆتایى مانگی بكردایە- كە برى ھەشت ملیۆن دۆلار لە پارەى تەرخانكراو بۆ كاروبارى تەندروستی شارەكە بە قەرز وەرگێرابوو، ھەر وەھا برى یەك ملیۆن

دۆلارى تىرىش له كرىي كرىكارهكانى شارهكه- بۇ ئەوهى شارهوانى بتوانىت له ۲۹ كانوونى يەكەم مووچەى نۆ ھەزار پۆلىس و ئاگركوژىنەوہ بىدات. كه "ئانىس پاركر" ئەندامى ئەنجوومەنى شارهوانىهكه گوتى: "تىناگەم چۆن شتى ئاوا روودەدات، ئەوه وەكو ئەوه نىه كه مووچە بكهپتە ھۆكارىك بۆ سەسامكردن." ھانىياس بۆ بەرگرىكردن له خۆى، دەئىت: گەلىك رىسا و ياسا ھەن لەبەردەم ئەو بېرە پارانەى كه دەبىت لەبەردەستى ئەنجوومەنى شارهوانىدا بن بى ئەوهى لەلايەن خزمەتگوزارى داھاتى ناوخۆىيەوہ IRS رووبەرۋوى لىپرسىنەوہ ببىتەوہ. بەلام له مانگى حوزەپىرانى پىش ئەو رووداوه، ئەنجوومەنى شارهوانى ناچاربوو، دوو رۆژ بەر له وادەى دانى مووچە دەنگ لەسەر گواستەوہى ۲۰ ملېۆن دۆلار له بەندىكەوہ بۆ بەندىكى تر بىدات، بۆئەوہى بتوانىت مووچەى كارمەندەكان له كاتى خۆى بىدات. ھەرۋەھا له ۱۹۹۹، دواى ئەوهى له داھاتى باج زىادەخەملاندن ھەبوو، بوودجەى شارەكه بە برى ۲۸ ملېۆن دۆلار كورتى ھىنا. ۲۰۱

خراپى بەرپۆەبىردنى دارايى له ئەمىرىكا، وەكو پەتايەك زۆرپەى شارەوانىەكانى گرتەوہ، بەلام ئەوهى ھاپنىسى له ئەوانى تر جىبا دەكردەوہ ئەوہ بوو كه لەسەردەمى ئەو، ئەنجوومەنى كارگىرى مووچەى خانەنشینی له سالى ۲۰۰۲دا، برى ۱،۳ مليار دۆلارى وەكو قەرز دايە حكومەتى ئەو شارە، كه بە پىي پلان دەبوایە تا سالى ۲۰۰۹، بگاتە ۱،۸ مليار دۆلار.

بە پىي شىكردەنەوہیەكى بلاوكراوہ لەلايەن رۆژنامەى "ھىوستن كرۇنىكال" له ئادارى ۲۰۰۴، ھانىياس پىنج مانگ دواى جىھىشتنى پۆستەكەى، دەركەوتووه كەوا مووچەى خانەنشینیەكەى بە پىي پلانىكى كۆنى سالى ۱۹۹۸ برىتى بووہ له ۲۶۰۰۰ دۆلار له سالىكدا، بەلام دواتر بە پىي پلانىكى تازەى سالى ۲۰۰۲ بەرز بۆتەوہ بۆ ۱۰۲۰۰۰ دۆلار سالانە. بە پىي لىكدانەوہیەكى رۆژنامەكە، ھاپنىس نەخشەى كىشاوہ تاكو رىژەى ۷۱،۲% كۆى

مووچەكەى كە دەگاتە ۱۴۵۰۰۰ دۆلار لە سائىكدا وەربىگىرت لەبەرانبەر خزمەتكردنى لە شارەوانى بۇ ماوەى دە سال و نۆ مانگ. چونكە گەر بەھتوبايە كار بە پلانەكەى سالى ۱۹۹۸ بىكرایە، ئەوا ناوبرا و رىژەى كەمتر لە ۲۵٪ كۆى مووچەكەى وەردەگرت. لە چاوپىكەوتنىكى رۆژنامەكەش لەگەل ناوبراودا لە رىئى ئىمايلەو، ھاینىس دەئىت: لەسەردەمى سەرۆكايەتلىكردنى "لى براون" بۇ شارەوانى، زۆربەى مووچەكانى خانەنشینی دەگۆران، بە شىوئەيكە دادەنران قەرەبووى مووچە ھەرە نزمەكانى كارمەندەكانى شارەكە بكەنەو.

كاتىكش كاربەدەستانى شارەوانى پىيانزانى و پەست بوون، ناوبرا و گەيشتوبووە دیووەكەى تری جیھان و ژيانى لە يەككەى لە كۆشكەكانى يەككەى لە كورەكانى سەدام حوسىندا بەسەر دەبەرد. (وەكو چۆن "شىئى سىكۆلا گىبس" كە ئەندامىكى چالاكى ئەنجومەنى شارەوانى ھىوستنە لە لىدوانىكدا بۇ ھەوالەكانى كەنالى تەلەفزیۆنى ۱۱، گوتبووى: "نیرە حكومەت بۇ ئەووە نىە خەلكانىك دەولەمەند بكات." (۲۰۲. ناوبرا بەردەوام دەبىت و لە لىدوانىكى تری دا بۇ پەيامنیرى خزمەتگوزارى ھەوالەكانى كۆكس: "لەگەل ئەوھشى، ھاینىس لە شارەوانى دوو شارى زۆر لەیەكچوو كاردەكات (لە ھىوستن كە دابەش دەبىتە سەر ۸۸ گەرەك، ھەرۇھا بەغداش بە ھەمان شىو ۸۸ گەرەكى ھەیە)، جگە لە لىكچوون لە ژمارەى گەرەكەكان، لىكچوونىكى نااسایى ھەیە لە جۆرى ئەو باس و گەفتوگۆیانەى كەوا خەلكى ھەردوو شار سەرقالینە، منیش پىشتر گویم لە ھەردوو لا بوو. "۲۰۲

كاتىك كاربەدەستەكانى RTI "ئىبراھىم موستەفا حوسىن" جىگرى سەرۆكى شارەوانى بەغدا بۇ كارەكانى خزمەتگوزارى سىستەمى ئاو و بۆرى لە شارەكە، بە شاندىكى رەسمى بۇ گۆرینەووە فېرېبوونى ئەزموون لەیەكترى دەنیرنە شارى ھىوستن لە ئەمرىكا، ناوبرا سەرسام دەبىت بەو لىكچوونەى

كە لە نېوان ھەردوو شارەكەدا ھەبوو. لە لىدوانىكىشىدا بۇ رادىيۆ گشتى نىشتمانى دەيگوت: "ھەردوو شارەكە ۸۸ ئەنجوومەنى گەرەكى ئىيە.... ھەروھا جۆرى خاكەكەشيان تەختاييە. ھەمان جۆرى خزمەتگوزارنىش لە ھەردوو شارەكەدا ھەيە. مەبەستم لە دابەشبوونى تۆرى بۆرپەكانى ئاوە-كەرەستەى بەكارھاتوو ھەمان شتە. كىشەى رىگاوېيان و ھات و جۆكانىشمان لەيەكترى دەچن. " ۲۰۴

بەلام لەلایەكى ترەو ھەندى جىاوازى زۆر گرنگ لە نېوان ھەردوو شاردا ھەيە. يەكەمیان، كاربەدەستەكانى شارەوانى لە ھىوستن لەلایەن خەلكىو ھەلبۆردراون، كەچى لە بەغدا لەلایەن دەسلەتتى داگىر كەرەو ەدامەزىنراون و لەلایەن RTI شىھو بەرپۆدەدەبرىن. جىاوازىەكى ترىش كە شىاوى ئامازەپىكردنە، ھىچ كام لە ئەنجوومەنى شارو ئەنجوومەنى نىوخۆىش لە بەغدا كۆنترۆلئان بەسەر بودجەدا نىە.

دەستەبۇاردن نەوەك ھەلبۇاردن

لە ئايارى ۲۰۰۲، كەمتر لە مانگىك دواى داگىر كەردنەكە، ھەلبۇاردنەكانى شارى موسل كە دەكەوئتە باكوورى عىراق و مەشت و مەرىكى زۆرىشى لەسەر بوو، راگىرا. بۆيە سوپا ھەلسا بە دابەشكردنى كورسىەكانى ئەنجوومەنى ئەو شارە كە ژمارەكەى ۱۸ كورسى بوو بەم شىوہە: ۱۰ كورسى بۇ زۆرىنەى عەرەبى، ۲ كورسى بۇ كوردەكان، دوو كورسىش بۇ كرىستىانەكان، ھەروھا توركمان و ئىزىدى و مەسىحىە ئاشوورىەكانىش ھەريەكەيان كورسىەكان بەركەوت. بەلام شىوازى ھەلبۇاردن لەسەرتاسەرى عىراقدا، برىتى بوو لە ھەلبۇاردنى ئەندامانى ئەنجوومەنى شارەوانىەكان لەلایەن گرووپىكەو كە لە نزیكەى ۲۰۰ كەسايەتى بەرچاوى ناوچەكە پىك ھاتبوو. نەوەك پەپرەوىكردن لە سىستەمى دەنگدانى تاك، واتە ھەر كەسىك مافى دانى يەك

دەنگى ھەبىت، بۆيە خەلكانىكى زۆر مافىكى رەواى دەنگدانىان لە كىس
چوو. ۲۰۵

RTI لە نزيكەوہ لەگەڤ دەسلەتى ھيزەكانى داگيركەر بۇ دامەزراندنى
ئەو ئەنجوومەنە نوپيە و (ديموكراسيە) كارى دەگرد. بۇ نموونە لە كانوونى
يەكەمدا كاربەدەستانى RTI لە شارۆچكەى رۇمپسە كە سەر بە پارىزگاي
موسەننايە، بە ھاوكارى سوپا كۆتاييان بە دامەزراندنى ئەنجوومەنى شارەكە
ھىنا، لەسەرەتا دەستيان كرد بە بلاوكردنەوہ و ھەلئاسىنى پۇستەر كە
تيايدا داوايان دەگرد كەسى شياو خۆى بۇ ئەنجوومەنى شارەكە كانديد بكات.
ئىنجا لە نيسانى ۲۰۰۴ لىستى كانديدەكانى كەوا ناوى خۆيان تۆماركرد
لەلایەن ئەنجوومەنىكى ھەشت كەسى پيكيھىنراو لەلایەن ھيزەكانى سەربازى
ئەمريكاوہ پيداچوونەوہى بۇ كرا. ئەنجوومەنە پيكيھىنراوہكە سەد ناوى لە
ليستە پيشكەشكراوہكەدا ھەلئبژارد و بانگىشتى كردن بۇ ئەوہى لە ھۆلئىكى
شارەكەدا كۆببنەوہ، تاكو دەنگ بەو كەسە بدەن كە دەيانەوئىت كورسى
ئەنجوومەنى بەرگەوئىت. دەنگدانى يەكەم بۇ ھەلئبژاردنى بەرپۆبەر بوو، كە
دواتر كەسى ھەلئبژىردراو بۇ ئەو پۇستە سەرپەرشتى گشت پروسەكانى ترى
ھەلئبژاردنەكەى دەگرد. ئەنجوومەنە پيكيھىنراوہكە لە ھەوت كەس
پيكيھاتبوو، كە ھەر يەكەيان بەرپرسيارىتى سيكتەرىكى وەك تەندروستى و
ئاو و ئاوەرۇ يان ئاسايش كەوتە ئەستۆ. ۲۰۶

مەبەست لەو كردارە برىتى بوو لە بەشدارپيپكردنى ناراستەوخۆى
خەلكى لە "دەستەبژىركردنىكى ديموكراسيانە" لەسەر ئاستى نيوخۆييدا،
بۇ ئەوہى وەكو ھەنگاوى يەكەم لە رىئى بەدھيئەنانى ديموكراسيەت، بۇ جيھان
دەريخرى. لەوہش دەچوو سيستەمەكە بە ئەنقەست؛ بىرۆكەى
بەشدارپيپكردنى گشتى(ھەموو كەسيك لە تواناى دابوو ناوى خۆى تۆمار
بكات)، ئاويئەى ئاستىكى ديارىكراوى دەنگدان كرابوو (تەنيا ئەوانەى ناويان

له ليستى كانديدەكاندا ھەبوو دەيانتوانى دەنگ بەدن)، له كۆتايىشدا، دواى پەسەندكردنى سوپا بۇ كانديدەكان ئىنجا دەسلەتەكان دەبەخشان.

دەسلەتى داگىر كەر بەو ھىوايە بوو ئەو كارە دواتر رىگەيان پى بىدات، سىستەمىكى ئەنجوومەنى پىنج ئاستى پىك بەيىن، بە جۆرىك كۆسپو تەگەرە نەخەنە بەردەم چاودىرو سەرپەرشتە ئەمريكيەكان. دواى ئەو ھەنجوومەنە ھەلبىژىردراوھەكانى گەرەكەكان، دەست دەكەن بە ھەلبىژاردنى ئەنجوومەنى ناوچەكان، ئەوانىش لەلاى خۆيانەو ھەنجوومەنەكانى ھەرىمەكان ھەلدەبىژىرن، ئىنجا ئەوانىش ئەنجوومەنەكانى پارىزگاگان ھەلدەبىژىرنو له كۆتايىشدا ئەنجوومەنى پارىزگاگا له رىي دەنگدانەو ھەلبىژگار ھەلدەبىژىرن. سىستەمىكى سىياسى تەواو نوئى كە له تواناى دا دەبىت پىشتگىرى له داگىر كەر بىكاتو له ھەمان كاتىشدا كۆمەلىك پىوھىرى تايبەت بە نوپنەرايەتى كردنىكى بىكە فراوانىش دابىن دەكات.

له كاتىكدا ئەو ئەزمونانەى "دىموكراسى" تاقىدەكرانەو، زۆر له عىراقىيەكان گەيشتبوونە ئەو بىروايەى كەوا ئازادن له چۆنىەتى رىكخستەنەو ھى كاروبارەكانى خۆيان، له تواناشياندا ھەپە ھەلبىژاردنىكى راستەقىنە ئەنجام بەدن. بەلام له كۆتايى مانگى حوزەيراندا، زۆربەى سەركرەكانى سوپاى ئەمريكى، بە مەيجەر ژەنەرال "رىي ئۆدىرنۆ" شەو (سەركرەى يەكەى پىادە سەربازىيەكانو بەرپىرسى نىو ھى سەرەو ھى عىراق) فرمانيان دا بە راگرتنى ھەلبىژاردنە ناوچەبىيەكانو ھەرگرتنەو ھى بەرپىرسىيارىتى له لۆكالىيەكان. بەھانەشيان بۇ ئەو كردارە بىرىتى بوو لەو ھى، "پۆل بىریمەر" له چاوپىكەوتنىكدا گوتبووى: "زوو ئەنجامدانى ئەو ھەلبىژاردنانە رەنگبى ئاكامى خراپى لى بىكەوتتەو ھى. چونكە دەبى زۆر بە وريايىو لەسەرەخۆ ئەنجام بەدىرن.

بەلام وادىاربوو سوپا تەواو وريا نەبوو. چونكە ئەفسەرە سەربازىيەكانو

سەرکردەكانى پۆلىسى عىراقى، ئەوانەى لە حىزبى بەعسەوہ نزيك بوون، بە سەرۆكى شارەوانى گەلێك لە شارو شارۆچكەكانى وەك: سامەرا، نەجەف، تكريت، بەلەدو بەعقوبەش دامەزىنرايوون. "عبدال موعىم عەبۇد" كە بە سەرۆكى شارەوانى نەجەف دەستنىشان كرابوو، پىشتەر پلەى عەقىدى ھەبوو لە يەكەى تۆپخانەكانى سەربە سوپاى پىشووى عىراقى، "نەبىل دەرويش موحەمەد" ئەوئيش پلەى عەقىدى ھەبوو لە يەكەى پۆلىسى عىراقى، بە سەرۆكى شارەوانى بەلەد دانرابوو، ھەروەھا سەرۆكايەتى شارەوانى سامەراش درابوو "شاكر مەحمۇد موحەمەد" لىواى خانەنشىنكراوى سوپاى پىشووى عىراقى.

بۆيە عىراقىيەكان دىگراى بوون، وەكو چۆن "باحىس سەتار" كە مامۆستاي زانستەكانى زىندەوہرزانيەو كەسايەتيةكى عەشايريشە، خۆى كاندىد كەردبوو بۆ سەرۆكايەتى شارەوانى سامەرا لەو ھەلئىژاردنانەى كە دواتر بۆ جارى دووہم رەت كرايەوہ، لە لىدوانىكىدا بۆ واشتۆن پۆست گوتى: "ئەوان لىوايىكى خانەنشىنكراويان بۆمان ھىناوہ، ئەمە ماناى چيە؟ بەر لە ھەموو شتێك ئەو لىوا عىراقىانە تا ئىستا سى شەريان دۆراندووہ! ئەوان بگرە نەيانزانىوہ كارەكەى خويان كە سەربازى بوو بە باشى ئەنجامى بەدەن، چى لە بارەى بەرپۆھەردنى شارێك دەزانن؟ مەرج نيە ئەو سەرۆك شارەوانى نويانە مەرقى كامل بن، بەلام پىم وايە گەر بىتوو رىگەمان پى بەدەن بۆخۆمان حكومەتى خۆمان ھەلئىژىرين، ئەوا گەلێك لە كىشەو گرفت چارەسەردەكرىن. گەر بىتوو لە زۆرىنەى عىراقىيەكان بپرسىت، ئايا حكومەتتان ھەيە؟ بىگومان بە نەخىر وەلامت دەدەنەوہ، ئەوہى ھەمانە ھىزىكى داگىر كەرە. بۆيە ئەو جۆرە بىركردنەوہيەى خەلكى بىركردنەوہيەكى مەترسىدارە. "۲۰۷"

رۆشتن بەرەو دواو

لە شارۆچکەى تاجى كە نزيكە لە بەغداو دەكەوئتە باكوورى شارەكە. دەستەپەك لە راوئژكارەكانى RTI (بە سەرپەرشتى ئەمەل رەسام كە پروفیسۆرىكى عێراقى ئەمريكە لە بواری ئەنسرۆپۆلۆجیدا و نيشتهجینی شارى نیویۆركە) بە خۇیان و كۆلەگەپەك نەخشەى ئەو ناوچەپە گەشتنە شارەكە، بۆ چاودۆیكردن و سەرپەرشتىكردنى پروسەى "دەستەبژاردن" كە. مەبەستیشیان تەنیا دئنا بوون بوو لەوێ خەلكەكە پێشتر سەركردهكانى خۇیان هەئبژاردوو.

"جونسۆن" كارمەندیكى رێكخراوى ناوبراو و لە رۆژانى سەرەتای داگیركردنەكە سەردانى تاجى كردبوو، دەئیت، تا راددەپەك هەئەكانى سوپا بەشێك بوو لەو شپرزەپەپەى كە RTI تێى كەوتبوو:

ئەفسەرىكى لۆكالى كە پەلەى یاریدەدەرى عەقیدى هەبوو، هەروەها سەركرداپەتى بەتالیۆنىكى تۆپخانەى دەكرد كە لە نیو سەربازگەپەكى سوپادا جیگەر ببوو، كۆبوونەوێى لەگەل سەرۆك هۆزەكانى شارەكە ئەنجام دابوو، داواى كۆمەئێك كەسیشى كردبوو لە خەلكى شارەكە بۆ ئەوێ یارمەتى بدەن لە ریزبەندكردنى كۆمەئێك پەرۆزە بە پێى گرنگیان- وەك چاككردنەوێى قوتابخانە و.. هتد- هەربۆپە داواى كۆمەئێك خەلكى كرد بۆ ئەوێ ئەمريكەكان بە هەپەمەكى ئەو قوتابخانانە هەئەبژێرن كە پێویستیان بە چاككردنەوێى نیه، بەلكو ئەو گرووپە خەلكە پێویستن تاكو رینوینی ئەمريكەكان بكەن بۆ قوتابخانەكانى كە پێویستیان بە چاككردنەوێى هەپە. بۆپە ناوبراو گوتى ئێمە ئەو كارە دەكەین واتە قوتابخانەكان چاك دەكەینەوێى. لەوێش زیاتر پەرۆزەى تریشمان هەپە كە دەبێ

جىبەجىيان بىكەين، بۇيە پېۋىستىمان بە ئىۋە ھەيە تاپېمان بلىن كام
پىرۇۋە گىنگە تاۋەكو لەۋىۋە دەست پى بىكەين. پېۋىستە ئىۋە
يارمەتېمان بىدەن لە دەستىشان كىردىيان. بەشىكى زۆرى
گىروپەكانىش بىرىتى بوون لەسەر كىردەى ھۆزەكانى ئەۋ ناۋچەيە. بە
جۇرىك كە دەتوانىت بىلىت نۆينەرايەتى كىردىكى باشى سەرۋك
ھۆزەكان لە گىروپەكەدا ھەبوون. ئەۋەش لە بىنەرەتدا ئامازمىەك
بوو، بۇ سەرۋك ھۆزەكان كە ئىۋە دەتوانن خۇتان بۇ ئەنجوومەنى
شارەۋانى كانىدە بىكەن، دواترىش خۇيان كانىدە كىرد. ۲۰۸

مولازم "ئەنتۇنى فۇنكھاوسەر" سەر كىردەى بەتالىۋنى پېنجەمى
ئەندازىارى لە ليونارد ۋودى سەر بە ۋىلايەتى مىزۇرى. ۋەسفى ئەنجامدانى
پىرۇسەى ھەلبىژاردنى غىراقىيەكان لەلايەن سەربازە ئەمىرىكىيەكانەۋە، بۇ
ۋاشنتۇن پۇست دەكات ۋ دەلىت: "ئىمە چوۋىنە گوندىك ۋ گوتمان: كى لىرە
بەرپىرسە؟ ئىۋە پېۋىستىتان بە نۆينەر ھەيە؟ بۇيە چوار تا پىنج كەس لە
نىۋ خۇتاندا ھەلبىژىرن." راپۇرتەكە بەۋ شىۋەيەى خوارەۋە دىژە بە
باسەكە دەدات:

لە ماۋەى يەك ھەفتەدا، خەلكى گوندىكە ھەلبىژاردىيان ئەنجام دا.
زىاتر لە ۶۰۰ پىاۋ بەشدارىيان لە دەنگدان كىرد ۋ دەنگەكانىشيان
لەسەر تەختە رەشەيەك لە نىۋ قوتابخانەيەكى كچاندا تۆمار
دەكرا.... دەيان كەس خۇيان كانىدە كىردىبوو، بەلام تەنيا پىنج
كەسىيان ھەلبىژىردىران. ئىنجا خەلكى گوندىكە لىستىكىيان بە ناۋى
پىنج ھەلبىژىردىراۋەكە ھىنا بۇ لاي فۇنكھاوسەر، پىشتىگىرى خۇشيان
دەرىپى بەۋەى خەلكى ئەۋ گوندىكەسە ھەلبىژىردىراۋەكان بە
سەر كىردەى خۇيان دەزانن.

دواترىش فۇنكھاوسەر چوۋە مالى "رەحمان ھەمە رەحىم"

سەرۋكى پيشووى شارەوانى و سەرۋكى ھەلبژىردراوى ئەنجوومەنى گەرەك. لە دوانىوەرۋىيەكى ھاوينداو لەمیانەى خواردى كەباب و خواردنەوى پىپسى، ھەردوو ناوبراو دانوستانىان دەکرد بۇ گەشتن بە رىكەوتنىكى ئاشتىانە. سوپا يارمەتى گوندەكە دەدات لە چاكردنەوى قوتابخانەو نەخۆشخانەكان، ھەروەھا بۇ دۆزىنەوى كارىش بۇ گوندىيەكان. لە بەرانبەرىشدا، ھەمە رحىم و سەرکردەكانى ترىش قسە لەگەل ھەنگەرەواوكان دەكەن بۇ ئەوى ھىرشەكانىان لە دژى سوپاى ئەمرىكى رابگرن و زانىارىشيان بدەنى لەبارەى شوپىنى ھەشاردانى چەك و تەقەمەنى. بۆيە بە پىپى راگەياندىنى ھەردوو لاو، رىكەوتنىكى باش بوو. نەخۆشخانەو قوتابخانەكان ئىستا پانكەو تەختەى دانىشتنى تازەيان بۇ ھىنراو. كارەباش گىردرايەو. ئەو ناوچەيەش ئىستا لە ئارامترىن شوپنەكانى ئەو دەقەرەيو سەربازەكانىش بە بى ترس سلاو لە گوندىيەكان دەكەن و شىرىنى لەگەل يەكترىدا دەگۆرنەو. ۲۰۹

كاتىكىش، ئەمەل رەسام لە ۲۰ تشرىنى يەكەمدا گەشتە ناوچەكە، بەلايەو سەير بوو كاتىك زانى يازدە ئەنجوومەنى گەرەكى ھەلبژىردراو لە گوندەكاندا ھەيە و لە شارۋچكەكانىش گروپىك ھەن ناويان لە خۇيان ناوہ "ئەنجوومەنى شارەوانى تاجى" كە ژمارەيەكى زۆر لە كەسايەتە ديارەكان دەگرىتە خۇى. بۆيە ناوبراو بە خەلكەكەى راگەياند، پىويستە پەيرەوى لەو مۆدىلەى كەوا RTI دايئاو بەكەن و پىپى گوتن: "گەلىك زانىارى ھەتە و بەرژەوھندى دژ بە يەكتر و پىشبينىكردى دوور لە ئارادايە، پىويستىشى بە راستكردنەو ھەيە." لە ئەنجامى ئەمەشدا، "سەدام عبدالرحمان زىدان" ئەندامى ئەنجوومەنى شارەوانى تاجى زۆر بەم شتە دلگران بوو، دەيگوت: "ئىمە بۇچى دەبى مانگىكى ترىش دووبارە سەرقالى ھەمان شت بىنەو؟"

يەككىكى تىرىش كە نارەزايى دەردەبېرى دەيگوت: "ھەست دەكەين بۇ دواۋە دەگەرئىنەۋە."

ژماريەك لەسەر كەردەكانى ھۆزەكان، بە "صبح زەيداق" یشەۋە كە سەربازە ئەمىرىكەكان بە "شېخى شېخەكان" ناويان دەبردو بەوتەى خۇى نوپنەرايەتى نيۋەى دانىشتوانى تاجى دەكات، بېريارىان دا ھاوكارى RTI و سوپاش نەكەن، لە ترسى ئەۋەى نەۋەكو بە بەكرىگىراۋ سەيرىان بكرىت. كەسانى تىرى ۋەك "كەمال كەيوان عبدالرەزا" سەرۋكى ئەنجوومەنى شارەۋانى تاجى، دەيگوت رىكخراۋى RTI بىرىتتە لە پىلاننىكى بەعسىەكان بەمەرامى گىپرانەۋەيان بۇ دەسلەت بەكارى دەھىنن. كە دەئىت: "ئەۋ پلانە لەلايەن چەند بەكرىگىراۋىك كە پەيوەندىان لەگەل رژىمى پىشۋودا ھەيە نەخشەى بۇ كىشراۋە." ۳۱۰

ناۋچەى سەدر

لە ناۋچەى سەدر كە يەككىكە لە گەرەكە ھەرە ھەژارەكانى بەغدا، نىزىكەى دوو مىيۇن كەسى كەم دەرامەت ژيان بەسەر دەبەن و بە دژايەتلىكردن و بەرھەلىستى كەردنى ئەمىرىكەكانىش بەناۋابانگە. بۇيە سىستەمى "دەستەبژاردن" لەۋى بوۋە ھۇى دەربېرىنى نارەزايى و دواترىش خويىنپىشتنى ئى كەوتەۋە. سەرەتا سوپاۋ RTI يارمەتتەيان دان لە ھەلبىژاردنى نوپنەرەكان بۇ ئەۋەى ئەنجوومەنى ناۋچەكە پىك بىنن، بەلام ھەر زوو ئەنجوومەنى دامەرزىنراۋ لەلايەن ھەزاران لە لايەنگەرەكانى موقتەدا سەدرەۋە بەدەر نران و لەبرى ئەۋە ئەنجوومەنى بەرھەلىستىكار پىك ھىنرا. كە "نەعم ئەلكەبى" ئەندازيارو سەرۋكى ئەنجوومەنى بەرھەلىستىكار بە "Christian Scince Monitor" سى گوت: "كاتىك كە ئەمىرىكەكان سەرىپەرشتى ئەۋ پىرۇسەيان دەكرد، تەنانەت نەماندەزانى كە سەرقاتى

هه لئېژارډني ته نجومه نين. هه ربؤيه ش دانيشتواني ناوچه ي سهدر ته وانيان رمت كرده وه و ئيمه يان هه لئېژارډ.

هه روهها "حوسين دايڼ ته له لاهوي"، بهرپرسی لقي ناوچه ي سهدري حيزبي دعوه ده لئيت: "ئيمه به ته واوه تي دژي ته وه ته نجوومه نه ي كه وا له لايهن سه ربازه كاني ته مريكا وه پيڪ هينرابوو وه ستاينه وه. چونكه گهر خه لگي مه ده ني بنيړن بو ته وه ي قسه مان له گه لدا بكن ته وا زياتر ئاماده ييم ده بئيت بو گو يگرتن لئيان."

له ۱۶ تشريني يه كه مي ۲۰۰۲، سه ربازه كاني سوپاي ته مريكي و پوليسي عيراق ي له ريگه ي تانكه وه ته نجوومه نه كه ي كه عبيان ناچار كرد بالاخانه كه ي ته نجوومه ن چول بكن، ئينجا دووباره ته نجوومه نه كه ي كه سر به خو يان بوو پيڪ هينايه وه. "سيهام هه تاب" پرؤفيسؤري ته ده بي ئينگليزي كه مامؤستاي "جهيمس جويس" بووه له زانكوؤي به خدا، هه روهها يه كيڪ بووه له و ژماره كه مه ي ژناني كه وا له ته نجوومه نه كه ي يه كه مدا هه لئېژرډرابوون، گو تي: "كارمه نداني نووسينگه ي سهدر سته ميان له خه لگي ده كرد. ئيمه ش نوينه ري شهرعي خه لگين و يارمه تي و ده زمانمان بو دابين ده كردن. كه چي لايه نگره كاني سهدر ته وه شته يان راگرت." ۳۱۱

له ۹ تشريني دووه مي ۲۰۰۲ ي شدا، كه عبي گه رايه وه بالاخانه كه و داوا ي كرد ري بي بدن بچيته ناو بالاخانه كه، رازيش نه بوو بيشكنري، چونكه پي و ابوو ته وه سووكايه تي پيكرنه، بو يه كه وته ده مه قالي و شهر له گه ل سه ربازه ته مريكيه كاني كه ته ه يان ليكردو كوشتيان، ته م روودا وه ناره زايي و خو پيشانداني زؤرتري ليكه وته وه.

ته مريكيه كان ويستيان له ريگه ي ده رخستني ساده يي و نيازپاكيان كارډانه وه كاني كاره ساته كه ي هه لئېژارډنه كاني ناوچه ي سهدر هيور بكنه وه. كه مه يجر "پول گاس" مامؤستا له زانكوؤي هيوستن به "Christian

Scince Moitor " گوت: " خوا ده زانیت، ئیمه مه به ستمان تیکدان نه بووه، ههروهه ده زانیت هه ره کهک له ئیمه خاوهن ویزدانه، پیشم وایه عیراقیهکان ده رک به و شته ده کهن. ئیمه هه موومان ئاره زوو ده کهین یارمه تی عیراقیهکان بدهین له دروست کردن و هیئانه کایه ی هه لومه رجیکی باشتر له وهی پیشتر تیدا بوونه. هه ر بویه هاتنه پیشی کۆسپ و ته گه ره، توره بوون و دلگرانی ئی ده که ویته وه. هه ندی جاریش وا ده رده که ویت بارودوخه که له سه ره خو ده روات. " ۳۱۲

له سه ر به ره خواره وه بۆ سه ر به ره خواری

" عیما د جه نابی " که عیراقیه کی ئەمریکیه و کارمه ندی RTI یه له ناوچه ی سه در، ده ئیت: " مه به ست له و ئەنجومه نانه، گۆرینی سیسته می فرمان کردنه له سه ره وه بۆ خواره وه له ولاتدا. که پیشتر بۆ هه موو مه سه له یه ک فرمان له سه ره وه ده هات، له سه ر بنه مای چه وساندنه وه ی تاکی ئاسایی عیراقیش بوو، بۆ ئەوه ی هاو لاتی عیراقی ئه رکی نواندنی هاو لاتی بگریته ئەسته، نه وه ک کۆنترۆل کردنیان. بویه ئەوه ئەزموونکردنی دیموکراسیه ته، ئایا لیره سه رده گری؟ " ۳۱۳

به کاره یانی سوپا بۆ سه پاندنی ئەو ئەنجومه نانه راستیه ک بوو که وا به ته وا وه تی له لایه ن کاربه ده سه ته کانی RTI و ده سه لاتی داگیر که ر پشتگوئ خرابوو، چونکه ری و شوینی به ره نگاری بوونه وه ی ناره زاییه کان و سه پاندنی ئەو جوړه ئەنجومه نانه هیه جیا وازیه کی ئەوتوی نه بوو له گه ل سه پاندنی هه لسوکه وته کانی رژیمی سه دام حوسین، ته نیا له وه نه بیته که وا رژیمه دیکتاتوریه که به شیوازی زۆر درنده تر رووبه پرووی به ره له ستکاره کان ده بووه.

له ئاکامدا گه ل له ئەندامه کانی ئەو ئەنجومه نانه له ترسی هاتنه

پيشى كيشه و گرفت پۆستهكانى خۇيان جيھيشت. له شوباتى ۲۰۰۴، "سيهام
حهتاب" له رىي سيستمهكه RTI هوه له ئەندامىتى ئەنجوومهنى
ناوچهى سهدر، بوو به ئەندامى ئەنجوومهنى ناوچهيهكى گهورهتر،
دواتريش بوو به ئەندامى ئەنجوومهنيكى گرنگترى شارى بهغدا. له مانگى
شوباتيشدا، ناوبراو بپرياريدا كه بجيته نيو ركا بهرپكىي بهدهست هينانى
كورسى ئەنجوومهنى پاريزگاي بهغدا، بهرزترين شوينگهيه له چوارچيوه
ئهو سيستمهه كه بۆ حكومهته نيوخويه تازه دامهزرينراوهكان دانراوه.
"دووشى خراپمان له بهردهم دايه و دهبي يهكيكيان ههلبژيرين. چهشتنى
عيراقيهكان بۆ ئهو ههموو ناخوشيانه له سالانى رابردودا شتيكى قورسه،
ئىستاش دهبي ئازارى زياتر بجيژن. خهلكى ههست به بيزاربهكى زۆر دهكهن
چونكه هيچ جوړه گۆرانكاربهك له ژياناندا نابينن." ۳۱۴

راسته ئهو سيستمه نوپيه ريگهه له بهردهم عيراقيه ئاسايهكان
كردهوه بۆ گهيشتن به دهسلات. بۆ نمونه: "عهل حهيدهرى" كه
ئهندازيارىكى ميكانيكيه و خاوهنى كۆمپانيايىكى چاككردنهوهى ئامپىرى
فينك كهروهويه، ناوبراو له چينه مام ناوهنديهكانه و دانىشتووى ناوچهى
ئهلعهده، به نيازى دهنگدان نهوهك بۆ خۆكانديدكردن روى كرده
ئهنجوومهنه نيوخويهكهه گهپهكهكهيان. بهلام يهكيك لهوى ناوى خسته
نيو ليستى كانديد كراوهكان بۆ ئەنجوومهنى گهپهكيكى ناوچهكه و دواتريش
سهركهوتنى بهدهست هينا، بۆيه ههستى به بهرپرسيارىتى كرد له بهرانبهه
ئهو خهلكهه كه دهنگيان پيداوه بهوهى دهبي خزمهتيان بكات. له دواى
چهند ههفتهيهكه له ههلبژاردنى، ناوبراو به نوپنهرى ناوچهه ئهلعهدل
ههلبژيردرا له ئەنجوومهنى كهرتى گهپهكى مهنسوور. كه لهويشوهوه بۆ
ئەندامىتى ئەنجوومهنى شارهوانى بهغدا ههلبژيردرا. له تهممووزى
۲۰۰۲يشدا، به ياريددهرى سهروكى ئەنجوومهنى شارهوانى ههلبژيردرا.

دواترىش لە كانوونى دووھى ۲۰۰۴، بە سەرۆكى سىستەمى سىياسى دامەزرىنرا، كە لە ھەشتاو ھەشت ئەندامى ئەنجوومەنەگان و زياتر لە ۷۵۰ نوینەرىش پىك ھاتبوو. ۲۱۵

ئىستاش ناوبرا بە ھۆى ئەو رۆلە سىياسىيەى كەوا لەلايەن ئەمىرىكەكانەو ھەشتا دەكرىت، ژيانى لە مەترسى دايە؛ چونكە زۆر لە ھاوشانەگانى لە ئەندامانى ئەنجوومەنى گەرەكەگان و شارىشدا، ببوونە ئامانجى ئەو ھىرشانەى كە لەلايەن بەرھەلستكار و خۆكۆژەكانىشەو ئەنجام دەدران.

لە ۱۹ نىسانى ۲۰۰۴، دەسلەلتى داگىر كەر بىپارى دا دەست بكات بە ھەنگاوى دووھى پىرۆسەى سىياسى لە شارى بەغدا. كە چل و نۆ لە نوینەرەگانى حكومەت و ئەنجوومەنە نىوخۆيەگان بانگىشت كران بۆ بالاخانەى شارەوانى كە بە توندى پارىزراو بوو بە مەبەستى ھەلئىزاردنى سەرۆكى شارەوانى بەغدا. بۆيە سەپىر نەبوو كاتىك كە ئامادەبووان بىپارىيان دا "عەلاو مەحمود ئەلتمەيمى" ھەلئىزىرن كە كاتى خۆى لەسەردەمى رژیى بەعسدا ولاتى جىھىشتبوو، ناوبرا ئەندازيار و ئەكادىمىيەكى عىراقى بوو، لە دواى رووخانى رژیى پىشوو لە مېرنشنى يەكگرتووى عەرەبى گەپايەو. ۲۱۶ كە لە كۆتايىدا لەلايەن پۆل بىرئەوھە بىپارى كۆتايى ھەلئىزاردنەكە پەسەند كرا.

ئايا شتەگان تواناى دابەش بوونيان ھەيە؟

لەگەل كۆتايى ھاتنى سالى يەكەمى كاركردى لە عىراقدا، RTI لىستى خەرجىيەگانى كە دەگەيشتە ۱۵۶ ملين دۆلار بۆ حكومەتى ئەمىرىكى بەرزكردەو. لە ئادارى ۲۰۰۴، رىكخراو كە گرىبەستىيەكى تىرى پى بەخشا بۆ ماوھى سالىك بە بەھاي ۱۵۴ ملين دۆلار. بۆيە پىرسىارى ئەو ھاتە گۆرى،

بۆچی ریکخراوی ناوبراوی سى مانگ بەر لە ھەموو بەئیندەرەکانی تری کە مامەتە لەگەڵ USAID دا دەکەن گریبەستییەکی پێ بەخشا؟ بۆ وەلامی ئەمە جۆنسۆن بە رۆژنامەییەکی لۆکالی لە نۆرس کارۆلینای راگەیاندا: "پارچە پارچە کردنی خزمەتگوزاریەکان، رەنگبێ گێرانەووی دەسەلات بۆ عێراقیەکان دوابخات، بۆیە ئەگەری ھاتنە پێشی گەشت و کێشەییەکی زۆر لە ئارادا دەبێت." ۳۱۷

بەلام، ئایا تا ئیستا ئەو سیستمە RTI بۆ ھێنانە دی دیموکراسیەت تا چەند سوودبەخش بوو؟ کەچی باسەکەش لەوەدایە ئایا ھەر ئەو سیستمە دەبێتە ھۆکاری بەرپابوونی ناپەزایی و پارچەبوون؟ لە چەند قسە و باسیکدا کە بەلگەیی بۆ ھینراوتەو، ھاتوو، زۆربەیی عێراقیەکان لە پرۆسەکی RTI دا بەشداریان نەکردوو. پەيامنێریکی رادیوی گشتی نیشتمانی دەگێریتەو: لە شوباتی ۲۰۰۴ لە بەعقوبە کە دەکەوێتە باکووری بەغدا بە دووری یەک کات ژمیر رینگا بە ئۆتۆمبیل، تەنیا دوو لەسەر سەدی دانیشتوانی ئەو شارە کە ژمارەیان دەگاتە دە ھەزار کەس، برپاریان دا بەشداری بکەن لە ھەلبژاردنەکانی کەوا لەلایەن "عوومەر عەبود" ھووە نەخشەیی بۆ کیشرابوو، کە ناوبراوی کەنەدیەکی بەرەگەز سووریە و کارمەندی ریکخراوەکیە. ۳۱۸ "ھاربەرت دۆسینا" لە ریکخراویکی ناھکوومی کە لە ھۆنگ کۆنگە و کارەکانی لە بەشی باکووری جیھانە، پێی گوتە کەوا، لەبەرئەووی سیستمەکە لەلایەن RTI یەو ئەمادەنەکراوو ئەوا خەوشیکی زۆری تی دەکەوێت:

ئەو ئەنجوومەنەکانی من چاودێریم دەکردن، پێم وایە بە ھیچ شێوێک تەنیا ھەلبژاردنیان نەبوو. ئەوان تەنیا تورپکی فراوانیان پێک ھێناوو، ھەر کەسیکیش کە ئارەزووی ھاوکاری کردنیانی ھەبووایە، ئەوا مامەتەیان لەگەڵ دەکرد. بۆیە بەلای منەو ئەو

بریتىيە لە پىرۇسى ھەلبۇزاردنى خۇيان لەلايەن خۇيانەو، كە بوو ھۆى بەلاوونانى خەلكى ناوچەى سەدر و مېلىشياكانىش. ھىچ كەسىكىش نكۆلى لەو ناكات، كە لە كۆتايىدا بىرارى ئەو دەستەبۇزاردنە بۇ RTI دەگەرپتەو. وابدانم تا ئىستاش سەرقالى كۆكردنەو ھى زانىارين لەسەر خەلكى لە چوارچىوھى ئەو سىستەمەدا، بۇيە وای دەبىنم، دواتر ھەر خۇيان خەلگەكە دەستنىشان دەكەن و ھەلىان دەبۇزىرن، بۇئەوھى لە پۇستە گىنگەكان دايان بىنن. ۳۱۹

كارمەندەكانى RTI لە گەرانىان دا بۇ ئەو سەركردە "شەرعىانە"، بە ھەموو ناوچەكانى و لاتدا دەگەرپان بۇ سەرىپەرىشتىكردنى ئەو كۆبوونەوانەى كە ئەنجومەنەكان ئەنجامىان دەدان و ھەروھە رىكخستنى ۆرك شۆپى تايبەت بە راھىنان لەسەر دىموكراسىيەت، بەوھى زۆر ھانى ھاوكارە عىراقىيەكانىان دەدا خەلكى ئەو دەوروبەرە قەناعەت پى بكەن بۇ ئەوھى متمانە بە ھىزەكانى داگىركەر بكەن و پشتگىرى پلانەكانىان بكەن. كە دواترىش لە بەرژەوھەندى خۇياندا دەبىت. لە يەككە لەو ۆرك شوپانە، بەشداربوونك پىرسىارىكى كرد: "ھەلبۇزاردنەكان چ سوودىكىان ھەيە؟ چونكە ھەموومان دەزانىن لە كۆتايىدا ئەمىرىكەكان خۇيان سەركردەكانمان بۇ دادەنن. " ستافى RTI لە وەلامدا گوتىان: "تۆ پىويستە قسە لەگەل خەلكى گەرەكەتەدا بىكەى و پىشيان بلىتت ئەو شتە راست نىە. چونكە ھەلبۇزاردنەكانى داھاتوو پاك و دىموكراسىيانە و ئازادانەش بەپۆدەدەچن، بۇيە دەبى بە دراوسىيەكانت بلىتى كە سەبر بگرن. چونكە بەرلەوھ بە درىژايى سى و پىنج سالى رابردوو سەبرتەن گرتوو. بۇيە سالى نىوئىكى ترىش ھىچ نابىت، بە تايبەتىش بارودۆخەكەى ئىستا زۆر نالەبارە. " ۳۲۰

تەنانەت پۇل بىرمەرىش بىزارى خۆى لەمەر ئەو ھەلبۇزاردنە دەردەبىرى، كە دەلىت: "من لە دژى ھەلبۇزاردنەكان نىم، بەلام دەمەوى بە

شیوہیہک ئہنجام بدرین، دلہراوکییہکانمان رهچاو بگریین... ئہو
ہہئبژاردنہی کہ زوو ئہنجام دہدرین رہنگبئی ئاکامی خراپیان ئی
بکہوئتہوہ... لہ ہہلومہرجیکی ئاوادا، گہر بیٹو دہست بکہیت بہ
ئہنجامدانی ہہئبژاردنہکان، ئہوا ئہنجامہکہی لہ بہرژوہندی کہسانیک
دہشکیتہوہ کہ خوازاراو نین. " ۲۲۱ کاربہدہستیکی تری بہرزی دہسہلاتی
ہاوپہیمانہکان زیاتر لہ مہبہستہکہ نزیک بؤوہ کاتیک پرسپاری ئہوہی ئی
کرا، بؤچی ہہئبژاردنہکان لہو زووانہ ئہنجام نادرین؟ لہ وہلامدا گوتی:
" چونکہ کاتیکی زور لہبہردہم میانرہوہکاندا نیہ بؤ ئہوہی خوئیان
ئامادہبکہن و خوئیان ریک بخنہوہ. " ۲۲۲

خہرجیہکی زور و کاریکی کہم

رادہربیرین یاخود حوکم دان لہسہر بنہمای راگہیانندنہکانی
ریکخراوہکہ، دیدیکی گہشبینانہتر دہبہخشیت لہوہی کہ لہ راستیدا
بہجیگہپنراوہ. لہ یہکیک لہ راگہیانندنہکانی RTI دا ہاتوہ: " بہ دریزایی
سائی یہکہم، ژمارہی کارمہندی تیمہکانی سہر بہ ریکخراوہکہمان لہ
عیراقدا، خوی لہ ۲۰۰۰ عیراقی و ۲۰۰ شازہزای نیودہوئہتی دہدات لہ ہواری
گہشہپیناندا، کہ دابہشی سہر ہہژدہ پاریزگا بوونہ، لہ پیناؤ
دہستنیشانکردنی پیناؤیستہ گرنگہکانی ناوخوی و زیدہکردنی ہلہکانی
گہیشتن بہ خزمہتگوزاریہ بنہرہتیہکانی و ہک تہندروستی تا دہگاتہ
پیکہینان و مہشق پیکردنی ئہنجوومہنہ نیوخوییہکانیش، کار دہکہن. " ۲۲۳
بہلام سئ لہ کارمہندہکانی RTI کہ پیشتر قسم لہگہلدا کردبوون و
لہ پرؤژہکہشدا کاریان دہکرد، پەرؤشیہکی کہمتریان ہہبوو لہ باسکردنی
سہرکہوتنہکانی ریکخراوہکہ. رہخنہی ئہوان بؤ ریکخراوہکہ، پہیوہست بوو
بہ بہکارہینانی لہراددہبہدہری ئہو ریکخراوہ بؤ دہرامہت و ہہروہا

گرېدانى ژمارەيەكى زۆرى كۆبوونەو وە دانىشتن، لەبرى ئەو وەى كاربەكن بۆ دابىنكردنى يارمەتى و پشەتگىرى بۆ رىكخراو و ئەنجومەنە نىوخۆيەكان.

"جابر ئەلگەراوى" كەسىكى شىعە مەزھەبە و خەلكى شارى ديوانىيە، لە سالى ۱۹۹۱ دواى ئەو وەى بەشدارى لە و راپەرىنەى خوارووى عىراقدا كرىبوو، كە لەلايەن جۆرج بۆشى باوك بانگىشتى بۆ كرابوو، دواترىش لەسەر دەستى رۆژمەكەى سەدام حوسەين دامركىنرايەو، ولاىتى جىبەيتش و لە ويلايەتى ئەريزۆناى ولاىتە يەكگرتووەكان نىشتەجى بوو. ناوبراو كە لايەنگىرى داگىر كىرنەكەى دەكرد، لە كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲، دواى ئەو وەى دەستى لە كارەكەى كىشايەو (كە بەرپۆەبەرى جىبەجىكارى سەنتەرى پەنابەرەكانى فىنۆكس بوو لە ئەريزۆنا) پۆستىكى لە RTI بە دەست هىنا. دەسبەجى بەرەو شارى عەمارە بەرپۆ كەوت كە پايتەختى پارىزگاي مىسانە لە باشوورى رۆژھەلاى عىراق، بەمەبەستى يارمەتى دانى عىراقىيەكان لە ھەلبۇزاردنى ئەنجومەنىكى نىوخۆيى. لەسەرەتادا ناوبراو دەيگوت: "نزيكەى ۹۵% خەلكى باشوور پشەتگىريان دەكردىن، بەلام ئىستا ژمارەيەكى كەمى خەلكى پشەتگىرى كارن، كە تەننەت جورئەت ناكەن بە ئاشكرا دەريشى بىرپن." ناوبراو پىنى وايە يەككە لە ھۆكارە سەرەكەكانى كەمبوونەو و پشەتوانىكردنى خەلكەكە بۆ رىكخراو، كەم و كورپى بوو لە يارمەتيدان و پائىشتىكردنىكى واقىعيانە و بىنراو بۆ كۆمەلگە نىوخۆيەكان.

ئەلگەراوى دەيگوت، تەنيا پرۆژە كە توانىبىتى تەواوى بكات، پرۆژەى دروستكردنى رىكخراوكانى ئافرەتان بوو، كە رىكخراو كەى ئەو نەو وە ھەزار دۆلارى بۆ تەرخان كرىبوو. دەئيت: "ئىمە پارەيەكى زۆر لەو زياتر لە خۆشگوزەرانى كارمەندەكانمان خەرج كرىدوو، كاتىك كە تەلەفزيۆن و سەتەلايتمان بۆ دامەزراندن. زۆر لە كارمەندە بىانيەكان مووچەكانيان زياتر بوو لە و پارەيەى كەوا رىكخراو كە لە سالىكدا خەرجى دەكرد بە دوو تا سى

ئەوئەندە. رەنگبى رىژەى ۹۰% پارەى رىكخراوئەكە بۇ كارمەندەكان چووبىت، لە كاتىكدا بىرىكى زۇر كەم بۇ پىرۇژەكان خەرج دەكرا. " ۳۲۴

ناوبراوا لە درىژەى قسەكانىدا باسى ئەوئە دەكات، كارمەندە بىيانىەكانى RTI زۇربەى كاتەكانىيان لە نىو كۆمپاؤئەندە پارىزراوئەكان بەسەر دەبرد، كە دەيگوت: "هەندىك لە ھاوكارەكانم ھەرگىز لە سنوورى كۆمپاؤئەندەكە دەرنەدەچوون، كە زۇربەى كاتەكانىيان بە پىركردنەوئەى فۇرۇم بۇ حكومەتى ولاتە يەكگرتوئەوئەكانى ئەمىرىكا بەسەر دەبرد، لەوئە دەچوو تەنبا ئامانجى ئىمە بىرىتى بووبىت لە رازى كردنى لايەنە بەخشەرەكان (پارەدەرەكان)، نەوئەك يارمەتى دانى خەلكى عىراق. ئەوانەشى كە دەچوونە دەرەوئە، دەيانگوت بى پاسەوانە ئوستورالىەكانمان ناتوانىن بۇ ھىچ شوپىنىك بچىن، ئەوئەش وا لە خەلكى دەكات لىمان بىرسن. خەلكىكى زۇرىش پىيان دەگوتىن ئىوئە سەر بە CIA. چونكە بۇشمان نەبوو قسە بۇ مىدىياكان بكەين، بۇيە ھىچ رىگا چارەيەك لەبەردەممان نەبوو بۇ لابردنى ئەو قسەوقسەئۆكانە لە مىشكى خەلكىدا."

وئەكو چۇن ناوبراوا ئاماژەى پى دەكات، بەرپىرسەكانى رىكخراوئەكە، جگە لەوئەى كە لە ھۆتىلى شىراتۇن لە كوئىت مابوونەوئە، ھەموو پىداوئىستەكانىشيان لە خۇراك بگرە تا تەلەفزیونىشيان ھەر لە كوئىت دەكرى نەوئەك لە عىراق. كە دەيگوت: "ئىمە ھىچ پارەيەكمان نەدايە رىكخراوئەكان لە عىراق، ئەمەش واى لە خەلكى كردبوو بلىن پىوئىستىيان بە ھىنانەوئەى سەدام ھەيە بۇ ئەوئەى پارەى عىراق لە كوئىت بسەنىتەوئە."

لەسەرەتاي نىسانى ۲۰۰۴، ئەلگەراوى و ھەندىك لە كارمەندە بىيانىەكانىش، ئاگاداركرانەوئە، بەوئەى دەبى عىراق جىبھىلن، ئەوئەش بە ھۆى زىادبوونى راددەى توندو تىژى. دواترىش لە كۇتايى ئاياردا، ناوبراوا ھەستى بەوئە كرد ئەو بىرە كارە كەمانەى ئەنجامى داون، لەوانەيە تەواو نەكرىن.

چونكى ئەندامى يەككىك لە رىكخراوەكانى ئافرەتان كە ناوبراۋ يارمەتى دامەزراندنى دابوو بە ناۋى "دكتورە كىفايە حوسىن" لە بەردەم نووسىنگەكەى خۇى تەقەى لىكراۋە و كوژراۋە. كە دەلىت: "كاتىك كە ئەو دكتورەىە كوژرا، ئىتر RTI پىدانى ئەو پارەيەى راگرت كە بەئىنى دابوو بىدات، بۇيە ئىستا ئەو ژنانەى لە رىكخراۋەكەدا كاردەكەن، ھەموويان خۇبەخشن."

"جىرى كۆھەيدا" سەرۆكى پىشۋى شارەوانى ئاۋاك رىدج لە ويلايەتى تىنىسى، كە دىسانەۋە ئەۋىش لە كۆتايىەكانى ۲۰۰۳ دەستى لە كارەكەى خۇى كىشابۇۋە، بۇ ئەۋەى لەگەل RTI دا كارىكات. ئەو شوپىنى كاركردى لە شارى كەربەلا بوو كە ژمارەى دانىشتۋانى دەگەيشتە پىنج سەد ھەزار كەسو دەكەۋىتە باشۋورى بەغدا بە دوورى ۹۶،۵ كىلۇمەتر. بەھەمان شىۋە ئەۋىش دووپاتى ئەۋە دەكاتەۋە كەۋا بېرى پارەى تەرخان كراۋ بۇ پرۇژەۋ ھەۋلەكانى كە پىشكەشى رىكخراۋەكە دەكران زۆر كەمبوون.

ناوبراۋ بەرپرسىارىتى دىارىكردى بېرى پارەى خەرجكراۋ لە شارەكانى باشۋورى ناۋەپراستى كەۋتوۋە ئەستۆ (كە ژمارەيان چۋار پارىزگا بوو). بە پىى لىكدانەۋەكانى ئەو، RTI پىشگىرى دارايى بۇ ھەشت تا دە پرۇژە دابىن كرىۋە، بە رىژەى ۵۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰ دۆلار بۇ ھەر پرۇژەيەك. گوتى: "ئەو بېرە پارانە زۆر كەمبوون، لە راستىدا ئىمە ھىچ شتىكمان بۇ رىكخراۋە لۇكالىەكان نەكرد." ۲۲۵

بەلام "پاترىك گىبۇنس" وتەبىژى RTI لە بەغدا، ھاۋرا نىە لەگەل ئەنگەپراۋى و كۆھەيدا. ئەو پىى وايە پىشگىرى كرىدى دارايى رىكخراۋە لۇكالىەكان، ھۆكار بوۋە بۇ سەرکەۋتنى پرۇگرامەكە. كە دەلىت: "بودجەى يەكەمىن كە بۇ پرۇگرامى حكومەتە نىوخۇيەكان Local Governance Program (LGP) دەستىشان كرابوو دەگەيشتە ۱۰

مليۇن دۆلارى تەرخان كراو بۇ پشتگىرىكىردنى پروژە نىوخۇبىيەكان. بۇيە لەبەر سەرگەوتنى پروگراممەكە و دوای بەدەستەيىنانى رەزامەندى USAID بودجەيەكى تر بۇ پروگرامى ناوبراو تەرخان كرايەو. تا ئىستاش رەزامەندى لەسەر كۆمەللىك پروژە كراو و بەھاي پارەى داواكراوى ئەو پروژانەش دەگاتە ۱۵ مليۇن دۆلار، زۆربەشيان يان لە تەواو بوون دان وەميان تەواوكراون. " ۲۲۶

لېرەو گەر لىكدانەو وەيەكى سادە بۇ ژمارەكان ئەنجام بەدەين، ۱۵ مليۇن يەكسانە بە كەمتر لە رىژەى ۱۵% كۆى پارەى كۆنتراكەكە، كە برىتە لە ۱۵۴ مليۇن دۆلار دراو تە RTI بۇ يەك سال. بەمەش دەردەكەوئىت، ۹۰% پارەكە لە ستافى رىكخراو كە و تىچوونەكانى كارگىرى خەرج كراو.

لەوش زياتر "كۆھەيدا" دەيگوت RTI پلاننىكى راستەقىنە و تۆكەمى نىە بۇ گەيانندى چەمكى ديموكراسيەت، كە دەپرسىت و دەئىت: "ئىمە تەنانەت لە ئەمريكا ئەو توانايەمان نىە كە ھانى خەلگى بەدەين تاوەكو بىن بۇ دەنگدان، ئەى چۆن لە عىراق ئەو شتەمان پى دەكرىت؟"

بەلانى كەمەو پىويستيمان بە دارشتنى ستراتىژيەت و بىر كەردنەو ھەبوو، بەلام ھىچ بەلگەيەك ناپىنم كە شتىكى وامان كەردىت.... ھىچ جۆرە پلاننىك بۇ دوای شەر لە ئارادا نەبوو.... لە بنەرەتدا شتەكان تەنيا بە پىى ھەزو ئارەزوو كراون. تەنانەت نەخشە و پلانى خراپىشمان نەبوو. من تەواو لە حكومەتەكەم و ئەو درۆيانەشى كە دەيكات بىزارم. بۇيە وادەزانم بە ئەنقەست بوو. ۲۲۷

لە وەلامى ئەمەدا، گىبۇنس پىى گوتە: "ھەلومەرجەكە بۇ ئەو كەسانەى لە ناو مەسەلەكان دان دژوارە. تا ئىستا ھەولەكانمان بە پىى پىوەرەكان جىى خۇيان گرتوو، بۇيە سەيرى دوورتر دەكەين تاكو بتوانىن بەردەوام بىن لە: چاكتر كەردنى خزمەتگوزارى پىشكەش كراو لەلايەن

حکومەتە نیوخۆییەکانەو، دانیابوون لەوہی ئەو ئەنجومەنەنە بە راستی نوینەرایەتی خەلکی دەکەن، باشترکردنی رۆلی حکومەتە نیوخۆییەکان لە بەھیزکردنی دەسەلات و سەروری عێراق، ھەروەھا زیادکردنی بەشداری خەلکی لە پرۆسە سیاسییەکان لەسەر ئاستی ھەریمەکان و ولاتەکەش. جا ئایا ئەوانە شتی ئاسان؟ بیگومان نەخێر."

ئەو کارمەندە پیشووانەشی کەوا قسەم لەگەڵدا کردبوون، ھەر ھەموویان رەخنەیان لە RTI نەدەگرت. "جیم بیولیو" یاریدەدەری پیشووی وەزیری کاروباری مەدەنی لە ھەریمی مانیتۆبا لە کەنەدا، کە لە ئەیلوولی ۲۰۰۳ دەست بەکاربوو لە RTI بۆ ئەوہی یارمەتی پارێزگاری نەجەف بەدات، کە بەرزترین پۆستی سیاسیی لە شارەکەدا، دەلێت: ئەو کارە ئیستای زۆر دژوارترە لەوہی کە پیشتر لە پرۆژەییەکی کۆمپانیای بەکتدا دەیکرد بە نینی گریبەستیەکی لەگەڵ سوپادا بۆ یارمەتیدانی بوژاندنەو و پارێزگاری کردن لە دەزگا ژێرخانیەکان لە عێراقدا: "RTI دەبوابە مامەتە لەگەڵ خەلکی ئاساییدا بکات، ئەوانە تەنانەت لە چەمکە بنەرەتیەکانی دیموکراسیەتیش تێناگەن، بۆیە پێویستیمان بەو کارمەندە عێراقیانە ھەیە کە لەدەرەوہ ژیاون تا ئەو خەلکە فێر بکەن."

ناوبراوی پێی وایە کێشەکە لە خودی دەسەلاتی داگیرکەرە، بەوہی ھیچ دەسەلات (جگە لە دەسەلاتەکی کە لە چوارچێوەی نووسینگەکانیان ھەیانە) و بودجە و تەنانەت کارمەندیشیان نەدابوو ئەنجومەنەکانی پارێزگاگان و خودی پارێزگارەکانیش. بۆیە تەنیا لە رووکەش ھەبوون بەلام بێ ناوەرۆک. سەرەرای ئەوہش لە ھەولێ ئەنجامدانی کارەکان دان، بەلام چون گەر بێتوو ھیچ بودجەییەکیان لەژێر دەست نەبێت و ھیچ دەسەلاتیکیشیان بێ نەدریت؟ لەو لەمدا گیبۆنس پێ وایە ئەو ئەنجومەنەنە جوۆرێک لە دەسەلاتیان ھەیە، کایک کە دەلێت:

ئەو قسانە راست نىن كە باس لە رۆلى ئەنجوومەنەكان دەكەن، بەوەى تەنیا رۆلىكى راویژكاریان پیدراوه لە ژیر دەسلاتی داگیركەر. چونكە ئەو ئەنجوومەنەكانە لەسەرتاسەرى ولات نەخشە و پلان دادەپێژن بۆ پەرەپیدان و ئەنجامدانى پرۆژە گرنگە و پێویستەكان بۆ كۆمەلگا. لەهەمان كاتیشدا هەر پارێزگایەك بودجەيەكى دوو ملیۆن دۆلارى بۆ تەرخان كراوە تەنیا بۆ ئەنجامدانى ئەو پرۆژانەى كە ئەنجوومەنەكە پەسەندیان دەكەن و هەر خۆشیان سەرپەرشتى جێبەجێكردنیان دەكەن. بێگومان سیستەمەكە بى كەم و كورپى نیە، بەلام تا ئێستا ئەنجوومەنەكان رۆلى گرنگیان بینىووە لە چارەسەرکردنى كێشەكان و دانانى سەرۆك شارەوانى پارێزگارەكانیش و ئەنجامدانى پرۆژەكانیش. ۲۲۸

بەلام ئەو دۆنیاكردنەوانەى گیبۆنس بە راددەيەكى كەم دڵپراوكۆ و نینگەرانیەكان كەم دەكاتەووە. چونكە لە بەهارى ۲۰۰۴، هەرسى كارمەندەكە لە ئاكامى كەمى كارە ئەنجام دراوەكان لەلایەن رێكخراوەكەووە بى ئومىدى بانی بەسەر داگرتن و دەستیان لە كارەكەیان كێشایەووە و گەرانبەووە بۆ ئەمريكا. "جیم بیولیو" بەو جۆرە باسى ھۆكارەكانى كەوا لەپشت دەست لەكاركێشانهووەكەى بوون، دەكات: "من دەستم لەكارەكەم كێشایەووە چونكە بۆم دەرکەوت ناتوانین ئەو ئەركە بەجێبگەيەنین كە بە ھۆیەووە لە رێكخراوەكە دامەزراين. بە كورتى ھىچ ئاماژە و بەلگەيەك نەبوو لەسەر ئەوێ ئەمريكا چاروونى و پلانى ھەبووبیت یان ھەيەتى بۆ ئەوێ دەيەوویت چى بكات." بەھەمان شێو "ئەلگەراو" یش بى ئومىدبوو لە كارکردنى لەگەڵ RTI دا، كە دەئیت: "رێكخراوەكە چۆتە عیراق بۆ بەدەست ھێنایى قازانچ، نەوێك یارمەتى دانى خەلكى."

گیبۆنس دەئیت، ئەو سیانەمان تەعبیر لە بۆ چوونى ستافى RTI

ناکەین:

خەتکیکی زۆر ھاتوونەتە عیراق بۆ بەرژدەوھندی تاکە کەسی
خۆیان.... ھەندیکیان مەبەستەکەیان بەباشی پێکا، ھەندیکیشیان
وورھیان لەدەستدا، ئەویش لەبەرئالۆژی بارودۆخەکەو مەترسی و بئ
ھیوا بوون، تەنیا لەبەرئەوھى تەنانەت پەیوھندیە بنەرەتیەکانی
نیوان ئەو تیمانەى کە لەسەر یەك پرۆژەش کاریان دەکرد بەبئ
رێگەدانى پێشوختە ئەنجام نەدەدران، کە دەبوايە ئەو پەیوھندی
کردنانه لە خائى دەست پیکردنیەو لە لایەن ھەر یەك لە
بەئیندەرەکان و خودى CPA یەو بونیاد نرایە. لەو ھەلومەرجەدا،
ھەندیکیان لەبەر بئ ئومیدبوون زوتر لەو وادەيەى کە خۆیان دایان
نابوو کارەکانیان جێھێشت. ھەندیکى تریش ماوھى کارکردنەکەیان
دریژتر کردوھ، چونکە ھەستیان دەکرد کارى زۆر گەرنگەو
بایەخداریان لە ئەستۆ دایەو پێویستە بە ئەنجامیان بگەینن. ۲۲۹

پوختە

کارە دیار و ئەنجام دراوھکانى SAIC ئامازەن بۆ ئەوھى بەلانى
کەمەوھ کۆمپانیاکە خۆى داوھتە بەر کارێك کە لە توانای دا نیە. بەلام
دیسانەوھ گەر زۆریەى کارەکانى کۆمپانیاکە نھینی بن، ئەوا گومان لەوھدا
نیە ئەو کارە نھینیانە ھەرەسیان ھیناوە بە ھەمان شیوازی ھەرەسھینانى
پرۆژە ئاشکراکانى! رەنگبئ SAIC کۆمپانیایكى ئاوا قەبە نەبئت وەك
چۆن گریبەستىەکانى لە بوارى کارەکانى سیخورىدا دەرى دەخەن، بەئکو
وەك ھەر بەئیندەرێكى تری سوپا لەسەر حیسابى ئەو گریبەستیانەى کەوا
دئنیان لەوھى پێداچوونەوھیان بەسەردا ناکرئت، فراوان دەبن. رەنگبئ
ناودارترین سیستەمەکانى ھەوالگری و گوئیگرتن کە لەلایەن کۆمپانیاکەوھ

دامەزىنرابوو، ھەرەسى ھىنا. ھەر بۆيەش دەزگا ھەوالگىرەكان لە دەستنىشانکردنى ھەرەشەكانى سەر ولاتە يەگگرتووھەكان سەرکەوتوو نەبوون.

بىگومان زۆر لە شارەزاو پىسپۆرەكانى سوپا و دەزگاكانى ھەوالگىرى پىيان وابوو، پشت بەستنى لەپادەبەدەر بە كۆمپيوتەر و تەكنەلۆژىيە مانگە دەستكردەكان رىگىر بوونە لەبەردەم كارەكان و وەرگرتنى زانىارى بەسووديش، كە بەلای ئەوانەو ھەو جۆرە زانىارىانە تەنيا لە رىگەي مرۆفەو بەدەست دەھىنریت. لە ئەيلولى ۲۰۰۱، بلاوكرەوى Jane's Defense Weekly لىدوانىكى بلاوكرەو كە تىايدا ھاتبوو: "تەرخان كەردنى سەرچاوەيەكى سنووردارو كەمى تواناي مرۆيى بۆ كارەكانى ھەوالگىرى لەلایەن ئەمەريكاو لە ماوہى دە سائى رابردوودا، دەكرى وەكو فاكتەرىك سەير بكرىت بۆ ھەرەسەينانى سىستەمى ئەمنى و ھەوالگىرى. لە كاتىكدا دەزگاكانى تەكنەلۆژىيە نىشتمانى، بەردەوام دەرامەتتىكى نەپراوہيان بۆ دابىن دەكرا بە مەبەستى دامەزراندنى مانگى دەستكردى تايبەت بە چاودىرىكردن، گەشتى ئاسمانى ھەوالگىرى و جۆرەكانى تىرى تەكنەلۆژىيە پەيوست بە گوڭگرتنىش، بۆيە توانا مرۆيىيەكان لە بوارى ھەوالگىرى بەرەو پووكانەو دەچوون." ۳۲۰

ئاي پىيوستە ئەركى ھەلسوراندنى مەيدان بەدەينە دەست كۆمپانىياكانى كەوا (پرۆسە سايكۆلۆجىيەكان- psy-ops) ئەنجام دەدەن؟ ھەرچۆنىك بىت بۆ وەلامى ئەو پرسىارە زياتر بىرمان بۆ ئەو دەچىت كەوا بەلئىندەرە خاوەن ئەزمونەكان بەباشتر دەزانرین بۆ ئەنجامدانى گرئەبەند لەگەلئاندا، نەوہك كۆمپانىياكانى كە بى ئەزمونن. ئەى سەبارەت بەو تۆرە مەيدىيانە چى بلىين كە سروشتى كارەكانىيان بەندە بە پروپاگەندە كەردن، وەك رادىوئى دەنگى ئەمەريكا- كە ھىچ نەبىت گوڭگىرى خۆيان ھەيە. ھەرودھا

دەزگای راگەیاندى تریش ھەن كە لەلایەن حكومەتەووە پائېشتیان دەكریټ، وەك BBC و دەزگای تریش، كە تا راددەبەك سەربەخۆن و شانازیش بەو دەكەن، خاوەن گوئیگرو جەماوەریكى زۆرن.

ھەر لە چوارچێوەی ھەمان مەسەلەدا، ئایا پئویستە ئەرکی پلان دانان بۆ حكومەتیكى تەواو تازە پیکھینراو یان نەخشەكیشان بۆ سیستمی دیموكراسی بھەینە ئەستۆی كۆمپانیا تاییبەتەكان؟ ئەو كارمەندانەى IRDC كە چاوم پئیان كەوتبوو، زانیاریەكى ئەوتۆیان نەبوو لەسەر SAIC، ھەربۆیەش نابى گلەبیان ئى بكەین چونكە بى ئاگان لە پئشینە سیخوریەكەى SAIC یەو. مەشت و مپئكى زۆر ھەبوو لەبارەى گریبەستىەكەى SAIC كە لە روالەت مەبەست لیوہى پاراستنى تاكەكان بوو، بەلام لە رى ئەو رۆلەى كەوا پئنتاگۆن گپراى بۆ دامەزراندنى IRDC، بۆمان دەرکەوت ئەو گریبەستىە مەبەستىكى تریشى لە دواوہ بوو، ئەویش زیاتر بەھیزکردن و پائېشتى کردنى ئامانجەكانى پئنتاگۆن لەسەر حیسابى ئامانج و مەبەستەكانى وەزارەتى دەرەوہ. ئەوہش گەمەییەكى مەترسیدارو لە ھەمان كاتیشدا گەمژەییە، كە دەزگاکان لەگەل یەكترى دەیکەن، ئەوہ لە كاتیکدا دوارۆژى ولاتەكەو پەرەپئیدانى دیموكراسیەتیش لە مەترسى دایە.

دەسلەلاتى داگیركەر چال بۆ خۆى ھەلەكەنئیت گەر بئتوو دیموكراسیەتیكى راستەقینە نئتە دى و بە پئى حەزو ئارەزووى خۆشى بە بیانووى رینگە خۆش كردن لە بەردەم بردنەوہى "میانرەوہكان" یان "لئرازیبووہكان" دەست لە سیستمەكە وەربدات و داپرئزئتەوہ. ئەوہش دەبئتە ھۆى ئەوہى عیراقیەكان چئتر باوہر بە ئەمريكا نەكەن لەوہى رینگەیان پئ دەدات بۆ خۆیان ئەوہى دەیانەوئت ھەلى بژئرن، مەگەر تەنیا ئەوانە نەبئت كە سوود لەو سیستمەى ئەمريكاوہ دەبینن. ھەر ئەوہش بوو

كە بوو ھۆى بە ھېزبونى كەسىكى ھەلگەراۋەى وەك موقتەدا سەدر، كاتىك دژى ھەموو ئەو شتانە وەستايەوۋە كە ئەمىرىكا لەسەرەتاوۋە دەويىست بىكات. ئەستەمىشە بتوانىن بەرپرسىيارىتى ھەرەسەھىنانەكە بە تەنيا بخەينە ئەستۆى RTI يان SAIC. لە پاش ھەموو شتىكىش حكومت و سوپاى ئەمىرىكى لە بنچىنەوۋە سىستەمى "دەستەبزار كردنەكە" ئەيان پەسەند كرد. بەئىندەرەكانىش سوودمەندىكى گەورەى پرۆسەكە بوون، بەلام ناكىرئ بە تەواۋەتى خۆيان لەو گلەيى و رەخنانە بدزنەوۋە كە لە ئەزمونى سەرنەكەوتوۋى ھىنانى دىموكراسىيەت بۇ عىراق لەلايەن ئەمىرىكاوۋە، دەگىرئت.

دوا وتە

لە رۆژى دوو شەمەى رىكەوتى ۲۸ حوزەيرانى ۲۰۰۴، بە ماوۋەيەكى زۆر بەر لەوۋى رۆژ لە پۇتۇماك (پۇتۇماك Potomac - زاراۋەيەكە بەكار دىت بۇ وەسفكردىنى ئەو شارانەى كە پايتەختى ولاتىكن يان ھەرئەمىكن، لىرەش نووسەر مەبەستى شارى واشنتۇنە پايتەختى ولاتە يەگگرتوۋەكانى ئەمىرىكا، ھەورەھا ناۋى رووبارپىكىشە كە بە ھەرئەمى كۆلۇمبىيائى ئەمىرىكىدا دەروات، ئەو ھەرئەمى شارى واشنتۇنى پايتەختى لىيە: وەرگىرئ) ھەئىبىت، لەو كاتەشى كە بىژەرى كەنالە تەلەفزيۇنەكەى شەوان و خەلكىش لەخەودا بوون، لە دىوۋەكەى تىرى جىهان و لەبەردەم ژمارەيەكى كەمى ميوان كە بە تايبەتى بۇ بىكەى سەرەكى ھىزەكانى داگىر كەر بانگىشت كرابوون، پۇل بىرئەمەر بەلگەنامەيەكى دەرکرد كە تايبەت بوو بە گواستەنەوۋە دەسەلات بۇ (شىخ غازى ياۋەر و ئەياد عەلاۋى)، ئەو دوو كەسەى دەستىنشان كران بۇ گرتنى جەۋى دەسەلات لە عىراق. كاترئمىرئك دواى ئەوۋە، ناوبراۋ سوارى فرۇكەيەكى ھەلىكۆبەتەر بوو، بە يەك كاترئمىرئش بەرلە بەركەوتنى يەكەم

تېشىكى رۇژ بۇ ئاسمانى پايتهختى ولاتە يەكگرتووهكان، ناوبراو لە رېگەى فرۆكەيەكى سەربازى ئەمريكىەوہ لە رىى گەپرانەوہى بوو بۇ ئەمريكا. ئەنجامدانى ئەو رېورەسمە نەينى و لەناكاوہش رېگەى بۇ برېمەر خۆشكرد كە لە وادەيەكى رەسمى و لە رېكەوتى ۳۰ حوزەيرانى ۲۰۰۴، نانى نيوەپۇ لە كۆشكى سپىدا بخوات.

لە كاتى رۆيشتنى برېمەردا، دەزگا راگەياندنە داومت كراوہكان بە وینەيەكى قىزەوہنەوہ دەرچوون كە بەم جۆرە وەسفى دەكەن: دوو لە چەكدارەكانى بلاكۆتەر لە دواوہى دەپۇيشتن و رووى تەفەنگەكانيشيان بە ھەپەشە ئامپىزەوہ ئاراستەى تاقمى وینەگرەكان كەردبوو، تا ئەو كاتەى برېمەر سواری فرۆكەكە بوو دەرگاگەش داخرا. ھىچ كام لەو عىراقىانەى كە پىوہى سەرسام بوون گوئيان نەھىنابوو، ھىچ دروشمىكى نووسراویش بە "ئەركەكە ئەنجامدرا" كەشتى جەنگى نەپازاندىبۆو، بۇنەكە لەو رۆيشتنە بى دەنگو زۆر نەينىە مېژووويەى ئەمريكا دەچوو كاتىك كە ساىگۆنى پايتهختى قىتنامى جېھىشت. دواى ئەوہ بەغدا بە شىوہيەكى مەترسىدار نقوومى بى دەنگى بوو لە كاتىكدا كە راي گشتى و دەزگاكانى راگەياندنیش لە چاوەروانى دابوون. ئايا ئەوہ ئامازەيە بۇ تەقینەوہى توندوتىژى؟ ئايا بەرھەئستكارە توندەرەوہكان دەست بەسەر شارە گەورەكانى عىراق دادەگرن؟ نەخىر، بەلكو ھەفتەى يەكەم لە دواى رۆيشتنى برېمەر بەلگە بوو لەسەر روونەدانى ھىچ شتىك لەوہى كەنالە تەلەفزيۇنيەكان پەرسىاريان لە بارەى دەكردو پىوہى نىگەران ببوون.

برېمەر تەنيا كاربەدەست بوو لە نيو دەسەلاتى داگىر كەرو بەئىندەرەكان كە عىراق جىببىلايت (سەربازىكى ئەمريكى بە گالتجاريەوہ بە "دەستەيەك لە بەرپىزە ترسنۆكەكان" ناوى دەبردن) خۆى ئاسوودە كرد لەو دەرچوونە خىرايەى لە نيو ئازاوەو توندو تىژىدا. ۲۳۱ ئەو ئەندازيارە

ئەلمانیا یەى كە لە دواھەفتەى مانگى حوزەيراندا داواى چااكردنهوى وىستگەى كارەباى دۆرەى لىكرابوو، كۆمەللىك پارچە مەكینهى بە كۆنەكراوھى جىھىشت و رۆىى. "بەشیر خەلەف عومەر" بەرپۆەبەرى وىستگەكە دەللىت: "كەس پەيوەندى پىنەكردم، ئەوان بارگەى خۆيان تىك ناو رۆشتن." ۳۳۲ رەنگبى ھەندىكىان زانىويانە كە پۆلىسى عىراقى پىشتى پى نابهسترتىت و چەك و تفاقىكى ئەوتۆشى نىە تاكو بەرگرىان لى بكەن. چونكە تەنیا كەمتر لە ۶۰% چەك و زەخیرەى داواكراویان پى گەىشتبوو. لە ۲۵۲۰۰۰ پارچە چەك تەنیا ۱۴۱۰۰۰ گەىشت، چارەگىكىش لەو برە داواكراوھى ئىلەگى گوللەنەبەر (لە ۱۷۴۰۰۰ تەنیا ۴۰۰۰۰ ئىلەگ). ھەروەھا تەنیا ۵% ژمارەى رادیوى بى تەلى داواكراویش (لە ۵۷۰۰۰ رادیۆ تەنیا ۲۵۰۰ رادیۆيان پى گەىشت)، دىسانەو تەو كاتەى برىمەر عىراقى جىھىشت، تەنیا یەك لەسەر سىى ماشىنە داواكراوھەكانىشيان بۆ ھاتبوو (تەنیا ۸۵۰۰ ماشىن لە كۆى ۲۵۰۰۰ ماشىن) ۳۳۳. بۆیە كارمەندە بىانیە ترساوھەكان ولاتەكەیان جىدەھىشت و تەنیا خەلكى ولاتەكەش دەبوونە قوربانى ئەو ھەلومەرچە ئەمنیە دژوارە.

چەند رۆژىك داواى گىرپانەوھى سەرورەى بۆ عىراق، كۆشكى سبى چەند ووردەكارىەكى ترسىنەرى دەربارەى پرۆژەكانى ئاوەدانكردنەو دەرخست، لە كۆى ۱۸،۴ ملیار دۆلارى تەرخانكراو بۆ كارە خىراو بەپەلەكانى ئاوەدانكردنەو، تەنیا ۲% ئەو پارەىە خەرج كرابوو. تەنانەت یەك سەنتىش لە بوارى چااكردنەو و بەھىزكردنى خزمەتگوزارى تەندروستى و دابىنكردنى ئاوى خواردنەو خەرج نەكرا، كە بە خزمەتگوزارىە ھەرە پىویست و بەپەلەكانى عىراق دەژمىردرلىت. ۳۳۴ خوینەرانى ئەو كتیبە بە نىو گىرپانەوھى كۆمەللىك باس و بەسەرھاتەكانى بەفەرپۆدان و سوودبىنن دادەرپۆن كە لەوانەىە توشى سەرلىشىوان بن و بلین: ئەو چىە روودەدات-ئايا پارەىەكى لەرادەبەدەر یان پارەىەكى زۆر كەم خەرج كراو؟

وہلامدانہوہی ئەو پرسیارہ وەکو ئەوہ وایہ تۆ جیاوازی لە نیوان سیۆ لەلایەك و ہەرمی و پرتەقالیش لەلایەكى ترەوہ بەكەیت. سى جۆرہ سەرچاوەى سامان و دەرەمەت ھەبوون كە دەسەلاتى داگیركەر رینگەى بەخۆى دابوو دەستیان تى بخت؛ یەكەمیان، بېرى ۸۷ ملیار دۆلارى تەرخان كراو لەلایەن كۆنگرێسەوہ بۆ ئىدارەى بۆش لە ئەیلولى ۲۰۰۲ كە دابەش كرایە سەر دوو بەش- ۱۸,۴ ملیار دۆلار تەرخان كرا بۆ كارەكانى ئاوەدانكردنەوہ، بېرەكەى تریش ۶۵ ملیار دۆلار بۆ پروسەكانى سوپا دانرابوو. سییەم سەرچاوەش بریتى بوو لە پارەو داھاتى بەدەست ھاتوو لە ئەنجامى فرۆشتنى نەوتى عىراقى.

ھەرچى سەرچاوەى دووہمىش بوو بە خىراىى بۆ بەستنى گریبەندى لەگەل ھالیبیرتۆن خەرج كرا. ئىستاش سوپا گەيشتۆتە ئەو باوہرەى كە پىويستە بودجە تەرخان كراوہكە بېرى ۱۲ ملیارى ترى بخریتە سەر. ئەو بېرانەشى كە ئاماژەيان پىكرا رىژەى ۹۰% ئەو پارەيە پىك دەھىنن كە بە ھۆیەوہ رەخنەيەكى زۆر لە كۆمپانیاكە گىرا. دواترىش لە ئەنجامى ئەو پشكنىن و پىداچوونەوانەى كە لەلایەن لىكۆلەرەوہكانى سوپا ئەنجام دران، كرایە قەرزىك پىويستە دواتر بدريتەوہ. پارەى تەرخانكراو بۆ ئاوەدان كردنەوہ لەگەل سەرچاوەى یەكەمى داھات كە لەسەرەوہ باسى لىوہ كرا، بېرىكى زۆر كەمیان لى خەرج كرابوو، چونكە بۆ رىگىركردن لە ساختەيى و بە فېرۆدان، رى وشوینى توندى چاودىرىكردن و پىداچوونەوہ دەگىرایەبەر. لەئاكامىشدا پارەى كارەكانى ئاوەدانكردنەوہ لەداھاتى فرۆشتنى نەوت تەرخان دەكرا (سەرچاوەى سییەمى دەرەمەتەكە). بەشپىكى ئەو پارەيە درایە ھالیبىرتۆن لە بەرانبەر چاككردنەوہى ژىرخانى نەوتى و ھەندىكىشى لەلایەن سەربازەكانەوہ وەكو پاداشت بۆ چاككردنەوہى فەرمانگەو نووسىنگەكانیان یاخود دروست كردنى پارىگای تۆپى پى بەدەست دەدرایە

خەئكى. وتارىكى بلاوكراره له حوزەيرانى ۲۰۰۴ له نيوپورك تايمزدا، بەو جۆره وەسفى كەم تەرخەمى كردارەكانى چاودپىرى دەكات:

لەبەر شىۋازى بلاوبوونەيان لە عىراقدا، تىمەكە ناوبانگيان دەرکردبوو، بىرى ۱۰۰ دۆلاربان وەكو بەخشىشى چاككردەنەو دەبەخشى، لە جانتا پىرەكانى كە لە رىى فرۆكەى باركردەنەو لە ژىرزەمىنى گەنجىنەى فېدراالى لە رۆژھەلاتى رۆزەر فۆردى سەر بە وىلايەتى نيو جىرسىيەو ھىنرابوون. بىرى پارەى دابەش كراو بەو شىۋازە بە لانى كەمەو دەگەيشتە يەك مىليار دۆلار. بە پىى چەند خەملاندنىكى تر خۆى لە قەرەى ۲ مىليار دۆلارباش دەدا. وەكو چۆن كاربەدەستىكى كارگىپى باسى پارە خەرچ كراوكان دەكات و دەئىت:

"سەركردە سەربازىيەكان حەزبان لەو پىرۆگرامە بوو چونكە دۆستو برادەرى بۇ دەكرىن. لە حالەتى ئاوادا تۇ ئارەزووى بەكرىگرتنى گشت كەسەك دەكەيت، پارە بخەرە گىرفانىيان و واىان لىبكە خۆشيان بووئىت. ئىمە بەردەوام پارەى عىراقمان بەو جۆره خەرچ دەكرد."

۲۳۵

بە واتايەكى تر:

۱- باج دەرە ئەمىرىكىەكان پارەيەكى زۆريان لەسەربازەكان خەرچ دەكرد، پىنتاگۆنىش پارەكەى دەدايە ھالىبىرتۆن تا كارەكەى ئەو بكات، ئىنجا لەو كاتەى كە دەيانزانى ئىدارە سەرقالى شتى ترە وەسلىكى تريان بە پارەى خەرچ كراو پىشكەش دەكرد (تا ئەو كاتەى دوو لە ئەندامە بوپرەكانى كۆنگرىس داواى ئەنجامەكانى پشكىن و پىداچوونەو ە ناوخۆيەكانيان كرد)

۲- لە بەر ئالۆزى رىساكان، بىرىكى كەمى ئەو پارەيەى باج دەرەكان بۇ كارەكانى ئاوەدانكردەنەو خەرچ كران.

۳- بە شیوازیکى نا ئاسایى و بى ھاوتا پارەى عیراقمان لە بن ھینا، چونکە حکومەتى ئەمریکى دەیزانى نە کۆنگرەیس و نە نەتەوہ یەگگرتووہکانیش رووبەرووی پرسىارى قورسى ناکەنەوہ.

سەرەراى ئاماژەپێدانم بۆ ئەو ھەموو سوودبىنین و ھەلقۆستەنەوہیە، کەچى پرسىارى ئەوہم لیدەکرا، ئایا بۆچى ووردەکارى زیاترم لە بارەى نەوت نەخستۆتە روو. مەگەر نەوت مەبەستى سەرەکى شەرەکە نەبووبیت؟ ھەرودھا ووردەکارى لەبارەى ئەو کۆنتراکتانەى کە بى رکابەرکى دەدران، رۆلى "دیک چینی" لە بەخشینی گریبەستەکان، فرۆشتنى بە کۆمەلای دەزگا پێشەسازىەکانى عیراقى کە مولکى دەولەتن بە ناوى بەتایبەتیکردن؟

لە وەلامى ئەوانەدا دەلیم، رووداوہکانى ئەو کتیبە تەنیا بە پێى رۆژ و ریکەوت لەوہتەى پرۆسەى ئازادى کردنى عیراقەوہ ریک بخە، وەکو چۆن من و رۆژنامەنووسى تریش کردوومانە، ئینجا دەبىنیت کە باسى شتەکان کراوہ. بۆ گەشتنىش بە ئەنجامى ئەو باس و خواسانەى کە دەلین سیاسەتى دەرەکى و ئایدۆلۆژیا لە پشتمەوہى داگیرکردنەکە بوونە، ئەوا پێویست دەکات شیکردنەوہ و بە دواداچوونى زیاتر بخوینیتەوہ، لەوہى کە من کردوومە. بەلای منەوہ دوو ھۆکار لە پشتمەوہى بەرپابوونى ئەو شەرە ھەبووہ: یەگەمیان، بۆ بردنى سەرنجى راي گشتى بە ئاقارىکى تر، دوور لە ھەر سەھینانى ئیدارەى جۆرج بۆش لە دووبارە بونیادنەوہى ئەو ژیرخانە دارماوہ نیوخۆپیانەى وەك (ھوتابخانەکان، نەخۆشخانەکان و ئاسایشى کۆمەلایەتیش). دووہمیش، بۆ بەھیزکردنى پێگەى سەربازى ئەمریکا لە رۆژھەلاتى ناوہراست. بیگومان نەوت فاکتەرێک بووہ بۆ داگیرکردنەکە، بەلام ئەو فاکتەرە بەلگەيەکى بەریککەوت بووہ بۆ پرۆسەى شەر. نابى ئەوہشمان لە یاد بچیت کەوا ولاتە یەگگرتووہکانى ئەمریکا بەر لە جەنگ کریانیکى سەرەکى نەوتى عیراق بوو، ئیستاش دواى شەرەکە بە ھەمان شێوہ

سەرەكتىزىن كىرپارى نەوتەكەيە. ھەرچۇنىڭ بىت مافى سوودىبىن لىن ھەوتە چ بدىرتە روسيا يان فەرەنسا ياخود ئەمىرىكا، ئەوا پېويست بە بىر لىكىردنە ھەيەكى زۇرى پېشۈەختە دەكات، لە رىي ئەو كىتېبەش ھەولئ ئەووم داوہ تەنيا مامەئە لەگەل راستىەكان و ئەو شتانەشى كە لەسەر زەوى روويان داوہ بىكەم. ئەو راستىەش ھەيە كەوا كۇنترۇلكردنى بىرە نەوتىەكان لە دەست ھالىبېرتۇندا نىە و ھىچ ئىمتىيازاتىكىشى لەو نەوتەدا نىە. بە كورتى كۇمپانىياكە، كۇمپانىياكى خزمەتگوزارى نەوتىە، كارەكەشى بىرتىە لە دابىنكردنى شارەزايى بۇ كۇمپانىيا نەوتىەكانى كە ئەو چۆرە ئىمتىيازاتانەيان ھەيە. بەلام گومان و نىگەرانىەكان زياتر لەبارەى گرىبەستىەكانى نىوان كۇمپانىياى ناوبرا و سوپايە لە عىراقدا. كە بەھاي ئەو گرىبەستىانە دە ئەوئەدى گرىبەستىە نەوتىەكانىتى.

لەو كاتەشى رەچاوى ئەو كۇنتراكتانە دەكرا كەوا بى كىپكى دەستەبەر دەبوون، ئەوا زۇر لەوكۇنتراكتانە (وەك كۇنتراككەكى ئاۋەدانكردنە ھەيە تايبەت بە بەكتل) لە رىكابەركىيەكى زۇر سنووردار بەدەست دىن، بىجگە لە كۇنتراككەكانى تايبەت بە كوژاندنە ھەيە بىرە نەوتىە گىرگرتوۋەكان و ھەرۋەھا گرىبەستىەكانى تايبەت بە تۇرى دەزگاكانى راگەياندىش، كە ھەردووكيان بى رىكابەركى بەخشان. ئايا رىكابەركى بەدەست ھىنانى ئەو گرىبەستىانە لەسەر بنەماى رىكابەركىيەكى كراۋە بوۋە؟ ئايا ھەريەك لە ھالىبېرتۇن و SAIC بە توانايى خۇيان گرىبەستىەكانىان بەدەست ھىناۋە؟ SAIC شارەزايەكى كەمى ھەبوو لە گرىبەستىەكەى تۇرى راگەياندىنى عىراقىدا، بەلام ھالىبېرتۇن يەككە لەو كۇمپانىانەى كە خاۋەنى ئەزموونىكى زۇرەو تواناي دابىنكردنى پىداۋىستىەكانى سوپاي ھەيە، كەچى قۇرخكردنى بۇ گرىبەستىەكانى سوپا ۋەكو نەرىتىك وايە. سەرەراى ئەو راستىەشى كەوا زۇر لە عىراقىەكان شارەزايان ھەبوو لە چىشت لىنان و شۇقىرى، بەلام ھەرگىز

ئهو کارانهیان پێ نه ده درا، چونکه ترس له خهڵکی ئهو ولاته هه بووه. ههروهها به پێ پپوهری دانراو له لایه ن واشنتۆنه وه، کۆمپانیا عیراقیه کان مەرجی تهواوی رگابه رگێیه کانی به ده ست هینانی ئهو گرێبه ستانه یان تیدا به دی نه ده هات. به لām سه یریش له وه دا بوو که کۆمپانیا ئه مریکه کان له لایه کی تره وه گرێبه ستیان له گه ل کۆمپانیا عیراقیه کان ده کرد، بۆ ئه نجامدانی کاره ئاست نزمه کان و به تیچوونیکی که میش، ئه وه له کاتی کدا که وه سلێ به هاداری زۆر تیچوو ده نێردرایه به رده م به رپۆه به ره جیبه جیکاره کان له واشنتۆنی پایته ختا.

ئایا ده سه لاتی داگیر که ر له هه لئبژاردنی کۆمپانیاکاندا به هه لئدا چو بوو؟ دیار بوو SAIC هیچ شاره زاییه کی نه بوو له بونیادانی نیشتمان، ههروهها کۆمپانیای "فانیل" یش سه رکه توو نه بوو له دروست کردنی سوپا، راهینه ره کانی سه ر به کۆمپانیای "دایان کۆرپ" یش دلخۆش بوون له وه ی که ده ستیان هه بوو له زیده کردنی توپه یی عیراقیه کان، بێ ئه وه ی به خۆشیان بزانی ئه وا یارمه تی به ره له ستکاره کانیان ده دا. ئه زموونی Bearing Point یش له پرۆسه ی به تاییه تی کردندا کاره سات بوو، ههروهها جیبه نجه ی RTI یش له شیوازی پیک هینانی ئه نجوومه نی شاره کاندایه یامیک بوو به عیراقیه کانی ده گوت به وه ی هه رگیز ئه مریکا گرنگی نادا ته به تواناساز کردنتان، به لکو ئیش ده کات بۆ پیک هینانی ئه نجوومه نیکی گوپرایه ل، به جۆرێک که پشت به به خشی ئه مریکا به سه ستیت. هه ره سه هینانی به کتل له چاک کردنه وه ی ژیرخان له ماوه ی سالی کدا، یارمه تیده ر نه بوو بۆ هیور کردنه وه ی ئه و عیراقیانه ی که وا له هه مان کاتدا گوپبیستی سه وه باس ده بوون سه باره ت به کرداره کانی ئه شکه نجه دان و کوشتن له لایه ن سه ربازه ئه مریکی و مه ده نیه نه ناسرا وه کانی ش له به ندیخانه ی ئه بوغرێبو شوینی تری شدا. ئه وه له کاتی کدا هه زاره ها که س چاویان

بېبىووه ئەۋەى دەسەبرى كارىك بىكەن لەگەل ھالىبېرتۆن، لە ھەمان كاتىشدا خەلكىكى زۆر لەو باۋەرەدا بوون كە كۆمپانىياكە نەۋتى عىراق دەدزىت. ئايا رۇژىك دىت تاكو بزانين ھەرىەك لە "فرانك دال و جانىت بەلانئاين و دىك چىنى" دەستيان ھەبوۋە لە بەخشىنى ئەو گرىبەستىە قازانچ بەخشانە لە عىراقدا؟ ئايا دەتوانين بگەينە ئەو راستىەى كە بۇچى گرىبەستىەگانى CACI لە "سىرا قىستا - وىلايەتى ئەرىزۇنا" ئىمزا كران لە برى ئىمزاكردنيان لە واشنتۆن يان بەغدا، ھەروەھا لە وەزارەتى ناوخۆۋەش دەرچوۋبوون لە برى ئەۋەى لە پىنتاگۆنەۋە دەرىچن؟ ئايا باج دەرە ئەمىرىكەگان و ھاۋلاتىە عىراقىەكانىش خزمەتى باشترىان كراۋە، ئىمەش ئەركەكەى خۆمان بەجى گەياندوۋە؟ رىكابەركى ئازادو دادپەرۋەرەنەش ئەنجام دراۋە، يان كۆمپانىياكى تر جيا لەۋانەى باسكران گرىبەستى پىدرا؟ ئايا زۆربەى داھاتى نەۋتى عىراقىمان لە بەكارخستى راستەوخۇى دەستى كار و كۆمپانىياى عىراقى خەرج كردوۋە؟ رەنگى تۋانىبىتەمان بەشىكى تورپى و بىزارى كەلەكەبوۋى ملىۋنەھا بىكار لە شارەگانى بەغداۋ كەركوك و بەسەرە برەۋىننەۋە. ئەو تورپىەى كە مەترسى ھەيە بەسەر سىپنەۋەى ھەموو ئەو كارانەى كە تا ئىستا بە ئەنجام گەپەنراون.

ئەركى ئاۋەدانكردەۋەى عىراق لە ئەستۆى كى داىە؟ پىم واىە ۋەلامى ئەو پرسىيارە ئاسانە، ھەرچەندەشى كە جىبەجىكردى لە روى پراكتىكەۋە سانانە. پىۋىستە عىراقىەگان خۇيان بەرپرسىارىتى پىرۇسەكە بگرنە ئەستۆ. ھەروەھا پىۋىستە گرىبەستى لەگەل كۆمپانىيا عىراقىەگاندا بىكرىت و كرىكارە عىراقىەكانىش لە پىشەۋەى ئەۋاننى تر بن بۇ دەسەبەكردىنى كار. ئايا ئەو كارە ماناى ئەۋەيە كە كۆمپانىيا بىيانىەگان لە پىرۇسەكە دوور بخرىنەۋە؟ نەخىر، ھەرگىز نا، بە تاپىبەتىش گەر بىتوو

لێزانى و شارەزایان لە بواریکدا ھەبێت كە لەسەر ئاستى نیو خۆبیدا دەسەبەر نەبێ. چونکە عیراق بەردەوام پشتی بە شارەزا بیانێھەکان بەستوووە لە بواریھەکانى بیناکردن و سەرپەرشتیکردنى چاککردنەوھى و یستگەھەکانى کارەبا، گومانیشى تێدا نەھە کەوا ئارەزوومەندن بۆ گریبەستیکردن لەگەڵ ھالیبیرتۇندا بۆ یارمەتى دانیان لە بەکارھێنانى ئامیرە ئالوزەھەکانى لێدانى بىرە نەوتیەھەکان، وەكو چۆن ھەر كۆمپانیایكى نەوتى لە جیھاندا دەیکات. بەلام بىر یاردان لەسەر ئەو مەسەلانە پێویستە لەلای خودى عیراقیەھەکانەوھە بێت، نەوھە ئەمریکەھەکان، دەبى لەبەغدا بىر یار بەدریت نەوھە لە واشنتۆن، ھەر وھە دەبى تا بکریت پروسەھە کراوھە و شەفاف بێت و پارەدانەھەھە دەبیت گونجاو بێت لەگەڵ جۆر و چۆنیەتى بە ئەنجام گەیاندى کارەھەکان و لە کاتى خۆشیاندا بن.

لە ژێر یاسا و ریسای لەم جۆرە، خەرج کردنى پارەھى باج دەرەھەکان بەجێت دەبن و ھەر وھە كۆمپانىا زوو دەولەمەند بووھەکانیش، خۆیان لە قەرەھى كاریك نادەن كە نەتوانن بە ئەنجامى بگەینن، لەلایەكى تریشەوھە خزمەتگوزاریەھەكانى وەك تەندروستى و فێرکردن دەبى لەلایەن دەزگا نیودەولەتیە ناسوودمەندەھەکانەوھە فەراھەم بکریت و بەدواداچوونى بەردەوامیشیان بۆ بکریت، ھەر وھە پێویستە كۆنتراکتەھەكانى ھێنانەدى دیموكراسیەت رەتبكرینەوھە گەر ھاتوو مەبەست لێیانەوھە ھەولدان بوو بۆ دەستپۆھەردان و دەسكاریکردنى سەر وھەرى خەلكى.

ئەوھەش رووبەرووى قورستىن پرسیارمان دەکاتەوھە: لە عیراق كى دەبى ئەو بىر یارانە بدات؟ ئایا كۆمەتە دەستەبژێرکراوھە، لەگەڵ راویژکارە ئەمریکاییە نادیارەھەکانیان یان كۆمەتەتێكى ھەلبژێردراو دیموكراسى راستەقینە؟

كاتێكىش من خەرىكى نووسینى ئەو دوا ووشانەم لە كۆتایى تەممووزى

۲۰۰۴، پانزہ مانگ دواى تہواو بوونی داگیرکہریہکہ، ٹہوہم بہ میٹشک دادیت کہوا، سیستہمی دہنگدان ناکہویتہ لیستی شتہ گرنگہکانی ٹہجیندای ٹہمیریکاو ٹیستاش ٹہو مہسہلہیہ جیی بایہخدانی ٹہمیریکا نیہ. لہوش زیاتر متمانہکردن بہ حکومت روژ لہ دواى روژ کہمتر دہبیٹہوہو توندوتیژی لہ ہہموو لایہکہوہ پھرہ دہسینیت۔ سہربازہ ٹہمیریکہکان دووبارہ ہیٹرش دہکہنہوہ سہر فہللوچہ، خہٹکی دہرفینریٹ، کوشتن و بومیی خوکوژیش لہ زیادبوون دایہ (لہ کوئی ہہژدہ پاریزگار دووانیان تہنیا لہ تہممووزی ۲۰۰۴ کوژراون)۔ کہ پیویستہ گرنگیہکی زور بہو لایہنہ بدریت. ٹینجا دواى ٹہنجامدانی ہہٹبژاردنیکی شہرعی و پاک و کشانہوی سہربازہکان، ٹایا عیراقیہکان توانای ہہٹبژاردنی حکومتیکی دروستیان دہبیٹ؟ ٹایا شہری خویناوی بہرپا دہبیٹ؟ ٹایا دہنگ بہ کوئہ بہعسیہکان و پیاوہکانی سہدام حوسین دہدریت یان بہ ٹیسلامیہ توند رہوہکان؟ کہس نازانیت. سہبارت بہ مہسہلہی دیموکراسیش، گہر بیٹوو لہسہر شیوازی ٹہمیریکی بیٹ، ٹہوا دہنگی ہاولاتیانی عیراقیکی سہروہرو خاوہن دہسہلات گوئی لئ دہگیریٹ.

سەرئىنجەگان

١. چاوپېڭكەوتن و سەرئىنجەگانى نووسەر، ٩ ئىيسانى ٢٠٠٤.
٢. ريتشارد ليزين جونس و جيل كاپوزو، "كاربەدەستانى ئەمريكى سەرگەوتوو نەبوون لە پاراستنى مەدەنىيەگان لەسەرېرېن، بە پىي و تەي خيزانئىك." نيوپۆرك تايمز، ١٣ ئايارى ٢٠٠٤.
٣. پۆل بريمەر، لە و تەيەكى دا بۆ ئەنجوومەنى پاريزگاي بەغدا، ٢٤ ئىسادارى ٢٠٠٤، كە لە سەر و ئىب سىتېمى www.iraqcoalition.org/transcript/٢٠٠٤٠٣٢٤_brem_ser_١٠٠.html دا بلاو كرابۆوه.
٤. جۆناسان وايزمان و ئاريانا ئيونجەنگ تشا، "Rebuilding Aid Unspent. Tapped to Pay Expenses" واشنتون پۆست، ٣٠ ئىيسانى ٢٠٠٤.
٥. Ibid.
٦. مات كېلى "كەمتر لە ٢٥٠٠٠ عىراقى لە كردهگانى ئاوه دانكردنەوهى كە خەرچيەكەى لە ئەستۆي ئەمريكادايە،" ئاسيوشىيەتد پريس، ١٨ ئايارى ٢٠٠٤.
٧. جيم گارامون، "هاوپهيمانەگانى هانى گەشەكردنى كەرتى تايبەت دەدەن لە عىراق،" خزمەتگوزارى بلاو كراوهگانى هيزهگانى ئەمريكى، ١٨ شوباتى ٢٠٠٤.
٨. "ژمارە زۆرە بېكارەگان لە عىراق،" CBS.news.com، ١٦

تشرینی یەكەم ۲۰۰۲.

۹. Kelly. op. cit

۱۰. ئیوا جاسویتش، چاوپیکەوتن لە لایەن نووسەرەوه، ۱۳ کانوونی یەكەمی ۲۰۰۲.

۱۱. دەیفد باکۆن، "ئەمریکا کاربەدەستانی یەكیتیەکان دەسگیر دەکات،" خزمەتگوزاری هەوالهکان پاسیفیک، ۱۰ کانوونی یەكەمی ۲۰۰۲.

۱۲. راوسن گۆئد، "The Temps of War:Blue- Collar Workers Ship Out For Iraq" ۆن ستریت جۆرنال پریس، ۱۴ کانوونی یەكەمی ۲۰۰۲.

۱۳. هەوالهکانی NBC، ۱۲، کانوونی یەكەمی ۲۰۰۲. "بەئیندەرەکان خواردنی پیس دەدەنە سەربازەکان و لە ناندینی پیسیش" دەزگای فرانس پریس، ۱۴ کانوونی یەكەمی ۲۰۰۲.

۱۴. Ibid

۱۵. نیل کینگ، "Haliberton Hits Snafu on Building in Kuwait"، ۆن ستریت جۆرنال، ۲ شوباتی ۲۰۰۳.

۱۶. Gold. op. cit

۱۷. میلیسا نۆرکۆرس، لە ئیمایلیکی دا بۆ نووسەر، ۹ شوباتی ۲۰۰۴.

۱۸. دەیفد رۆد، "هەلقۆستنەوه لە عێراق، بە گۆتە ی کرێکارە هیندیەکان،" نیویۆرک تایمز، ۷ ئایاری ۲۰۰۴.

۱۹. نیک گریم، "کۆمپانیای کویزلاند، کۆنتراکتی قازاج بەخش لە عێراق لە دەست دەدات" The World Today، ۲۱ ئایاری ۲۰۰۴.

۲۰. ماریان ویلکینسون، "گەندەلی ئاشکرا دەبیت، دوا ی ئەوهی کۆمپانیایک کۆنتراکتی لە عێراق بە دەست نەهینا" Sedney

"Morning Herald" ۲۱ ئایاری ۲۰۰۴.

۱. گەواھیدانی ھینری بانتنیگ، "سیاسیەتی سیناتۆرە دیموکراتەکان لە ئیژنەى چاودیڤریکردنى گوڤگرتنى گریبەستیەکانى ئاوەدانکردنەوہى عیراق" ۱۳ شوبات ۲۰۰۴.

.Ibid ۲۲.

۲. دەشق دئیقانۆڤیتش، "جەخت کردنەو لەسەر لئیبچینەوہ لەگەڵ ھالیبیرتۆن دەربارەى تیچوونى پەشتەمال" Houston Chronical، ۱۴-۲۳ شوباتى ۲۰۰۴.

Buntong. op. cit ۲۴.

۳. رۆبەرت میکائیل ویست، ۶ حوزەیرانى ۲۰۰۴، لە ویب سائیتی لئژنەىەكى سەر بە لئژنەى كەمايەتیەکان بۆ چاکسازی حكومت، www.house.gov/reform/min/inves_admin_contracts.htm.

۴. راسل گۆلد، "ھالیبیرتۆن بەرەو كۆسپە گەورەکان لە عیراق" ۆل ستریت جۆرنال"، ۲۸ نیسانی ۲۰۰۴.

.Ibid ۲۷.

۵. دەشق ویلسۆن، راگەیاندى، ۱۳ حوزەیرانى ۲۰۰۴، لە ویب سائیتی لئژنەىەكى سەر بە لئژنەى كەمايەتیەکان بۆ چاکسازی حكومت، www.house.gov/reform/min/inves_admin_contracts.htm.

۶. سیس برۆنستۆن، "لۆرى بى بار بە ناوچە مەترسیدارەکانى عیراق دەرۆن" King Ridder، ۲۱ ئایاری ۲۰۰۴.

۷. جیڤرى رۆدینگن، ئەفسانەى ھالیبیرتۆن، (فۆرت لاودیڤردال: Write Stuff Press. ۱۹۹۶)

۸. لىندە گیلان، "براون ئەند روت، مندالە زېڤینەىە كیشەدارەكەى

- ۲۰۰۴ Houston ChronicalK ۴ zh]hvn ھالیبېرتون، "،
۳۲. ئۇلىشەر بېركمان، "كۆمپانىياكەى چىنى مليۇنەھا دۇلارى وەكو بەرتىل داووتە كاربەدەستان لە نەجىريا" گاردیان، ۹ ئايارى ۲۰۰۲.
۳۳. Rodengen. op. cit. p ۷۲
۳۴. رۇبەرت كارو، سائەكانى لىندۇن جۇنسۇن: رىگا بەرەو دەسەلات، نييۇرك، ئەلفرىد نۇپف، (۱۹۸۲)
۳۵. دان برىۇدى، ئەجىنداى ھالیبېرتون، (نيويۇرك: وايلى، ۲۰۰۴) لا.
- ۱۵۶.
۳۶. رايۇند كليمپىن، ھيوستن بىزنس جۇرنال، ۱۳ ئەيلوى ۱۹۸۲: لا.
- ۱۳۳.
۳۷. ئەلكامىن، دەرئەكەوتنى رەگەو رىشەى ديموكراتەكان لە بەرچاوى ھالیبېرتون، " واشنتون پۇست، ۵ ئادارى ۲۰۰۴.
۳۸. بىل ھاتۇنگ و فرىدا بېرىگان، " Is what's good for Haliberton for Bong and Haliberton Good for America?" پەيمانگاي سىياسەتەكانى نيۇدەولتەتى، شوباتى ۲۰۰۴.
۳۹. Pentagon Biography of Richard B.Cheney posted at www.defenselink.mil/specials/secdef_histories/bi.os/cheney.htm
۴۰. جەين مايەر، "Contract Sport" نيويۇركەر، ۱۰ شوباتى ۲۰۰۴.
۴۱. "خۇپىشاندانى سۇمائىە لادراوہكان لەسەركار لەلايەن كۆمپانىياىكى ئەمريكى" رۇيتەرز، ۵ تشرىنى ۱۹۹۴.
۴۲. Richard B. Cheney's resume posted at www.whitehouse.gov/vicepresident/; knut Royce and Nathaniel HellerK "Cheney Led Halliburton

To Feast at Federal TroughK "August ۲. ۲۰۰۱.
posted on the center for public Integrity Web site
www.publici.org/dtaweb/report.asp?ReportIDat

۴۳. رەنگە چىنى تا ئىستا پەيوەندى لەگەل ھالىبېرتۇندا
ھەبىت. CNN، ۲۵ ئەيلولى ۲۰۰۲، ھەروھە جىگىرى سەرۆك دىك
چىنى ۋ ھاوسەرەكەي، داھاتى سالى ۲۰۰۲-يان ئاشكرا دەكەن،
نوو سىنگەي جىگىرى سەرۆك، ۱۳ نىسانى ۲۰۰۴.

۴۴. مرى ويليامز ۋاللىش، "كەمكىرەنە ۋەي بەخشىنەكانى حكومت
دوای رىكەوتنەكەي ھالىبېرتۇن"، نيوپۆرك تايمز، ۱۰ ئەيلولى ۲۰۰۲.

۴۵. تىم زۇسپىرت، چاوپىكەوتن لەگەل دىك چىنى، Meet the
NBC، Press، ۱۴ ئەيلولى ۲۰۰۳.

۴۶. لىژنەي كارە پىشەسازىيە سىياسىيەكان، "پرۇژەي ۲۰۰۰" ئىمە
لىرەۋە بەرەۋ كويى بچىن؟" ۋ "پرۇژەي گەشاۋە"، لە ۋىب سايىتى
www.bipac.org/home.asp

۴۷. ھالىبېرتۇن، "Former Four-Star General Flag
Officer Admiral Joe`lopez joins Haliberton
Business Unit"، راگەياندىنى رۇژنامەۋانى، ۲۰ حوزەيرانى ۱۹۹۹.

۴۸. مايك نۆل، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەرەۋە، ئايارى ۲۰۰۲.

۴۹. بۆب ۋىستىن، "كەمپى خىمەكان لەسەرتاسەرى كويىت
دادەمەزى"، خزمەتگوزارى ھەۋالەكانى ھىزەكانى سەربازى، ۲۵
شوبات ۲۰۰۳.

۵۰. دان باوم، "National Builders for Hire" گۇقۇارى نيو
پۆرك تايمز، ۲۲ حوزەيرانى ۲۰۰۳.

۵۱. Whistine. op.cit.

۵۲. سەردانى نووسەر بۇ ئەدەنەۋ ئەيلا جىن ياكلى، "فرۆكەۋانە
ئەمريكەكان"

۵۲. مەيجۆر تۆنى كەمپەر، چاوپىكەوتن لەلايەن ساشا لىلى لە كۆرپ
وتش، كانوونى دووھى ۲۰۰۲.
۵۳. دەيقىد ئىفانوفىتس، "كۆسپى زۆر لە بەردەم كىلگە نەوتىەكانى
عىراق"، ھيوستن كرۇنىكل، ۲۹ نىسانى ۲۰۰۲.
۵۴. Baum.op.cit.
۵۵. پىتەر ئىيس گودمان، "عىراق: لە پىشەسازى نەوت، ئازارو
بىكارى"، واشنتۆن پۆست، ۳۰ نىسانى ۲۰۰۲.
۵۶. دۇن قان ناتاي كور، "دانى پارەيەكى زۆر بۇ ھالىبىرتۆن، بۇ
سووتەمەنى لە عىراق"، نيو يۆرك تىمز، ۱۰ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲.
۵۷. تشىپ كىومىنز، "كاربەدەستە ئەمريكەكان و ئەگەرى
ئاراستەكردى بەئىندەرە كوئىتەكان"، ۆل سترىت جۆرنال، ۱۵ كانوونى
يەكەمى ۲۰۰۲.
۵۸. نىل كىنگى كور، "ھالىبىرتۆن بە كارمەندەكانى پىنتاگۆن دەئىت
كاردانەھى توند بنوئىن لەمەر پارەداركردى پرۆژەكان لە عىراق"،
ۆل سترىت جۆرنال، ۲۲ كانوونى دووھى ۲۰۰۴.
۵۹. تى كرىستىان مىلەر، "باسكردى ھەلەكانى گرىبەستىەكان لە
عىراق"، لۆس ئەنجىلۆس تايمز، ۱۱ ئادارى ۲۰۰۴.
۶۰. "لە ۲۰۰۲ پىنتاگۆن لەمەر بەئىندەرەكان ئاگادار كرايەھە،"
ئاسىوشىەتيد پرىس، ۷ ئايارى ۲۰۰۴.
۶۱. ئىرىك رۆزىنبىرگ، "سەرەپاي ئاگاداركرىدەھەكانىش، KBR
ھەر گرىبەستى پىدرا،" خزمەتگوزارى ھەوالەكانى ھىرست.
۶۲. Gold. op.cit.
۶۳. راوسل گۆلد و كرىستۆفەر كووپەر، "پىنتاگۆن تاوانى چەك
دەخاتە پال ھالىبىرتۆن،" ۆل سترىت جۆرنال، ۲۲ كانوونى دووھى
۲۰۰۴.

۶۵. گریگ، جەیف و نیل کینگى كور، "ژەنەرالىكى ئەمىرىكى رەخنە لە ھالىبېرتۆن دەگرېت،" ۆل سترېت جۆرنال، ۱۵ ئادارى ۲۰۰۴.
۶۶. سوو پلىمىنگ، "ئەمىرىكا لىكۆلىنەھەى زىاتر دەكات لە خەرچىھەكانى ھالىبېرتۆن،" رۆپتەرز، ۱۷ ئايارى ۲۰۰۴.
۶۷. ماری دى يۆنگ، راگەياندىن، ۶ كانوونى دووھەى ۲۰۰۴، بلاوكراوھ لە وېب سايىتى كەمايەتەھەكانى چاكسازى حكومەت، www.house.gov/reform/min/inves_admin_contra.cts.htm
۶۸. Mayer. op. cit.
۶۹. جاكى سپىنەر و ماری پات فلاھېرتى، "عیراق: پىداچوونەھەى پلانى ئاوەدانکردنەھە،" واشنتۆن پۆست، ۳۱ ئادارى ۲۰۰۴.
۷۰. بلاوكراوھ لە وېب سايىتى: swz.salary.com
۷۱. Hartung and Berrigan. op.cit.
۷۲. يەھروب جاسم، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، ۱۴ كانوونى يەكھەى ۲۰۰۳.
۷۳. جىف بېرگەر، نووسىنگەى راگەياندىن بەكتل، ئىمايل بۆ نووسەر، ۱۰ كانوونى يەكھەى ۲۰۰۴.
۷۴. دۆگلاس جىل، "پىنتاگۆن بەربەست لە بەردەم سى ولات بۆ گرىبەستىھەكانى عیراق،" نیویۆرك تايمز، ۱۰ كانوونى يەكھەى ۲۰۰۳.
۷۵. دەپشەد بەيکەر، "بەكتل لە ژىر ئابلۇقە داپە: تورە بوونى عىراقىھەكان لە تىكىدان بەرجەستە دەبىت، ھەولەھەكانى ئاوەدانکردنەھەى ھىواش،" سان فرانسىسكو كرۆنىكل، ۲۱ ئەيلول ۲۰۰۳.
۷۶. Ibid
۷۷. USAID. "Local USAID Awards Iraq Infrastructure II Contract" راگەياندىن رۆژنامەھەوانى، ۶ كانوونى دووھەى ۲۰۰۴ لەگەل ۱۷ نىسانى ۲۰۰۳.

پراتاپ چاترچى

۷۸. ريتشارد ئۆپلى كور لەگەل ديانا ھېنرىكس، "بەكتل پەيوەندى لە واشنتون ھەيە، لەگەل/بۇ عىراقىش،" نيوپورك تايمز ۱۷ نىسان ۲۰۰۳.

۷۹. بلاوكراوہ لە وىب سايتى بەكتل،
www.bechtel.com/default_about.htm

۸۰. دەپق دەيكر، "ئەمريكا: داھاتى بەكتل لە ۲۰۰۳دا، بۇ يەكەمجار لەرادەبەدەرە،" سان فرانسيسكو كرۇنىكل، ۲۰ نىسان ۲۰۰۴.

۸۱. دان بوام، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، تەممووزى ۲۰۰۴.

۸۲. جورج شۆلتز، "دەس بەكاربە. مەترسيەكە لە ناكاوہ: سەدام حوسېن پىويستە لادىرئت،" واشنتون پۇست، ۶ ئەيلول ۲۰۰۲.

۸۳. جيم فاليت لەگەل ستيف كرئتمان و دافنى وايشەم، "دیدیكى سادە"، پەیمانگای توپزىنەوہ سياسىيەكان، ئادارى ۲۰۰۳.

۸۴. بلاوكراوہ لە وىب سايتى OPIC لە
www.opic.gov/staff/exec/BIO-Connelly.htm

"بانكى ExIm ۲۰۰۲ يەكەم دانىشتنى كۆمىتەى راويژكارى،" راگەياندىنى رۇژنامەوانى، ۲۵ ئادارى ۲۰۰۲: لەگەل ئەندرى فېرلوى و دانيال پۇلئيتى، "جەخت كردنەوہ لەسەر ھۆكارەكانى كەرتى پىشەسازى، پەيوەندى راويژكارى لەگەل بەلئىندەرەكانى بەرگرى،" سەنتەرى سەلامەتى گشتى، ۲۹ ئادارى ۲۰۰۲.

۸۵. ستيف لىبلانگ، "ناتسىؤس: رۇژىكى نوى بۇ دەسكەوتى گەورە." ئاسىؤشەتت پرىس، ۱۲ نىسانى ۲۰۰۰.

۸۶. جۇلئيت بىك، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، نىسانى ۲۰۰۳.

۸۷. جىمى لانگمان، "شەرى بەكتل لە دزى ھەژارە پىسەكانى پۇلئىقىا،" سان فرانسيسكو كرۇنىكل، ۲ شوباتى ۲۰۰۲.

۸۸. بلاوكراوہ لە وىب سايتى بۇستىن گلوب:

www.boston.com/globe/metro/bigdig/

۸۹. رۆجەر موودی، "گۆلیشەر، ماین ۆتیش: لەگەڵ دۆن مەى، سەرۆكى ئیئرس كۆرپى كالیفۆرنیا، چاوپێكەوتن لەلایەن نووسەر، ئاپارى ۲۰۰۰.

۹۰. ئەفیقا ئیمهۆف، "The Big. Ugly Australian Goes to Ok Tedi"، مەئى نایشینال مۆنیتەر، ئادارى ۱۹۹۶.

۹۱. سەنتەرى سىياسەتە ھەستیارەكان، "ئاوھدانكردنه وەى عىراق- بەئیندەرەكان،" ۲۸ نیسانى ۲۰۰۲، بلاوكـراوھ لـه www.opensecrets.org/news/rebuilding_iraq/index.asp

۹۲. تید مۆرىس، چاوپێكەوتن لەلایەن نووسەر، ۱۱ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳.

۹۳. دەيشد بەيكۆن، "ئوم قەسر: لەسەرکەوتنىكى نىشتمانى بۆ دەسكەوتى شەر" كۆرپ ۆتیش، ۱۵ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲.

Baker. op.cit. ۹۴

Baker. op.cit ۹۵

Baker. op.cit ۹۶

۹۷. رۆد نۆردلاند و مايكل ھىرش، "ئەمريكا: چالى ۸۷ مليار دۆلار"، نيوز ويك، ۲۷ تشرىنى يەكەم ۲۰۰۲.

۹۸. كۆلین روات، "سزاكان چۆن ئازارى عىراق دەدەن" پرۆژەى زانیارى و راپۆرتەكانى رۆژھەلاتى ناوھراست، لەلایەن مونتەداى سىياسەتەكانى جیھانى، ۲ ئابى ۲۰۰۱.

۹۹. موھسن ھەسەن، چاوپێكەوتن لەلایەن نووسەر، ۷ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳.

۱۰۰. لارى كاپلۆ، "ئەمريكا: رەخنە لە بەكتل دەگىریت بە ھۆى پرۆژەى ھوتابخانەكان لە عىراق،" پالم بيتش پۆست - خزمەتگوزارى

- هه والى كۆكس، ۱۴ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲.
۱۰۱. Nordland and Hirsh. p.cit.
۱۰۲. كەرىم ئەلجەوھەرى، "فرۇشتىنى سەرکەوتن بە عەرەبەكان" هەفتەنامە ئەلئەھرام، ۲۰-۲۶ تشرىنى دووھى ۲۰۰۲.
۱۰۳. فرانسىس كانافان و جۇناسان مارشال، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، نىسان و ئايارى ۲۰۰۴.
۱۰۴. سەعد محمد، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، كانوونى يەكەم ۲۰۰۴.
۱۰۵. وەرگىپ، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، ۱۸ نىسانى ۲۰۰۴.
۱۰۶. "بەرپۆھبەردىنى وشكى بەكتل" پەبلىك سىتيزن، نىسانى ۲۰۰۴.
۱۰۷. Ibid
۱۰۸. Canavan interview. Op.cit.
۱۰۹. جاكى سېينەر، "پرۇسەي پەرورده لە عىراق" واشنتون پۇست، ۲۱ نىسانى ۲۰۰۲.
۱۱۰. جاكى سېينەر، "دەرگەوتنى گومان لەبارەي گرىبەستەكانى كرئىتەتف ئاسۇسيەيشن" واشنتون پۇست، ۱۳ حوزەيرانى ۲۰۰۲.
۱۱۱. سەنتەرى سەلامەتى گىشتى، "سەربوردەي كرئەيتف ئاسۇسيەيشن" دەسكەوتە چاوەرواننەكراوەكانى شەر، بلاوكرائەتەوہ لە www.publici.org/wow/bio.aspx
۱۱۲. جاستن هيوگلەر، "مردن بە ھۆي كەم تەرخەمى: ھەلومەرجى نەخۇشخانەكانى مندالان لە عىراقدا،" ئىندىپېندنت، ۲۱ شوباتى ۲۰۰۴، لەگەل جىفرى گىتلەمان، "ئاشووب و شەر نەخۇشخانەكانى عىراقىيان ويران كر دووہ"، نيوپۆرك تايمز، ۱۴ شوباتى ۲۰۰۴.
۱۱۳. دكتور حەقى ئەلرەزوقى، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، ۱۹ نىسانى ۲۰۰۴.

۱۱۴. Gettlmen. op.cit
۱۱۵. پۆل مارتین، "ئەمریکا بە نیازە ریزە مردنی منداڵە عیراقیەکان نزمکاتەوہ"، واشنتۆن تایمز، ۲۱ حوزەیرانی ۲۰۰۲.
۱۱۶. عەمار ئەلسەفەر، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، ۷ نیسانی ۲۰۰۴.
۱۱۷. Gettleman. op. cit.
۱۱۸. دەپشید بەیکەر، "کۆمپانیای SF گریبەستی دەبەخشیت ئە عیراق" سان فرانسیسکو کرۆنیکل، ۱۲ ئاداری ۲۰۰۴.
۱۱۹. بلاوکراوہ لە ویب سائتی www.abtassoc.com
۱۲۰. بەرپۆبەری نەخۆشخانە، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، ۱۴ کانوونی یەکەمی ۲۰۰۳.
۱۲۱. USAID، "یەکییتی پەرستارانێ عیراقی بەخششی ئەمریکیان پێ دەگات"، راگەیانندی رۆژنامەوانی، ۲۱ تەممووزی ۲۰۰۳ لەگەن USAID، "یارمەتی حکومەتی ئەمریکی بۆ کەرتی خزمەتگوزاری تەندروستی"، راگەیانندی رۆژنامەوانی، ۲۸ حوزەیرانی ۲۰۰۳.
۱۲۲. سەنتەری سەلامەتی گشتی، "سەربووردی دەزگای Abt" دەسکەوتەکانی شەپ، بلاوکراوہ www.publicintegrity.org/wow/bio.aspx: لە
۱۲۳. Saffar interview. Op. cit
۱۲۴. یەعروب ئەلشیرەیدا، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، ۱۴ نیسانی ۲۰۰۴.
۱۲۵. حەسەن راوی، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، ۱۴ نیسانی ۲۰۰۴.
۱۲۶. دکتۆر قورەیش ئەلقەیسەر، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، ۱۵ نیسانی ۲۰۰۴.
۱۲۷. هەیسەم حەدادین، "بانکی بازرگانی عیراقی ۲،۴ ملیار دۆلاری پێ دەگات وەکو گەرەنتی هەناردەکان"، رۆیتەرز، ۲۴ کانوونی دووہم ۲۰۰۴.

۱۳۸. ميتش جيسيريتش، "ئىمپراتورى كارە بانكىەكان"، كۆرپ ۆتاش،
۴ شوباتى ۲۰۰۴، بلاوكراره له: corpwatch.org/article.php
۱۳۹. كرىسپيان بالمر، "Rome Accord on Iraqi Loans Set to Help Trade"
"رۆيتەرز، ۵ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲.
۱۴۰. بلاوكراره له ۆب سايتى سەنتەرى سەلامەتى گشتى له:
www.public-i.org/bop2004/candidate.aspx
۱۴۱. گرېنگ گارسيا، "J.P Morgan. Bank One Announce Board Slate"
"رۆيتەرز، ۲ ئايارى ۲۰۰۲.
۱۴۲. Jesrich. op.cit.
۱۴۳. كۆمپانىكانى بيمە پەيرەوہى له سياسەتى كۆيلايەتى دەكەن:
جۆرہا دۆكيۆمىنتى تايبەت بە كۆمپانيا مۇدیرنەكان بۇ كۆيلايەتى
ئەنتىبېلئۆم، جەمىس كۆكس، يو ئیس تودەى، ۲۱ شوباتى ۲۰۰۲.
۱۴۴. بەرپۆەبەرايەتى ئەرشيف و تۆمارەكانى نەتەوہىي ئەمريكى،
ئاشكراردنى ھەزاران دۆكيۆمىنتى ھەوالگرى پەيوەست بە تاوانەكانى
نازيەكان، ۱۳ ئايارى ۲۰۰۴.
۱۴۵. كولومانى ئيت ئان، راگەياندىنىك لەلايەن كۆھين، مايستان،
ھاوسفیلد و تۆل، ۱۲ تشرىنى دووہى ۲۰۰۲.
۱۴۶. زانكۆى كالىفۆرنيا، "بانكەكان و كۆمپانيا ياساييەكان گرنگيەكى
زۆريان ھەبوو لە ئەنجامدانى ساختەكارىەكان ئەمنى لە ئىنرۇن،"
راگەياندىنى رۆژنامەوانى، ۸ نيسانى ۲۰۰۲.
۱۴۷. سانديا ديمیلۆ، "كارگەكانى IFC له ركا بەركيى له عىراقدا له
حوزەيران،" خەليج تايمز، ۱۴ ئاداي ۲۰۰۴.
۱۴۸. ئىدریان گۆتۆو كلايتۆن ھېرست، "دەسكەوتەكانى بارۆنەكانى
بەغدا،" ئىندىپېنت، ۸ شوباتى ۲۰۰۴.

۱۳۹. لاورا رۇزان، "دۆستە ناوۆیەکان: بەئیندەرە ئەمریکەکان لە عیراق یارمەتی دارایی ئەلقاعیدە دەگەن لە عیراق،" نەیشن، ۲۵ تشرینی یەكەمی ۲۰۰۳.

۱۴۰. دەیفید بەیکەر، "رینگا کورتەکەمی عیراق پالەوانیتی بەکتە: لاپرێپەکە یەكەم پرۆژە تەواوکراوە لە شارۆچکەمی وۆرتۆرن،" سان فرانسیسکو کرۆنیکل، ۲۲ تەممووزی ۲۰۰۳.

۱۴۱. چاودیری داھاتی عیراق، "کۆنترۆلکردنی ئاسمانی عیراق: نەینێەکانی راگرتنی فرۆشتنی ھێلی ئاسمان،" پەیمانگای کۆمەلگای کراوە، ئاداری ۲۰۰۴.

۱۴۲. بلاوکراوە لە ویب سائتی کوبە: www.kubba-group.com

Gatton and Hirst. op.cit: ۱۴۳

۱۴۴. رۆلا خەلف، "پالپشتیکردنیکمی ریشەیی نۆرینگە نەشتەرگەرەکانی عیراق، ئاراستەکردنی دەنگدان،" فاینەنشیل تائمز، ۲۰ ئایاری ۲۰۰۴.

۱۴۵. مان بەھادور گەرەنگ، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، ۸ کانوونی یەكەمی ۲۰۰۳.

۱۴۶. مانیرام گەرەنگ، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، ۲ کانوونی یەكەمی ۲۰۰۳.

۱۴۷. موحەمەد ئەلحوسەنی، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، ۲ کانوونی یەكەمی ۲۰۰۳.

۱۴۸. پاسەوانە ئەمنیەکان، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، ۲ نیسانی ۲۰۰۴.

۱۴۹. بینین لەلایەن نووسەر، ۱۴ کانوونی یەكەمی ۲۰۰۳.

۱۵۰. کۆلین فریمان، "کۆژرانی پاسەوانیکمی ئەمنی بەریتانی لە

- عیراق، "سكۆتسمان، ۲۹ ئادارى ۲۰۰۴
۱۵۱. كەمى كار وا لەسەربازە دىرینهكان دەكات بۆ وەكو چەتە لە
عیراق كارىكەن، "هيندۆ، ۶ نيسانى ۲۰۰۴.
۱۵۲. "ئەركى ژيانى ريتاندر،" سەندەى پيپل، ۱۴ ئەيلولى ۲۰۰۳.
۱۵۳. كرىستيان چىنينگىز، "هيزە تايبەتیهكان دەست لەكار دەكيشنەوہ
بۆ سوودمەندبوون لە عیراق،" سكۆتسمان، ۲۱ شوباتى ۲۰۰۴.
۱۵۴. ئىريك شميت، "دانانى پلان بۆ سياسەت لە عیراق،" نيوپۆرك
تايمز، ۹ نيسانى ۲۰۰۳.
۱۵۵. ھۆمە نيومان، چاوپىكەون لەلايەن نوسەر، ۷ نيسانى ۲۰۰۳.
۱۵۶. تشاك ويلكىنز، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، ۷ نيسانى ۲۰۰۳.
۱۵۷. دەسلەلتى كاتەكى ھاوپەيمانهكان، وىب سايىتى دەستەبژىركردنى
دەزگای جىبەجىكردى گەتوگۆكان، ۱۷ نيسانى ۲۰۰۳. بلاوكراوہ لە:
iraqcoalition.org/economy/PMO/executive_Agency_Discussions.htm
۱۵۸. مارك فاين مان، "بەتايبەتكردىن سويپا لەسەر شىوازى ھارمس،"
لۆس ئەنجلس تايم، ۲۴ كانوونى دووہمى ۲۰۰۳.
۱۵۹. دان بوام، "ئەو چەكە بۆ كرئيه،" واپەرد، شوباتى ۲۰۰۳.
۱۶۰. كۆمپانىيائى زانستەكانى كۆمپيوتەر، "كۆمپانىيائى زانستەكانى
كۆمپيوتەر تەواوكردىن دەسھاتەكانى دايان كۆرپ،" راگەياندىنى
رۆژنامەوانى، ۷ ئادارى ۲۰۰۳.
- Baum. op. cit ۱۶۱.
- Baum. op. cit ۱۶۲.
۱۶۳. كىلى پاتريشا ئۆمىلا، "ئابروو چوونى دايان كۆرپ،" ئىنسايت، ۱۴
كانوونى دووہمى ۲۰۰۲.
۱۶۴. تاكەر كارلسون، "چەكە بەكرىگىراوہكان" ئىسكواپەر، ئادارى

۲۰۰۴.

Ibid .۱۶۵

۱۶۶. پاول دايكس، "گىزەلۆگەى بىابان: چۆن ئىدانەكردنى تىرۆرى ئولستەرى سكوادى لە عىراق پىشەيەكى ئەمنى دەست كەتووه؟" بەلفاست تەلەگراف، ۵ شوباتى ۲۰۰۴.

Carlson. op.cit. .۱۶۷

۱۶۸. رۆى وىنزل، "دوو لە وىنتشىستەكان تەوژمى ئاژاوهى عىراق دەبىنن،" وىتشىتا ئىگل، ۱۵ نىسانى ۲۰۰۴.

۱۶۹. وەلامىكى ئىمايلى دەربارەى بەئىندەرىكى تاپبەتى سوپا، لىستى خزمەتكردن كە لەلايەن دەزگای ئۇپىراسىيۇنەكانى ئاشتى نىودەولتەتى.

۱۷۰. دەسار ئەلخەشاپ، چاپىكەوتن لەلايەن نووسەر، ۸ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲.

۱۷۱. مامەند كەسنەزانى، چاپىكەوتن لەلايەن نووسەر، ۳ نىسانى ۲۰۰۴.

۱۷۲. ئاروون گلانتز، "گەشانەوهى چەتەيى لە عىراق، گىرژى لە ناوهو لە دەرهوهى ولات دروست دەكات،" كۆرپ وۆتش، ۲۲ ئادارى ۲۰۰۴. كە لە وىب سايتى كۆرپ وۆتش لەبەردەست دايە:

www.corpwatch.org/article.php

۱۷۳. WACAM ئەركى دۆزىنەوهى راستى بۆ كەرتى رۆژئاواى و اسا لە ھەرىمى رۆژئاواى غانا لە ۱۹۹۹، بلاوكراوتەتووه لە وىب سايتى WACAM: www.nodirtygold/sansu_ghana.cfm

۱۷۴. گرەيم ھۆسكىن، ئىلايز جاكۆبس و ترايسى لى گۆلدىستون، "كوژرانى پىاويكى پىریتۆرى لە عىراق،" ھەوالەكانى پىریتۆرىا، ۲۹ كانوونى دووهى ۲۰۰۴، لەگەل بىورىگارد ترومپ، "چەكى ئەفرىقىاي

- باشوورى بەكرىگىراو بۇ عىراق، " سەنداي تايمز، ۴ شوباتى ۲۰۰۴.
۱۷۵. جوليان رادى مېر، "بريندار بوونى فلاكپلاس هانتشمان لە عىراق،" ۲۱ ئادارى ۲۰۰۴.
۱۷۶. جوليان رادى مېر، "قوربانىيەكى عىراقى كە بكوژىكى نەينى سەر بە ئەپارتايت بوو،" سەنداي تايمز، ۱۸ نىسانى ۲۰۰۴.
۱۷۷. " Lucrative Pay Lures Cream of SA Cops to Iraq، " سەنداي ئىندىپېندت، ۸ شوباتى ۲۰۰۴.
۱۷۸. نات رويس، "دامەزراندىنى كۆمپانیا لە رىي پەيوەندى،" نيوز دەى، ۱۵ شوباتى ۲۰۰۴.
۱۷۹. مات موور، "حالتى ھەلگەرانەو ھەوى كوشتنى دوو ئەمىرىكى لەسەر دەستى پۆلىس،" ئاسىۋشپەتد پرىس، ۱۱ ئادارى ۲۰۰۴.
۱۸۰. سەنتەرى راگەياندىنى ھىزەكانى ھاوپەيمانەكان، " Fourth Infantry Division Soldiers Repal Automatic Weapons Attack، " راگەياندىنى رۆژنامەوانى، ۸ شوباتى ۲۰۰۴.
۱۸۱. ئارايانا ئيونج جەنگ تشا، "سەربازەكانى سوپاي تازەى عىراقى جىدىلن،" واشنتون پۇست، ۱۳ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲.
۱۸۲. Ibid
۱۸۳. "فینیل سعودىيەكان دەخاتە سەر لىستى خزمەتى سەربازەكان،" بىزنىس وىك، ۲۴ شوباتى ۱۹۷۵.
۱۸۴. كىم وىلنسون، نىكولاس پرۇففىت و لىۋد نۇرمان، "عەرەبىستانى سعودى: ئەو چەكە بۇ كرىيە،" نيوز وىك، ۲۴ شوباتى ۱۹۷۵.
۱۸۵. جۇن بېرنز، "راپورتى رىكەوتن دەربارەى گەشتى برىمەر بۇ موسل،" نيوپۆرك تايمز، ۱ نىسانى ۲۰۰۴، لەگەل جەمىس داو، "كۆمپانىيائى ئەمنى دەچىتە ھىلى پىشەو،" نيوپۆرك تايمز، ۲ نىسانى ۲۰۰۴.

۱۸۶. كرىستىن شارن بېرگ و مايك دۆرنىنگ، "توندو تىژى لە عىراق دەبىتە ھۆى گەشانەوھى كار،" تشىكاگو تربيون، ۲ نىسانى ۲۰۰۴، لەگەل بارى يۇومان، "سەربازەكانى سمانىكى باش،" مازەر جۇنز، ئايار/ حوزەيرانى ۲۰۰۳.

۱۸۷. جەيمز سۆنگ، "مردنى مەدەنىيەك، كارەسات و ھەلگەرەنەوھى لىدەكەوئىتەوھ لە ھاوى،" ئاسىيۇشيەتد پرىس، ۲ نىسانى ۲۰۰۴.

۱۸۸. رۆد نۆردنلاندى، "راپەرىنى عىراق،" نيوز وىك (تەنيا لە وئىب سايت)، ۱۲ نىسانى ۲۰۰۴. بلاوكرراوھ لە وئىب سايتى: msnbc.msn.com/id/۴۷۱۰۱۷۶

۱۸۹. جۇناسان فرانكلين، "بەلئىندەرى ئەمىرىكى بۇ بەكارخستنى چەكدار لە تشىلى،" گاردىيان، ۵ ئادارى ۲۰۰۴.

۱۹۰. دانا پرىست، "پاسەوانى تايبەتى بەرگرى ھېرشى سەر بىنكەى سەرەكى ئەمىرىكا دەكات،" واشنتۇن پۇست، ۶ نىسانى ۲۰۰۴.

۱۹۱. ئىدوارد ۋىنگ، "مىلىشيا عىراقىيەكان بەرگرى فشارەكانى ئەمىرىكا دەكەن لە ھەلئەشاندىنەوھ،" نيوپۇرك تايمز، ۹ شوباتى ۲۰۰۴.

۱۹۲. نىكولاس پالھىم، "گروپەكانى رەوئەندە پىشەوكانى ركابەر، رووبەروى حالەتى ئەمنى دەبنەوھ لە عىراق،" فاينەنشىال تايمز، ۱۲ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳.

Wong. op.cit ۱۹۳

۱۹۴. دانا پرىست و مارى پات فلاھىرتى، "كۆمپانىيا ئەمىنىيەكان گەورەترىن سوپا لە جىھاندا پىك دىنن،" واشنتۇن پۇست، ۸ نىسانى ۲۰۰۴.

۱۹۵. جۇن ھوپەرو نىك پاتۇن والئش، "دەرکەوتنى وئىنەيەكى ترسىنەر لە فلىمىكى فىدىيۋى كوشتنى بارمتەيەكى ئىتالى" گاردىيان، ۱۵

نيسانى ۲۰۰۴.

۱۹۶. "كۆمپانىيىكى رۇمانى دواى ھېرشكردنە سەرى لە عىراق دەكشېتەو،" رۇيتەرز، ۲۱ نيسانى ۲۰۰۴.

۱۹۷. مەيجۆر گارى تۆلمان، چاوپېكەوتن لەلايەن نووسەر، ۷ حوزەيرانى ۲۰۰۴.

۱۹۸. مولازمى كۆلۇنئىل، ئالان براون، چاوپېكەوتن لەلايەن نووسەر، ۷ حوزەيرانى ۲۰۰۴.

۱۹۹. بلاو كراوھ لە وىب سايتى GAO: [www.gao.gov/decision/docket/\(file_number:B-294232,001\)](http://www.gao.gov/decision/docket/(file_number:B-294232,001))

۲۰۰. پيتەر سينگەر، "بىناكەرەوھەكانى ولاتو ركابەرى كەمتر لە عىراق،" نيويۇرك تايمز، ۱۵ حوزەيران ۲۰۰۴.

۲۰۱. دۇگ برۇكس، چاوپېكەوتن لەلايەن نووسەر، ۳ حوزەيرانى ۲۰۰۴.

۲۰۲. تيم سپايسەر، ئەن يونۇسۇدۇكس سۆلجەر، (قىرْمۇنت: چوارگۆشە تىرافالگار، ۲۰۰۰).

۲۰۳. مارى لويس ئۇكالاگان، ئىنىمىس ويزن، پاپوا گىنيى تازە، ئوستوراليا و سانداين كرايسيس: ئىنسايد ستورى، (سيدنى: دەيل دەى ۱۹۹۹)

۲۰۴. دەيقد ئىزنىبىرگ، چاوپېكەوتن لەلايەن نووەر، ئايارى ۲۰۰۴.

۲۰۵. جۇن داوفىتىرى، "كەمكردنەوھى دارايى سوپا لەبەر پەيمانگاكانى ھەوالگىرى؟ worldnetday.com، ۳۰ كانوونى دووھمى ۲۰۰۲.

بلاوكراوھ لە: worldnet-daily.com/news/article.asp

۲۰۶. مېژووى كۆمپانىيى CACI لەسەر وىب سايتەكەى: www.caci.com/about/history/timeline.htm

۲۰۷. CACI. "CACI كۆنتراكى ئەركى پالېشتىكىردنى لەگەل

سەرکردايەتى ھېزى ئاسمانى بەدەست ھېنا، راگەياندىنى
رۇژنامەۋانى، ۲۳ كانوونى دوۋەم ۱۹۹۷.

۲۰۰۸. "CACI At A Glance."caci Investor Update.
February ۲۰۰۴

۲۰۰۹. "فەرمانبەرە بەرزەگان و بەرپوۋەبەرەگانى CACI"، بلاۋگراۋە
لە ۋەب سائىتى CACI:
www.caci.com/about/management.shtml

۲۰۱۰. بىنكەى زانىيارىەگانى CACI. بلاۋگراۋە لە ۋەب سائىتى
CACI:
www.cacirecruiting.caci.com/jobposting.nsf

۲۰۱۱. سىكۆت شەين، "لىكۆلەرەۋەگان،" بالتىمۇرەن، ۷ ئايارى ۲۰۰۴.

۲۰۱۲. تىتان، "تىتان بەشىكى گرىبىەستىەكى بە بەھاي ۲ مىليار دۆلار
بىردەۋە بۇ تەكئەلۇژياۋ پەيوەندىەگان، راگەياندىنى رۇژنامەۋانى،
۱۷ئەيلۋلى ۲۰۰۲.

۲۰۱۳. تىتان، "سوپاي ئەمىرىكى ۋە سىستەمى كۆمپانىياگانى تىتان
راگەياندىنىكى ئامادەكارى بۇ كىتنىكى پېشېبىنى كراۋ، كە تەۋاۋ دۋاي
۳۶۵ رۇژ لە ۋەرگرتنى گرىبەستىەكە گەئىنرا،" راگەياندىنى
رۇژنامەۋانى، ۱۲ حوزەيرانى ۲۰۰۲.

۲۰۱۴. تىتان، "تىتان كۆنتراكىك بە بەھاي ۸ مىليۇن دۆلار بۇ
سەنتەرى سىستەمى ئەلىكتىرۇنى ھېزى ئاسمانى AWACS"،
راگەياندىنى رۇژنامەۋانى، ۱۴ كانوونى دوۋەمى ۲۰۰۳.

۲۰۱۵. تىتان، "تىتان كۆنتراكىك بە بەھاي ۸ مىليۇن دۆلار بۇ گەمەى
جەنگى دەرياۋانى دەسەبەر دەكات،" راگەياندىنى رۇژنامەۋانى، ۱۴
كانوونى دوۋەمى ۲۰۰۲

۲۰۱۶. رۇئالدى ۋايت، "بۇ تىتان، مردن لەبەر دەرگاىە،" لۇس

ئەنجىلۇس تايىمىز، ۱۹ نىسانى ۲۰۰۴ گىرەپى ياهوى ئەفغانىيات، ۱۱

_____وزەپىرانى ۲۰۰۲، بىلاوكرايى_____هوه ل_____ه:

groups.yahoo.com/group/afghanyat/message/۳۰۷

۳، لەگەن بىلاوكردنەهوى لە وىب سايىتى بارزان، رۇژنامەيەكى كوردى

لە: www..barzan.com/upcoming_events۳۵.html

Afghanyat. op.cit .۳۱۷

White. op.cit .۳۱۸

۳۱۹. "ئەمىرىكا لەدواي كوردەكانى ناشفيل دەگەرپىت،" ئاسىيۇشەپىتد

پرىس، ۱۲ كانوونى يەكەم ۲۰۰۳.

White. op.cit .۳۲۰

۳۲۱. ماسىيۇ ھەي براون، "گىرەتەكانى حالەتى ووردەكارى مەدەنى بۇ

زىادبوونى گومانەكانى سىخورى سەربازى، وەكو ئەنجامىك بۇ

داپۇشىنى بەئىندەرەكان،" ئۇرلاندۇ سىنتىنال، ۱۲ تشرىنى يەكەمى

.۲۰۰۳

۳۲۲. كاسرىن پىلىگەر شاردەر، "CAI بەدواي بەئىندەر دەگەرپىت بۇ

لىكۆلىنەه،" ئاسىيۇشەپىتد پرىس، ۱۲ ئايارى ۲۰۰۴.

۳۲۳. كۆلىن فرىمان، "عىراق: ناوچەي كەنداوى مەدەنى لە عىراق لە

ناو دەچىت،" سان فرانسىسكو كرۇنىكل، ۱۱ تشرىنى دووهمى ۲۰۰۳.

۳۲۴. برادلى جەي فىكىس، "كوپىت: كوژرانى پىاويكى پۆوهى،

برىنداربوونى سان دىگانىكىش،" نۇرس كاونتى تايىمىز، ۲۲ كانوونى

دووهمى ۲۰۰۳.

۳۲۵. تۇنى كاپاتشىيۇ، " راگرتنى پىدانەكانى تىتان دواي گومان لەسەر

خەرجىەكانى لە عىراق،" Bloomberg.com ۱۲ ئادارى ۲۰۰۴.

۳۲۶. چاوپىكەوتن لەگەن سەرچاوهكە لەلايەن نووسەر، ۶ ئايارى ۲۰۰۴.

۳۲۷. ئاندى پاسرتۇرو جۇناسان كارپ، "پشكىنى پىدانە بىانيەكان بۇ

- تیتان، " وۆل ستریت جۇرنال، ۲۲ ئادارى ۲۰۰۴.
۲۲۸. "شیکەرەوھەکانى ۆل ستریت پیداجوونەوھى پەسەندکردنى ریکەوھەوتنى یەگگرتنەوھى تیتان و لۆکھید دەکەن، "insidedefense.com، ۸ نیسانی ۲۰۰۴.
۲۲۹. رینی میلر، "ئەمریکا لیکۆئینەوھ دەکات لە بەئیندەرى کۆمپانیای تیتان: قسەلۆکەکان سەبارەت بە بەرتیل ریکەوتەگە ھەئبوھشینریتەوھ لەگەل لۆکھید،" واشنتۆن پۆست، ۶ ئادارى ۲۰۰۴.
۲۳۰. Pasztor and karp. op.cit
۲۳۱. شەین ھاریس، چاوپیکەوتن لەلایەن نووسەر، تشرینی یەكەمى ۲۰۰۲.
۲۳۲. شەین ھاریس، "گریبەستى تەندروستی عەقلى پینتاگۆن رەنگبى لەلایەن فرۆشیارەکانەوھ نووسراپیتەوھ،" کارمەندیكى حکومى، ۲۰ تشرینی یەكەمى ۲۰۰۲.
۲۳۳. مەیحەر ژەنەرال ئەنتۆنیۆ ئیم تاگوبا، "بەندى ۶-۱۵ لیکۆئینەوھ لە ۸۰۰ لیواى پۆلیس،" وەزارەتى بەرگرى، شوباتى ۲۰۰۴.
- بلاوکەراوھ لە: www.corpwatch.org/upload/document/taguba.pdf
۲۳۴. دۆگلاس جیل و ئیریک شمیت، "ھەراسان و تاکتیکى ترى قورسى پەيوەست بە ھەوالگرى سەربازى،" نیویۆرک تایمز، ۲۲ ئایارى ۲۰۰۴.
۲۳۵. جۆین برینگلى، "مەدەنیە ئەمریکەکان لە ئەبوغریبدا کاردەکەن، گومان لەسەر رۆئیان لە پيشيلکارىەکان،" نیویۆرک تایمز، ۲۲ ئایارى ۲۰۰۴.
۲۳۶. جولیان بۆرگەر، "ئەو چىشت لىنەر و شۆفیرانەى وەك لیکۆلەرەوھ کاردەکەن،" گاردیان، ۷ ئایارى ۲۰۰۴.
۲۳۷. دەپشدى لى، "كى سەرکردایەتى سەربازە تايبەتیهەکان دەکات؟"

گاردیان، ۱۷ ئایاری ۲۰۰۴.

Jehl and shmitt. op.cit ۲۳۸

۲۳۹. Brinkly. op.cit، رۆبەرت تانەر، "مەدەنىيەتتە

ئابدۇرۇچۇنى بەندىخانەگە مەسەلەگەن دەدەخەن،" ئاسىۋىيەتتە

پرىس، ۲۲ ئایاری ۲۰۰۴، لەگەن مات كىلى، "وەرگىرېكى مەدەنى ل

ئەبۇغرىب دەرگرا،" ئاسىۋىيەتتە پرىس، ۲۳ ئایاری ۲۰۰۴.

۲۴۰. جۆيل برىنكى، "لىكۆلىنەوۋ لەگەن وەرگىرېك لەلەين سوپاۋە

سەبارەت بە پىشلىكارى،" نىويۆرك تايمز، ۱۲ ئایاری ۲۰۰۴.

۲۴۱. ويليام لاوسن، چاۋپىكەوتن لەلەين نووسەر، ۱ ئایاری ۲۰۰۴.

۲۴۲. CACI، "وھلامى CACI بۇ قەسەتۈكەكانى مېدىيا سەبارەت بە

كارمەندەكانى لە عىراق و سەبارەت بە بەرژەۋەندى گروپە

داراييەكانىش،" راگەياندى رۇژنامەۋانى، ۵ ئایاری ۲۰۰۴.

۲۴۳. ئادەم لېپتاك، "كى ئەزمۇنى مەدەنىيە ئەمىرىكەكان دەكات؟

ھىچ كەس لە عىراق،" نىويۆرك تايمز، ۲۶ ئایاری ۲۰۰۴.

۲۴۴. سكۆت شەين، "رەنگبى ھەندىك لە بەئىندەرە ئەمىرىكەكانى

بەندىخانەكان خۇيان لە تۆمەت لابدەن،" بالتىمۇر سەن، ۲۴ ئایارى

۲۰۰۴.

۲۴۵. جۆيل برىنكى، "۲۰۰۰۰۰ كارمەند لە چاۋەرۋانى مۆلتەن بۇ

كارکردن بۇ سوپا،" نىويۆرك تايمز، ۱۲ ئایارى ۲۰۰۴.

۲۴۶. كىن سىلفەرستين، سەربازە تايبەتەكان، (نىويۆرك: قۇرسۇ،

(۲۰۰۰)

۲۴۷. لۇلىتا بالدۇر، "سىناتۇرەكان بەدۋاي لىكۆلىنەۋەن لە كۇمپانىيا

تايبەتەكانى ئەمنى لە عىراق،" ئاسىۋىيەتتە پرىس، ۲۹ نىسانى ۲۰۰۴.

۲۴۸. دۇگلاس جىل و جەين پرىلېز، "دانانى ئەمىرىكا بۇ رەۋەندەكان

۲۴۹. لە پۈستە گىرنگەكان، " نيوپۆرك تايمز، ۲۶ نىسانى ۲۰۰۳.
۲۴۹. ۋەزارەتى بەرگىرى ئەمىرىكى، " راگەياندىنى دۆد، بۇ دىيارترىن
بەئىندەرەكان بۇ سالى دارايى ۲۰۰۴، راگەياندىنى رۇژنامەوانى ژمارە:
۰۹۸-۰۴، ۱۱ شوباتى ۲۰۰۴.

۲۵۰. پاول كەيلا، " لە كۆمپانىيى سىخوپرەكان، " بىزنىس ۲،۰، ئايارى
۲۰۰۳.

۲۵۱. SAIC، SAIC " لە پلە ۳۰۰-مىن دىت لە نىو خاۋەن
بەرترىن داھاتەكانى كار، " بلاۋكراۋەيە لى:
www.saic.com/cover-archive/۵۰۰.html لەگەل راپۇرتى
سا، ۲۰۰۳، SAIC

www.saic.com/news/annaul.html

۲۵۲. kaihla. op. cit

۲۵۲. kaihla. op. cit

۲۵۴. بەكتل، " SAIC گرېبۋونەۋە دەكات بۇ بىردنەۋەى گرېبەستى
DoE، " راگەياندىنى رۇژنامەوانى، ۱۴ تشرىنى دوۋەمى ۲۰۰۰، سكۆت
شەين، " ئەمىرىكا SAIC داناۋە بۇ ئەركە گىرنگەكان، " بالتىمۇر سەن،
۲۶ تشرىنى دوۋەمى ۲۰۰۳، لەگەل بۇنى عەزەب، " ئەۋان بۇچى ئاشكرا
نېن؟ ئەندامىكى بۇردى كۆمپانىياكە، ئەيلول/تشرىنى يەكەمى ۲۰۰۲.

۲۵۵. Shane. op. cit

۲۵۶. زەينەب عبدالحمىد، چاۋپىكەۋتن لەلايەن نووسەر، كانوۋنى
يەكەمى ۲۰۰۳.

۲۵۷. برۇس فى بايگىلۇ، " راپۇرتىك رۇتى SAIC ئاشكرا دەكات لە
گرېبەستىەكانى غېراق، " سان دياگۇ يونيەن تىرىبيۇن، ۲۵ ئادارى ۲۰۰۴.
۲۵۸. جىنىن ھېرىست، " SAIC لە چاۋدېرىكرىنى بۇ ئۆلۈمپىيادى
ئەسىنا، " واشنتۇن بىزنىس جۇرنال، ۲۲ ئايارى ۲۰۰۳.

۲۵۹. SAIC، "ئاسایشی نەتەوہیی. گۆنترۆلکردن/ پېشەوايەتی،" بلاوکراوہ لە: www.saic.com/natsec/dominance.html.
۳۰. کاترین داوون ھاوەر و جیم لۆب، "رۆژھەلاتی ناوہپراست: بېنەو بەردەدی میدیاکان لەمەر گریبەستتەکانی سوپا،" خزمەتگوزاری ئینتەرنەت پریس، ۱۶ ئابی ۲۰۰۳.
۳۱. دۆن نۆرس، "عێراق: ھەرەسەپنانی پەرۆژە، ھەوایی چۆنیەتی خراپ بوونی شتەکان،" تەلەفزیۆنی ھەفتە، ۱۵ کانوونی دووہمی ۲۰۰۳.
۳۲. کاسلین ماکاول، "تۆری راگەیانندی عێراقی،" بەغدا بولتین، ۲۱ تەممووزی ۲۰۰۳.
- Ibid ۳۳.
۳۴. علائی فایق، چاوپێکەوتن لەلایەن نووسەر، کانوونی یەکەمی ۲۰۰۳.
- Bigelow. op.cit ۳۵.
۳۶. والتەر پینکۆس، "کۆمپانیایکی ئەمریکی بۆ بەرپۆلەبەردنی تەلەفزیۆنی عێراقی، کۆمپانیای ھاریس. ھەرۆھا بۆ وەگەپرخستنی رۆژنامەیی نیشتمانی،" واشنتۆن پۆست، ۱۲ کانوونی دووہمی ۲۰۰۴.
- Ibid ۳۷.
۳۸. نانسی سنۆ، "ئەلحورە ئەل کئی؟ ئیمە ئازادین، ئەوا نا" ئۆدوئیرس PR Daily، ۹ ئاداری ۲۰۰۴.
- Ibid ۳۹.
۴۰. دۆگلاس جیل، "ئەمریکا پشەتگیری گەپانەوہی رەوہندەکانی دەکرد بۆ دووبارە دروستکردنەوہی نیشتمان، نیویۆرک تایمز، ۴ ئایاری ۲۰۰۴.
۴۱. ئەندامی IRDC، چاوپێکەوتن لەلایەن نووسەر کانوونی یەکەمی ۲۰۰۳ و نیسانی ۲۰۰۴.

- Jehl. op.cit .۲۷۳
- Jehl and Pelez. op. cit .۲۷۲
- Al-Khafaji interview. op. cit .۲۷۴
۲۷۵. "بۆش چاوی بەو عیراقیانە دەكەوئیت كەوا
لەدەست سەدام ھەلاتوون،" واشنتۆن فایل، ۴ نیسانی ۲۰۰۳.
- Jehl. op.cit .۲۷۱
- Jehl. op.cit and IRDC member interviews. op. .۲۷۷
cit
۲۷۸. جۆناسان ئییس لاندای و وارن پی سترۆبل، "مەدەنیەکانی
پینتاگۆن و نەبوونی بەشداریکردن لە پلان بۆ ئاژاوەی عیراق،" نایت
رایدەر، ۱۲ تەممووزی ۲۰۰۳.
- Jehl. op. cit .۲۷۹
۲۸۰. عیسام ئەلخەفاجی، "نامەوی ھاوکار بەم،" گاردیان، ۲۸ تەممووزی
۲۰۰۳.
۲۸۱. نیل کینگى كور، "کاربەدەستەکانی بۆش پيشنیاری پلانیکی
فراوان دەكەن بۆ بازاری ئازاد لە ئابووری عیراقدا،" وۆل ستریت
جۆرنال، ۱ ئایاری ۲۰۰۳.
۲۸۲. ژەنەرال جەى گارنەر، چاوپیکەوتن لەگەل گرینگ پالاست،
ھەوائی شەوانەى BBC، ۲۲ ئاداری ۲۰۰۴.
۲۸۳. "سەرۆك كابراییكى خەلكى گرین ویتش لە پۆستیک لە عیراق
دادەنیئ،" ئاسیۆشیەتد پریس، ۷ ئابی ۲۰۰۳.
۲۸۴. ستیف كراتزمان و جیم قالیئ "پرۆسەى حەسانەى نەوتی،"
commondreams.org، ۲۳ تەممووزی ۲۰۰۳.
۲۸۵. تۆماس ئیدسال و جولیت ئیلیپیرین، "گروپەکانی فشار چاویان
بریووتە دەرفەتى پەیداكردنى پارە لە عیراق،" واشنتۆن پۆست، ۲
تشرینی یەكەمی ۲۰۰۳.

۲۸۶. ویل دۆنهام، "ئەمریکا ھەوئى بەتایبەتکردنى كۆمپانىيە
حكومىيەكانى عىراق دەدات،" رۆيتەرز، ۱۳ تشرىنى يەكەمى ۲۰۰۳.
۲۸۷. تشارلس ھانلى "ئەمریکا كۆمپانىيا حكومىيەكانى عىراق
دەفروشىت،" ئاسىۋشپتەد پرىس، ۱۷ تشرىنى يەكەمى ۲۰۰۳.
۲۸۸. راجىف تساندراسىكاران، "ھېرشەكان ناچارىان كرد لە پلانېكى
مەودا فراوان دەست بکېشىتەوہ لە عىراق،" واشنتون پۆست، ۲۸
كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳.
۲۸۹. Bacon. op.cit
۲۹۰. "ئەمریکا دەئىت بەتایبەتکردنى عىراق ھېشتا زەحمەتە،"
رۆيتەرز، ۱۰ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳.
۲۹۱. سو پلېمىنگ، "ئەمریکا وازى لە بەتایبەتکردنى عىراق ھېنا،
جەخت دەكاتەوہ سەر وەبەرھىنەرەكان،" رۆيتەرز، ۲۰ شوباتى ۲۰۰۴.
۲۹۲. Garamone. op. cit
۲۹۳. كىن تۆماس، "كاربەدەستىكى پېشوو بەتایبەتکردنى عىراق
دەئىت، پېشقەچوون ھەيە،" ئاسىۋشپتەد پرىس، ۲۷ ئايارى ۲۰۰۴.
۲۹۴. مايكل بەيسىكەر، "ئەوہ رووداۋىكى نوپىە لە عىراق،" نيو
ئۆبزرڤەر، ۱۷ كانوونى دووھى ۲۰۰۴.
۲۹۵. رۇنالد جۇنسۇن، چاوپىكەوتن لەگەل نەعو مى كلېن، كانوونى
دووھى ۲۰۰۴.
۲۹۶. بلوگى جەيمس مايفىلد بلاوكراوہ لە وېب سايىتى گۆڤارى
مېرېدیان: _____
www.meridianmagazine.com/exstories/۰۴۰۳۲iraq.html
۲۹۷. جۇن بېرنس، "لە ديموكراسيدا ھەراسان نيە،" نيوپۆرك تايمز،
۱۴ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳.

Mayfield blog. op. cit .۴۹۸

Kuhaida interview. op. cit .۴۹۹

۲۰۰. مايكل ھیتز و مات شوارتز، "كاربەدەستىكى پېشووۋى ھىوستن لە كارى لە عىراقدا،" ھىوستن كرۇنىكل، ۱۵ تشرىنى يەكەمى ۲۰۰۲.
۲۰۱. "بە حال ھىوستن تۋانى خۆى لە كېشەيەكى گەورەى لىستى مووچە لادا،" ئاسىۋشەتد پرىس، ۲۰ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۰
۲۰۲. دان فىلدىستىن، "گۆرانى رىساكانى بەخششى حكومت بە ھاناي كاربەدەستەكانەو ھات،" ئاسىۋشەتد پرىسھىوستن كرۇنىكل، ۲ ئادارى ۲۰۰۴ لەگەل دۆگ مىلەر، "پلانى بەخششى حكومت بۇ كرېكارەكانى شاركە بە كاش كەمە" كەنال ۱۱ ھەوالەكان، ۲ ئاداي ۲۰۰۴.
۲۰۳. لارى كاپلۆ، "فرۆشتنى عىراق لە بەرژەو ھەندى ديموكراسىيەت ئەركىكى ئاسان نىيە،" ئەتلانتا جۇرنال-دەستور، ۴ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳.
۲۰۴. ئىبراھىم موستەفا حوسىن، چاوپېكەوتن لەلايەن ستيف ئىنسكىپ، ھەموو شتىك رەچاودەكرىت، رادىۋى گشتى نىشتمانى، ۲۰ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳
۲۰۵. "ئەمريكا ھەولنى سنورداركردى ھەئبژاردنەكان دەدات لە موسل،" كرېستيان ساينس مۇنيتەر، ۶ ئايارى ۲۰۰۲.
۲۰۶. نىكۆلاس بلانفۆرد، "لە باشوورى عىراق، ديموكراسى گەشەدەسنى،" كرېستيان ساينس مۇنيتەر، ۱۶ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۳.
۲۰۷. وىليام بوس و راجىف تشاندراسىكاران، "ھىزەكانى داگرىكەر ھەئبژاردنەكان لەسەرتاسەرى عىراق رادەگرن،" واشنتۆن پۆست، ۲۸ حوزەيرانى ۲۰۰۲.

۲۰۸. جۆنسون، چاوپېكەوتن لەلایەن كلين
۲۰۹. ئارايانا ئيون جەنگ تشا، "هياو دلهراوكى بۆتە مۆرك لەسەر وانهكانى ديموكراسى،" واشنتۆن پۆست، ۲۴ تشرىنى دووهمى ۲۰۰۲.
۳۱۰. Ibid
۳۱۱. دان مېرفى، "قسەئۆك دەربارەى دوو ئەنجومەن لە بەغدا،" كرىستيان ساينس مۇنيتەر، ۲۱ تشرىنى يەكەمى ۲۰۰۲.
۳۱۲. هاوارد لافرانتشى، "ديموكراسى لە خائى سفروە،" كرىستيان ساينس مۇنيتەر، ۵ كانوونى يەكەمى ۲۰۰۲.
۳۱۳. Ibid
۳۱۴. رۇى مەكارسى، "دووبارە گومان بائى بەسەر سياسەتى عىراق كىشايەو،" گاردیان، ۱۰ شوباتى ۲۰۰۴.
۳۱۵. ئارايانا ئيون جەنگ تشا، "ئەنجوومەنىكى عىراقى پۇشراو،" واشنتۆن پۆست، ۱۸ شوباتى ۲۰۰۴.
۳۱۶. رۆبەرت مۇزان، "هەلبژاردنى قايمقامى تازەى بەغدا،" نايت رايدەر، ۱۹ نىسانى ۲۰۰۴.
۳۱۷. جەى پرايس، "RTI گرىبەستىهكى ترى بەدەست هېنا بۆ دوست كردنى پارىزگاگان،" ئۆبىزىرقەر، ۱ نىسانى ۲۰۰۴.
۳۱۸. ئېمىلى هاريس، "هەلبژاردنى ئەمىرۆ بۆ هەلبژاردنى ئەنجوومەنى بەعقوبەيه،" رادىۆى گشتى نىشتمانى، ۱۴ شوباتى ۲۰۰۴.
۳۱۹. هېرەرت دۇسېنا، تېببىنى نووسىنى كۆبۈنەوهەكانى RTI كۆبۈنەوهەكانى رىكخستنى ئەنجوومەنەكانى شارەوانى.
۳۲۰. Ibid
۳۲۱. Booth and Chandrasekaran. op. cit
۳۲۲. ئىدوارد ۇنگ، "ئەمىريكا هەول دەدات رى بۆ ميانرەوەكان خوش بكات لە هەلبژاردنەكانى عىراق،" نيوئۆرك تايمز، ۱۸ كانوونى دووهمى

۲۰۰۴.

۳۳۲. RTI، "پروژە ئىنجومەنە ناوخۆيەكان لە عىراق" راگەياندىنى رۇژنامەوانى لە: www.rti.org

۳۳۴. جابر ئەلگەراوى، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، حوزەيرانى ۲۰۰۴.

Kuhaida interview. op. cit ۳۳۵

۳۳۶. پاترىك گىبسون، ئىمايل بۇ نووسەر، ۲ حوزەيرانى ۲۰۰۴

Kuhaida interview. op. cit ۳۳۷

۳۳۸. پاترىك گىبسون، چاوپىكەوتن لەلايەن نووسەر، حوزەيرانى ۲۰۰۴

Ibid ۳۳۹

۳۳۰. ھەفتەنامەى جانيس ديفينس، ۱۱ ئەيلولى ۲۰۰۱.

۳۳۱. پاترىك كۆكبۇرن، "بانگىشت كردن بۇ عىراقىكى سەربەخۇ، ئىندىپىندت، ۲۲ تەممووزى ۲۰۰۴.

۳۳۲. جەيمس گلانزو ئىريك ئىكھۆلم، "راستى خۇى بەسەر بەلئىنەكان دەسەپىنى لە ئاوەدانکردنەوى عىراق،" نيوپۆرك تايمز، ۳۰ حوزەيرانى ۲۰۰۴.

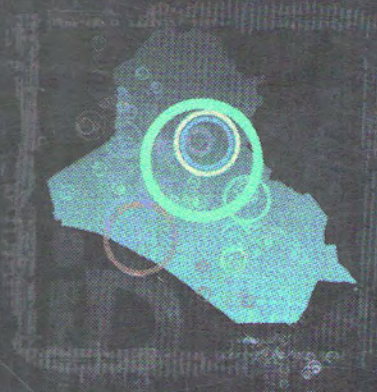
۳۳۳. رۇرى ماكارسى و جۇناسان ستيل، "ئاسايش كارەساتە بۇ وەرگرتنەوى،" گاردیان، ۲۴ حوزەيران ۲۰۰۴.

۳۳۴. سوزان گۆلدىن بىرگ، "عىراق بەشىكى لە مليارەكانى ئەمريكا بەردەكەويت،" گاردیان، ۵ حوزەيرانى ۲۰۰۴.

۳۳۵. ستيفن وايسمان، "ئەمريكا بى دەنگ، ۲,۵ مليار دۆلار خەرجدەكات لە داھاتى نەوتى عىراق بۆئەوى لە پروژەكانى عىراق سەرفى بكاتەوه،" نيوپۆرك تايمز، ۲۱ تەممووزى ۲۰۰۴.

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

Piratap Çatircî

Êraq wek Kompanîyayekî Weberhênan

Dagîrkirdinêkî Qazanic bexis

Eyad Xalid

٢٠٠٠ دینار

2043